

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Obor Evropské kulturní a duchovní dějiny

Bc. Dana Mlynarčíková

**Obraz mesta.
Kostnica**

Diplomová práce

Vedúca práce: **PhDr. Blanka Altová, Ph. D.**

Praha 2017

Prehlasujem,

*že som diplomovú prácu vypracovala samostatne, citovala som všetky použité pramene
a nevyužila som prácu k získaniu iného titulu.*

V Prahe dňa

Dana Mlynarčíková

Chcela by som poďakovať vedúcej práce, PhDr. Blanke Altovej, Ph.D, za odborné vedenie a cenné rady a mojim drahým rodičom a sestre za dlhoročnú podporu nielen v priebehu štúdia.

ABSTRAKT

Diplomová práca sa zaoberá štúdiom obrazu mesta. Hlavným cieľom je vytvorenie a zhodnotenie obrazu nemeckého mesta Kostnica, realizácia ktorého prebiehala terénnym výskum s praktickým využitím metódy mentálnej mapy (Kevin Lynch), a Panofského ikonológie pri skúmaní obrazu mesta ako umeleckého diela. Štruktúra práce tak korešponduje s tromi stupňami rozboru umeleckého diela vidím – viem – interpretujem a je rozdelená na tri časti Spaziertour – Führtour – Kunsthistorischetour. Primárnym prameňom bolo pre mňa to, čo som v meste videla, jeho vizuálna stránka, obrazový materiál (mapy, veduty, mestské plány, fotky a pohľadnice) a miesta pamäti (Pierre Nora). Spolu s interakciou okolitého prostredia Kostnice a prírodných podmienok bol cez môj subjektívny pohľad dotvorený obraz mesta.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

Obraz mesta, mentálna mapa, ikonológia, miesto pamäti, tour

ABSTRACT

This diploma thesis deals with the study of the City's Image. The main objective is to present an Image of the city of Konstanz in Germany. The realization was carried out with methods using mental maps (Kevin Lynch), and Panofsky's iconology, which is a method of interpretation that reveals cultural, social, and historical background of city as a visual artwork. The structure of thesis is divided into three chapters Spaziertour – Führtour – Kunsthistorischetour, corresponding to Panofsky's three levels of technique: look – see – think. The main source for me was a visual of the city, my own perception of it, and visual materials displaying the city (pictures of the map, vedutas, photos, viewcards) and places of memory (Pierre Nora).

Through the interaction with the surroundings of the city mixed with my subjective feelings. I tried to show the image of this city from a new personal perspective.

KEY WORDS

Image of the city, mental map, iconology, places of memory, tour

OBSAH

ÚVOD.....	7
TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ A FORMA PRÁCE.....	11
PRÍSTUPY PRÁCE.....	15
VIZUÁLNA STRÁNKA PRÁCE.....	17
PREHĽAD A KRITICKÉ HODNOTENIE PRAMEŇOV A LITERATÚRY.....	20
1 SPAZIERTOOUR.....	79
1.1 Urbanistická scéna.....	90
1.2 Urbanistické uzly mesta.....	91
1.2.1 Fürstenberg.....	91
1.2.2 Stromayers Dorf.....	93
1.2.3 Petershausen.....	93
1.2.4 Paradies.....	94
1.2.5 Altstadt, Allmansdorf.....	96
1.2.6 Mainauwald, Universität.....	97
2 FÜHRERTOOUR.....	99
2.1 Kostnické múzeá a galérie.....	102
2.2 Umenie vo verejnom priestore.....	121
2.3 Komentované prehliadky po meste a informačný materiál.....	153
2.3.1 Uniführer.....	153
2.3.2 Stadtführer.....	164
2.3.3 Privateführer.....	170
3 KUNSTHISTORISCHETOOUR.....	172
3.1 Obraz mesta v odbornej literatúre.....	173
3.1.1 Priestorový vývoj Kostnice a jej akcenované témy.....	175
3.2 Kostnický koncil a Ján Hus.....	192
3.2.1 Cesta husovského kultu.....	194
3.2.2 Zrodienie mýtu o Jánovi Husovi.....	196
ZÁVER.....	201
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY.....	205
PRÍLOHY.....	211

ÚVOD

Svet vôkol nás sa skladá z konkrétnych fenoménov.

Každé miesto utvárajú a ovplyvňujú konkrétne faktory a určujú jeho charakter. Charakter skladby miesta je ďalej dotvorený autorovým prístupom, jeho cítením.

...skladá sa z ľudí, zvierat, kvetov, stromov,

lesov, vôd a riek,

z dreva, zo skla, z prachu ulíc,

svetla, nížin, hôr a hviezd.

Do tej skladby patrí slnko, mesiac, noc a deň,
cyklus ročných období, priestor, čas a môj sen.

Práca je preto mojím vlastným záznamom prístupu k mestu, ktoré človek ešte nepozná, a do ktorého príde prvý raz.¹ Po prvýkrát som navštívila Kostnicu v marci 2016 a začala som ju skúmať a objavovať čistým okom. Moje videnie bolo postupne dotvárané, doplňované a obraz mesta dostával postupne kontúry v priebehu nasledujúcich troch mesiacov, mesto som opustila v júli 2016. Túto situáciu som využila k postupnému utváraniu si obrazu mesta, najskôr podľa toho, ako ho vidím – čo som spracovala v prvej časti Spaziertour. Potom, ako sa o ňom z textov dozvedám – spracované v druhej časti, nazvanej Führtour. A nakoniec som obidva predchádzajúce spôsoby poznávania spojila v interpretáciu obrazu mesta v tretej časti práce nazvanej Kunsthistorischetour. Všetky tri časti majú spoločné označenie tour (prehliadka, cesta), ktorým som chcela vyjadriť proces postupného a najmä vlastného odhaľovania mesta (jej použitie a význam ďalej rozviním a odôvodním v nasledujúcej kapitole).

Keďže koncept mesta ako obrazu je veľmi široký, bolo by možné k nemu pristupovať viacerými spôsobmi. Ako základný prístup som zvolila prístup, ktorý vypracoval v polovici 20. storočia americký teoretik urbanistickej tvorby Kevin Lynch (1918-1984) a publikoval ho v roku 1960 vo svojej knihe *Obraz mesta / The Image of the City*.² Kombinovala som ešte ďalšie prístupy, ktoré bližšie špecifikujem v nasledujúcej kapitole teoretických východiskách, formách a prístupoch práce. Lynchova metóda

¹V rámci študijného pobytu pre podporu mobility študentov *Erazmus* som si vybrala mesto na juhozápade Nemecka, Kostnicu, ktorej poloha na pomedzí štyroch štátov (Nemecka, Švajčiarska, Rakúska a Francúzska) ma pre môj výskum a využitie konceptu: obraz mesta, veľmi zaujala. Cieľom tohto pobytu bola príprava podkladov k napísaniu diplomovej práce.

²LYNCH, K. *Obraz mesta / Image of The City*. Praha: Bova Polygon, 2004.

mentálnej mapy je založená na osobitom, subjektívne vytvorenom pláne mesta, ktorý vzniká empiricky pri terénnom výskume, pri ktorom som si stanovila dôležité orientačné body – uzly mesta a ich významy som ďalej overovala v druhej a tretej časti výskumu, kde som postupne doplňovala a kombinovala poznatky získané videním a vedením. V prvej časti vizuálneho výskumu som si uvedomila, že moja vizualizácia prechádzala dvoma etapami: najprv bolo moje videnie podmienené vlastnou vizuálnou vybavenosťou (kompetenciou) a skúsenosťou, a v druhej etape sa rozširovalo vďaka postupne získavaným vedomostiam o meste, čím sa vizualizácia dopĺňala o ďalšie interpretačné súvislosti, pri ktorých som si mohla uvedomovať, nakoľko je videnie založené na vedení a naopak.

Prvá časť s názvom *Spaziertour* (v preklade ako *prechádzková túra, prechádzka*), evokuje náhodné bezprostredné blúdenie mestom. Zahŕňa v sebe spontánne prechádzky mestom, jednak pre základnú orientáciu, ale tak isto pre potešenie zrakového zmyslu³ a uvedomenie si seba samého v cudzom meste. Keďže podstatným prameňom mojej práce je súčasná podoba mesta Kostnica, jeho vizuál a významné prvky (uzly), prvá časť predstavuje prvý stupeň spoznávania (vidím), pri ktorom budem využívať len môj pohľad a videnie bez vedenia. Priestor, ktorý ma obklopoval predstavoval pre mňa celok, akýsi zápis ľudských „textov“, ktoré som mala v pláne v priebehu budúcich mesiacov prečítať. Opakovaním prechádzok som objavovala, pre mňa, dôležité záchytné body (uzly), pomocou ktorých som sa v meste orientovala a nadobúdala som vďaka nim pocit bezpečia, ktorý nadobudneme v meste až keď ho lepšie poznáme. Podrobným popisom toho, čo som videla, sa mi o meste vytváral obraz, ktorý budem posúvať ďalšími faktografickými informáciami (v ďalších stupňoch) o poznanie ďalej (viem).

Primárnym prameňom bola pre mňa vizuálna stránka mesta, jednotlivých miest v rámci mesta, architektonických objektov, ich detailov, urbanistických riešení a okolitej krajiny (a ďalšie významné prvky a moje záchytné body ako cesty, námestia, parky, nábrežia, mosty, sakrálna a profánna architektúra, sochy, pomníky, studne, mestské oblasti, vlastná mentálna mapa a mapa mesta). Bližšiemu rozboru prameňov a ich kritike sa budem venovať v ďalšej kapitole.

V časti *Spaziertours* som navyše začala pracovať na súbornom katalógu významných prvkov (uzlov) v Kostnici, doplnený fotkami, ktoré boli pre mňa dôležité od môjho

³Podľa Lyncha je schopnosť a potreba orientácie v nás zakorenená od nepamäti, a pri hľadaní cesty je dôležité mať vytvorený akýsi obraz prostredia. Správna predstava o prostredí je nevyhnutná nielen pre „prežitie v meste“, ale poskytuje ľuďom cenný zážitok citovej istoty, ktorý pomôže vytvárať aj harmonický vzťah medzi jedincom a okolitým svetom. LYNCH, K. *Obraz mesta /Image of The City*, s. 31.

príchodu do mesta, odkedy som sa zoznamovala pre mňa s doposiaľ neznámym územím a evidovala som jeho dôležité prvky. Jeho postupným dopĺňaním o ďalšie informácie z ďalších kapitol (stupňov poznávania) vyplynie v závere hotový katalóg – ako súbor významných prvkov (uzlov) v Kostnici so všetkými dôležitými a dostupnými informáciami.

Po prvom stupni výskumu, keď sa cesty v meste stali pre mňa istým spôsobom ucelenými, s výraznými identifikačnými prvkami a objektmi, som prekonala prvú fázu spoznávania nového miesta a môjho pobývania v ňom. Začínam vyhľadávať a vyberať si miesta, kde sa koncentrujú mne dostupné informácie o histórii mesta, o jeho premenách a o významných udalostiach a osobnostiach s ním spojených, vybrala som si mestské galérie a múzeá, ktoré chápem ako programovo koncipované miesta pamäti⁴ a budú ďalej viesť moje poznanie.⁵ Najprv som hľadala informácie v múzeách a v galérii, aby som zistila, akým obdobiam, udalostiam, osobnostiam, témam, prikladajú tieto inštitúcie význam – aký obraz mesta konštruujú. Podobne som v priebehu komentovaných prehliadok po meste, ktoré organizovala univerzita pre nás študentov Erazmu alebo informačné centrum mesta pre návštevníkov mesta zaznamenávala aké témy sú do prehliadok zaradené a vo výklade akcentované. Ďalšími miestami pamäti a uzlami obrazu mesta vo verejnom priestore pre mňa boli pomníky, umelecké diela a inštalácie. Na tieto vybrané (a širšej verejnosti dostupné) miesta pamäti som sa sústredila v druhej časti svojej práce. *Führertour* (vo voľnom preklade ako túra niekým/niečím vedená), kde som postúpila od videného k vedenému. Sprievodcovia v podobe miest pamäti, komentovaných prehliadok po meste, umeleckých diel vo verejnom priestore (so zameraním na pamätníky, umelecké objekty a inštalácie v priestore mesta, v ktorom som sa najčastejšie zdržiavala) a odbornej literatúry, vytvárali zakaždým inú sieť významných bodov obrazu mesta a jeho histórie, ktorú som si následne poskladala a zistila, ktoré témy (uzly) sa v rôznych výkladoch sprievodcov opakovali.

⁴Miestom pamäti je podľa francúzskeho historika Pierra Nory (1931) akákoľvek významná jednotka, materiálnej alebo ideálnej povahy, nachádzajúcej sa na pomedzí medzi umelou históriou a spontánnou pamäťou, z ktorej vôľa ľudí alebo práca urobila symbolický element memoriálneho dedičstva akejkoľvek kultúry. NORA, P. Mezi pamětí a historií. Problematika míst. In: MAYER, F.; BENSA, A. (ed.). *Antalogie francouzských společenských věd. Politika paměti*. Praha: CEFRES, s. 9. [cit. 2016-05-28]., http://www.cefres.cz/IMG/pdf/nora_1998_mezi_pameti_historii.pdf.

⁵Do svojho výskumu som pri tejto príležitosti zámerne nezaradila archívy, ktoré tak isto majú význam miest pamäti.

Na konci druhej kapitoly miesta pamäti predstavili signifikantné prvky, ktoré bolo možné chápať ako výraz kolektívnej pamäti mesta⁶, ktorú mesto – jeho predstavitelia (inštitúcie, reprezentanti) konštruujú, predkladajú a tak aj –„udržiavajú“ ako isté spoločenské a historické vedomie (o tom, čo mesto zo svojej histórie považuje za dôležité a hodné pamäti). To, čo som videla s tým, čo som sa dozvedela (aby som pochopila príčiny a okolnosti jednotlivých zmien do súčasného stavu), pridávam k tomu, aby som v poslednom stupni mohla zozbieraný obsah prerozprávať a interpretovať.

Tretia časť, *Kunsthistorischetour* (umelecko-historická túra), je vstupom do odborných konštruktov historického vývoja mesta, podmienok jeho vzniku a zásadných vplyvov na jeho formovanie, ktorý mi mal umožniť hlbšie pochopiť, čo som videla a poznala v predchádzajúcich fázach výskumu. Túto časť som spracovala metódou umelekohistorickej topografie, aby som sústredila relevantné fakty k jednotlivým dôležitým uzlom – objektom v obraze mesta, ktoré som čerpala metódou kompilácie a komparácie odbornej literatúry. Porovnávaním a zlučovaním informácií a faktov, ktoré sa opakovali (v rámci rôznych prístupov), na základe zvýrazňovaných miest pamäte v meste, do popredia vystupujú zaujímavé kategórie, signifikanty mesta, ktoré tvoria štruktúru kompozície obrazu mesta. Obraz mesta teda chápem zároveň ako jedinečný fakt i cielený spoločenský konštrukt vytváraný v čase a v rámci každodenného života z viditeľných reliktov minulosti a z naratívov, ktoré im dávajú zmysel. Je to výsledok procesu kolektívneho bytia v určitom mieste o zložitého vzťahu kolektívneho zabúdania a zvýznamňovania, v prítomnosti a pre budúcnosť, preto mu tak isto prikladám význam obrazu umeleckého. V tejto súvislosti chápem obraz mesta ako prejav rešpektovania alebo zvýraznenia určitých prvkov minulosti v súčasnosti. Každý obraz mesta sa stále deje, mení, ale nie je len obyčajným súhrnom udalostí v čase a priestore, ale jedinečným výrazom kolektívnej vôle. Analogicky tak pristupujem k obrazu mesta ako k reprezentácii, a hľadám, kto za ňou stojí a aké má ciele. Som si vedomá, že predložená práca je subjektívna a nie je vyčerpávajúcim súborom informácií k zvolenej problematike, naopak je otvorená k ďalšiemu pokračovaniu a výskumu do budúcnosti.

⁶Otázkou kolektívnej pamäte, figurácie pamäti a kolektívneho vedomia sa zaoberá kolektív autorov pod vedením N. Maslowskeho a Jiřího Šubrta (MASLOWSKI, N.; ŠUBRT, J. Kolektivní paměť. K teoretickým otázkám. Praha: Karolinum, 2014). V tomto kontexte nejde o to, čo si pamätáme o danej udalostidokonca ani to, ako sa odohrala, ale aký vznikol o nej všeobecne utvorený a používaný obraz. Nicolas Maslowski (1972), ktorý sa zameriava na historickú sociológiu politiky a elít, upozorňuje na kolektívnu pamäť ako mocenský nástroj manipulácie pri kontrole spoločnosti. Ďalšia autorka Zuzana Kubišová (1981) spája kolektívnu pamäť s národnou identitou. Oba tieto póly sa budem reflektovať v spojení s kolektívnu pamäťou mesta v celej práci.

TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ A FORMA PRÁCE

V tejto časti považujem za dôležité, priam nevyhnutné, objasniť spôsob spracovania, formu predloženej diplomovej práce a teoretické východiská, o ktoré som sa v celej práci opierala. Mojm cieľom nie je len dosiahnutie odborných znalostí a ich spracovanie, ale popis samotnej cesty k nájdeniu a získaniu týchto informácií o meste, ktoré bolo pre mňa až do môjho príchodu (v marci 2016) neznáme.

Diplomová práca písaná v 1. os. pl. (pluralismodestiae) vedie k tomu, že autor formuluje výklad s odstupom, čím text vyznieva bezpríznačovo, neutrálne a dodržiava tak konvenciu, ktorá sa od odborných textov očakáva. Avšak moja práca je založená na subjektívnom prístupe k neznámemu miestu, v ktorom si overujem a rozširujem vlastnú skúsenosť. Preto som sa rozhodla písať prácu v tvare 1. os. sg.

Môj zámer vyplýva z jasného dôvodu. Nakoľko moja práca vychádza primárne z praktického poznávania, ktoré spočíva v skúmaní mesta spôsobom, ktorý by som tu ďalej rada predstavila, moja schopnosť pozorovania geografického prostredia, do ktorého som prišla bez predchádzajúcich bližších informácií a súvislostí, s výhodou „čistého oka“, sa odráža vo vytvorení unikátnej mentálnej mapy, ktorej autorom som ja.⁷

Predkladaná práca, ako som už načrtla v úvode, je rozdelená do troch častí, z ktorých každá nesie špecifický význam. Označením každej časti príponou *tour*, je vyjadrený proces postupného, a najmä vlastného odhaľovania minulosti mesta, resp. tých momentov, ktorým sa v rôznej dobe prikladal význam a stáli za to, aby boli rôznymi spôsobmi zdôrazňované, zviditeľnené, teda pripomínané a prítomňované. Mesto v jeho fyzickej podobe chápem ako vrstevnatý historický konštrukt – obraz, ktorý bol v každej vrstve svojho trvania spoločensky i politicky podmienený a zameraný k určitej vízii budúcnosti a je možné ho spätne skúmať ako palimpsest.⁸

Týmto vrstvám zodpovedajú aj tri stupne môjho spoznávania mesta, ktoré sa ďalej pokúsim vysvetliť.

⁷LYNCH, K. Obraz města / Image of The City, s. 1.

⁸Trópus palimpsestu je inherentne literárny a zviazaný s písaním, ale možno ho plodne využiť aj v rozpravách okonfiguráciách mestských priestorov a ich vývoja v čase bez toho, aby sme architektúru a mesto premenili na text. Podobným spôsobom som pristupovala k spoznávaniu mesta Kostnica, ktoré som vnímala ako navrstvený obraz prítomnosti. HUYSSSEN, A. Prítomnosť minulého. Bratislava: Ivan Štefánik, 2006, s. 118-19.

Základná štruktúra práce a jej členenie je rozdelené na tzv. tri *tour* (túry). Slovo *tour*, ktoré je francúzskeho pôvodu, znamená okružnú jazdu, putovanie.⁹ V ďalších dvoch svetových jazykoch sa vyskytuje v rovnakej konotácii ako výlet, cesta, za účelom pracovným, či z dôvodu voľnočasovej zábavy alebo ako záujem o inštruktáž.¹⁰

Podľa nemeckého slovníka Duden ide o synonymum k výletu, alebo konkrétnej vzdialenosti, diaľky, cesty.¹¹ Slovenská a česká túra je spravidla dlhší, namáhavý, najčastejšie peší pochod, horský výstup.¹² Názvy kapitol som zvolila v nemeckom jazyku, nakoľko ich význam v nemčine viac zodpovedá obsahu tej ktorej kapitoly, a rovnako aj pre ponechanie „pocitu“ z nemeckého prostredia.

-
Obraz mesta Kostnica
Obraz mesta
Obraz
-

Vo svojej práci vnímam mesto ako obraz, dokonca ako obraz, ktorý je vyjadrením určitých myšlienok, prikladám mu teda význam špecifického umeleckého diela, ktoré vzniká kombináciou videnia a vedenia (poznania). Metodicky tento prístup zakladám na výklade nemeckého historika umenia Erwina Panofského (1892-1968), ktorému sa budem ešte venovať. Pozornosť by som však predtým chcela venovať obrazu ako takému, ktorý nemá diskurzívnu povahu, je teda akýmsi znakovým javom, symbolickou stratégiou.

Obraz ako znakový jav je podľa filmového dokumentaristu Tomáša Petráňa (1967)¹³ situovaný v určitom spoločenskom kontexte, o ktorom sú odosielatelia (tvorcovia) presvedčení, že odpovedá jeho potrebám. Prijemcovia (alebo čitatelia, diváci) sa domnievajú, že znakové javy sú umiestnené tak, ako to niekto chcel, aby tomu niekto porozumel. Prijemcovia predpokladajú, že tvorca bol kompetentný a preto zamýšľané zdedenie bolo, rovnako ako iné, umiestnené v tomto spoločenskom kontexte. Diváci sa tak pokúšajú pochopiť ho, a odvodiť si to, o čom sa domnievajú, že je predmetom

⁹Bedekr. [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/cesky/puvodslov/_zprava/bedekr--1350082>.

¹⁰Tour. [online], [cit. 2016-05-28].]. Dostupné z: <<http://www.thefreedictionary.com/tour>>.

¹¹Tour-Duden. [online], [cit. 2016-05-28].]. Dostupné z: <<http://www.duden.de/suchen/dudenonline/tour>>.

¹²Túra. [online], [cit. 2016-05-28].]. Dostupné z: <<http://slovník.azet.sk/pravopis/slovník-sj/?q=t%C3%BAra>>.

¹³Jeho publikácia *Ecce Homo* je súborom esejí o vizuálnej antropológii, v ktorej prináša ucelený prehľad doterajších odborných publikácií v odbore vizuálna antropológia (so zameraním na film a audioviziu) a podáva prehľad paradigmatických posunov v interdisciplinárnych presahoch. Z tohto hľadiska sa zaoberá možnosťami interdisciplinárneho prístupu v prepojení umeleckých spôsobov spoznávania sveta.

zdelenia.¹⁴Rovnako som pristupovala k obrazu Kostnice aj ja. Od začiatku ako som do mesta vkročila, som ako divák nasávala situáciu a obrazy pred mojimi očami, pretože som predpokladala, že predstavujú znakovú reč, ktorú dokážem dešifrovať a následne ju pochopiť a interpretovať. Dívala som sa na priestor okolo seba ako na celok, ako nesmierne veľa ľudských textov, ktoré som mala v pláne v priebehu budúcich mesiacov prečítať.

Ako som už spomenula, využívala som svoju vizuálnu kompetenciu, ktorá je podľa juhoafrického bádateľa a etnografa Davida Lewisa–Williamsa (1934) kultúrne podmienená, teda je súborom okamihov získaných.¹⁵ Neskôr som rozširovala svoje poznanie o mieste, čím sa vizualizácia mesta dopĺňala o ďalšie interpretačné súvislosti.¹⁶

Princípom spomenutého znakového modelu je vnímať a pochopiť znakový jav v rámci spoločenského kontextu. A to, samozrejme, nie je možné bez diela samotného. Aby som pochopila symbolické stratégie mesta Kostnica, je nutné ju vnímať v príslušných konkrétnych sociokultúrnych a historických súvislostiach. Z hľadiska teórie komunikácie ich budem odkrývať na základe reťazca otázok: **kto – čo – komu – akým spôsobom? (prečo práve toto a práve týmto spôsobom?)**¹⁷

Pre pochopenie rôznych stratégií mesta Kostnica sú dôležité analytické rámce, ktoré sa zaoberajú výskumom vizuálnych dát (ktoré vytvárajú obraz mesta). Medzi ne patrí napríklad motivácia, rôzne stratégie a ciele aktérov, funkcie obrazu a ďalšie poznatky, prebiehajúce v určitej konkrétnej spoločnosti, ktoré odkrývajú „performatívny characterspoločenského predstavenia (ako theatrumundi¹⁸) danej doby“.

¹⁴PETRÁŇ, T. *Ecce Homo. Esej o vizuálnej antropológii*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2011, s. 243.

¹⁵David Lewis–Williams vidí súvislosť s prostredím, v ktorom ľudia žijú s tým, čo prežijú, čo uvidia. Prežitky sú kultúrne podmienené, to znamená, že majú pôvod v našej myslí. LEWIS–WILLIAMS, D. *Mysl v jeskyni*. Praha: Academia, 2007, s. 45.

¹⁶Podľa vizuálneho teoretika Ladislava Kesnera (1961) model vnímania vizuálneho vnemu vychádza z predpokladu vzťahu medzi zachytením vizuálneho signálu (prostredníctvom zrkovového zmyslu) a analýzy základných atribútov (línie, tvaru, pohybu, farby) a interpretáciou obrazu s existujúcim obsahom v myslí. Tento proces prebieha aj opačným smerom, kedy obsah mysle vedie k analýze toho, čo vidí oko. KESSNER, L. *Muzeum umění v digitální době: Vnímání obrazů a prožitkové umění v soudobé společnosti*. Praha: Argo, 2000, s. 130-132.

¹⁷PETRÁŇ, T. *Ecce Homo. Esej o vizuální antropológii*, s. 242.

¹⁸PETRÁŇ, T. *Ecce Homo. Esej o vizuální antropológii*, s. 242.

Ako som viackrát naznačila, obraz nemá diskurzívnu povahu, preto je k jeho pochopeniu (a pretlmočeniu) potrebná nielen vizuálna kompetencia, ale plné pochopenie obrazu vyžaduje aj zvládnutie verbálneho jazyka.

Predpokladom predloženej práce je teda *mesto ako symbolická stratégia, ktorá sa vzťahuje k ideologickým a kultúrnym podmienkam a je konštruktom ľudskej spoločnosti danej doby.*

Povedali sme si, že dešifrovanie zmyslu obrazu, porozumenie „mysleniu obrazom“ vyžaduje určité operácie, interpretačný prístup, vychádzajúci z dejín umenia. V nasledujúcej kapitole preto priblížim prístupy, pomocou ktorých som obraz mesta Kostnicametodologicky dešifrovala.

PRÍSTUPY V PRÁCI

Predmetom humanistickej a sociálnej vednej disciplíny dejín umenia je dejinnosť výtvarných a vizuálnych umeleckých diel, ich autorov a príjemcov. Primárnym prameňom dejín umenia sú konkrétne umelecké diela, a to nielen ako veci (predmety, objekty, miesta), ale takisto udalosti (umelecké dielo v kontexte). Mojou úlohou v roli historika dejín umenia je preto popísať, analyzovať, klasifikovať a sprostredkovať mesto – ako umelecké dielo z hľadiska jeho postavenia, aké zaujímalo v ľudskej spoločnosti v schéme dejín, v priebehu svojho vývoja a nazerám naň preto ako na historický dokument¹⁹ (a palimpsest). Toto nazeranie, kompetencia vnímania, je určitým remeslom, umením techniky, a k jeho cibreniu sa používajú rôzne prístupy dejín umenia.²⁰

Český historik dejín umenia Jiří Kroupa (1951) používa namiesto pojmu metóda pojem *prístup*, nakoľko metódy sú podľa neho spojené s pozitivistickými, „tvrdými“ vedami. Na rozdiel od nich, umeleckohistorické prístupy ponúkajú možnosť paralelných ciest alebo odbočiek k určitému cieľu / riešeniu určitého problému a sú v súlade s povahou moderného diškurzu individuálne a rôznorodé.²¹

Prístup videnia a vedenia je hlavným metodologickým konštruktom, na ktorom je postavený aj prístup nemeckého historika dejín umenia Erwina Panofského (1892-1968) ako ikonograficko–ikonologická metóda. Tento umeleckohistorický prístup mi umožnil nazeráť na mesto ako na umelecké dielo na základe individuálnej, subjektívnej vybavenosti, na základe troch štádií: čo vidím – čo viem – čo si myslím, ktoré zodpovedajú postupnosti od ikonografického popisu (motívy identifikované na základe vlastnej praktickej skúsenosti) – k ikonografickému významu (motívy sú spájané do príbehov, ktorých rozbor predpokladá inú skúsenosť ako praktickú, teda predpokladá znalosť špecifických tém a pojmov sprostredkovaných literárnymi prameňmi) – a nakoniec

¹⁹ALTOVÁ, B. Techniky zkoumání a interpretační přístupy dějin umění. In: Himl, P.; Tuček, J. a kol. *Texty k historickému prosemináři FHS UK*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, FHS 2015, s. 95. [online]. [cit. 2017-05-20]. Dostupné z: <https://fhs.cuni.cz/FHS-1180-version1-texty_k_historickemu_proseminu.pdf>.

²⁰Sústavný prehľad dejín odboru, technik a prístupov dejín umenia spracoval v publikácii *Metody dějin umění : metodologie dějin umění 2*. Brno : Masarykova univerzita, 2010.

²¹Otázke toho, čo sa považuje za umelecké dielo sa v tejto práci ďalej nebudem venovať: kritériom (ne)zaradenia predmetov/objektov/urbanistických celkov/areálov/inštalácií/umeleckých konceptov do oblasti dejín umenia by mala byť miera ich obrazivosti a úvaha, či je možné ich skúmať technikami dejín umenia a interpretovať pomocou prístupov dejín umenia. ALTOVÁ, B. Techniky zkoumání a interpretační přístupy dějin umění. In: Himl, P.; Tuček, J. a kol. *Texty k historickému prosemináři FHS UK*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, FHS 2015, s. 95. [online]. [cit. 2017-05-20].]. Dostupné z: <https://fhs.cuni.cz/FHS-1180-version1-texty_k_historickemu_proseminu.pdf>.

k ikonologickej interpretácii (alebo syntetickej intuícii, vnútornému významu diela), ktorou zistíme tie základné princípy, ktoré podmieňujú nielen výber a znázorňovanie motívov, ale aj tvorbu a interpretáciu obrazov, príbehov a alegórií.²²

Spomenutá metóda predpokladá využitie nasledovných krokov:

1. *Porozumievací popis umeleckého diela*, v ktorom je *popis* komunikačným aktom medzi výskumníkmi navzájom, medzi výskumníkom a jeho poslucháčmi, medzi divákom a umeleckým dielom;
2. *Heuristiku ako využitie dobových prameňov*, hoci primárnym prameňom je vizuálna stránka mesta, bolo potrebné dohľadať obrazový materiál v podobemáp o historickom vývoji mesta, vedút Kostnice, dobových nákresov a pôdorysov mesta, dobových fotografií, či pohľadníc;
3. *Analýzu a komparáciu*, ktorá vedie k podrobnému a hlbšiemu porozumeniu a výtvarných (vizuálnych) výrazových prostriedkov (farieb a tvarov prostredia mesta, línií, hmoty a architektonického štýlu);
4. *Rekonštrukciu kontextu tvorby*, pretože na mesto jedôležitú nazerat' ako na historický text, proces, ktorý vznikol a trvá a bude trvať v inom čase, v akom k nemu v tejto prítomnosti pristupujem, s pomocou prameňov a analýzy teda musím rekonštruovat' nielen stavy umeleckého diela (mesta) v jeho čase trvania, ale takisto bezprostredné kontexty, v ktorých vznikalo a trvalo, pred oným okamihom, kedy som ho začala skúmat', aby som mohla vo svojom rozprávaní konštruovat' jeho predchádzajúce významy;
5. *Konštrukciu významu mesta ako umeleckého diela*, ktorá je mojím subjektívnym vyjadrením (interpretáciou), pričom chápem mesto ako inštrument, ktorý obsahuje skrytú účelovosť (reprezentáciu moci).²³

²²ALTOVÁ, B. Techniky zkoumání a interpretační přístupy dějinumění. In: Himl, P.; Tuček, J. a kol. *Texty k historickému prosemináři FHS UK*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, FHS 2015, s. 95. [online]. [cit. 2017-05-20]. Dostupné z: <https://fhs.cuni.cz/FHS-1180-version1-texty_k_historickemu_proseminu.pdf>.

²³ALTOVÁ, B. Techniky zkoumání a interpretační přístupy dějinumění. In: Himl, P.; Tuček, J. a kol. *Texty k historickému prosemináři FHS UK*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, FHS 2015, s. 95. [online]. [cit. 2017-05-20]. Dostupné z: <https://fhs.cuni.cz/FHS-1180-version1-texty_k_historickemu_proseminu.pdf>.

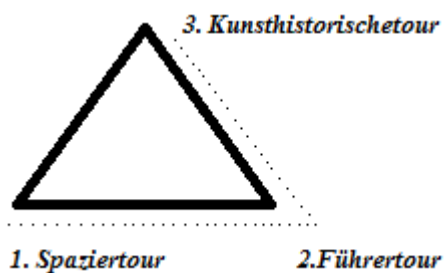
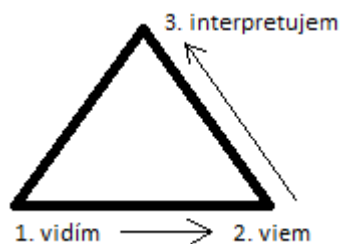
VIZUÁLNA STRÁNKA PRÁCE

Posledným dôležitým krokom teoretického popisu mojej práce je jej vizuálna stránka. Nakoľko som už viackrát popísala význam zrkovného vnemu (ako kompetenciu pozerat' sa a vidieť) v rámci vizuálnej kultúry (dejín umenia), ktorá je charakteristická predovšetkým obrazovou formou, mnohokrát je práve vizuálna stránka (vedeckých prác) opomenutá. V mojom prípade vizuálna symbolika napomáha k lepšiemu pochopeniu textu (nenahrádza ho) a logicky dotvára obsah a štruktúru práce.

Legenda

Symbol pre postup práce je tvar rovnostranného trojuholníka, ktorý:

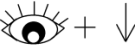

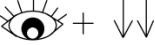

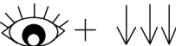

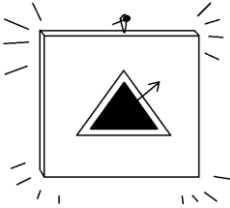
a) zodpovedá trom fázam skúmania

Zdroj: autorka práce, 2017.

b) strany trojuholníka sú rovnostranné, tzn.: každá má rovnakú dôležitosť (rovnako ako moje tri fázy, stupne skúmania) a hoci sú vnímané oddelene (a v istej gradácii), v skutočnosti **predstavujú tri aspekty jediného javu, totiž umeleckého diela ako celku.**²⁴

²⁴PANOFSKY, E. Význam vevýtvarném umění. Praha: Malvern, Academia, 2013, s. 58.

Etapa (stupeň) poznania a názov kapitoly (<i>tour</i>)	Označenie kapitoly	Označenie postupu	
<i>1. Spaziertour</i>			FORMA
<i>2. Führtour</i>			MEDZI FORMOU A ESENCIOU (prekročenie hraníc čisto formálneho vnímania)
			Múzeá a galérie
			Umenie vo verejnom priestore
			Komentované prehliadky po meste a informačný materiál
			Odborná literatúra
<i>3. Kunst- historische tour</i>			ESENCIA A SYNTÉZA

Tabuľka č. 1 Význam a použitie symbolov v diplomovej práci.

Zdroj: autorka práce, 2017.

1. Spaziertour:

- ako viditeľná forma, **môj viditeľný svet** (zložený z farieb, čiar, modelov...),
- prerušované obrisy stien trojuholníka predstavujú ešte neúplnú predstavu o meste, symbol oka zastupuje zrakový vnem;

2. Führertour:

- vedené a postupné hromadenie vedomostí (poznania) o meste (pomocou informácií z múzeí a galérií, prostredníctvom umenia vo verejnom priestore, komentovaných prehliadok po meste a informačného materiálu, odbornej literatúry),
- v práci je vizuálne znázornená formou postupného zocel'ovania (zvýrazňovania) stien trojuholníka (ako etáp poznania) s tendenciou dostať sa k jeho vnútornému obsahu / esencii; symbol oka zastupuje zrakový vnem spolu so šípkou, ktorá naznačuje orientačnú etapu

3. Kunsthistorischetour

- ako syntetická intuícia je interpretáciou predchádzajúcich dvoch častí, pričom ide o interpretáciu jej vnútorného obsahu, esencie,
- vnútorný obsah trojuholníka je naplnený (a odhalený) a verbálne artikulovaný na povrch (šípka vychádza z jadra, z jeho esencie a presahuje steny trojuholníka, jeho formu a predstavuje sa ako „obraz“)

PREHLAD A KRITICKÉ HODNOTENIE PRAMEŇOV A LITERATÚRY

Pri tvorbe zamerania práce, jej cieľov a štruktúry, som si stanovila súbor potenciálneho materiálu, z ktorého som neskôr čerpala informácie a vytvorili informačnú štruktúru konštituovanú na základe výskumných otázok.

Podstatným prameňom mojej práce je súčasná podoba mesta Kostnica, jeho vizuál a významné prvky. Ako som už spomenula, ako podklad som od prvej časti práce vytvárala katalóg týchto významných prvkov, ktoré boli pre mňa dôležité od môjho príchodu do mesta, odkedy som sa zoznamovala pre mňa s doposiaľ neznámym mestom a evidovala som jeho dôležité prvky. Najprv nimi boli orientačné a záchytné body a významné prvky, a urbanistické uzly, ktoré pre mňa predstavovali nielen mestské časti, ale aj svetové strany, západ a východ slnka, ktorý ovplyvňoval farebnosť okolia, Alpy, šum jazera, zvuk prichádzajúceho vlaku, vrany, rušné ulice. V praxi som tak využila z metódu tvorby mentálnej mapy podľa amerického teoretika urbanistickej tvorby Kevina Lyncha (1918-1984).²⁵

V ďalších kapitolách pridávam informácie o premenách mesta a jeho podôb v minulosti, tak ako som sa s nimi postupne zoznamovala v múzeách a v galérii, v literatúre a prostredníctvom komentovaných prehliadok po meste. Tieto vedomosti som kombinovala s obrazovým materiálom, potvrdzujúcim zmenu tohto vizuálu, ktoré vyústia v záverečnej časti práce do interpretácie, v ktorej som využívala to, čo som videla s tým, čo som sa dozvedela k tomu, aby som pochopila príčiny a okolnosti jednotlivých zmien do súčasného stavu.

Prvá časť sa zameriava na to, čo v meste uvidím.

Druhá časť sa zameriava na to, čo sa o meste dozviem.

Tretia časť je syntézou poznatkov z predchádzajúcich dvoch častí k interpretácii obrazu mesta.

²⁵Podľa Lyncha má byť mesto rozložiteľné do piatich základných prvkov, ktorými sú cesty, okraje, oblasti, uzly a významné prvky, prostredníctvom ktorých si človek vytvára postupne zjednotený obraz mesta, vďaka ktorému sa v meste orientuje. Ja som si základné prvky pre účel svojej práce (a túto možnosť samozrejme ponúka aj Lynchova logika tvorby mentálnej mapy) zvolila: orientačné a záchytné body (cesty), významné prvky a urbanistické uzly (mestské časti). LYNCH, K. Obraz města / Image of The City, s. 6-20.

Poznatky o jednotlivých významných bodoch, o urbanistickom a historickom vývoji mesta, o architektúre čerpám z literatúry, z písomných a obrazových prameňov, z komentovaných prehliadok po meste, informačných letáčikov a z múzejných a galerijných expozícií.

Prehľad a kritické hodnotenie prameňov a literatúry

1. *Vizuálna stránka mesta, jednotlivých miest²⁶, architektonických objektov, ich detailov, urbanistických riešení a okolitej krajiny (významné prvky a moje záchytné body ako cesty, námestia, parky, nábrežia, mosty, sakrálna a profánna architektúra, sochy, pomníky, studne, mestská oblasť, vlastná mentálna mapa a mapa mesta)*

**1./1. Obrazové pramene predstavujú v práci primárny prameň, preto by im mal byť venovaný osobitný význam v rámci kritického zhodnotenia prameňov. Nakoľko využívam rôzne typy obrazových prameňov, kvôli lepšej prehľadnosti ich budem kategorizovať na: modely, fotografie, obrázky (rytiny, litografie, grafiky), mapy, pôdorysy a plány mesta, veduty, znaky a erby mesta, letáky a pohľadnice.*

**1./2. Miesta pamäti vyznačené vo verejnom priestore umeleckými dielami: pri ktorých som sa zastavovala počas mojich prechádzok. Z časti som si však potrebné informácie musela neskôr dohľadať, preto sú pre mňa na pomedzí Spaziertour – Führtour.*

2. *Pramene z miest pamäti typu múzeí a z galérie (historické mapy mesta, fotky a kresby jeho premien, informačné letáčky, faksimile Richentalovej kroniky).*

3. *Infocentrum a komentované prehliadky mesta (Mnoho turistov a ľudí, ktorí prídu do neznámeho prostredia/mesta prvý krát, siahnu ihneď po Führerovi, v podobe návštevy infocentra, kde sú im poskytnuté základné informácie o meste a tipy na výlety. Ja, s vedomím dlhšieho pôsobenia v novom meste, som si proces spoznávania užívala a infocentrum som navštívila až po návšteve múzeí a galérie.)*

²⁶Podľa nórskeho historika a teoretika architektúry Christiana Norberga-Schulza (1926–2000), miesto nepredstavuje abstraktný pojem, ale o konkrétnu hmotnú substanciu, ktorá vytvára charakter prostredia. Ten je základným spôsobom, akým nám je svet daný, je podstatou prostredia (Geniusloci). SCHULZ–NORBERG, CH. Genius loci. Krajina, miesto, architektura. Praha: Dokořán, 2010, s. 13.

4. *Obraz mesta v odbornej literatúre. Dovršením spoznávania mesta a vytvárania si obrazu o ňom, je v poslednom kroku dohľadanie odbornej literatúry o Kostnici, ktorá doplní všetky doterajšie informácie a historické súvislosti významu jednotlivých miest o architektonickom a urbanistickom vývoji, o významných osobnostiach a odhalí ich zmysel. Odbornou literatúrou tak doplním doteraz ešte nespomenutý obrazový materiál ako pôdorys mesta, a ďalšie mapy, ktoré neboli v doterajších inštitúciách k dispozícii. Zároveň som pracovala aj s odbornou literatúrou zameranou na všeobecnú európsku históriu, architektonickú a urbanistickú problematiku.*

Vzhľadom k metóde mojej práce, ktorá sa zaoberá mestom ako obrazom a jeho vnímaním ako umeleckého diela, je pre mňa postupnosť výberu toho ktorého prameňa zásadná. To znamená, že som postupovala od obrazového zdroju k popisným informáciám až v poslednom kroku k interpretatívnym textom.

1. Vizuálna stránka mesta a okolitej krajiny

a) Mentálna mapa a katalogizácia mestských obrazov

Vizuálna stránka bola prvým krokom ku skúmaniu pre mňa dovtedy neznámeho mesta. Starostlivo som si zaznamenávala dojmy a prvky (uzly), ktoré som v prvých dňoch uvidela a zaujali ma, a poslúžili mi k vytvoreniu prvej mentálnej mapy mesta. Tú som konfrontovala v ďalších dňoch so skutočnou mapou mesta. Ako podklad k práci som od prvej kapitoly začala vytvárať katalóg týchto významných prvkov (uzlov), ktoré boli pre mňa dôležité od prvého dňa môjho príchodu do mesta, pričom až v závere práce nadobudol konečnú podobu so všetkými informáciami, ktoré som zaznamenala a dozvedela sa a použila ich k záverečnej interpretácii. Ku každému významnému prvku (uzlu) je priradená fotografia so stručným popisom, ktorý som na začiatku nemusela vyhľadávať, pretože mi bol prístupný v podobe stručného popisu a lokalizáciou významného prvku na mape. V priebehu práce sa postupne k jednotlivým prvkom (uzlom) pridávali podrobnejšie informácie a katalóg je tak vyústením diplomovej práce.

Obr. č.1 Mapa Kostnice, s ktorou som pracovala v priebehu celého pobytu.

Zdroj: Universität Konstanz (vydavateľ), 2016.

b) Prehľad architektonických slohov

Kláštory (kláštorná architektúra)

Obr. č. 2 Dominikánsky kláštor sv. Mikuláša (dnes hotel), založený biskupom Henrichom I., rok výstavby: 1236-1807.

Foto: Dominikankloster. [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <<http://www.konstanz.de/rathaus/medienportal/mitteilungen/07954/index.html>>.

Obr. č. 2 Františkánsky kláštor (dnes základná škola), rok výstavby: 1240-1788.

Foto: Franziskaner Kloster in Konstanz. [online], [cit. 2017-05-09]. Dostupné z: <https://www.leo-bw.de/web/guest/detail-gis-/Detail/details/DOKUMENT/labw_kloester/152/Die+ehemalige+Kirche+des+Konstanzer+Franziskanerklosters+nach+den+Umbauten+des+19+Jh>.

Obr. č. 3 Benediktínsky kláštor (dnes využíva priestory bývalého kláštora hudobná škola, mestský archív a krajské archeologické múzeum), založený biskupom Gerardom (945-995), rok výstavby: 983-1831.

Foto: Benediktinerplatz in Konstanz. [online], [cit. 2017-05-09]. Dostupné na: <<https://www.zum.de/Faecher/G/BW/Landeskunde/rhein/kultur/museen/konstanz/alm/index.htm>>.

Obr. č.4 Kláštor augustiniánok sv. Kataríny (dnes pivná záhrada), rok výstavby: 1324-1808.

Foto: Biergarten St. Katharina. [online], [cit. 2017-05-09]. Dostupné z: <<http://www.suedkurier.de/region/Konstanz~bilder/Sonntag-auf-St-Katharinen;cm=1346990,10651820>>.

Renesancia

Obr. č.5 Koncilný dom (Konzilhaus, Kaufhaus), rok výstavby: 1388.

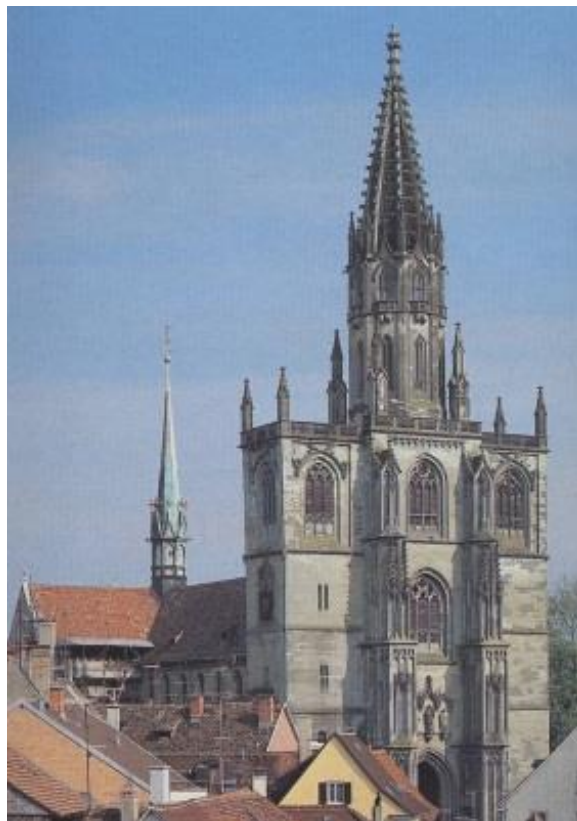
Foto: archív autorky, 2016.

Historizující slohy

Obr. č. 6 Kostol sv. Štefana, rok výstavby: 7.st.

Foto: archív autorky, 2016.

**Obr. č.7 Katedrála Panny Márie (Münster Unserer Lieben Frau),rok výstavby: 1052-1857,
architekt: H. Hübsch (1795-1863).**

Foto: Muenster in Konstanz. [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <<http://www.panoramio.com/photo/19810575>>.

Obr. č. 8 Kostol sv. Martina, rok výstavby: 14.-18. st.

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 9 Železničná stanica (Bahnhofplatz), rok výstavby: 1860-1863, architekt: H. Leonhart (1813-1878).

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 10 Luteránsky kostol, rok výstavby: 1864-1873, architekt: H. Leonhart.

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 11 Mestský súd (Amtsgericht), rok výstavby: 1864, architekt: ???.

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 12 Krajský soud (Landgericht), rok výstavby: 1267-1876, architekt: ???.

Foto: archív autorky, 2016.

Jugendstil

Obr. č. 13 Bismarckova věž, rok výstavby: 1912, architekt: Georg Wickop (1861-1914).

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 14 Krematorium, rok výstavby: 1915-1918, architekt: ???.

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 15 Vodojem (Stromeyerova továrň), rok výstavby: 1905,
architekt: P. J. Manz (1861-1936).

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 16 Remeselnícká komora, rok výstavby: 1914, architekt: ???.

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 17 Seestrasse, rok výstavby: 1896-1911, architekti: J. Walther (1875-1917),
další architekti: ???.

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 18 Vila Prym, rok výstavby: 1860-1912, architekt: ???.

Foto: archív autorky, 2016.

Moderná architektúra

Obr. č. 19 Vodojem (Otto Moericke Turm), rok výstavby: 1929,
architekt: Paul Jordan (1876-1966).

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 20 Kostol sv. Gerarda, rok výstavby: 1929-1930, architekt: ???.

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 21 Kostol sv. Mikuláša, rok výstavby: 1955-1956, architekt: ???.

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č.22 Kostnická univerzita, rok výstavby: sedemdesiate roky, architekt: Horst Linde.

Foto: Universität Konstanz. [online], [cit. 2017-05-09]. Dostupné z: <<http://www.suedkurier.de/region/kreis-konstanz/konstanz/Bodensee-plus-Forschung-plus-Gastlichkeit-Uni-Konstanz-bei-internationalen-Studierenden-beliebt;art372448,9219384>>.

Obr. č. 23 Kostol Márie Pomocnej, rok výstavby: 1967, architekt: F. Hitzel (1912-1994).

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 24 Novoapoštolský kostol, rok výstavby: 1960-1970, architekt: ???.

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 25 Kostol sv. Havla, rok výstavby: 1971, architekt: E. Wachter (1921-2012).

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 26 Kostol sv. Petra, rok výstavby: 1974, architekt: M. Heier (*1934).

Foto: archív autorky, 2016.

**1./1. Obrazové pramene*

a) MODELKY:

- Drevený model mesta z roku 1600, Konrad Müller, RG

b) FOTOGRAFIE:

- Benediktínsky kláštor Petershausen, J. G. Götz (?), polovica 18.st., RG
- Pohľad na Obermarkt, 1900, ???, RG
- Kostnická alej vedúca k Husovmu kameňu, ???, Dějiny a současnost
- Gottlieben, kde bol Hus vo veži väznený, ???, Bartoš, F.
- Münster, kde sa konali valné schôdze koncilu, ???, Bartoš, F.
- Vnútro katedrály, kde bol Hus odsúdený, ???, Bartoš, F.
- Schnetztor, vpravo Husov dom (s pamätnou doskou), ???, Bartoš, F.
- Kameň na mieste, kde boli Hus a Jeroným upálení, ???, Bartoš, F.
- Pamiatky z Husovho väzenia, ???, Bartoš, F.
- Fotografia s turistickými pohľadnicami s upomienkovými predmetmi spojenými s Husom, HH (katalóg)
- Markstätte z čias nacionálneho socializmu, ???, RG
- Dominikánsky kláštor, 2016, RG
- Drevený model mesta, stav z roku 1600, RG
- Stará mestská radnica, 2016, RG
- Nová mestská radnica, 2016, RG

c) OBRÁZKY (rytina, litografie, grafiky):

- Nadrozmerný plagát farebnej mapy Kostnice (predstavujúci stav z roku 1414), RG
- Upálenie Jána Husa v Kronike mesta Spiez, DieboldSchilling st. (1445-1485), 1484-85, HH (katalóg)
- Obrázok z Richentalovej kroniky, zasadnutie koncilnej rady, 15. st., RG
- Obrázok z Richentalovej kroniky, Koncilný dom, 15.st., RG
- Obrázok z Richentalovej kroniky, Koncilný dom, 15.st., RG
- Rytina augustiniánskeho kláštora, 15.st., ???, RG
- Rytina prístavu v Kostnici, kam sa doplaval Ján Hus, ???, 15.st., RG
- Pohľad na mesto z obdobia Švábskej vojny pri napadnutí Kostnice, ???, 1505, rytina,

- Maurer, H.
- Poloha augustínskeho kláštora, NikolausKalt, 1600
- Grafika Benediktínskeho kláštora Petershausen, J. G. Götz (?), polovica 18.st., RG
- Rytinacentra Marktstätte, 1841, NikolausHug (1771-1852), RG
- Litografia Kostnickej stanice, niekedy po roku 1863, ???, RG
- Najstaršie vyobrazenie Husovho kameňa na rytine, 1863, HH (katalóg)
- Dom cechu s názvom „K Ružovej záhrade“ Paul Mot (?), 1924, kresba, Maurer, H.
- Mestské opevnenie Kostnice, J. Marmor (???), Maurer, H.
- Kresba časti starého miesta (znázornená poloha miesta, kde sa našiel poklad s mincami), ???, RG

d) *MAPY:*

- Kostnica z roku 1600, NikolausKalt (?), kolorovaná perokresba, RG
- Mapa Kostnice z roku 1633, Bartoš, F.
- Mapa Kostnice, 2015, univerzita
- Turistická mapa pamätihodností v Kostnici, 2015, univerzita
- Turistická mapa pamätihodností vo Freiburgu, 2016, univerzita
- Turistická mapa pamätihodností v Štuttgarte, 2016, univerzita
- Mapa kostolov v Kostnici, 2016, univerzita
- Turistická mapa k obhliadke Kostnice, 2016, univerzita

e) *PÔDORYSY A PLÁNY MESTA:*

- Plán mesta Kostnica v období koncilu podľa návrhu Helmuta Maurera, HH
- Staré mesto so zaznačenými sídlami rôznych cechov v 15. st., Maurer, H.
- Mestský plán Kostnice z roku 1826, Seuffert, R.
- Mestský plán Kostnice z roku 1864, Seuffert, R.
- Mestský plán Kostnice z roku 1888, Seuffert, R.

f) *VEDUTY:*

- Niederburg, ???, grafika, RG
- Veduta mesta (Constancia, *vulgo Costnitz memorabile sucuie opp*, 1414, ???), kolorovaná kresba, HH (katalóg)
- Veduta Kostnice z 15.st., HH

g) *ZNAKY A ERBY MESTA:*

- Znak Báden-Württembergu, univerzita

h) *LETÁKY:*

- Letáčik k futbalovému turnaju na univerzite (26.-29.5.2016), univerzita
- Leták s rešeršou literatúry k téme Kostnického koncilu, mestská knižnica vo WG
- Leták newsletteru Katolíckej asociácie v Kostnici, HH
- Leták k výročiu Kostnického koncilu, HH
- Leták s programom k výročiu Kostnického koncilu, informačné centrum
- Leták s programom k výročiu Kostnického koncilu na rok 2016, informačné centrum
- Leták kalendáru akcií jubilejného roku Kostnického koncilu na mesiace október-december 2015, informačné centrum
- Leták kalendáru akcií jubilejného roku Kostnického koncilu na mesiace apríl-jún 2016, informačné centrum
- Leták s programom k výročiu Kostnického koncilu, HH
- Leták k výročiu Kostnického koncilu, 2016, HH

i) *POHLADNICE:*

- Pohľadnica s Husovým kameňom z roku 1910, HH (katalóg)

*HH = Hus Haus (Husovo múzeum)

*RG = Rosgartenmuseum (Múzeum v Ružovej záhrade)

**1./2. Umenie vo verejnom priestore*

Obr. č. 27 Husov kameň (Hussenstein), ul. ZumHussenstein / Paradies, rok vzniku: 1862,
materiál: kameň, architekt: ???, objednávateľ: mesto Kostnica.
Pamätník na mieste, kde bol Ján Hus (1369-1415) spolu s jeho nasledovníkom J. Pražským (1378/80-1416) upálený. Kameň bol nájdený pri stavbe železnice v meste, dovezený z prostriedkov verejnej zbierky a následne vysvätený.

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 28 Busta I. H. Wessenberga (Büste des Domherrn Wessenberg), ul. Wessenbergstrasse
č.42 / Altstadt

Na priečelí domu, v ktorom býval Ignác Heinrich Wessenberg (1774-1860), vikár kostnického biskupstva), je umiestenná jeho busta, dnes slúži ako súčasť galérie (Wessenberg Städtische Galerie). Rok vzniku: 19. storočie, autor: Hans Baur (1829-1897), materiál: ???, objednávateľ: mesto Kostnica.

Foto: Wessenberg Bueste. [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z:
<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Konstanz_Wessenberghaus_Bueste>.

Obr.č. 29 Pamätník grófa Zeppelina (Graf ZeppelinDenkmal), ul. Gondelhafen / Altstadt, , rok vzniku: 1920, autor: Karl Albiker, materiál: kameň, objednávateľ: mesto Kostnica.

Foto: Zeppelin in Konstanz. [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z:
<<http://www.konstanz.de/kulturzentrum/01635/05083/07069/07131/index.html>>.

Obr. č. 30Pomník vojaka z Chérisy (ChérisySoldat), ul. Chérisystraße/ Bücklestraße / Fürstenberg, rok vzniku: 1937,autor: Paul Diesch (1884-1953), materiál: kameň, objednávateľ: mesto Kostnica.

Spomienka na víťazstvo kostnického regimentu vo francúzskom meste Chérisy (1917).

Foto: Chérisy Soldat in Konstanz. [online], [cit. 2017-05-09]. Dostupné z:
<<http://www.suedkurier.de/region/kreis-konstanz/konstanz/Steinsoldat-an-der-Cherisy-Warten-auf-die-erklaerende-Tafel;art372448,8823414>>.

Obr. č. 31 Cisárska studňa (Kaiserbrunnen), ul. Marktstätte / Altstadt,
rok vzniku: 1990 (pôvodne 1897, autor: Hans Bauer), materiál: bronz, autori: Gernot (*1941)

a Barbara

Rumpf (*1960), objednávateľ: mesto Kostnica. Symbolické znázornenie historických udalostí
Kostnice (pápežská schizma, uzatvorenímieru Fridrichom Barbarossom so severotalianskymi

mestami, štyri dynastie

vládcovv Kostnici).

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 32 Prísazné prsty (Schwörende Finger), ul. Torgasse, rok vzniku: 1990, materiál: bronz,
autor: Franz Gutmann (*1928), objednávateľ: mesto Kostnica.

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 33 Lenkova studňa, Triumfálny oblúk (Lenkbrunnen, Triumphbogen), ul. Untere Laube 24, rok vzniku: 1991, materiál: betón, autor: Peter Lenk, objednávateľ: mesto Kostnica. Lenkova často opakovaná téma v tvorbe: kritika stredovekej spoločnosti.
Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 34 Impéria (Imperia), ul. Hafenstrasse / Altstadt, rok vzniku: 1993, materiál: betón, autor: Peter Lenk, objednávateľ: mesto Kostnica.
Kurtizána z Rozmarných poviedok od Honoré de Balzaca.
Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 35 Pamätník Friedricha Heckera (Hecker Relief), ul. St. Stephans Platz 17 / Altstadt, rok vzniku: 1998, materiál: majolika, autor: Johannes Grützke (*1937), objednávatel: mesto Kostnica.
Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 36 Päť rokov - päť hláv - päť tém“ („5 Jahre - 5 Köpfe - 5 Themen“), podchod pod Rýnskym mostom (Rheinbrücke) / Petershausen, Sternenplatz, rok vzniku: 2014, autor: Emin Hasirci (1982).
Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 37 „O našich zvyklostiach, podľa Michel de Montaigne“ (Über die Gewohnheit, nach Michel e Montaigne), Stadtgarten / Altstadt; Seestrasse / Fürstenberg, rok vzniku: 2014, materiál: rastlinný posilňovač Arbo-Flex aplikovaný sprejovaním na kôru stromu, autor: RebeccaKoellner (*1968), objednávateľ: mesto Kostnica.

„Je možné zmeniť náš obvyklý pohľad na každodenné veci?“.

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 38 „Za pravdu“ pomník Jána Husa (Warheit - Jan Hus Denkmal), námestie sv. Štefana (St. Stephans Platz 17, Bürgersaal) / Altstadt, rok vzniku: 2014, materiál: kovové doštičky, autori: Jerry Koza, Adam Jirkal, Martin Papcún (pražský Atelier SAD), objednávateľ: mesto Kostnica.

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 39 Pomník Majstra Jána Husa a Jeronýma Pražského (Jan Hus Denkmal), ul.

UntereLaube 43, rok vzniku: 2015, materiál: pieskovec, autori: AdélaKačabová a kol.,

objednávateľ: mesto Kostnica.

Foto: archív autorky, 2016.

2. Obrazové pramene z múzeí a galérie

Ďalším zdrojom, ktorý som začala využívať v druhej časti svojej práce, boli miesta pamäti, kde sa koncentrujú informácie o histórii mesta, o jeho premenách a o významných udalostiach a osobnostiach s ním spojených.

Zameriam sa na obsah, ktorý mi bol pri návšteve expozícií galérie a múzea prístupný. Najskôr ma zaujímal obrazový materiál, a to historického charakteru, ďalej propagačný materiál a v neposlednom rade knižné publikácie vydané v týchto múzeách. Pri návšteve som si všimla, na aké témy je daná inštitúcia zameraná, aké výstavy v nej prebiehajú (poprípade prebiehali) a na stále expozície, teda aké témy z minulosti mesta sa teraz pripomínajú a aké významy sú im prikladané. Zbierala som letáky, brožúry a katalógy (ktoré boli k voľnému rozobratiu) a všimla som si, čo je ich obsahom, akým spôsobom

sprevádzajú návštevníka po danej inštitúcii, prípadne na čo nadväzujú, s kým spolupracujú, koho alebo čo prezentujú.

V Kostnici sa nachádzajú tri múzeá a jedna galéria, ktorú prevádzkuje mesto a jedno múzeum pod správou vyššieho územného celku. V súčasnosti prevádzku mestských múzeí Kostnice (Múzea v Ružovej záhrade, Wessenbergovej mestskej galérie a Husovho múzea) zabezpečuje od roku 2006 Tobias Engelsing (???)²⁷. Tieto mi poskytovali informácie vzťahujúce sa k historickému vývoju podoby mesta, preto z tohto hľadiska pri kritike prameňov využívam predovšetkým Múzeum v Ružovej záhrade (Rosgartenmuseum) a Husovo múzeum (Hus Haus) ako miesta pamäti a ako miesta, ktoré viedli moje poznanie.

1. Múzeum v Ružovej záhrade (Rosgartenmuseum, ďalej len RG)

Bohatá a významná zbierka umenia sa nachádza na Rosgartenstrasse č. 3-5, v budove bývalého mäsiarskeho cechu (založeného v roku 1454), v najstaršom múzeu v Spolkovej krajine Bádensko–Württembersko.²⁸ Rosgartenstrasse pretína centrálnu časť pešej a oddychovej zóny starého mesta Marktstätte. Múzeum založil v roku 1870 bol Ludwig Leiner, (1830–1901) poslanec v mestskej rade, lekárnik, ale aj botanik, ktorý sa pričínal o pamiatkovú starostlivosť v meste, neskôr bol súčasťou stavebnej komisie v meste.²⁹ Zbierku múzea sprístupnil pre verejnosť v mestskej budove, ktorá bola najskôr používaná ako židovská škola, ďalej ako združenie pre podnikateľov pekárni a ďalšie spolky, ktoré v budove múzea sídlili.

Múzeum je zamerané predovšetkým na minulosť Kostnice. Súčasná expozícia predstavuje históriu mesta od začiatkov jeho osídlenia (zhruba od 2. storočia p. n. l) až po povojnové obdobie 20. storočia a štrukturuje ju dôležitými medzníkmi chronologicky od obdobia keltského a rímskeho osídlenia, neskorého stredoveku, industrializácie až po moderné dejiny Kostnice z obdobia predvojnového, medzivojnového až po obdobie spojené s nacifikáciou mesta. Expozície sú doplnené o pestrý obrazový materiál, historické mapy a veduty. Tie poskytujú predstavu o materiálnom, priestorovom a estetickom vývoji

²⁷Je zároveň autorom mnohých publikácií o meste: *Konstanz 1414, Das jüdische Konstanz; Ignaz Heinrich von Wessenberg, 1774-1860; Das Konstanzer Konzil; Die Zeppelins* a článkov o meste v nemeckých novinách *Zeit* a mestských novinách *Südkurier*. Museumgründer. [online], [cit. 2017-05-09]. Dostupné z: <<http://www.rosgartenmuseum.de/museum/museumsgruender/>>.

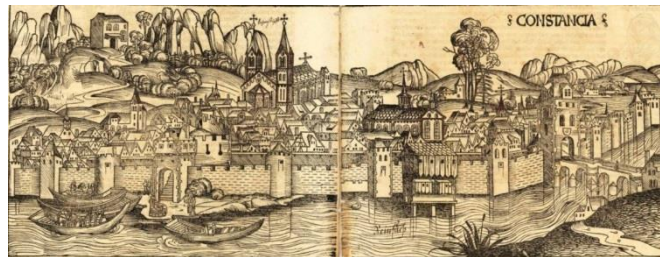
²⁸Museumrundgang Rosgartenmuseum Konstanz. [online], [cit. 2016-06-09]. Dostupné z: <<http://www.rosgartenmuseum-konstanz.de/Rosgartenmuseum/Rundgang/Rundgang.html>>.

²⁹Po smrti Ludwiga Leinera prevzal vedenie jeho syn Otto Leiner v roku 1901, ktorého nasledoval jeho syn, Bruno Leiner v roku 1932. Od roku 1940 prevzala vedenie Brunova dcéra Sigrid Blankenhagen (rod. Leiner). O ďalších nástupcoch po rodinnej dynastii Leiner bol vždy vyhlasovaný verejný konkurz.

mesta a spolu s popisom historických súvislostí a dôležitých vzťahov medzi rôznymi osobnosťami či mestami aj predstavu o smerovaní a záujmoch mesta, mestskej správy, či vyššieho celku, presahujúceho hranice mesta (biskupstva, ríše, spolkovej krajiny..).

RG predkladá chronologický prehľad vývoja mesta s dostatočnou fotodokumentáciou a kresbami, ktoré sú nosným obrazovým materiálom pre moju prácu.

Z tejto bohatej obrazovej zbierky vyplýva, že najzdôrazňovanejšou témou v konštrukte histórie mesta je obdobie stredoveku (Kostnica v stredoveku (Konstanz im Mittelalter), Stredoveké umenie v Kostnici (KonstanzerKunst im Mittelalter), Sála bývalého cechu (Der Zunftsaal), Richentalova kronika (Richental Chronik), Reformácia a protireformácia (Reformationund Gegenreformation), avšak nedá sa s určitosťou povedať, že je múzeum orientované len na jednu udalosť v tejto epoche.

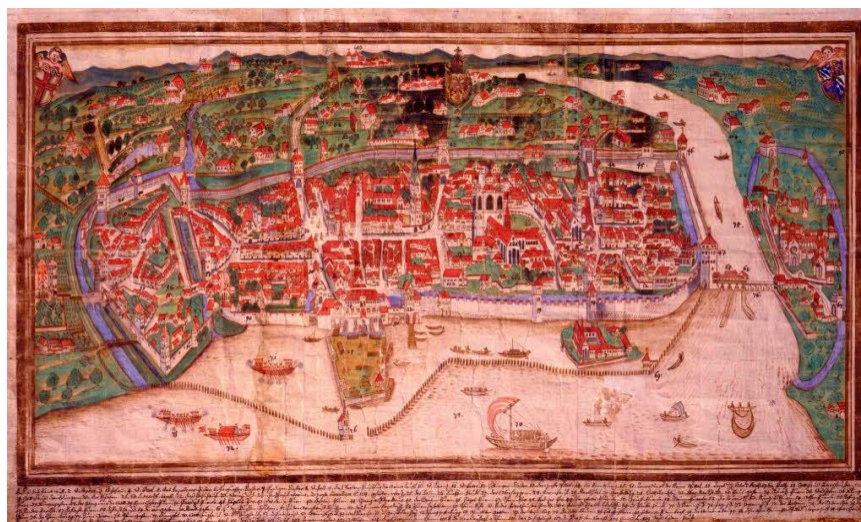
Obr. č. 40 Veduta Kostnice, autor: ???.

Zdroj: RG múzeum, 2016.

Obr. č. 41 Nadrozmerný plagát farebnej mapy Kostnice z roku 1414, autor: ???.

Zdroj: RG múzeum, 2016.

Obr. č. 42 Veduta Kostnice z vtáčej perspektívy okolo roku 1600, s veľkými prístavmi vrátane nákladných plachetníc, kol. perokresba, NikolausKalt (?).

Zdroj: RG múzeum, 2016.

V RG je k nahliadnutiu faksimile Kostnickej kroniky z obdobia konania koncilu od mestského kronikára Ulricha Richentalu³⁰ (1360-1437). Ide o historické rozprávanie o meste, ktoré sa stalo stredom Európy a zachycuje posledné okamihy života Jána Husa a Jeronýma Pražského, ale aj atmosféru Kostnice v časoch konania všeobecného koncilu. Predstavuje všetky najvýznamnejšie osobnosti vtedajšieho politického a intelektuálneho života a panovníka Žigmunda Luxemburského, ktorý bol iniciátorom a dušou celého koncilu. Richentalova kronika má jeden dôležitý rozmer – ilustrácie. Sú dobové, vznikli na základe pôvodných iluminácií, ktoré dal urobiť Ulrich Richental. Rozhodujúcu väčšinu (teda nie všetky) obsahuje aj táto kniha. Ja som pracovala so slovenským prekladom Richentalovej kroniky (ďalej len RK) od Márie Paponovej³¹ (1946), s komentármi a vysvetlivkami českého historika Františka Šmahela (1934)³², ktorá je navyše doplnená o uhorské reálie slovenskou historičkou Danielou Dvořákovou (1965)³³ i o sprievodné

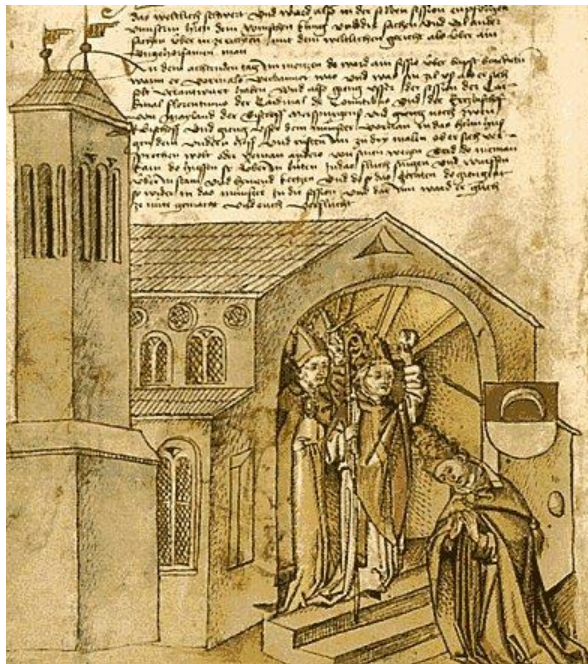
³⁰Ulrich Richental bol kostnický úradník, zaisťujúci v priebehu koncilurozmanité služby pre jeho účastníkov (zabezpečoval ubytovanie a stravu dôležitým hosťom, atď.) DVOŘÁKOVÁ, D.; ŠMAHEL, F.; PAPONOVÁ, M. Ulrich Richental: Kostnická kronika. Budmerice: Rak, 2009, s. 20.

³¹DVOŘÁKOVÁ, D.; ŠMAHEL, F.; PAPONOVÁ, M. Ulrich Richental: Kostnická kronika. Budmerice: Rak, 2009.

³²Prof. František Šmahel sa vo svojej vedeckej činnosti zameriava predovšetkým na husitské obdobie v Čechách a zahraničí v dielach: Jeroným Pražský. Život revolučného intelektuála; Mistr Jan Hus; Praha, Husův proces v Kostnici; Husitská revoluce I-IV; Husitské Čechy. Struktury, procesy, ideje, atď.

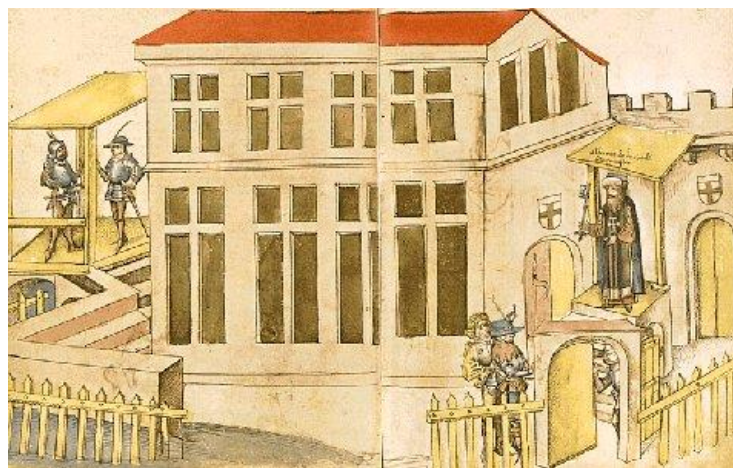
³³Autorka sa venuje osobitne výskumu vlády Žigmunda Luxemburského, problematiku šľachty a každodenného stredovekého života, známe sú jej diela a štúdie: Rytier a jeho kráľ. Stibor zo Stiboric a Žigmund Luxemburský. Sonda do života stredovekého uhorského šľachtica s osobitným zreteľom na

štúdie týchto autorov. Preklad je tak doplnený o rozmer, aký význam mal koncil pre Slovákov a Čechov.

Obr. č. 43 Detail z RK môžeme vidieť udalosť: zasadnutie koncilnej rady v katedrále.

Zdroj: RG múzeum, 2016.

Obr. č. 44 Konzilhaus, Kaufhaus.

Zdroj: RG múzeum, 2016.

územie Slovenska; Zmeny životného štýlu uhorskej šľachty v dobe kráľa Žigmunda a ich odraz v písomných prameňoch (1387-1437), atď.

Obr. č. 45 Detail z RK, „Habemus Papam“, gesto zvolenia nového pápeža z okna koncilného domu.

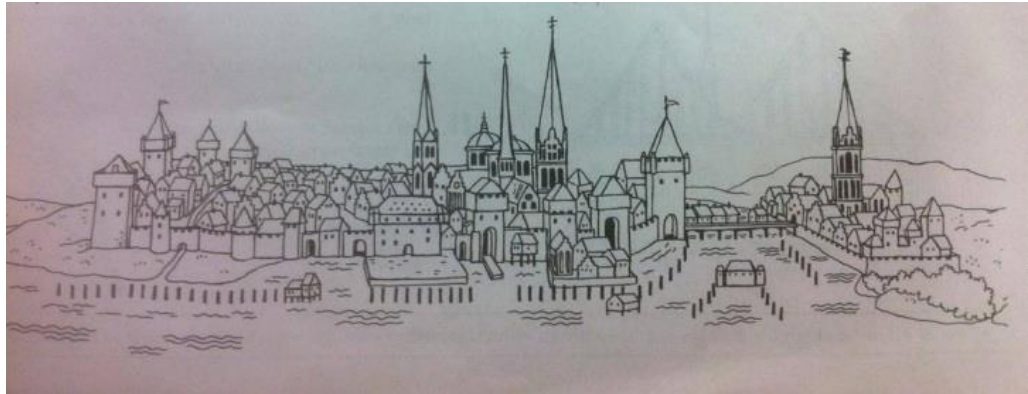
Zdroj: RG múzeum, 2016.

2. Husovo múzeum (Hus Haus / Husůvdům)

Smerom do južnej časti mesta, opäť po Wessenbergstrasse, ktorá sa od Obermarktu napája na Hussenstrasse, smerujúc k bráne Schnetztor, v dome číslo 64 sídli múzeum Jána Husa. Husov dom je od roku 1922 je majetkom Spoločnosti Husovho múzea v Prahe a jeho prevádzku zaisťuje mesto Kostnica. Súčasná expozícia vznikla v rámci projektu „*Jan Hus roku 1415 a 600. let poté. Dějiny, tradice, a jejich prezentace v České republice a v Evropě 21. století*“ husitského múzea v Táboře, financovaného z programu NAKI Ministerstva kultúry Českej republiky.

Expozíciu tvoria historické mapy Kostnice z obdobia koncilu, dobové artefakty, m. i. (kópia Kutnohorského dekrétu (1409), ale aj napríklad dvere z väznice z dominikánskeho kláštora sv. Mikuláša, kde bol Hus väznený počas procesu) a interaktívne mapy, ktoré znázorňujú spoločensko-politickú situáciu vo svete v dobe koncilu, ale predovšetkým život Majstra Jána Husa. Celé múzeum je tak venované životu Majstra Jána Husa a jeho duchovnej ceste, ktorá nám, vďaka jeho príchodu do Kostnice, približuje život v meste počas Kostnického koncilu a najmä podobu mesta. Súčasťou expozície je aj tematická výstava s názvom „Druhý život Jána Husa“, spojená s jeho teologickým a morálnym

odkazom spracovaným modernou umeleckou formou v rôznych divadelných či filmových spracovaniach a v literatúre. Autorkami architektonicko-výtvarného riešenia expozície sú architektky a designárky Iveta Čermáková (1988), Monika Čermáková (1987)³⁴ Dita Mrázková (?).

Obr.č. 46 Veduta Kostnice, rok:15.st., autor: ???.

Zdroj: Husovo múzeum, 2016.

Inšpiračným a zaujímavým zdrojom k tematike Kostnického koncilu a života Jána Husa mi bola nová publikácia, ktorú som objavila v Husovom múzeu: *Jan Hus. Odvaha myšlenky, odvaha víry, odvaha smrti*³⁵, ktorú vydalo Husitské muzeum v Táboře pri príležitosti prestavby múzejnej expozície Husovho múzea v Kostnici, ako katalóg k novo usporiadanej expozícii k 600. výročiu upálenia Jána Husa. Publikácia je výsledkom spolupráce historikov a Spoločnosti Husovho muzea v Praze a Husitského muzea v Táboře pod vedením historičky a archivárky Blanky Zilynskej (1956) a riaditeľa Husitského muzea v Táboře Jakuba Smrčku (1975). Text približuje život Jána Husa, do popredia záujmu sa dostáva tiež Jeroným Pražský, za každým textom nasleduje zaujímavý obrazový doprovod, ktorý bol opäť pre mňa nosným prameňom. V rámci katalógu som sa sústredila opäť na to obdobie života J. Husa, v ktorom prišiel do Kostnice, na obrazový materiál Kostnice v dobových mapách. Rovnako sa tu objavila stať venovaná založeniu Husovho múzea a vzniku Husovho pamätníku, či vzťahu Martina Luthera voči Husovi a vznik reformačného hnutia v Nemecku. Zaujímavá je nasledovná rekonštrukcia Husových dní v Kostnici a znázorňuje miesta, v ktorých Ján Hus strávil posledné dni života.

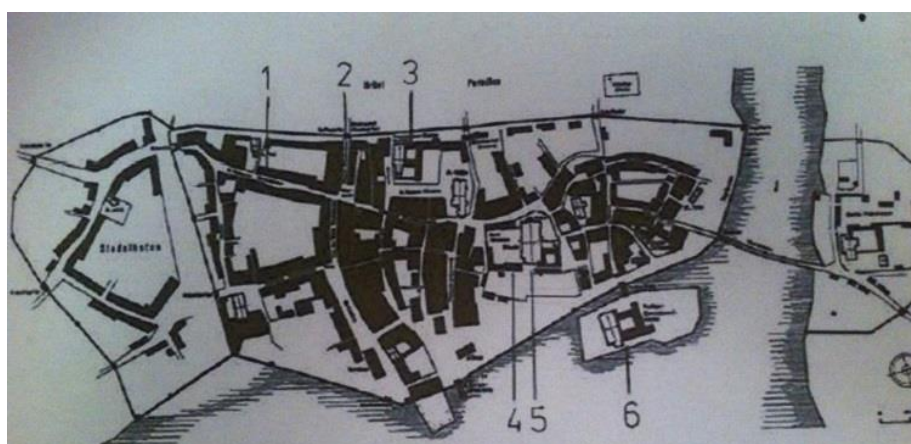
³⁴Autorky Iveta a Monika Čermákové pracujú pod spoločnou značkou Studio Schwestern, ktoré sa zaoberá konceptami na poli architektúry, designu a umenia.

³⁵SMRČKA, J.; ZILYNSKÁ, B. (ed). Jan Hus. Odvaha myšlenky, odvaha víry, odvaha smrti. Táboř: Husitské muzeum, 2016.

Obr.č. 47 *Constancia, vulgo Costnitz memorabile sucuie opp*, 1414, autor: ???.

Zdroj: Husovo múzeum, 2016.

Obr. č. 48 Plán mesta Kostnica v období koncilu podľa návrhu Helmuta Maurera

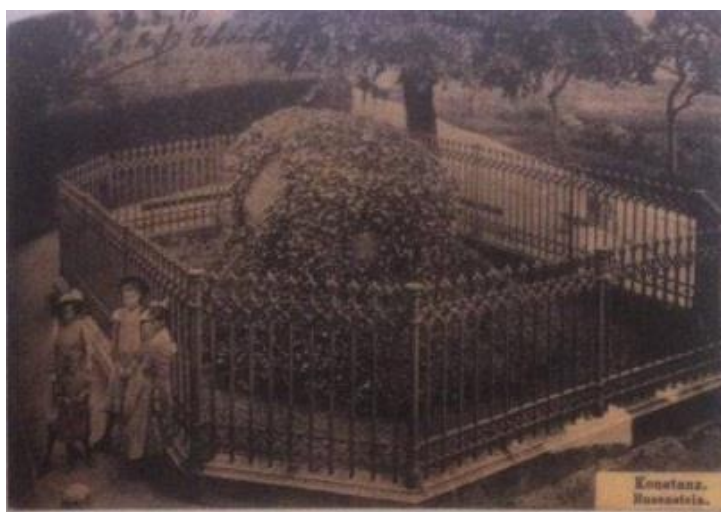
(č. 1 dom vdovy Fidy v ulici sv. Pavla, č. 2 Geltingerská brána, ktorou Hus prechádzal cestou na popravisko, č. 3 kláštor minoritov, č. 4 Falc, sídlo kráľa Žigmunda, č. 5 katedrála č. 6 Husovo múzeum v dominikánskom kláštore).

Zdroj: Husovo múzeum, 2016.

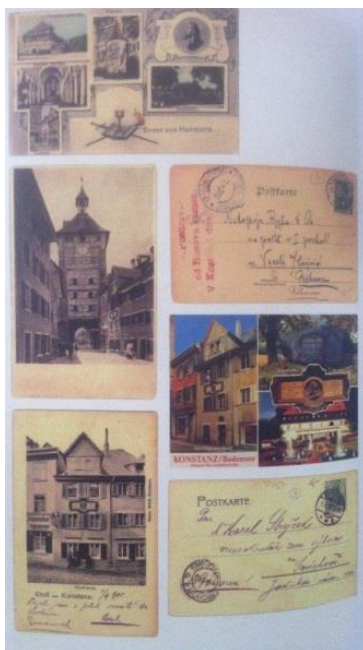
Obr. č. 49 Najstaršie vyobrazenie Husovho kameňa na rytine od tlačenej v časopise **Gartenlaube** v roku **1863**, pravidelnú stráž na deň výročia upálenia Jána Husa držal český pivovarník Adolf G. Jejíčka, rok: ???, autor fotografie: ???.

Zdroj: SMRČKA, J.; ZILYNSKÁ, B. (ed). Jan Hus. Odvaha myšlenky, odvaha víry, odvaha smrti.
Táboř: Husitské muzeum, 2016, s. 24.

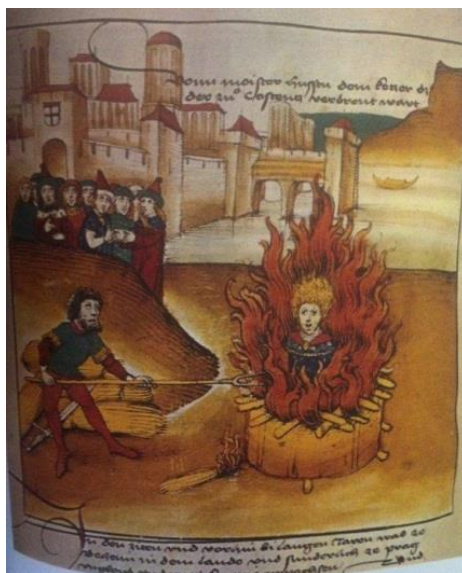
Obr. č. 50 Pohľadnica z roku **1910**, Husov pomník ešte ohraničený plotom. Po druhej svetovej vojne pomník obklopila moderná zástavba a plot bol odstránený, autor fotografie: ???.

Zdroj: SMRČKA, J.; ZILYNSKÁ, B. (ed). Jan Hus. Odvaha myšlenky, odvaha víry, odvaha smrti.
Táboř: Husitské muzeum, 2016, s. 24.

Obr. č.51 Čulý turistický ruch, ktorý bol od začiatku v Kostnici sprevádzaný podnikaním s turistickými upomienkovými predmetmi, obzvlášť pohľadnicami, ktorých námety boli rôznorodé, ale často kombinovali obraz hlavných pamätných miest Husovho procesu, rok: ???.

Zdroj: SMRČKA, J.; ZILYNSKÁ, B. (ed). Jan Hus. Odvaha myšlenky, odvaha víry, odvaha smrti. Táboň: Husitské muzeum, 2016, s. 24.

Obr. č. 52 Iluminácia s výjavom upálenia Jána Husa–v Kronike mesta Spiez (Spiezzer Chronik), Švajčiarsko,rok vzniku: 1484-1485, autor: DieboldSchilling st. (1445-1485). Scéna je umiestnená pred hradby mesta Kostnica.

Zdroj: SMRČKA, J.; ZILYNSKÁ, B. (ed). Jan Hus. Odvaha myšlenky, odvaha víry, odvaha smrti. Táboň: Husitské muzeum, 2016, s. 24.

Po obhliadnutí múzejnej expozície a zozbieraní rôznych letákov, som sa kvôli častým a dôrazným zmienkam sústredila na témy: Kostnický koncil, upálenie Jána Husa a Jeronýma Pražského, stredoveký život v Kostnici, reformácia a pod. Význam týchto tém pripomína tak isto aj označenie ulice Hussenstrasse, a vznik Husovho múzea na tejto ulici. Taktiež zriadenie pomníka Jána Husa a Jeronýma Pražského, kde boli obaja reformátori upálení a označenie ulice, vedúcej k tomuto miestu ako ZumHussenstein. Druhý pomník bol k 600. výročiu upálenia umiestnený pred luteránskym kostolom na ulici UntereLaube.

Z týchto spomenutých dôvodov som sa zamerala na témy:

- Kostnického koncilu (a jeho okolností),
- a samostatnú tému spojenú s osobnosťou Majstra Jána Husa (v súvislosti ktorej ma bude zaujímať otvorenie Husovho múzea, vytvorenie dvoch pomníkov a vznik ulíc pomenovaných podľa J. Husa).

Takéto rozdelenie mi príde relevantné vzhľadom k uvedomeniu si rozdielov vnímania Jána Husa z pohľadu Čechov a Nemcov. V týchto súvislostiach budem skúmať, kto sa akým spôsobom a v akej miere v minulosti podieľal a v súčasnosti podieľa na obraze mesta. Na základe porovnania oboch vyššie uvedených múzeí tak isto vyplýva, že z nemeckého pohľadu je pre mesto významný Kostnický koncil ako celok, pričom český pohľad sa sústreďí predovšetkým na Jána Husa, jeho kostnický pobyt a udalosť jeho upálenia.

Spomenuté galérie a múzeá, ktoré som navštívila, boli pre mňa inšpiračné aj iným smerom. Múzeum v Ružovej záhrade (Rosgartenmuseum) má napríklad vlastné vydavateľstvo, preto som nemohla prehliadnúť, aké knižné tituly múzeum vydáva. Na základe týchto spomenutých zdrojov sa predomnou objavili ďalšie miesta pamäti v podobe literatúry. Najprv však podľa postupnosti prejdem ku komentovaným prehliadkam mesta, ktorých som sa zúčastnila.

3. Infocentrum a komentované prehliadky mesta

Najlepšou informačnou platformou, na ktorej sú prehľadným spôsobom zaznamenané všetky konajúce sa prehliadky mesta s rozličnou tematikou, som našla na stránke mesta,³⁶ kde sú zhrnuté všetky prehliadky, ktoré sa organizujú aj prostredníctvom galérií a múzea (keďže spadajú pod správu mesta) a na turistickej stránke mesta³⁷.

Okrem toho prehliadky organizuje aj Kostnická univerzita a ďalšie súkromné spoločnosti prehliadky po meste (Tourist Information, Stadtführungen und Reiseleitungen am Bodensee³⁸, Stadtführer Konstanz³⁹, či obchodná akadémia Handwerkskammer⁴⁰). Zaujímavé boli pre mňa aj brožúry a letáky sprevádzajúce aktuálne akcie mesta.

Obr.č. 53 Kostnica, turistická mapa pamätihodností.

Zdroj: infocentrum, 2016.

³⁶Konstanz Tourismus. [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <Turistické informácie o Kostnici, [cit. 2017-03-25]. www.konstanz.de/tourismus/>.

³⁷Konstanz Tourismus. [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <www.konstanz.de/tourismus/>.

³⁸Stadtführungen und Reiseleitungen am Bodensee. [online], [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: <<https://see-guide.de/>>.

³⁹Stadtführer Konstanz. [online], [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: <<https://www.stadtfuehrer-konstanz.de/>>.

⁴⁰Handwerkskammer Konstanz. [online], [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: <<https://www.hwk-konstanz.de/artikel/handwerkstadt-2016-64,0,409.html>>.

Obr. č. 54 Mapa kostnických kostolov (vydané Spoločnosťou združených kresťanských kostolov v Kostnici), rok: ???.

Zdroj: univerzita, 2016.

Obr. č. 55 Dve mapy turistických obhliadok po Kostnici (vydalo: mestské turistické informačné centrum, 2007)

Zdroj: Infocentrum, 2016.

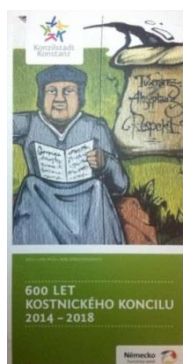
Obr. č. 56 Letáčik k futbalovému turnaju na univerzite v dňoch 26. - 29.5.2016, (vydané univerzitou v roku 2016), Impéria drží v rukách lopty z rôznych športových disciplín namiesto kráľa a pápeža.

Zdroj: univerzita, 2016.

Obr. č. 57 Letáčik s rešeršou literatúry k téme Kostnického koncilu (vydavateľ neuvedený, ale ide pravdepodobne o kultúrne centrum sídliace vo Wessenbergovej galérii, 2014).

Zdroj: Wessenbergova mestská knižnica, 2016.

Obr.č. 58 Leták s programom k výročiu Kostnického koncilu v českom jazyku (letáčik bol vydaný organizáciou KonzilstadtKonstanz, 2014).

Zdroj: Husovo múzeum, 2016.

Obr. č. 59 Newsletter Katolíckej asociácie v Kostnici (KonstanzerKirchenKonzil)s rôznymi ekumenickými stretnutiami na tému koncilu a venované výročiu upálenia J. Pražského (vydané katolíckym dekanátom Kostnice, 2016).

Zdroj: Husovo múzeum, 2016.

Obr. č. 60 Leták k výstave usporiadanej k výročiu Kostnického koncilu (Husovo múzeum, vydaný Bádenským múzeom v meste Karlsruhe, 2014).

Zdroj: Husovo múzeum, 2016.

Komentované prehliadky ako zdroj informácií mi pomohli zhodnotiť zameranie mestských inštitúcií, čo prezentujú a pripomínajú si, na čo upozorňujú a považujú za dôležité spomenúť nielen pre turistov, ale aj obyvateľov Kostnice zaujímavých sa o mestskú históriu, či študentov. Okrem organizačných informácií a informáciách o fungovaní príslušných inštitúcií a (mesačný program, vyhľadávanie v knižnici, ubytovanie v meste) sa najčastejšie opakovali témy ako: 600. výročie koncilu, Impéria⁴¹ osobnosť Jána Husa a Jeronýma Pražského, Impéria, Inselhotel, či biskupské meste

⁴¹Konstanzer Konzil. [online], [cit. 2016-06-10]. Dostupné z: <http://www.konstanzer-konzil.de/de/>.

Freiburg. Na univerzite sa najčastejšie opakovali témy ako Napoleon, Štuttgart, zjednotenie Bádenska v 19. storočí, Neuschwanstein, ostrov Mainau a švajčiarske hranice.

Prehliadky sa zameriavajú na určité naratívy, súvislosti, udalosti a historické i vymyslené osobnosti a v priebehu roku sa opakujú: S lampášom po stopách temných dejín; Steny rozprávajú príbehy; Tajné miesta; Pastier ošípaných; Rytier na cestách; Po stopách koncilu; Kostnica, kronikár Richental a koncil;⁴² Vojna na hraniciach; Rímska pyramída na Münsterplatz; Prostitúcia v meste; Trh s mincami; Hus- koniec jedného reformátora; Po stopách koncilu, Kupecký dom a pápežská voľba;⁴³ ale aj inscenované prehliadky mesta: Ohliadka mesta s Konstantínou počas koncilu; Na ceste s mníchom; Kat pri práci, ďalej so zameraním na literatúru: Osud kurtizány (stredovekej postavy z románu); Literatour–s poéziou cez mesto, či špecifické obdobie mesta: Francúzska Kostnica; Španielska Kostnica (2340 km do Santiaga de Compostely); Maďari v Kostnici; Židovská Kostnica; Vitajte pri švábskom mori!, a programom pre deti: Prehliadka a program pre deti a mládež–Dobrodružný koncil; Mesto ceruzkou⁴⁴.

4. Literatúra

Poslednú časť tvorí odborná literatúra, z ktorej som čerpala informácie o Kostnici, a dopĺňa tak historické súvislosti významu jednotlivých miest o architektonickom a urbanistickom vývoji, o významných osobnostiach a odhalí ich zmysel. Jednotlivé tituly publikácií sú radené do tematických kategórií a v rámci nich podľa dátumu vydania.

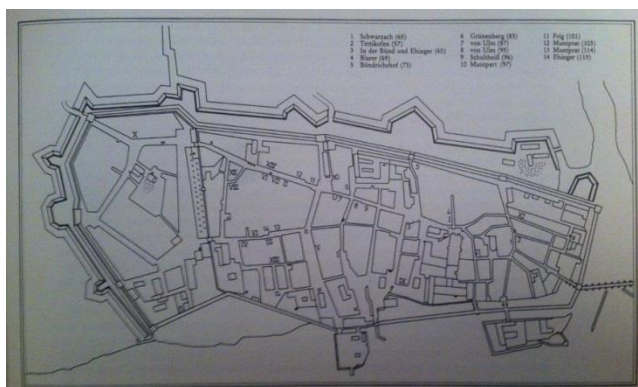
⁴²Tourismus Konstanz. [online]. Informačné centrum v Kostnici. [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <www.konstanz-tourismus.de>.

⁴³Rosgartenmuseum Stadtführung. [online], [cit. 2016-06-10]. Dostupné z: <<http://www.konstanz.de/rosgartenmuseum/01299/index.html>>.

⁴⁴Stadtführungen und Reiseleitungen am Bodensee. [online], [cit. 2016-06-10]. Dostupné z: <<http://www.see-guide.de/>>.

- *Literatúra o minulosti Kostnice*

Na stredovekú Kostnicu sa zameral profesor (predovšetkým stredovekej) histórie na Kostnickej univerzite Helmut Maurer (1936)⁴⁵ v diele *Konstanz im Mittelalter*, s podtitulom *Vom Konzil bis zum Beginn des 16. Jahrhunderts*.⁴⁶ Dielo je teda zameraná na obdobie koncilu až po 16. st., na dôležité rozhodnutia, konflikty a udalosti, ktoré mesto v tomto období sprevádzali. Pre účely mojej práce som sa zamerala na obrázkovú prílohu, meniace sa podoby mesta navonok a vo vnútri mestských hradieb, v rámci tejto autorom časovo vymedzenej epochy.

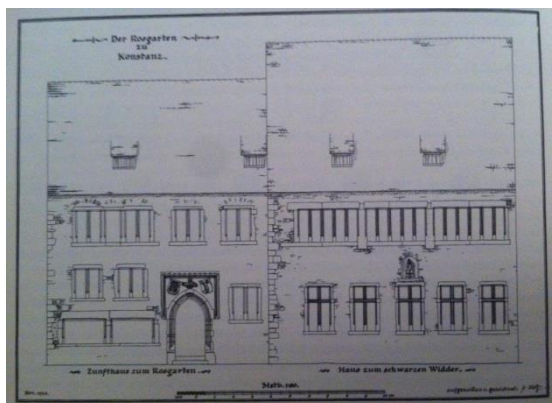

Obr. č. 61 Mapa starého mesta Kostnice so zaznačenými sídlami rôznych cechov v 15. st.

Zdroj: MAURER, H. *Konstanz im Mittelalter. Vom Konzil bis zum Beginn des 16. Jahrhunderts*. Konstanz: Verlag Stadler, 1989, s. 126.

⁴⁵Profesor H. Maurer vyštudoval históriu vo Freiburgu a je členom rôznych komisií zameraných na historické štúdie miest v rámci Spolkovej krajiny Bádenska-Württemberska („Kommission für geschichtliche Landeskunde in Baden-Württemberg“), poradcom historického lexikónu Švajčiarska, či poradcom výskumnej siete európskeho práva a regionálnej histórie („Forschungsnetzwerks für Europäische Rechts- und Regionalgeschichte (FERRG)“). Vo svojich publikáciách sa venuje témam zameraných na históriu južného Nemecka.

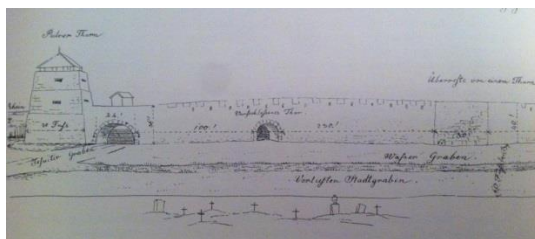
⁴⁶MAURER, H. *Konstanz im Mittelalter. Vom Konzil bis zum Beginn des 16. Jahrhunderts*. Konstanz: Verlag Stadler, 1989.

Obr. č. 62 Dom cechu s názvom „K Ružovej záhrade“ („zumRosgarten“), miesto dnešného Múzea v Ružovej záhrade (Rosgartenmuseum), zaznamenané PaulomMotzom v roku 1924.
 Zdroj: MAURER, H. Konstanz im Mittelalter. Vom Konzil bis zum Beginn des 16. Jahrhunderts. Konstanz: Verlag Stadler, 1989, s. 178.

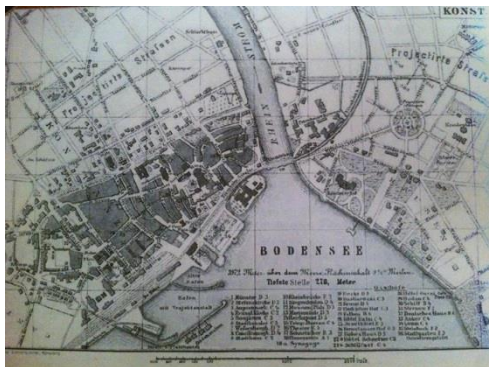

Obr. č. 63 Švábska vojna a napadnutie Kostnice, rok: 1505, technika: rytina, autor: ???.
 Zdroj: MAURER, H. Konstanz im Mittelalter. Vom Konzil bis zum Beginn des 16. Jahrhunderts. Konstanz: Verlag Stadler, 1989, s. 352.

Obr. č. 64 Mestské opevnenie Kostnice, na mieste dnešnej ulice UntereLaube, zbúrané bolo v prvej polovici 19. st., autor: J. Marmor (???).
 Zdroj: MAURER, H. Konstanz im Mittelalter. Vom Konzil bis zum Beginn des 16. Jahrhunderts. Konstanz: Verlag Stadler, 1989, s. 259.

Ralf Seuffert (1962) kostnický rodák, vyštudovaný historik, už niekoľko rokov pracuje ako historický sprievodca po meste (vydal taktiež sprievodcov Konstanz in 90 Minuten, Meersburg in 90 Minuten) a je tiež spisovateľom, ktorý vo svojej publikácii z roku 2003 *Konstanz: 2000 Jahre Geschichte*⁴⁷, podáva pomerne obsiahly prierez vývojom mesta, ako sa z malého keltského osídlenia stalo biskupské mesto a jedno z významných náboženských a obchodných stredovekých centier. Seuffert zdôrazňuje ako kľúčové momenty a udalosti v histórii Kostnice, zameriava sa na osobnosti, ktorý je doplnený o obrazový materiál. Svoj text dopĺňa obrazovým materiálom, ktorý ilustruje akcentované vývojové zmeny Kostnice. Tento obrazový materiál mi pomohol zaznamenať jednotlivé rôzne obrazy mesta. Dôležitý bol pre mňa obrazový materiál a historické pôdorysy mesta v rôznych obdobiach.

Obr. č. 65 Mestský plán Kostnice z roku 1826 v biedermeierovskom období s ešte stále s nezmeneným stredovekým pôdorysom mesta

(„Noch ist die Stadt nicht über das mittelalterliche Territorium hinausgewachsen“).

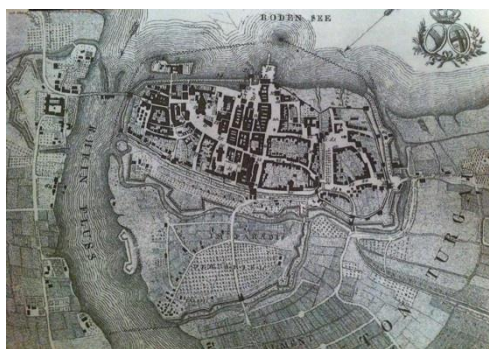
Zdroj: MAURER, H. Konstanz im Mittelalter. Vom Konzil bis zum Beginn des 16. Jahrhunderts. Konstanz: Verlag Stadler, 1989, s. 269.

Obr. č. 66 Mestský plán mesta z roku 1864.

Zdroj: MAURER, H. Konstanz im Mittelalter. Vom Konzil bis zum Beginn des 16. Jahrhunderts. Konstanz: Verlag Stadler, 1989, s. 275.

⁴⁷SEUFFERT, R. Konstanz. 2000 Jahre Geschichte. Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft GmbH, 2003.

Obr. č. 67 Konstnica v r. 1888, návrh projektu „rozširujúce sa mesto“.

Zdroj: MAURER, H. Konstanz im Mittelalter. Vom Konzil bis zum Beginn des 16. Jahrhunderts. Konstanz: Verlag Stadler, 1989, s. 278.

Posledným doplňujúcim dielom k predstave o minulosti Kostnice je kniha nemeckého historika *Gerta Zanga (1941): Kleine Geschichte der Stadt Konstanz*⁴⁸, v ktorej sa autor zameriava predovšetkým na obdobie stredoveku, a otázky hospodárskeho rastu mesta a získanie privilégia slobodného mesta. Toto obdobie hospodárskych zmien podľa neho podnietilo aj urbanistickú zmenu mesta, preto je jeho kniha pre moju prácu dôležitým prameňom. Períodu tohto rastu zaznamenáva medzi 15. až 19. storočím, kedy sa Kostnica stala hlavným mestom Bádenska. Vplyv na získanie tohto statusu mal podľa neho práve Kostnický koncil (1414-1418). Zang pracoval ako archivár historickej zbierky Bodamského regiónu na krajskom úrade, so zameraním na Kostnicu a dielo tak dôkladne a citlivo zaznamenáva historické udalosti, ktoré sa udiali v Kostnici. Vo svojich ďalších vedeckých článkoch, ktoré som kvôli obtiažnej dostupnosti vo svojej práci nevyužila, sa venuje Kostnici, či už v jeho veľkovojevodskom období (*Konstanz in der großherzoglichen Zeit*), politickej atmosfére v Kostnici (*Das neue Konstanz. Die Anfänge der Sozialdemokratie im Konstanz der Liberalen Ära (1869-1878)*) a teoretickým otázkam orálnej histórie, či otázke provinčnosti ako politického problému (*Provinzalspolitisches Problem*).

- *Literatúra venovaná téme Jána Husa*

Po spomenutých dôvodoch, po zbere materiálu z múzeí a galérie, a k záverečnému vyústeniu práce, sa objavil dôležitý moment, zaoberať sa problematikou osobnosti českého reformátora Jána Husa, preto ma bude ďalej zaujímať literatúra

⁴⁸ZANG, G. *Kleine Geschichte der Stadt Konstanz*. Konstanz: G. Braun Buchverlag, 2010.

venujúca sa vzťahu mesta Kostnice k Husovej osobnosti, vzniku kultu jeho osobnosti a rozvoju turistického ruchu v Kostnici v 19. storočí, s dôležitým akcentom na to, akým spôsobom sa vyvíjalo Husovo meno v meste vo vedomí Kostničanov, a predovšetkým miesta s Husom spojené.

V tejto súvislosti bola pre mňa dôležitá publikácia: *Zrození mýtu. Dva životy husitské epochy*,⁴⁹ na ktorej sa podieľal kolektív autorov, ovplyvnených osobnosťou českého historika špecializujúceho sa na dejiny husitstva, Petra Čorneja (1951)⁵⁰ na čele s historikom Robertom Novotným (1974)⁵¹ a literárnym historikom Petrom Šámalom (1972)⁵². V niekoľkých kapitolách zameraných prevažne na české prostredie, bol pre mňa dôležitý príspevok od českej historičky a archivárky Blanky Zilynskej (1956): *Reformační Kostnice a husovská tradice*, ktorá rieši nosnú otázku ako sa premieňala pamäť Jána Husa v samotnej Kostnici a akú úlohu v tom zohrala reformácia, ďalej príspevok od popredného českého historika Jiřího Kořalku (1931-2015): *Osobnost Jana Husa jako posila českých vystěhovalců v Německu v druhé polovině 19. a počátkem 20. století*, ktorý sa v nej zamerá na stav Kostnice v 19. storočí a sociálno-demokratický prúd a vlastenecko-národný prúd českých spolkov v zahraničí (predovšetkým v Nemecku) a okolnosti vzniku prvého Husovho pomníku v Kostnici v roku 1862.

Práve odhalenie pomníku je spojené so záujmom českých turistov o organizovanie prvých masových výprav do Kostnice. Tými sa ďalej zaoberá Bohdan Zilynskij (1954) v príspevku: *České pouti do Kostnice v letech 1922-1924*, v ktorom preniká hlbšie do atmosféry kostnického prostredia v období prvých českých výprav (1868 a 1883) a neskôr povojnových výprava zmien preferencií českých „turistov“ pri voľbe cieľov a ciest smerujúcich na miesta spojené s českými historickými tradíciami.

Tému husovského kultu ďalej rozoberá aj historický časopis *Dějiny a současnost*⁵³ s hlavnou témou mesiaca *Hus v Kostnici: Paměť a zapomnění*. V jednom z článkov

⁴⁹NOVOTNÝ, R.; ŠÁMAL, P. a kol. *Zrození mýtu: Dva životy husitské epochy*. Praha: Paseka, 2011.

⁵⁰Zborník bol vydaný k príležitosti narodenín Petra Čorneja, ktorý v tom istom roku vydal výbor textov *Světla a stíny husitství (Události, osobnosti, texty, tradice)*.

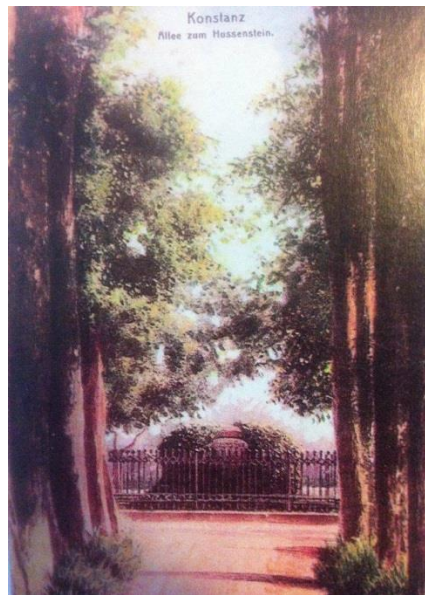
⁵¹Róbert Novotný pracuje v Centre mediévistických štúdií AV ČR UK v Prahe a zaoberá sa predovšetkým sociálnymi dejinami neskorého stredoveku, je autorom mnohých štúdií k husitstvu a problematike šľachty. Podieľal sa edične na vydaní kníh *Tschechische Mittelalterforschung* (2003), *Evropa a Čechy na konci středověku* (2004) a *Přemyslovci. Budování českého státu* (2009). Je výkonným redaktorom časopisu *Studia mediaevalia Bohemica*.

⁵²Peter Šámal je tiež pracovníkom Ústavu pro českou literaturu AV ČR UK v Prahe, v. v. i., zaoberá sa predovšetkým povojnovým myslením o literatúre, kultúrou českého stalinizmu a literárnou cenzúrou.

⁵³SOUKUP, P. *Kostnický proces s Janem Husem*. In *Dějiny a současnost*, číslo 6 / 2015, s. 10.

venovanom tejto téme Pavel Soukup (1976)⁵⁴ hľadá počiatky husovskej tradície v období Kostnického koncilu, rovnako ako historička Blanka Zilynská, ktorá vidí „spojení Jana Husa s městem Kostnice osudovým. Památkamistra Jana v samotné Kostnici se v průběhu staletí proměňovala, stejně jako bylaneměnná v jiných prostředích a rovinách.“⁵⁵ Výberom ríšskeho mesta Kostnica sa rozhodlo nielen o mieste konania cirkevného koncilu, ale aj o mieste, kde budú vo vzdialenej budúcnosti smerovať kroky českých vlastencov.

V článku boli pripojená aj dobová fotografia Husovho pomníku v Kostnici.

Obr. č. 68 Kostnica a alej vedúca k Husovmu kameňu (Konstanz, Alec zum Hussenstein).

Zdroj: ZILYNSKIJ, B. Vzhůru do Kostnice! Od národních poutí k služebním cestám. In *Dějiny a současnost*, 6 / 2015, s. 14.

- *Dobová literatúra venovaná osobnosti Jána Husa a prehliadke mesta*

Spomenuté predchádzajúce publikácie ma odkázali na dva dobové pramene. Prvým z nich bol prvý dobový turistický sprievodca s názvom *Kostnice. Město Husovo. Průvodce městem a okolím*⁵⁶, od historika Zdeňka Nejedlého (1878-1962), z roku 1926 a útla publikácia, vydaná v roku 1934 českým historikom a archivárom Františkom Michálekem Bartošom (1889-1972), *Hus a město Kostnice 1415-1915*⁵⁷.

⁵⁴Pracovník v Centre mediévistických studií AV ČR UK v Prahe, ktorý sa zaoberá kultúrnymi dejinami neskorého stredoveku, zvlášť husitstvom.

⁵⁵SOUKUP, P. Kostnický proces s Janem Husem. In *Dějiny a současnost*, číslo 6 / 2015, s. 10.

⁵⁶NEJEDLÝ, Z. Město Husovo. Průvodce městem a okolím, Praha: Společnost Husova muzea, 1926.

⁵⁷BARTOŠ, F., M. Hus a město Kostnice, Praha: Společnost Husova muzea, 1936.

Obidve publikácie vyšli nákladom Spoločnosť Husova muzea, ktorej obidvaja autori boli členmi.⁵⁸ K oboj publikáciám pridávam nasledovný obrazový materiál.

Obr. č. 69 Pohľad na Kostnici z roku 1633.

Zdroj: BARTOŠ, F., M. Hus a město Kostnice, Praha: Společnost Husova muzea, 1936, příloha.

Bartoš popisuje legendu mapy s popisom miest spojených s Husovým pobytom. Mapu datuje rokom 1633, čo znamená, že sa od dôb koncilu sa pravdepodobne nezmenila. Památnámiesta: 1. Katedrála, v níž Hus odsouzen. Odtud vyšel průvod na popravu širokou ulicívlevo, obrátili se (ul. č. 8) vzhůru branou geltinskou ke kapucínskémuklášteru (č. 16), kde u rýnskeho ramene Hus upálen. – 7. Františkánskýklášter, kde Hus vyslýchán 5. – 8. června a vězněn až do 6. července 1415. – 14. Ulice sv. Pavla, v níž Hus bydlil u brány Schnetztor na konci. – 18. Dominikánskýklášter (dnešní Inselhotel), Husovo vězení od 6. Prosince 1414 do 24. Března 1415. – 25. ZámekGottlieben, kde Hus vězněn od března do června.⁵⁹

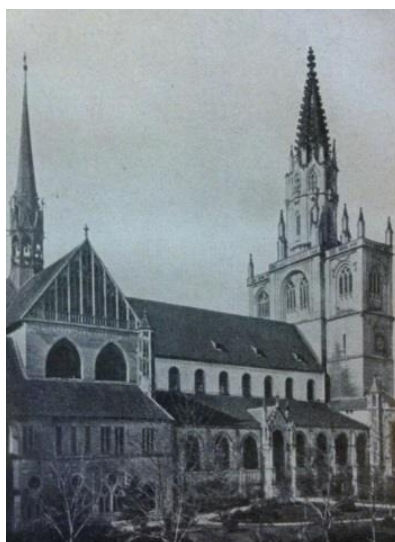
⁵⁸Společnost Husova muzea bola založená v roku 1915, no začala fungovať až po vzniku 1. ČSR, v roku 1919, s cieľom prehĺbiť a rozšíriť poznanie z obdobia vzniku husitstva ako „důstojnémuseum české reformace s dokonalou studijníknihovnou(..). Pořádá přednášky o otázkách husitského bádání a vydává památky a práce z tohoto oboru. BARTOŠ, F., M. Hus a město Kostnice, s. 37.

⁵⁹BARTOŠ, F., M. Hus a město Kostnice, (příloha).

Obr. č. 70 Gottlieben, kde bol Hus vo veži väznený.

Zdroj: BARTOŠ, F., M. Hus a město Kostnice, Praha: Společnost Husova muzea, 1936, příloha.

Obr. č. 71 Münster, kde sa konali valné schôdze koncilu.

Zdroj: BARTOŠ, F., M. Hus a město Kostnice, Praha: Společnost Husova muzea, 1936, příloha.

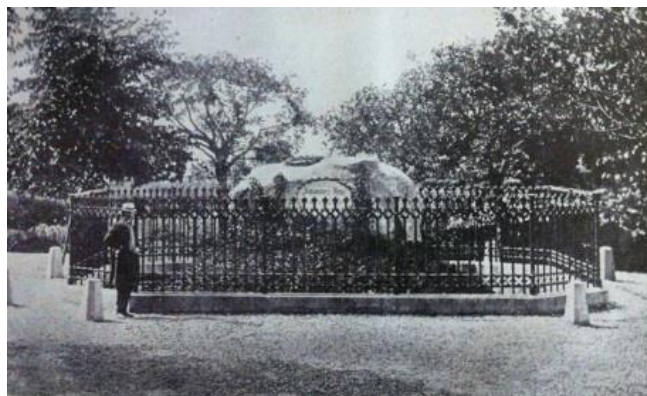
Obr. č. 72 Vnútro katedrály, kde bol Hus odsúdený.

Zdroj: BARTOŠ, F., M. Hus a město Kostnice, Praha: Společnost Husova muzea, 1936, příloha.

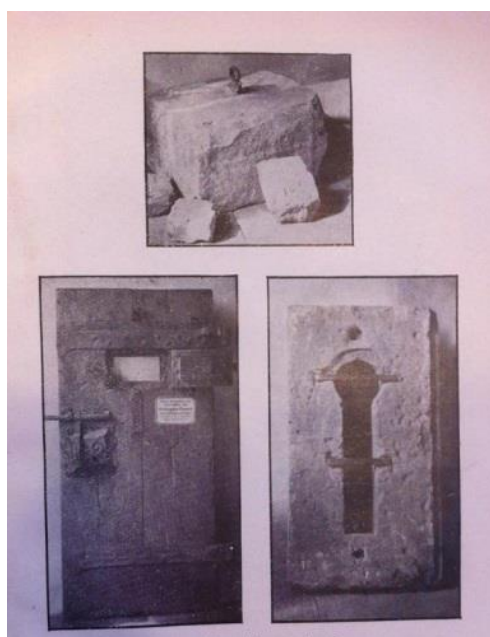
Obr. č. 73 Schnetztor, vpravo Husov dom (s pamätnou doskou).

Zdroj: BARTOŠ, F., M. Hus a město Kostnice, Praha: Společnost Husova muzea, 1936, příloha.

Obr. č. 74 Kameň na mieste, kde boli Hus a Jeroným upálení.

Zdroj: BARTOŠ, F., M. Hus a město Kostnice, Praha: Společnost Husova muzea, 1936, příloha.

Obr. č. 75 Pamiatky z Husovho väzenia: kameň, ku ktorému bol ukovaný; dvere žalára z dominikánskeho kláštora v Múzeu v Ružovej záhrade a okno žalára.

Zdroj: BARTOŠ, F., M. Hus a město Kostnice, Praha: Společnost Husova muzea, 1936, příloha.

- *Literatúra o architektúre*

Veľmi prínosným pre moju prácu a pre pochopenie súvislostí urbanistického vývoja v 19. a 20. storočí bol článok od bádenskeho architekta Gernota Vilmara (1938), zaoberajúci sa pamiatkovou starostlivosťou v spoljkovej krajine Bádensko–Württembersko. O jeho prístupe k minulosti svedčí takisto odporúčenie, ktoré poskytuje pre ďalšie plánovanie a výstavbu v meste.

Vo svojom rozsiahlom článku z roku 1975, ktorý publikoval v časopise *BadischeHeimat*⁶⁰: „*Zur Geschichte Baukunst und Denkmalpflege des 19. undfrühen*

⁶⁰BH 55 (1975) s.195-207, Badische Heimat je nielen spolkom, ktorý sa zaoberá kultúrnymi hodnotami, ochranou prírodných a umeleckých pamiatok, otázkami identity Bádenska, otázkami kultúrneho a prírodného dedičstva viac ako 100 rokov, ale podieľa sa napr. na udeľovaní ceny za ochranu konkrétnej pamiatky pre Bádensko–Württembersko (Denkmalschutzpreis Baden-Württemberg). Verein-Badische Heimat. [online], [cit. 2016-06-02]. Dostupné z: <<http://badische-heimat.de/neu/verein/index.htm>. Zároveň je to aj názov rovnomenného časopisu Badische Heimat>.

20. Jahrhunderts in Konstanz⁶¹“ vychádza okrem iného aj zo zdrojov mestského archívára Otta Fegera (1905-1968) a kostnického historika Gernota Blechnera (1936). Výber mesta Kostnica zdôvodňuje tým, že aj napriek tomu, že si uvedomuje – v komparácii s väčšími mestami Bádenska – Württemberska ako je Baden – Baden, Freiburg, či Karlsruhe, Kostnica, neukazuje celkový obraz mesta jedinečnou syntézou starých mestských základov s novými z 19. storočia, ako to ukazuje napríklad mesto Baden – Baden.

Kostnica podľa autora nie je porovnateľná s niekdajším hlavným mestom Bádenska, Karlsruhe, ale aj napriek tomu je autor, z pohľadu architekta, presvedčený o tom, že Kostnica a rovnako aj mesto Freiburg, si zasluhujú ochranu a starostlivosť nielen kvôli stavebným jednotkám, ale aj kvôli zachovaným tvarom ulíc z 19. a zo začiatku 20. storočia. Autor pri výskume a pri riešení otázky zachovania, ochrany a starostlivosti kultúrnych pamiatok, z popisu prác na konvenčných stavbách ako napr. kostoloch, fabrikách, ťažných a vodných vežiach, dopravných stavbách, pasážach, výstavných halách, ale aj zo systematických konceptov plánovania bytovej výstavby v meste, či z celkového rozvoja mesta v druhej polovici 19. storočia.

Vilmar ďalej rozoberá konkrétne stavby, stručne popisuje históriu ich vzniku, či premeny, práve v tomto vymedzenom období, koncepciu ich autorov, pričom záver článku uzatvára s upriamením pozornosti na dve mestské pásma, zóny, ktoré sú esenciou, podstatnou zložkou stavieb v 19. a 20. storočí.

Ďalším dôležitým dielom pre túto prácu bola príručka architektúry Jugendstil od nemeckého fotografa a žurnalistu Heinzeho Finkeho a Siegfrieda Schweigera: *Jugendstil in Konstanz*⁶². Pretože v tomto štýle v Kostnici boli postavené napr. Bismarckova veža (1912), krematórium hlavného cintorína (1915-1918), vodojem (Stromeyerova továreň, 1905), budova Remeselníckej komory (1914), a ulica obytných secesných domov Seestrasse.

Podnetnou a nápomocnou prácou pri popise architektúry a uvedení do kontextu mesta pre mňa bola kniha o výstavbe Bismarckových veží nielen na v Kostnici a na území Nemecka, ale aj inde vo svete, ktorú napísali Jörg Bielefeld a Alfreda Büllsbach: *Bismarcktürme (Architektur, Geschichte, Landschaftserlebnis)*⁶³. Ako napovedá samotný názov, Bismarckturm je veža postavená na počesť prvého kancelára

⁶¹VILMAR, G. Zur Geschichte Baukunst und Denkmalpflege des 19. und frühen 20. Jahrhunderts in Konstanz. In: *Badische Heimat* 55, 1975.

⁶²FINKE, H.; SCHWEIGER, S. *Jugendstil in Konstanz*. Konstanz: Stadler, 1998.

⁶³BIELEFELD, J.; BÜLLESBACH, A. *Bismarcktürme (Architektur, Geschichte, Landschaftserlebnis)*, 2014.

Nemeckej ríše, Otta von Bismarcka (1815-1898). Veže sa začali stavať po jeho smrti, zhruba v prvej tretine 20. storočia predovšetkým v Nemecku, ale aj inde vo svete (vo Francúzsku, Poľsku, Rusku, Rakúsku, Kamerune, Tanzánii, v Chile, dokonca v Česku jednu nájdeme na Zelenej hore pri Chebe, a všetky dodnes ešte stoja v zachovalom stave). Autori zhromaždili informácie o 146 Bismarkových vežiach, ktoré sa zachovali po celom svete, s popisom architektúry, histórie ich vzniku a významu. Bismarckove veže sa stavali na území Bádenska – Württemberska v rozmedzí od roku 1900, kedy bola postavená vo Freiburgu až 1912 v Kostnici, kde je postavená jedna Bismarckova veža v centre nového mesta, nad mestskou časťou Fürstenberg, ukrytá na kopci medzi vinicami.

- *Literatúra k problematike miesta a obrazu mesta*

Posledná kategória je zoradená podľa postupnej nadväznosti tém, ktorými som sa v práci zaoberala. K metodickému zakotveniu svojej práce som použila nasledujúce knihy:

Vo svojej práci vnímam mesto ako umelecký obraz a kombinujem videnie a vedenie, metodicky tento prístup zakladám na výklade nemeckého historika umenia Erwina Panofského (1892-1968): *Význam ve výtvarném umění*.⁶⁴ Dielo tvorí súbor niekoľkých esejí o dejinách umenia predovšetkým v období stredoveku a renesancie, pre moju prácu však bola dôležitá esej zaoberajúca sa významom umeleckého diela.

Panofsky rozdelil proces rozboru umeleckého diela do troch štádií: čo vidím – čo viem – čo si myslím. Najprv ide o identifikáciu (videných) motívov diela (predikonografický popis), k čomu sa využíva praktická skúsenosť, ďalej nastupuje rozbor príbehov, alegórií (ikonografický rozbor), kde je potrebné nadobudnúť určité znalosti a nakoniec nastupuje ikonologická interpretácia, ako vnútorný význam, či obsah diela, ku ktorej je potrebná syntetická intuícia. Autor nezabúda upozorniť na to, že všetky kategórie, ktoré označujú tri nezávislé sféry, štádiá významu, v skutočnosti predstavujú tri aspekty jediného javu, totiž umeleckého diela ako celku.

Americký teoretik urbanistickej tvorby Kevin Lynch (1918-1984)⁶⁵ v šesťdesiatych rokoch 20. storočia napísal nosné dielo zaoberajúce sa formou mesta, a to predovšetkým v oblasti vnímania prostredia a jeho vplyvu na proces urbanistickej tvorby, *Image of the city*,

⁶⁴PANOFSKY, E. Význam ve výtvarném umění. Praha: Malvern, Academia, 2013.

⁶⁵Autor sa okrem teoretických prác podieľal aj na realizácii plánovania amerických miest (Boston, Dallas, Minneapolis, Los Angeles..)

v českom preklade z roku 2004, *Obraz města*.⁶⁶Pre moju prácu je práve Lynchova kniha dôležitým a zásadným dielom, ktoré rieši problematiku obrazu mesta a metódu mentálnej mapy. Autor v nej vychádzal zo základných premien pobytu v meste, z orientácie a schopnosti vytvoriť si o meste obraz, vyplývajúci z vlastností mesta (imageability). Lynchova kniha mi tak poskytla metódu k mojim prvým krokom v neznámom meste, v ktorom som si najprv vytvorila ustálený obraz a mentálnu mapu mesta, uľahčujúcu mi pohyb a orientáciu v meste. Publikácia mi rovnako pomohla k nadviazaniu na Panofskéhoštruktúru vnímania a rozboru umeleckého diela, ktorú som aplikovala na moje skúmanie mesta ako umeleckého diela.

Ďalšou zásadnou platformou pre pochopenie idey miesta a obrazu mesta ako takého mi poskytla kniha od nórskeho historika a teoretika architektúry Christiana Norberga–Schulza (1926–2000): *Genius loci. Krajina, miesto, architektura*⁶⁷. Jeho fenomenológia miesta vychádza z toho, že všetky miesta majú charakter a charakter je základným spôsobom, akým nám je svet daný. Miesto označuje niečo viac, ako len abstraktnú polohu, ale je utvárané konkrétnymi vecami, ktoré majú hmotnú substanciu: tvar, textúru, farbu a vytvárajú charakter prostredia, ktoré je podstatou prostredia. Na základe toho som bola schopná vnímať mesto Kostnica ako komplexný celok, ktorý je zložený z konkrétnych fenoménov a zahŕňa aj moje emócie, ktoré sa v meste na danom mieste prejavujú a tým ovplyvňujú moje vnímanie, avšak, čo je najdôležitejšie, podstata miesta ostáva rovnaká. Pri návšteve cudzieho mesta nás obvykle upúta jeho zvláštny charakter, ktorý sa stáva dôležitou súčasťou našej skúsenosti, čím táto teória ide ruka v ruke s predchádzajúcou Lynchovou teóriou mentálnej mapy a Schulz dopĺňa orientačný stupeň stupňom identifikačným, tj. takým, ktorý dáva človeku pocit súnáležitosti, že niekam patrí. Práve druhý stupeň sa vo väčšine moderných miest už opomína a vytráca.

Spôsob, akým človek mesto spoznáva, číta a pohybuje sa v ňom rozoberá vo svojej knihe francúzsky mysliteľ Michel de Certeau (1925-1986).*The Practice of Everyday Life*⁶⁸ vyšla v Spojených štátoch v roku 1984, a je štúdiom na poli historiografie, psychoanalýzy, sociológie, literatúry a sémiotiky, filozofie a antropológie. Certeau sa v diele zameriava na každodenné vnímanie okolitého sveta, ktorý je pre nás–okoloidúcich hľadiskom, a hoci sme si vedomí, že to, čo vidíme a čítame v sebe zahŕňa možnosť poznania, nemôže byť (v

⁶⁶LYNCH, K. *Obraz města*. Praha: BovaPolygon, 2004. Okrem tejto publikácie sa venoval mestskému plánovaniu v dielach: *Site Planning, Growing Up in Cities, A Theory of Good City Form*).

⁶⁷NORBERG–SCHULZ, CH. *Genius loci. Krajina, miesto, architektura*. Praha: Dokořán, 2010.

⁶⁸CERTEAU, de M. *The Practice of Every day Life*. Berkley: University of California Press, 1984.

tomto momente a z tejto perspektívy) ničím iným, než hľadiskom (viewpoint). Týmto spôsobom som si užívala nazeranie na Kostnicu, niekedy až s voyerským potešením, ako to nazval samotný autor. Počas mojich prechádzok (v časti Spaziertour) som niesla so sebou vedomie, že moja chôdza je súčasťou akejsi trajektórie, ktorá potvrdzuje, podozrieva, skúša, prestupuje, rešpektuje a dokonca rozpráva (Certeau tým má na mysli chôdzu ako jazyk). Kroky nemôžu byť zredukované len na grafickú stopu („they therefore cannot be reduced to their graphic trail“), pretože sú rozmanité, menia sa podľa intenzity, distancií, líšia sa v závislosti od času, či počasia.

Profesor nemeckej komparatistiky Andreas Huyssen (1942) sa v diele *Prítomnosť minulého*⁶⁹ zameriava na trópuspalimpsestu, vďaka ktorému môžeme čítať stopy pamäti v architektonickej krajinnej úprave. Vo vzniku múzeí a v tzv. muzealizácii zároveň vidí akúsi obranu voči nášmu strachu so zabúdania. Prítomnosť minulého môže oscilovať na pomedzí medzi pamätaním si a zabúdaním, videným a nevideným, priezračnosťou a zatemňovaním, zážitkom a jeho neopakovaním. Trópuspalimpsestu je inherentne literárny a zviazaný s písaním, ale možno ho plodne využiť aj v rozpravách o konfiguráciách mestských priestorov a ich vývoja v čase bez toho, aby sme architektúru a mesto premenili na text. Pamäť a zabúdanie prenikajú do skutočných verejných priestorov, do sveta objektov a do mestského sveta. Zobrazenie viditeľného totiž so sebou vždy nesie zvyšky a stopy neviditeľného. Podobným spôsobom som pristupovala k spoznávaniu mesta Kostnica, ktoré som vnímala ako navrstvený obraz prítomnosti. Jednotlivé vrstvy som sa snažila rozložiť a spoznať na základe dostupných obrazových zdrojov a odbornej literatúry.

Francúzsky historik Pierre Nora (1931) hľadá rozlíšenie medzi pojmom história a pamäť a ich dialektický vzťah je predmetom jeho práce: *Mezi pamětí a historií. Problematika míst*,⁷⁰ ktorá je súčasťou antológie francúzskych historikov, ktorí tu zhromažďujú poznatky ku konštrukcii orientačných bodov kolektívnej pamäti, ktorých súhrnom sa z mnoho hľadísk javí práve mesto.

V dôsledku globalizácie sveta, demokratizácie, medializácie a hromadenia archívneho materiálu dnes prichádza koniec spoločnosti pamäti, zachovávaní a predávania hodnôt, cirkví, škôl, rodiny a štátu, koniec ideológií pamäti a pamäť potrebuje

⁶⁹HUYSSSEN, A. Prítomnosť minulého. Bratislava: Ivan Štefánik, 2006.

⁷⁰NORA, P. Mezi pamětí a historií. Problematika míst. In: MAYER, Francois; BENZA, Alban (ed.). *Antologie francouzských společenských hvězd. Politika paměti*. Praha: CEFRES, s. 9. [online]. [cit. 2017-05-20]. Dostupné z: <http://www.cefres.cz/IMG/pdf/nora_1998_mezi_pameti_historii.pdf>.

uchýliť a koncentrovať svoju energiu na nejaké miesto. Kolektívna identita sa skrže tieto miesta pamäti, ktoré obsahujú akúsi stopu národnej pamäti a sú symbolom národa, znovu nachádza a upevňuje. Za takéto miesta Nora považuje ako abstraktné (štátne sviatky, rituály) tak intelektuálne konštrukty (pamätníky, cintoríny, múzeá, archívy), do ktorých sa pamäť premiestňuje potom, čo stratila svoje prirodzené miesto v prostredí myslí svojich aktérov a bola zabudnutá.

Pojem miesta pamäti sa rodí v dôsledku deritualizácie nášho sveta a zapúšťa korene v konkrétne, v priestore, v geste, obraze či v predmete. Pri mojom pobyte v Kostnici ma práve zaujímali tieto zvláštne prejavy vernosti voči spoločnosti v podobe pomníkov a pamätníkov a umeleckých diel vo verejnom priestore, pred ktorými sa človek neskryje, pretože sú prezentované navonok verejne (teda nie v súkromí) a nesú so sebou známku akejsi moci (možnosti vystavenia) a jej reprezentácie. Miesta pamäti sa pre mňa stali stopou minulosti, ktorá viedla moje kroky k príčinným súvislostiam k interpretácii dnešného obrazu mesta.

Publikácia *Městský veřejný prostor*⁷¹ od českého historika a filozofa architektúry Petra Kratochvíla (?)⁷² mi sprostredkovala spôsob, akým vnímať a prijímať mestský verejný priestor. Vnímať ho na jednej strane ako komplexný celok, zložitý jav, zložený z jednotlivostí, z ktorých každá má svoju dôležitú funkciu, čo podnietilo nové otázky týkajúce sa funkcie verejného priestoru z hľadiska jeho premien a intervencií. Z tohto hľadiska bola pre mňa prínosná stať sa zaoberajúca sa umeleckým dielom vo verejnom priestore a vnímaním zámeru a funkcie umeleckého diela v očiach verejnosti. Autor sa zameriava predovšetkým na vnímanie verejného priestoru ako sociálneho aktu a podáva nápomocné štúdie od ďalších autorov, ktorí sa reálne zaoberali aj urbanistickým plánovaním mesta a patria ešte dodnes medzi priekopníkov a autority vytvárania príjemných verejných priestorov (J. Gehl, W. H. Whyte, L. Mumford, P. Zucker). Teda takých architektonických riešení, kde je človek hlavným meradlom projektovania.

Týmito štúdiami Kratochvílnadväzuje na ďalších autorov a teórie toho, prečo sa človek na určitom mieste cíti dobre a čo tento pocit podmieňuje (opäť tak nadväzuje na teóriu mentálnej mapy K. Lynch a naráža na problematiku Genialoci v podaní CH. NorbergaSchulza), pričom naráža na mnohé polarities a komplementarity toho, do akej

⁷¹KRATOCHVÍL, P. *Městský veřejný prostor*. Praha: Zlatý řez, 2015.

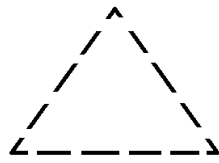
⁷²Peter Kratochvil je vedecký pracovník v Ústave dějin umění Akademie věd České republiky, pedagóg na Fakultě umění a architektury Technické univerzity v Liberci a autor mnohých publikácií o architektúre (Současná česká architektura a její témata, Architektura a město, Architektura a veřejný prostor, atď.).

miery ide o proces súkromný – verejný, konkrétny – anonymný, všedný – sviatočný. Svoj zámer autor v knihe uzatvára s tým, že konkrétny priestor mesta nie je nikdy úplne statický, ani nekonečne premenlivý. Pri svojej trvalej obmene si zachováva špecifickú podstatu, akúsi vlastnú dušu. Mesto samo je verejným priestorom premenlivým, i trvajúcim obrazom spoločnosti, ktorý ho obýva a utvára.

FORMA

1 SPAZIERTOUR

*„Whatever road you take, there is a lot to discover.
discovering Constance on your own doesn't mean
that you might get lost – but you might lose
your heart in this beautiful city.“⁷³*

1.deň

Prvé orientačné body:

mesto Meersburg – parkovisko Döbele (Döbele Parkplatz) – ulica Schürmann Horster Weg

Prvý marcový deň sme sa o 10:30 dopoludnia nalodili v prístave mesta Meersburg na trajektovú loď, ktorá je najrýchlejším spojením s Kostnicou z nemeckej strany. Keď sme za sebou nechávali brehy mestečka Meersburg, mohli sme sa ešte prizerať zachovalým múrom starého hradu Meersburg, v pozadí s ešte so zamrznutými hnedými pláňami viníc, čakajúcich na novú sezónu. Z druhej strany sa k nám približoval breh Kostnice, vynárajúcej sa z hornatého terénu, a so zasneženými Alpami po ľavej strane, oddelenými od mesta Bodamským jazerom. Pred odchodom do Kostnice som si vypočula reportáž s Františkom Šmahelom, českým historikom a odborníkom na stredovek, a predovšetkým obdobie kostnického koncilu, ktorá ma inšpirovala. Šmahel opisuje plavbu na lodi so slovami, že sa človek ocitne „*najednou v jiném světě...*“, ⁷⁴ s čím som v tom momente, keď mi studený bodamský vietor šľahal do tváre, úplne súhlasila. Šmahel v rozhovore spomína aj príchod Majstra Jána Husa, ktorý podľa historika priplával z opačnej strany k vtedajšiemu hlavnému prístavu a vstupu do Kostnice, v blízkosti dnešného koncilového domu. Ako pre väčšinu ľudí, ktorí prichádzajú do Kostnice prvý raz a najmä z československého prostredia, bol aj môj obraz mesta Kostnica zredukovaný na spomenuté udalosti a informácie.

Podľa informačnej tabule bol kostnický prístav súčasťou mestskej časti označenej ako Allmannsdorf. Tesne pred výstupom z lode ma v jej časti zaujala na kopci týčiaca sa

⁷³Frank Lutzenberg, koordinátor študentov Erazmu a jeden z našich sprievodcov.

⁷⁴Jan Hus ve městě prostitutek...Proč Zikmund vybral zrovna Kostnici? [online], [cit. 2016-05-07]. Dostupné z:<http://www.rozhlas.cz/dvojka/jaktovidi/_zprava/jan-hus-ve-meste-prostitutek-proc-zikmund-vybral-zrovna-kostnici--1370012>.

stavba, pripomínajúcu maják, a preto si ho zaznačujem na zoznam k miestam, ktoré chcem preskúmať.

Moja prvá zastávka po vylození, v meste Kostnica, je spojená s autobusovým parkoviskom Döbele (Döbele Parkplatz), ktoré sa nachádza v tesnej blízkosti švajčiarskych hraníc. K tým som sa však dnes nedostala. Na autobusovej zastávke Döbelestrasse som nasadla na autobus číslo 12, s plánovaným prestupom na zastávke Zähringerplatz, aby som sa dostala na študentský internát, na ktorom budem ďalší pol rok ubytovaná. Medzi prvými bodmi, ktoré ma zaujali, a ktoré som zachytila cestou autobusom, bola mestská brána, pravdepodobne kedysi jeden z hlavných stredovekých vstupov do vnútra mesta. Spoza okna autobusu sledujem, ako sa po pravej strane mihajú talianske a francúzske butiky, kaviarne so záhradkami, ktoré pokračujú po ľavej strane s ďalšími obchodmi svetových módných značiek.

Viditeľným objektom bolo monumentálne moderné presklené obchodné centrum. Nachádza sa v blízkosti kamennej a sivej železničnej stanice, ktorej veža s hodinami sa podobala na stredoveký hrad. V okolí stanice sú roztrúsené malé obchody s občerstvením, autobusová zastávka a čínsky obchod s textilom. Železničné koľaje smerujúce z juhu zo švajčiarskej strany ďalej lemujú hlavnú cestu pre automobily, a sú ukryté na vyvýšenom zelenom povrchu s vysadenými stromami po okraji. Koľajnice vedú ďalej na severozápad po moste smerom k pravému brehu rieky Rýn, kde sa strácajú v zákrute za bloky obytných panelákových domov. Azúrové Bodamské jazero a tmavomodré pocukrované Alpy, ktoré som si vysnívala z obrázkov a fotografií, v deň môjho príchodu ostali predom mnou ukryté v sivých farbách studeného marcového dňa, ktorého chlad obťažkával bezlisté platany rozsiate po nábřeží. Smerom na západ som zbadala asi ďalšie dva mosty, no môj zrak najviac zaujali vlajky po moste, po ktorom som šla, s nápisom: „*Europa zu Gast*“. Jedným z prvých objektov, ktoré sa mi zapísali v oku na druhej strane mosta bola presklená administratívna budova, ktorá sa nachádza v tesnej blízkosti kostola, pár metrov od zastávky, kde som prestupovala (Zähringerplatz). Tu som nasadla na linku číslo 2, ktorá smerovala k Fürstenbergu, mestskej časti, kde som mala nájsť svoj budúci prechodný domov. Ďalším z bodov, ktorý upútal moju pozornosť na ceste, bola betónová stavba ukrytá v kríkovom poraste, jej stena bola štruktúrovaná ako sieť z rovnako veľkých sklobetónových čírych blokov. Ďalej v smere hlavnej ulice Wollmatingerstrasse, bola zastávka Friedhof, a v diaľke na okrovo-žltó natretá budova s kupolou s červenou strieškou. Predposledná zastávka, Taborweg, v tesnej blízkosti žltého kostola, ktorý je na prvý pohľad veľmi moderne a funkčne riešený, a v jeho architektúre dominujú materiály

ako plech, drevo a betón. Vystúpila som zastávke Fürstenberg, (vo voľnom preklade ako kniežací, vojvodský kopec).

Pri vstupe do komplexu študentských domovov na ulici Schürmann Horster Weg, je umiestnená socha vojaka. Ide o nápadnú, značne však poškodenú sochu na trojmetrovom piedestáli, ktorá je označená ako „*Chérisy Soldat*“. V objekte študentských domovov Schürmann Horster Weg sú postavené tri nové obytné bloky pre študentov a seniorov, v ich architektúre dominujú materiály drevo, ktorým je obložená fasáda v najvyššom poschodí, sklo, ktoré oddeľuje vonkajšie poschodie, ktorým je možný prechod medzi bytmi. Súčasťou infraštruktúry tohto objektu je malý bio obchod, športové centrum s kinom a hudobným klubom a malé námestie, ktoré je zapustené pod úroveň terénu a výškový rozdiel je osadený schodmi, ktoré sú využívané ako lavičky.

Prvý deň sa mi podarilo v priebehu pol hodiny presunúť z hlavného parkoviska mesta až pred dvere svojho internátneho bytu. Nasledujúce dni budem pokračovať v hľadaní dôležitých a strategických miest v meste. Nasledujúcich pár dní som pokračovala v opakovaní trasy, prechádzala som sa a zatiaľ len užívala svoj pohľad a videnie bez ďalších informácií. Zdrojom potešenia mi bol tento pohľad. („*The desire to see the city preceded the means of satisfying it*“⁷⁵). Dívala som sa na priestor okolo seba a predstavovala si ho ako nesmierne veľa ľudských „textov“, ktoré som mala v pláne v priebehu budúcich mesiacov prečítať.

Uvedomovala som si jedinečnosť tohto svojho prístupu k mestu. Miesta, ktoré som uvidela v prvý deň môjho príchodu a zaujali ma, sú vlastne jedinečným záznamom. Nieкто iný, ktorý by prišiel do Kostnice prvý krát, podobne ako ja, by mal iné preferencie záujmu. Uvedomovala som si, že nemôžem mesto na začiatku pohltiť naraz, ale že môj pohľad je selektívny, výberový, moja chôdza je tak isto selektívna, spontánna a zároveň moja mobilita opisuje istý text. Moje prechádzky sú na pomedzí spoznávacích túr, no úplne na začiatku len akýmsi vandrovaním po meste. Podľa Michela de Certeau-a, francúzskeho filozofa a historika, som v tejto etape chodcom typu „Wandermänner“, doslova pútnikom. Moje telo nasleduje v dobrom i zlom urbanistický text a píšem ho (svojou chôdzou) bez ohľadu na to, či som schopná ho prečítať (v tejto fáze môjho poznávania mesta). Využívam priestor, ale vidím ho len z mojej perspektívy ako sled ulíc, budov, stromov, ale nevidím, aký priestor využívam (k tomu by som potrebovala nadhľad, zmenu perspektívy, („Oko Boha“). Lenže tento záznam je mojím subjektívnym pohľadom, moje „vedomosti sú slepé

⁷⁵CERTEAU, de M. *The Practice of Everyday Life*. Berkley: University of California Press, 1984, s. 92.

ako milenci vo vzájomnom objatí⁷⁶. Je to môj spontánny, nepredvídateľný a zároveň slepý pohyb po meste (slepý voči veciam, ktorým nevenujem pohľad a záujem, nezahŕňam ich do konštrukcie mojej mentálnej mapy). Je to vlastný spôsob, akým svoju chôdzu praktikujem, ako blúdím ulicami, hľadám supermarket, nakupujem v obchodnom centre, vytváram vlastnú sieť, selektujem, prerušujem kontinuitu, zabudnem, ignorujem, a hrám sa na mestskej scéne, ktorá je mojím ihriskom a potešením.

5.deň

Ďalšie orientačné a záchytné body:

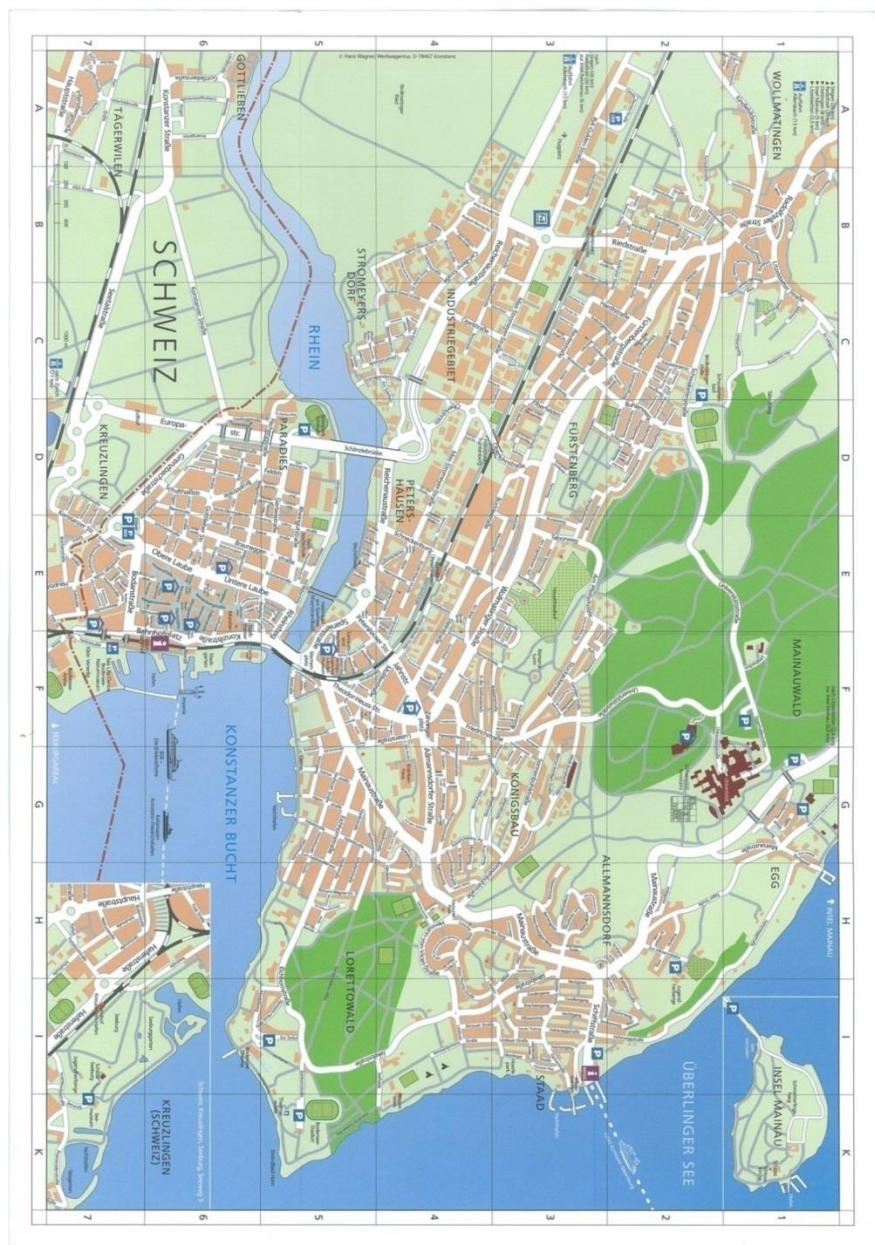
študentský areál Schürmann–Horster–Weg – mestská časť Industriegebiet – mestská časť Petershausen – ulica Seestrasse – pobrežie jazera (Seeuferweg) – alej (Fontainebleau Allee)

O pár dní neskôr, ako som sa zabývala vo svojej novej izbe, v bytovej jednotke s tromi ďalšími nemeckými študentmi, som s pomocou mapy (obr. č. 76) pokračovala v spoznávaní svojho najbližšieho okolia smerom na východ, k brehom rieky Rýn. Cesta viedla po ulici Oberlohnstrasse, po železničnom moste, z ktorého sa otvárala pomaly panoráma mesta s vežou kostnickej katedrály a stavbou guľového tvaru-zásobárňou zemného plynu na juhovýchode. Most, po ktorom som prechádzala oddeľuje, podľa mapy, industriálnu časť mesta, s názvom Industriegebiet na sever od mestskej časti Fürstenbergu, na východe od štvrte Petershausen, a na juhozápade s časťou Stromeyers Dorf. Po ulici Max Stromayer Strasse a ďalej po cestičke na nábreží (paralelnej s hlavnou ulicou Reichenaustrasse) som sa cez malý zelený park na nábreží dostala až k cyklistickému chodníku a chodníku pre chodcov, ktorý vedie pod mostom Rheinbrücke ďalej na pešiu zónu s promenádou platanov, na ulicu Seestrasse, ktorú som videla z okna autobusu už prvý deň. Z tejto strany Bodamského zálivu je možné uvidieť, ako sa k nebu týčia veže katedrály a zatiaľ pre mňa neznámeho kostola, vidím väčšiu trávnatú plochu s množstvom stromov, pravdepodobne mestský park a menší poloostrov s komplexom budov. Seestrasse lemovaná vilami, je dlhá približne dva kilometre. Nachádza sa tu súkromný jachtársky prístav a množstvo luxusných hotelov s výhľadom na jazero.

V nasledujúce dni som odhalila čaro tohto nábrežia, s množstvom lavičiek s výhľadom na Alpy a druhú stranu mesta. Od napájajúcej ulice Seeuferweg je vyhradená

⁷⁶CERTAUI, de M. The Practice of Everyday Life, s. 93.

pešia zóna, ktorá vedie cez les popri termálnych kúpeľoch a mólu ku kostnickej pláži, k trávnikovému priestranstvu na poloostrove, prispôsobenom na voľnočasové aktivity (volejbal, stolný tenis, šach), spolu so sociálnym vybavením, reštauráciou a rýchlym občerstvením. Cesta pokračuje ďalej buď na sever cez les ku kempingovej časti a ďalej k časti Allamnsdorf alebo na severozápad popri štadióne (Bodenseestadion) a minigolfovom areáli cez alej s názvom Fontaineblau Allee späť do mesta.

Obr. č. 76 Mapa Kostnice - zobrazuje mesto s geografickým značením povrchu (s lesmi, parkami, vodnou plochou) a infraštruktúrou a možným dopravným spojením s okolitými mestami. Na mape vidíme jednotlivé mestské časti s názvami (Staad, Allmannsdorf, Lorettowald, Königsbau, Mainauwald, Egg, Fürstenberg, Petershausen, Industriegebiet, Wollmatingen, Stromeys Dorf, Paradies) a s označenými ulicami.

Štruktúra zástavby, zachované mestské brány a línie niektorých ulíc tak isto potvrdzujú, kde boli pôvodné mestské hradby, kde je historické jadro osídlenia a ako sa mesto postupom času rozrastalo. Vidím modrú vodnú plochu Kostnického zálivu (Konstanzer Bucht), ktorá ústi do rieky Rýn (Rhein) a jazero Überlinger See. V rohoch sú zväčšeniny ostrova Mainau a švajčiarskeho mesta Kreuzlingen. V dolnej časti mapy je grafická mierka, mapa je rozdelená grafickou sieťou, ku ktorej sú priradené čísla a písmená pre vyhľadávanie.

Zdroj: Universität Konstanz, 2016.

10.deň

Významné prvky na mestskej okružnej jazde:

študentský areál Schürmann–Horster–Weg – mestská časť Paradies– Kostol sv. Martina (St. Martin Kapelle) – Pomník Husov kameň (Hussenstein)– Pomník Jána Husa a Jeronýma Pražského (Jan Hus Denkmal) – Mestský úrad (Bürgerbüro)– Mestský súd (Amtsgericht)– Krajský súd (Landgericht) – ulica Obere/UntereLaube – Lenkova fontána (Lenkbrunnen) – Prísazné prsty (Schwörende-Finger)– Kostol sv. Štefana (St. Stephan Kapelle)– Františkánsky kláštor (Franziskaner Kloster) – Wessenbergova mestská galéria (Städtische Wessenberg Galerie) –Katedrálne námestie (Münsterplatz) – Katedrála Panny Márie (Münster Unserer Lieben Frau)– Múzeum v Ružovej záhrade (Rosgartenmuseum) – Husovo múzeum (Hus Haus) – ulica Bodanstrasse – Železničná stanica (Hauptbahnhof) – Koncilný dom (Konzilhaus)– Impéria (Imperia)– Zeppelinov pomník (Zeppelin Denkmal) – Rýnska brána (Rheintortum) – Prašná brána (Pulverturm)– Cyklistický most (Fahrradbrücke) – mestská časť Petershausen– Kostol sv. Mikuláša z Flue (Bruder Klaus Kirche) – Zeppelinova stredná odborná škola (Zeppelin Gewerbeschule)– Kostol sv. Havla (St. Gallus Kirche) – les Mainau (Mainauwald) – Záhrada sv. Kataríny (Biergarten St. Katharina) – Univerzita Kostnica (Universität Konstanz) – Kostol Márie Pomocnej (Maria Hilfe Kirche)

K ďalším novým miestam som tento raz pokračovala na bicykli. Jedným z prvých objavov bol raj. Doslova. Táto štvrť, s názvom Paradies, na ľavom brehu rieky Rýn, s rybárskou zátokou a opevnenou stavbou vykukujúcou v pozadí z vodného rákosia, sa stala mojím obľúbeným tichým miestam v Kostnici. Z tejto strany je ďalej možné vidieť na opačnom brehu industriálny komplex, pravdepodobne továreň, ktorá vyzerá zachovalo, a preto sa nazdávam, že funguje. Čelom k továrni, smerom na juh, cesta vedie ďalej popri kostolíku sv. Martina (St. Martin Kapelle). Ďalej po ulici Griessegstrasse uvidím po pár metroch hraničnú kontrolu pri prechode do Švajčiarska, na čo ma upozorní aj rušná diaľničná štvor-prúdovka (Europastrasse) pod mostom, cez ktorý prechádzam. Cestou po ulici Gottlieber Strasse som sa dostala k ulici Zum Hussenstein, ktorá podľa názvu vedie k pomníku venovanému Majstrovi Jánovi Husovi (Hussenstein). Pomník tvorí mohutný balvan, ktorý je posadený na vyvýšenej ploche s vysadenými kvetmi, a na ktorom sú zlatým písmom napísané mená reformátorov Jána Husa a Jeronýma Pražského. Gottlieber Strasse vedie priamo k luteránskemu kostolu. Oproti kostolu má svoje miesto pieskovcový pamätník pripomínajúci horiaci kalich opäť k pamiatke Majstra Jána Husa a Jeronýma Pražského (Jan Hus Denkmal). V tejto časti mesta, s dlhou hlavnou ulicou Obere a Untere

Laube sa nachádzajú úradné budovy. Podľa popisu na tabuľkách je medzi nimi Bürgerbüro, Amtsgericht, Landgericht (Mestský úrad, mestský súd, krajský súd). Hlavná ulica s dvomi pruhmi v každom smere, je v strede rozdelená pešou zónou, zdobenou alejou stromov, kde je možné si posedieť pri fontáne, nazvanej ako Lenkbrunnen. Pokračujem ďalej úzkou cestičkou cez bránu ulicou Torgasse, pri vstupe do ktorej z mestskej dlažby vyrastajú tri pol metrové kovové prsty (Schwörende Finger), v preklade ako prísažné prsty, ďalej k malému námestiu sv. Štefana (St. Stephans Platz) s kostolom sv. Štefana (St. Stephan Kapelle). V jeho blízkosti je základná škola, bývalý kláštor františkánov (Franziskaner Kloster). Smerom ku katedrále som prešla popri Wessenbergovej mestskej galérii, na ulicu Wessenbergstrasse. Na námestí pred galériou (Münsterplatz) sa nachádza kostnická katedrála (Münster Unserer Lieben Frau). Ulica Wessenbergstrasse pokračuje ďalej ulicou Kanzleistrasse a Rosgartenstrasse k Múzeu v Ružovej záhrade (Rosgartenmuseum). Skratkou cez ulicu Obere Augustinergasse som sa dostala na ulicu Hussenstrasse, kde v dome č. 64 sídli Husovo múzeum (Hus Haus), na ktoré ma upozornila nástenná tabuľa, inak by som si ho medzi ostatnými domami nevšimla. Dom sa nachádza v tesnej blízkosti, pár metrov od brány, Schmetztor na juhu mesta. Pokračovaním vľavo v smere ulice Bodanstrasse sa dostávam k hlavnej železničnej stanici (Hauptbahnhof), po pár metroch prechádzam cez železničné koľaje, k miestu koncilového domu (Konzilhaus). Na konci prístavného výbežku mesta je monumentálna socha otáčajúcej sa polonahej kurtizány, Impérie (Imperia), ktorá v jednej ruke nesie pápeža a v druhej kráľa. Prístav dopĺňa socha grófa Zeppelina (Zeppelin Denkmal), konštruktéra známych vzducholodí, ktorý sa v Kostnici narodil, čo opäť vyčítam z popisku.

V tento deň som ukončila moju obchôdzku v starom meste (Altstadt) na ľavom brehu rieky Rýn na cyklistickom a pešom chodníku vedľa hlavne cesty Rheinstieg, kde sa nachádza severná vstupná brána do mesta zvaná Rýnska brána (Rheintorturm), v súčasnosti je tu otvorené múzeum. Chodník pre chodcov a cyklistov s murovaným polmetrovým zábradlím, je osadený sochami, ktoré boli predtým umiestnené na Rýnskom moste (Rheinbrücke). V poradí smerom ku remeselníckej škole (Handwerkskammer) a k cyklistickému mostu (Fahrradbrücke) sú to sochy českého patróna sv. Jána Nepomuckého, biskupov Konráda († 975) a Gerarda II.(†995), panovníkov Bertholda I. (†1078, z rodu Zähringen) a Leopolda (†1852). Ďalším vstupným portálom na severozápade mesta je Prašná brána (Pulverturm), nazývaná aj ako Tehlová alebo Židovská, neskôr Prašná, postavená kostnickými židmi v roku 1321. Prechádzam cez cyklistický most Fahrradbrücke, z ktorého vedie ďalej cesta na sever k pravému brehu rieky, ďalej cez park,

popri novo postavených obytných blokoch až na ulicu Reichenastrasse (ktorá vedie ďalej k ostrovu Reichenau), prechádzam popri mešite (ktorá sa je zabudovaná do obytných blokov, preto ma na ňu upozornila iba jej výrazná kupola, s výrazne vymaľovaným interiérom, ktorý zbadám cez jej okná), ďalej cez jeden z portálov do vnútrobloku obytného komplexu s rovnomenným názvom štvrte Petershausen. Po ulici Alemannenstrasse a Markgrafenstrasse prechádzam popri katolíckom kostole sv. Mikuláša z Flue (Bruder Klaus Kirche), na ulicu Steinstrasse, míňam budovu strednej odbornej školy, pomenovanej podľa Zeppelina (Zeppelin Gewerbeschule). Nechávam nohy na pedáloch a užívam si jazdu na bicykli s vetrom vo vlasoch, a zastavím sa až o ďalších 20 minút, keď sa predo mnou objaví budova kostola s malým kamenným námestíčkom. Kostol nesie meno po sv. Havlovi (St. Gallus Kirche). Dlhou cestou po ulici Fürstenbergstrasse, k ulici Radolfzellerstrasse sa dostávam takmer na okraj mesta, cez poľnohospodársku časť, popri zvieracom cintoríne a objavujem znak mušle, označenie Svätajakubskej cesty. Pokračujem ďalej po pútnickej ceste do mainauského lesa (Mainauwald), až sa dostávam na planinu kde vidím statok na zelenej planine, ktorý na prvý pohľad vyzerá neobývané. Pokračujem bližšie smerom k nemu a z druhej strany objavím miesto na sedenie, drevené lavice so stolmi ukryté pod obrovskými gaštanmi a malý výčapný bar, pivnú záhradu pomenovanej podľa sv. Kataríny (Biergarten St. Katharina). Na križovatke uvidím značku, ktorá ukazuje smerom na severovýchod na ostrov Mainau, pešo asi päťdesiat minút na juhovýchod k univerzite. Vyberám si druhú možnosť a lesným cyklochodníkom prechádzam cez les ku univerzitnej botanickej záhrade a neskôr aj k univerzite. Tu si spravím krátku zaslúženú pauzu po celom dni a so šálkou horúcej kávy, a užívam si panorámu z univerzitnej strechy. Smerom na severozápad, po ľavej strane vidím ostrov Mainau, smerom na východ vidím v diaľke kopce Meersburgu, odkiaľ vidím práve prichádzať loď a na protihľej strane, na kopci, maják, a pohľadom smerom na juh vyčnievajúcu strechu kostola. Z diaľky sa medzi stromami týči len časť veže, malý trojuholník s krížom, ako by sa vynáral z mora a celé jazero zastrešujú ešte snehom lesknúce sa Alpy. Po pauze pokračujem prašnou cestou cez obrovský univerzitný park, celkom blízko ku kostolu, ktorému som doteraz videla len vežičku. Pri obhliadnutí zblízka ide o kostol Panny Márie Pomocnej (Maria Hilfe Kirche), ktorý je postavený na pôdoryse v tvare šesťuholníka a má vitrážovú stenu. Oproti kostolu, si v supermarkete kúpim niečo na uvarenie večere a na bicykli uháňam po Mainaustrasse, zabočím doprava na ulicu Theodor Heuss Strasse, míňam Zähringerplatz a po dvadsiatich minútach už parkujem bicykel v študentskom areáli Schürmann Horster Weg.

Pri objavovaní ciest, významných bodov, prvkov, oblastí a okrajov, som mala miestami pocity očakávania nového, ale aj strachu z toho, že sa v neznámom prostredí stratím, nakoľko som si nevedela predstaviť rozlohu mesta. Ukludňujem sa tým, že podľa Kevina Lyncha strach pramení z potreby každého pohyblivého organizmu orientovať sa vo svojom okolí. Lynch označuje vlastnosť prostredia, ktorá má človeka ochrániť pred tým, aby sa stratil, obrazivosť. Lynch tým myslí tvar, farbu alebo usporiadanie, ktoré uľahčujú vytvorenie živého, zreteľne rozpoznateľného, jasne štruktúrovaného a veľmi užitočného mentálneho obrazu prostredia. Lynch uvádza aj to, že zložkami, ktoré vytvárajú priestorovú štruktúru, sú konkrétne veci, ktoré majú svoj charakter a význam.⁷⁷ Na rozdiel od zvierat, človek nie je vybavený inštinktom, ako nájsť cestu, ale je schopný používať zmyslové signály (čísla domov, názvy ulíc, cestovné poriadky autobusov, ktoré prichádzajú z vonkajšieho sveta, čo je hlavným predpokladom nielen efektívneho riešenia problémov, ale aj samotného prežitia pri pohybe v priestore.⁷⁸ Spomenuté miesta, ktoré som bez plánovania objavovala, boli pre mňa záchytnými bodmi, pomocou ktorých som sa v meste ďalej orientovala. Ich opakovaným vyhľadávaním som nadobúdala pocit bezpečia, podobný pocit, ktorý mám v meste, ktoré poznám. Moje kroky k týmto miestam postupne vytvárali vizuálnu mapu, ktorú sa ďalej pokúsim rozvinúť o ďalší popis videného.

⁷⁷LYNCH, K. In SCHULZ, CH.-N. Geniusloci. Krajina, miesto, architektura. Praha: Dokořán, 2010, s. 19.

⁷⁸LYNCH, K. Obraz města / Image of The City. Praha: Bova Polygon, 2004, s.1.

1.1 URBANISTICKÁ SCÉNA

*„Každá krajina potrebuje slunce,
hvězdy, vítr a proudění, tahy ptáků
a barvy vod.
Bez nich by cesta krajinou
nebyla možná...“⁷⁹*

Na začiatku môjho príchodu som hľadala orientačné a záchytné body a nechávala zrak odložený k potešeniu z videného a a užívala si atmosféru mesta, ktorá ma obklopuje z pozície návštevníka mesta a pustovníka.⁸⁰ V ďalšej časti sa sústredím na hlbší popis videného, z orientačných bodov sa stávajú aktéri jednej mestskej scény, a ja sa pokúšam ju prečítať. V tejto fáze som už mesto čítala pomocou jednotlivých mestských častí, do ktorých som si zatriedila všetky pre mňa dôležité body. Pristupujem k popisu týchto bodov a videného na úrovni mojej vizuálnej kompetencie a schopnosti „prečítať“ čo vidím a pomocou informačných popisiek.

Podľa Lyncha má byť mesto rozložiteľné do piatich základných prvkov, ktorými sú cesty, okraje, oblasti, uzly a významné prvky, prostredníctvom ktorých si vytvára postupne zjednotený obraz mesta, vďaka ktorému sa v meste orientuje.⁸¹ V mojej práci budem odhaľovať ďalšie súvislosti vychádzajúce z mojich prvých orientačných bodov, ku ktorým sa postupne pridávali ďalšie záchytné body a nakoniec významné prvky (ich význam som zhrnula v predchádzajúcej kapitole). Aktérmi scény sú nielen mestské uzly, ktorými scénu čítam, ale textom mi boli aj svetové strany, západ a východ slnka, ktorý ovplyvňoval farebnosť okolia, biele Alpy, ktoré sa po pár mesiacoch zmenili na modré, šum jazera, zvuk prichádzajúceho vlaku, vrany, rušné ulice. Táto čitateľnosť, je podľa Lyncha, pri dnešnej mobilite obyvateľov obzvlášť dôležitá, aby sa mesto a jeho štruktúra dala jednoducho „prečítať“, aby sa dalo spoznať od jednotlivostí k spojitým konfiguráciám, aby sa človek v takto členitom prostredí, ktoré navštevuje najčastejšie, vedel dobre orientovať, aby si bol istý svojou polohou a hlavne získal pocit bezpečia. *„Správna predstava o*

⁷⁹LYNCH, K. Obraz města / Image of The City, s. 5.

⁸⁰„Wandersmänner“ podľa CERTEAU, de M. The Practice of Everyday Life, s. 95.

⁸¹LYNCH, K. Obraz města / Image of The City, s. 22.

*prostredí poskytuje ľuďom cenný zážitok citovej istoty, ktorá pomôže vytvárať aj harmonický vzťah medzi jedincom a okolitým svetom.*⁸²

Takýto spôsob som využívala pri konštrukcii mentálnych máp, ktoré sú podľa Lyncha jedným z prístupov, pomocou ktorého môžeme skúmať, ako si človek predstavuje svet, ako ho vníma, vidí a ako je schopný všetky tieto vnemy preniesť na papier.

1.2 URBANISTICKÉ UZLY MESTA

Urbanisti ako organizátori fyzického prostredia, sa väčšinou zaujímajú o vonkajšie činitele pôsobiace vo vzťahoch, ktoré utvárajú obraz prostredia. Prostredie buď povzbudzuje alebo brzdí tento dôležitý proces. Hoci má každý jedinec svoju vlastnú predstavu, v rámci skupín dochádza k zásadným zhodám. Väčšina navigačných metód, vytvorených urbanistami, vychádza z prvkov, na základe ktorých je možné mesto jednoducho rozdeliť, líšia sa kultúrne, ale aj miestne, môžu ich vytvárať aj konfigurácie miestnych dominánt, názvy mestských častí alebo známe dopravné komunikácie.⁸³ Pri ďalšom skúmaní budem pokračovať v smere predloženej mentálnej mapy z predchádzajúcej kapitoly (*Spaziertour*), ktorá sa bude navrstvovať o ďalšie videné informácie.

1.2.1 Fürstenberg

Jednotlivé autobusové zastávky na ceste k areálu študentského internátu som si zapamätala podľa záchytných orientačných bodov, ktorými boli tri kostoly a Bismarckova veža, ktorú som objavila neďaleko zastávky Bismarcksteig a bola pre mňa neskôr aj veľkým prekvapením. Svojím názvom mi zastávka samozrejme evokovala ríšskeho kancelára Otta von Bismarcka, jej skutočný význam som však odhalila až pri jednom večernom zablúdení cestou z univerzity, keď som sledovala smer ulice Bismarckstieg a po miernom vystupovaní pomedzi zelené vinice sa predomnou postupne otváral nový priestor nečakanej perspektívy nad mestom, jazerom, a vysvieteným švajčiarskym mestom Kreuzlingenom v diaľke. Nečakaný pocit voľnosti a vzduchu, ktorú tento nezastavaný priestor ponúka, prirovnávam k pocitu v pražských Letenských sadoch s výhľadom na Vltavu a nábregie Starého mesta. Bismarckturm je betónová vyhlídková veža, postavená

⁸²LYNCH, K. *Obraz města / Image of The City*, s. 28.

⁸³LYNCH, K. *Obraz města / Image of The City*, s. 8-9.

v secesnom štýle (v Nemecku rozšírenom pod názvom Jugendstil). Veža má štvorcový pôdorys, na kvádrovom podstavci so schodmi, terasou a kamenným oplotením, so štyrmi zaoblenými stĺpovými rohmi a s ôsmimi štylizovanými reliéfmi hláv (na stene každej sú dve), ktoré hľadia na výhľad pred sebou. Na frontóne tympanónu je reliéfny nápis, meno prvého ríšskeho kancelára (Bismarck). Na samom vrchu veže je vyhlídková plošina s parapetom vo výške jedného metra a na šestnástich pilieroch položenou strechou, na ktorej je umiestnená misa na založenie ohňa. Vo vnútri, v polkruhovej apside, je umiestnená bronzová socha Otta von Bismarcka a na pozadí za bustou je v zlatej mozaike napísaný citát od Aischyla: „*Wassollt ich fruchten, demzumsterbennichtbestimmt*“⁸⁴. Veža je sprístupnená obhliadke od jari do jesene.

Nasledujúce kostoly patria medzi pomerne nové, postavené v druhej polovici 20. storočia. Predná fasáda kostola Novoapoštolskej cirkvi (Neuapostolische Kirche, Wollmatingerstrasse č.40), má dvojité vstup so sklenenými dvermi, ku ktorým vedie schodisko s hliníkovým zábradlím po oboch stranách, a je tvorená keramicko-sklenenou glazovanou abstraktnou mozaikou (približne päť metrov vysoká a desať metrov široká v hnedo-zlatej farebnej kombinácii) so symbolom kríža na prázdnej ploche napravo od mozaiky. Kostol má obdĺžnikový pôdorys bez bočných lodí, zvonku tvarovo jednoduchý a nečlenený, vystupuje ako jednotný kváder z betónu, ktorého členitosť sa prejavuje v použitom materiáli. Sklobetónové kvádrové bloky na východnej stene presvetľujú celú fasádu pri večerných bohoslužbách jemným modročerveným svetlom.

Kostol sv. Petra (Petruskirche) na Wollmatingerstrasse č. 58 predstavuje na prvý pohľad stavbu s moderným a veľmi funkčným riešením architektúry, v ktorej dominujú materiály ako plech, drevo a betón. Smerom do ulice Wollmatingerstrasse je orientovaný na prednej fasáde kovový kríž na drevenej veži, pod ktorou je zbudovaná zastávka autobusu. Kostol je súčasťou väčšieho komplexu budov spolu s farským úradom, s vnútorným dvorom, s architektonickou predstavou, ktorá je formulovaná na informačnej tabuli pred kostolom: „*Žiadne falošné náboženské povyšovanie, ale štrukturálne vyjadrenie dnešnej kresťanskej komunity v jej mnohotvarosti.*“

V smere hlavnej cesty nasleduje zastávka mestského cintorína (Friedhof, Riesenbergrweg č. 12), ktorý svojím pietnym prostredím kontrastuje k rušnej a frekventovanej ulici. Pri vstupe cez bránu, ktorej dva kamenné hranolové stĺpy nesú na vrchu dve urny, je v tristo metrovej vzdialenosti dlhý chodník, symetricky rozdelený

⁸⁴Aischylos: „Why should I fear whose fate is not to die.“ Prečo by sa mal báť ten, komu zomrieť nie je súdené. (vlastný preklad autora).

dvoma úzkymi trávnatými pásmi k viditeľnej budove s červenou škridlovou kupolou s arkádovým stĺporadím, so šiestimi dekorovanými stĺpmi na kvádrových podstavcoch s kompozitnými hlavicami neskorého Jugendstilu. Budova krematória je ukrytá v objatí listnatých stromov, ktoré sú rovnomerne vysadené. Kupola má pod klenbou metrový okraj, v ktorom sú vsadené reliéfy hláv s vencami. Pôdorys krematória tvorí obdĺžnik, v centre ktorého je umiestnená poloblúková kupola nad arkádovým stĺporadím a hlavným vchodom otočeným smerom na juh. Z druhej strany, otočenej na sever, je budova rozšírená o chodníkovú plošinu, ktorá vedie k smútočnej sieni. V jej interiéri sa nachádzajú tzv. „tabule cti“ vojakov, ktorí sa nevrátili z boja z prvej svetovej vojny. Cintorín je ďalej rozdelený podľa vierovyznania, na židovský, moslimský a kresťanský, cintorín pre vojakov, nenarodené deti, a cintorín na urny.

1.2.2 Stromeyers Dorf

Na brehu rybárskej oblasti, neďaleko nového mostu Schlänzlebrücke, je možné uvidieť zachovalý industriálny komplex. V objekte sa nachádza aj vysoká secesná veža, vodojem používaný k cirkulácii vody a k zavlažovaniu fabriky, postavený v roku 1910, v najvyššej časti veže vodojemu sa prenájmajú na konanie seminárov a konferencií, prízemie je dokonca prispôbené ako alternatívny výstavný priestor. Fabrika je v súčasnosti zatvorená a nevyužíva sa. Majiteľ bývalej továrne bol Ludwig Stromeier (1852–1931), podľa ktorého je pomenovaná aj mestská štvrť. Pohľadom smerom na juhozápad vidím v diaľke týčiace sa veže Gottliebenu, stredovekého hradu.

1.2.3 Petershausen

Po Reichenaustrasse, ktorá vedie smerom na západ k ostrovu Reichenau, zapísaného do svetového dedičstva UNESCO (ako ma upozorňuje cestná tabuľa) prechádzam popri mešite, postavenej v roku 2009, cez vnútroblok obytného komplexu s rovnomenným názvom štvrte Petershausen, ktorý bol postavený v rokoch 1925–1930, renovovaný v rokoch 1991–1995, ako je napísané na južnej fasáde komplexu a vo vnútri ktorého sa nachádza malý park s vysadenými stromami a detským ihriskom. Vyjdem z vnútrobloku jednou z jeho východných východov na Alemannenstrasse, ďalej po Markgrafenstrasse (vo voľnom preklade Markgrófska ulica) a prechádzam na ulicu Bruder Klaus Strasse, popri katolíckom kostole sv. Mikuláša z Flue (Bruder Klaus Kirche). Kostol tvorí hlavná

budova v tvare hranolu, so zrezanými bočnými stenami, podopretými dvoma piliermi a vpredu s reliéfom. V centrálnej časti, dva metre nad zemou je stena z glazovaných tehál a nad nimi sklenené obdĺžnikové okienka, na väčšej prázdnej bielej ploche je reliéf, ktorý zobrazuje svadbu. Pôdorys má nepravidelný lichobežníkový tvar, ktorý sa v severnej časti zužuje. Interiér tvorí jedna loď, po bokoch s dvomi radmi lavíc, a vitrážou na západnej stene. Externú časť, postavenú pár metrov od kostola, tvorí úzka veža, so štvorcovým základom, s hodinami na každej svetovej strane, na vrchole je oblúková terasa s menšou vežičkou a krížom. Tvary, ktoré kopírujú kruhovú terasu, sa nachádzajú pozdĺž celej veže ako tri nevyplnené prstence. Na ulici Theodor Heuss Strasse sídli škola s rovnakým názvom, Theodor Heuss Realschule. Kostol sv. Gerarda (St. Gebharda), je opäť katolíckym kostolom s neobarokovými tvarmi. Pôdorys kostola tvorí centrálna loď – obdĺžnik s dvomi bočnými loďami a okrúhlymi vitrážovými oknami. Od hlavnej lode sú bočné lode oddelené arkádami. Balkón s organom je podopretý štyrmi kamennými piliermi červenej farby s jednoduchými hlavicami a hranolovými podstavcami. Strop je výškovo členitý, dvojvrstvový, tvarovo inšpirovaný poloblúkom. Interiér kostola je spojený s vežou, na štvorcovom základe s hodinami, na vrchu ktorej je osemuholníková vežička, zvonica.

Pravý breh rieky Rýn bol oproti starému mestu (Altstadt) zastavaný a zaľudnený iba pár storočí dozadu. Výstavba vilových štvrtí v častiach See-, Neuhauser-, a Mainastrasse prebiehala podľa architektúry zhruba koncom 19. a začiatkom 20. storočia. Dôležitými znakmi tejto výstavby sú jej detaily, v ktorých sa odráža zmes rôznych architektonických neo-štýlov, prechádzajúcich cez gotiku, renesanciu, k novším formám Jugendstil. Dnes patrí ulica medzi najdrahšie adresy v meste. Okrem luxusných hotelov sa tu nachádzajú vily, kasíno a pokračovaním po nadväzujúcej ulici Seeuferweg, termálne kúpele, Bodenseestadion a rekreačná oblasť. Z brehu Seestrasse sa naskytá ucelený výhľad na druhý breh starého mesta, smerom na juhozápad vidím Inselhotel, bývalý dominikánsky kláštor, koncilný dom, vežičky katedrály a vežu kostola sv. Štefana.

1.2.4 Paradies

Cez Rýnsky most (Rheinbrücke) sa dostávam popri Rýnskej veži (Rheintorturm) k Prašnej veži (Pulverturm) a prechádzam za pomyselné hranice stredovekej Kostnice, ktoré naznačujú ešte pozostatky opevnenia. Za touto hranicou začína mestská časť Paradies. Ako prvá ma zaujala budova bývalej remeselníckej komory (Handwerkskammer), ktorá bola postavená v roku 1914 a v súčasnosti funguje ako

školiace stredisko, premenované na obchodnú akadémiu. O poslaní bývalej komory hovorí nadpis na fasáde budovy za všetko: „*Kunst und Gewerke–des Volkes Stärke*“(Umenie a remeslo sú silou národa“).

V blízkosti Schaffhausen (Altenparadies), v oblasti, ktorá hraničí so švajčiarskymi hranicami, vidím malý kostol, malú kaplnku v neobarokovom slohu, pred ktorou sa nachádza fontána so sochou svätca. Dozvedám sa, že kostol bol založený v 12. storočí, z iniciatívy skupiny žien, s cieľom ošetrovateľských služieb, a neskôr zanikol a bol prestavaný v gotickom štýle, neskôr v neobarokovom. Interiér kostola má jednu centrálnu modlitebňu, pôdorys je obdĺžnikového tvaru s polkruhovitým altárom s neobarokovým oltárom. Kostolík má cibuľovú vežičku a nad vstupným portálom neobarokový štít a na jednom z okien môžeme vidieť farebnú vitráž s podobizňou svätca.

Dominantou západnej časti mesta je luteránsky kostol (Lutherkirche), postavený v rokoch 1864–1873, ako je napísané na fasáde pri vchode. Neobarokový kostol je trojlodný s tromi arkádami po oboch stranách a balkónom, s altárom na vyvýšenom kamennom podlaží, s kazateľnicou a oltárom a monumentálnym dreveným krížom, na protíľahlej strane s dreveným vyrezávaným organom. Sedenie pre veriacich je zaobstarané na nových laviciach a drevených stoličkách. Strop má drevené obloženie, bez výškového členenia, so závesnými elektrickým osvetlením. Celkovo pôsobí jednoducho a stroho, bez nástenných malieb a obrazov. Exteriér má tri vstupy, s osobitným vstupom do veže kostola, ktorá má tri podlažia a na najvyššom je vežička so zvonom.

Je zrejmé, že začiatkom 19. storočia v časti Obere / Untere Laube vznikali nové stavby. Medzi nimi dnešný farský úrad na ulici Pfalzgarten, nové stavby na ulici Bodanstrasse č. 17 a č. 19, navrhnuté v neoklasicistickom štýle, medzi nimi Bürgerbüro, Amtsgericht, Landgericht (mestský úrad, mestský súd, krajský súd). Budova krajského súdu je však ešte renesančná, je zložená z troch častí, z centrálnej budovy s hlavným vchodom a po oboch stranách s vystupujúcimi súmernými blokmi budov s bočnou bosážou, s barokovým štítom na vrchole a podkrovnými oknami na streche. Portál je najvýraznejším architektonickým prvkom stavby s rane barokovými prvkami. Po oboch stranách klenutého vstupu, s drevenými zelenými dvermi, sa nachádzajú dve okná (veľkostne menšie ako v celej budove) medzi dvoma hladkými stĺpmi na hranolových podstavcoch, ktoré nesú trojuholníkový štít. Nad portálom je vyobrazený sv. Jakub v bohatom zdobení. Fasáda s béžovou omietkou má štyri poschodia, s jednoduchými obdĺžnikovými tvarmi okien, s bielymi drevenými okenicami. V časti Obere Laube je mestský súd v jednoduchým neoklasicistickým vzhľadom s neobarokovými formami, ktorý stojí vedľa domu

postaveného v Jugendstile a nasleduje obvodný úrad (neskôr krajský úrad), v neorenesančnom štýle. Vďaka týmto stavbám získava mestská časť Laube charakter úradnej ulice.

1.2.5 Altstadt, Allmiansdorf

Budova stanice je postavená v neogotickom štýle. Vysoká staničná veža, ktorá vytvára svojou originálnou formou dôležitý akcent Kostnice, sa užíva smerom nahor, a perspektívne tým vežu predlžuje. V minulosti pravdepodobne slúžila ako zvonica, ohlasujúca odchody vlakov. Základnou črtou je hlavný vchod, arkádová hala s neogotickými portálmi, rovnako aj ďalšie prvky ako piliere a okrajové rímasy sú navrhnuté v neogotickej forme. Strop haly je obložený drevenými kazetami, čím vytvára veľkorysý dojem priestoru. Za materiál staničnej budovy je zvolený pieskovec. Severne od hlavnej staničnej budovy je budova čakárne (Fürstenbahnhof). Dnes sa v budove nachádza aj obchod s pekárňou.

Dvesto metrov na sever od hlavnej budovy železničnej stanice sa nachádza v tesnej blízkosti trate budova koncilu, známa pod menom Konzilhaus, bývalý kupecký, obchodný dom zo 14. storočia, ktorý slúžil na uskladňovanie zrna a tovaru, a v ktorom bol zvolený pápež počas kostnického koncilu. V súčasnosti slúži na organizovanie konferencií, udalostí a osláv, z východnej strany sa tu nachádza reštaurácia s názvom „Konzil Konstanz“. Budova bývalého obchodného domu sa nachádza na malom výbežku, poloostrove, strategicky v tesnej blízkosti prístavu.

Pozdĺž brehu Bodamského jazera (po pravej strane) a prejdením cez mestský park popri železničných koľajniciach (po ľavej strane), sa z korún stromov objaví Inselhotel. Ostrov je od pevniny oddelený päť metrov širokým kanálom. Hoci ide o hotel, historická časť je sprístupnená k obhliadke. Po ďalších päťsto metroch na sever, sa ocitnem na konci ľavého brehu rieky Rýn. S pravým brehom je spojená mostom Rheinbrücke, ktorý je o pár metrov posunutý na východ, čo je jasne viditeľné, pretože nenadväzuje na vstupnú bránu Rheintorturm, ktorá slúžila ako portál pri vstupe do mesta. Všimla som si, že je v súčasnosti most využívaný aj ako výstavný verejný priestor. Vyvesené zástavy upozorňujú na výročie koncilu svojím „Europa zu Gast“, čím v preklade mesto proklamuje, že je otvorené pre hostí a cudzincov. Smerom po chodníku Rheinsteig prechádzam popri spomenutých sochách k veži Pulverturm.

Smerujem ďalej priamo do centra k miestu pomenovanom po katedrále, Münsterplatz. Katedrála Panny Márie (Münster Unserer lieben Frau) patrí medzi najvýraznejšie cirkevné stavby v meste. Trojlodná gotická bazilika so západným chórom, kryptou a s dvoma podzemnými kaplnkami, sv. Konráda a oktogonálnou kaplnkou sv. Maurícia (Mauritiusrotunde), v ktorej je umiestnená ranno-gotická osemuholníková kamenno-sochárska pamiatka Božieho hrobu, v nadstavcoch atík s dvanástimi sochami stojacich apoštolov, s rano barokovou kazateľnicou. Pri vchode je na dlažbe vsadená mosadzná doštička, ktorá označuje legendárne miesto, kde stál obžalovaný Hus. Veža katedrály (Münsterturm) poskytuje výhľad na celé mesto. V blízkosti katedrály, na mieste dnešnej Wessenbergstrasse, je katolícky kostol sv. Štefana (Stephanskirche), s neogotickým interiérom, s štýl-chórovými lavicami s drevorezbami a s barokovým organom. V čase konania koncilu slúžil tento kostol ako miesto trojtýždňového zasadania.

Presuniem sa na začiatok cesty v deň môjho príchodu, k mestskej časti s prístavom, na kopec Allmiansdorfu. Pravdepodobne bývalý maják alebo zásobáreň vody, v súčasnosti prerobená na mládežnícku ubytovňu. Celý názov je Jugendherberge Otto Möricke Turm. V jej tesnej blízkosti je televízny vysielateľ a cintorín Allmannsdorf.

1.2.6 Mainauwald, Universität

Architektonické riešenie kostola Panny Márie Pomocnej (Maria Hilfe Kirche) ma upútalo tým, že pôdorys interiéru vytvára šesťuholník, namiesto okien je celá plocha steny vytvorená z vitráží. Šesťuholníková stavba, ktorej steny sú takmer celé z farebného skla udržiava zhromaždenie v kruhovom zoskupení, bližšie k stredu z oboch strán. Nad oltárom v polkruhu lemuje priestor drevená konštrukcia balkónu. Lavice sú usporiadané v štyroch smeroch, nad severnou časťou je organ na empore so skleným zábradlím, po schodoch vedúcej k prízemiu centrálnej časti. Prejdem na druhú stranu dvojprúdovej cesty Mainastrasse smerom na severozápad cez univerzitný rozľahlý park, popri cyklistickej ceste ku jednému zo zadných vchodov univerzity.

Monumentálny, rôznorodo výškovo členitý a pestrofarebný objekt univerzity je postavený na kopci zvanom Gießberg, podľa modernej architektúry v 20. storočí. Viem, že v roku 2016 univerzita oslavovala päťdesiat rokov od svojho založenia (1966). Interiér má pomaľované steny, s dominujúcim svetlíkom nad vestibulom, ktorý je navrhnutý ako pospájané ihlany, cez ich farebné steny dopadajú farebné odlesky na kamennú podlahu. Spolu s vonkajším átriom, ktorými svojimi nepresnými líniami fontány a vodného

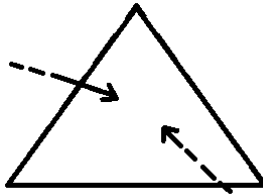
kanálu pripomína prácu katalánskeho architekta Antoniho Gaudího, dotvára celkovú atmosféru univerzitného prostredia. Popri univerzitnej botanickej záhrade, prejdéním po lesnej ceste, jeden kilometer dlhej, na čistine medzi ostrovom Mainau a časťou Wollmatingen objavím kláštor sv. Kataríny.

V tejto fáze skúmania sa mi mesto začalo čoraz viac odhaľovať. Rozpoznávala som hranice starého mesta, ktorého hradby zanikli v období sekularizácie v 19. storočí s väčšinou mestských brán, z ktorých sa však dodnes zachovali tri. Podľa trás ulíc, ktoré ešte stále vymedzujú línie mesta, som vedela, kedy som vo vnútri historickej Kostnice. K môjmu prežitiu, k pocitu bezpečia v meste, som potrebovala ešte ďalšie záchytné body. Keďže som sa už vedela orientovať v meste, rozpoznávať ulice, hlavné dopravné ťahy a linky autobusov, bola som schopná vnímať ďalej niečo navyše. Mesto sa začalo stávať verejným priestorom, do ktorého som vstupovala a začala ďalej objavovať rôzne formy a námety (umeleckých) intervencií do mestského verejného priestoru.

MEDZI FORMOU A ESENCIOU

2FÜHRERTOUR

Po niekoľkonásobnom absolvovaní a opakovaní známej trasy Spaziertour, postupne sa zlepšujúcou orientáciou v novom meste a po vytvorení uzlov v prvej časti Spaziertour, som k doposiaľ videnému potrebovala hlbšiu nadstavbu, poznanie. S narastajúcou istotou sa objavila čoraz väčšia chuť spoznať nové miesto, v ktorom začínam žiť. Z hmlistých kontúr mesta sa mi začali vynárať ďalšie významné prvky, ktoré som doteraz nevidela. Niežeby tu doteraz neboli, ale to moja myseľ bola natoľko sústredená na pocit istoty, strach zo zablúdenia a strach z toho, že sa stratím na mieste, kde nikto nerozumie môjmu *lingua* z rodiny slovanských jazykov, z jazykovej skupiny vzdialenej tej germánskej, že ich prehliadala.

Hlavné uzly, od príchodu okamžite rozpoznateľné cesty a križovatky a spôsoby, ako sa dostať z bytu areálu študentského internátu na univerzitu a ako sa dostať do najbližšieho supermarketu, mi teda boli známe. Cesty k nim sa stali pre mňa istým spôsobom ucelenými, aj keď nie s tak ľahko predvídateľným pokračovaním (ešte stále mi nebolo jasné, kde je začiatok a koniec tej ktorej ulice, nevedela som si predstaviť pôdorys ulíc a sieť, ktorú vytvárajú), avšak vďaka výrazným identifikačným prvkom a objektom som prekonala prvú fázu spoznávania nového miesta a môjho pobývania v ňom, a pre jednotlivé oblasti som si zvolila unikátne poznávacie znamenia, ktoré boli v kontexte prostredia najlepšie zapamätateľné. K mestu som si začala utvárať bližší vzťah. Z povrchného poznávania som sa dostávala hlbšie k duši mesta. Začínam vyhľadávať miesta, kde je najväčšia koncentrácia informácií o meste, jeho histórii, jeho premenách a osobnostiach, ktoré v meste pôsobili. V univerzitnej knižnici okupujem regály s názvom Bodenseeregion a Konstanz, v rámci univerzitných kurzov absolvujeme so sprievodcom niekoľko výletov po meste a jeho okolí. Sama vyhľadávam múzeá a galérie, kde je sústredený umelecký život a tvorba autorov k pochopeniu ich vzťahu k tomuto miestu, ku Kostnici.⁸⁵

V druhej časti *Führertour* prechádzam k obrazovým prameňom. Budem teda analyzovať rôzne historické podoby mesta a pohľady naň, ako pôdorys, veduty a mapy mesta meniace sa v priebehu času. Plány mesta, historické mapy a fotografie a modely Kostnice mi poslúžili k sledovaniu metamorfóz mesta v jednotlivých obdobiach a

⁸⁵Identifikácia a orientácia sú podľa nórskeho historika a teoretika architektúry Christiana Norberga-Schulza (1926-2000) základnými stránkami bytia človeka vo svete. Ako prvý stupeň autor uvádza orientáciu, ktorá poskytuje človeku pocit istoty a bezpečia (podobne ako u Lynch je dôležitá „imageability“) a zároveň je predpokladom identifikácie s prostredím, ktorá nám dodáva pocit, že niekam patríme. Preto naozaj *patríť k* nejakému *miestu* predpokladá prítomnosť oboch psychických funkcií. NORBERG-SCHULZ, CH. Genius loci. Krajina, miesto, architektúra, s. 21.

pomocou nich dekódujem rôzne stopy na jeho dnešnom obraze. Tu si budem ďalej všímať napríklad postavenie niektorých budov, ktoré dodnes ešte v meste stoja, a ktoré naopak už neexistujú, názvy ulíc, ktoré sa zmenili, alebo naopak sa dodnes používajú a názvy väčších mestských častí. Dôležitou súčasťou rozboru obrazových prameňov bude rovnako znak a erb mesta.

Základnými bodmi druhej časti budú najskôr múzeá a galérie ako miesta pamäti a ako miesta vedenia môjho poznania. Spôsob utvárania predstavy o významných bodoch v meste sa mi naskytl práve pri ich návšteve, pri ktorej som si všímala, na akú činnosť je daná inštitúcia zameraná, aké výstavy v nej prebiehajú (popríklad prebiehali), a na stále expozície. Pri návšteve galérií a múzeí som sa zamerala na celkový obsah, ktorý mi bol ako návštevníkovi prístupný.

V závere každej kapitoly prebieha sumarizácia a analýza spomenutých zdrojov a materiálu.

Miesta pamäti

Podľa francúzskeho historika Pierra Nory (1931) je miestom pamäti akákoľvek významná jednotka, materiálnej alebo ideálnej povahy, z ktorej vôľa ľudí alebo práca doby spravila symbolický element memoriálneho dedičstva akejkoľvek komunity.⁸⁶ Archívy a múzeá tak vznikajú z pocitu, že neexistuje spontánna pamäť, ktorá by si pripomenula dôležité výročia a oslavy, pretože tieto úkony nie sú prirodzené. Je to pamäť, ktorá už nie je naša, robí z nás „dlžníkov“ toho, čo nás vytváralo. Múzeum je tak gigantickým hmotným skladiskom toho, na čo si nemôžeme zaspomínať, je to bezodný pohár toho, čo by sme si niekedy mohli potrebovať pripomenúť. V múzeách je minulosť súčasťou prítomnosti, istým spôsobom dodáva zmysel prítomnosti.⁸⁷ Profesor nemeckej komparatistiky Andreas Huyssen (1942) vidí vo muzealizácii zároveň akúsi obranu voči nášmu strachu zo zabúdania, ktorému čelíme verejnou či súkromnou formou memoralizácie, s túžbou ukotviť sa vo svete, ktorá rastie s narastajúcou nestabilitou času. Z tohto pohľadu bolo pre mňa dôležité navštíviť kostnické miesta pamäti v podobe múzeí a

⁸⁶NORA, P. Mezi pamětí a historií. Problematika míst. In: MAYER, Francois; BENZA, Alban (ed.). *Antologie francouzských společenských hvězd. Politika paměti*. Praha: CEFRES, s. 9. [online]. [cit. 2017-05-20]. Dostupné z: <http://www.cefres.cz/IMG/pdf/nora_1998_mezi_pameti_historii.pdf>.

⁸⁷NORA, P. Mezi pamětí a historií. Problematika míst. In: MAYER, Francois; BENZA, Alban (ed.). *Antologie francouzských společenských hvězd. Politika paměti*. Praha: CEFRES, s. 9. [online]. [cit. 2017-05-20]. Dostupné z: <http://www.cefres.cz/IMG/pdf/nora_1998_mezi_pameti_historii.pdf>.

galérie. Predpokladala som, že v Rosgartenmuseum a v Husovom múzeu nájdem základné informácie k vývoju mesta, k podobám a zmenám, ktoré mesto zažívalo a rovnako že sa dozviem, ako vyzerala Kostnica počas Kostnického koncilu. Vo Wessenbergovej galérii som bola zvedavá na stálu expozíciu zakladateľa zbierky galérie, I. G. Wessenberga a ďalšie výstavy v ňom prebiehajúce.

2.1 KOSTNICKÉ MÚZEÁ A GALÉRIE

Mesto som si začala užívať spôsobom mne najbližším. V tejto časti navštívim kostnické múzeá a galériu. V súčasnosti prevádzku mestských múzeí Kostnice (Múzea v Ružovej záhrade, Wessenbergovej mestskej galérie a Husovho múzea) zabezpečuje od roku 2006 riaditeľ Tobias Engelsing (???)

Mesto Kostnica spravuje nasledovné tri múzeá a jednu galériu:

- 1. Múzeum v Ružovej záhrade (Rosgartenmuseum)**
- 2. Wessenbergova mestská galéria (Städtische Wessenberg–Galerie)**
- 3. Husovo múzeum (Hus–Haus Konstanz / Husův dům Kostnice)**
- 4. Prírodovedecké múzeum Bodamského jazera (Bodensee–Naturmuseum)**

Spolková krajina Baden-Württemberg spravuje nasledovné múzeum:

1. Archeologické krajské múzeum (Archäologisches Landesmuseum Baden-Württemberg)

Okrem nich som pri hľadaní ďalších výstavných priestorov v meste našla aj pár súkromných: Galerie Geiger⁸⁸, kde je okrem výstav internacionálneho charakteru v centre jej záujmu obdobie šesťdesiatych rokov 20. storočia a Galerie Grashey⁸⁹ s bližšie nešpecifikovaným výstavným zameraním. Mňa však pre účely diplomovej práce zaujímali tie, ktoré sú pod mestskou a krajskou správou. Základnými bodmi druhej časti budú najskôr múzeá a galérie ako miesta pamäti a ako miesta vedenia môjho poznania.

⁸⁸Galerie Geiger. [online], [cit. 2016-06-17]. Dostupné z: <<http://www.galerie-geiger.de/phpwcms/start.htm>>.

⁸⁹Galerie Grashey. [online], [cit. 2016-06-17]. Dostupné z: <<http://www.grashey.eu/de/>>.

1. Múzeum v Ružovej záhrade (Rosgartenmuseum, ďalej len RG)

(Adresa: Rosgartenstrasse č. 3-5)

Bohatá a významná zbierka umenia sa nachádza na Rosgartenstrasse č. 3-5, v budove bývalého mäsiarskeho cechu (založeného v roku 1454), v najstaršom múzeu v Spolkovej krajine Bádensko–Württembersko.⁹⁰ RG sa nachádza na Rosgartenstrasse, ulici, ktorá pretína centrálnu časť pešej a oddychovej zóny starého mesta Markstätte. Stála expozícia múzea je zameraná na históriu mesta od začiatkov jeho osídlenia. Chronologicky je expozícia rozdelená na obdobie keltského a rímskeho osídlenia, obdobie neskorého stredoveku so zvýšeným záujmom zvlášť o obdobie trvania koncilu, obdobie spojené so vznikom remeselníckych cechov a obdobím s rozvojom hospodárstva v meste. Na druhom poschodí nachádza obrazáreň s portrétmi významných barokových osobností, na treťom poschodí moderné dejiny Kostnice z obdobia predvojnového, medzivojnového a nacifikácie mesta.

Od roku 1870 je budova používaná ako múzeum, ktorého zakladateľom bol Ludwig Leiner, (1830–1901) poslanec v mestskej rade, lekárnik, ale aj botanik, ktorý sa pričínal o pamiatkovú starostlivosť v meste, neskôr bol súčasťou stavebnej komisie v meste. Zbierku múzea sprístupnil pre verejnosť v mestskej budove, ktorá bola najskôr používaná ako židovská škola, ďalej ako združenie pre podnikateľov pekárni a ďalšie spolky, ktoré v budove múzea sídlili.⁹¹ V súčasnosti sú zbierky v múzeu rozdelené tematicky. Zbierka k obdobiu rozvoja mesta a jeho keltského osídlenia, ďalšia zbierka je venovaná vzniku mestského opevnenia v rímskom období, ďalej k obdobiu vzniku mesta ako biskupského sídla, doplnená o drevený model mesta s veľkosťou približne desať metrov štvorcových z 17. storočia, a historické mapy mesta, obdobiu ríše a stredoveku, sprevádzané tak isto obrazovým materiálom vo forme máp a vedút, a v historickej sále (Historische Saal, pomenovaný po zakladateľovi múzea aj ako „Leinersaal“), je zachovaná zbierka z prvých rokov múzea (s neogotickými vytrínami, ktoré sú ukážkovou zbierkou „múzea v múzeu“), v ktorej archeologické a geologické zbierky zaznamenávajú život ľudí v dobe bronzovej, v gotickej Zunftsaale (sála bývalého cechu) je k nahliadnutiu faksimile a originál kroniky

⁹⁰Museumrundgang Rosgartenmuseum Konstanz. . [online], [cit. 2016-06-09]. Dostupné z: <<http://www.rosgartenmuseum-konstanz.de/Rosgartenmuseum/Rundgang/Rundgang.html>>.

⁹¹Museumgrunder Rosgartenmuseum Konstanz. [online], [cit. 2017-03-25]. Dostupné z:<<http://www.rosgartenmuseum.de/museum/museumsgruender/>>.

Ulricha Richental. Najvyššie poschodia múzea sú venované obdobiam 19. storočia a revolučnému obdobiu v meste, a obdobiu 20. storočia a začiatku nacifikácie mesta (po koniec druhej svetovej vojny). Okrem chronologického zostavenia exponátov, sú na stránkach múzea zvlášť vypichnuté témy ako Richental-Chronik, Napoleon III., Konstanzer Kunsthandwerk, Der Zunftsaal.⁹²

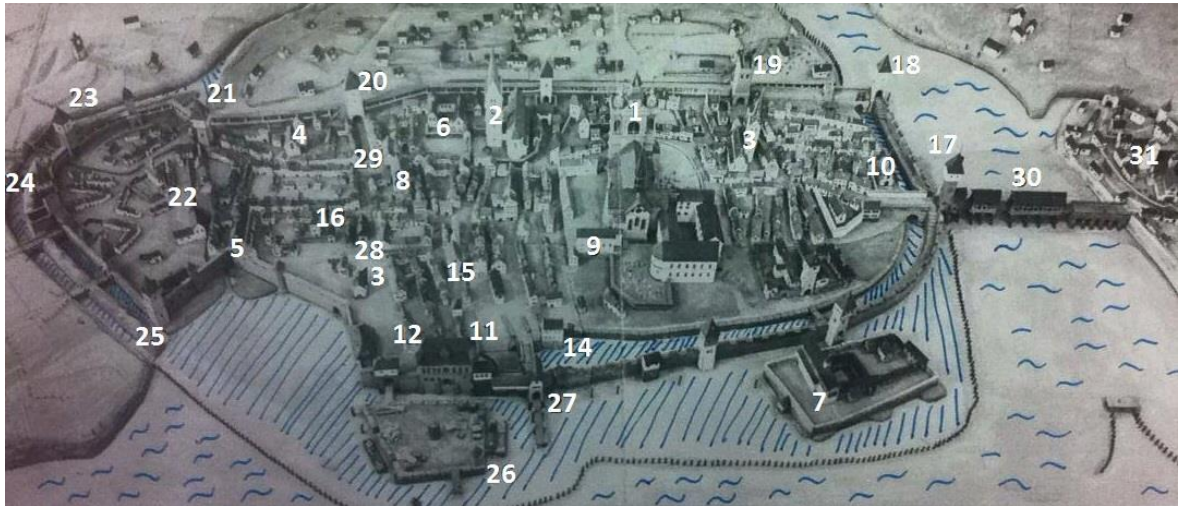
V nasledujúcej časti som skompletizovala obrazový materiál z múzea, ktorý obsahuje obrazovú predstavu o zmene obrazu mesta, spolu s popisnými informáciami. *Tie sú ďalej doplnené o môj popis videného.* Obrázky sú pridávané za sebou podľa toho, ako sú zoradené aj v múzeu.

Obr. č. 77 Drevený model mesta (stav z roku 1600), autor: Konrad Müller, (Emmishofer, 1862).

Zdroj: RG múzeum, 2016.

⁹²Museumsrundgang Rosgartenmuseum Konstanz. [online], [cit. 2016-06-09]. Dostupné z: <<http://www.rosgartenmuseum-konstanz.de/Rosgartenmuseum/Rundgang/Rundgang.html>>.

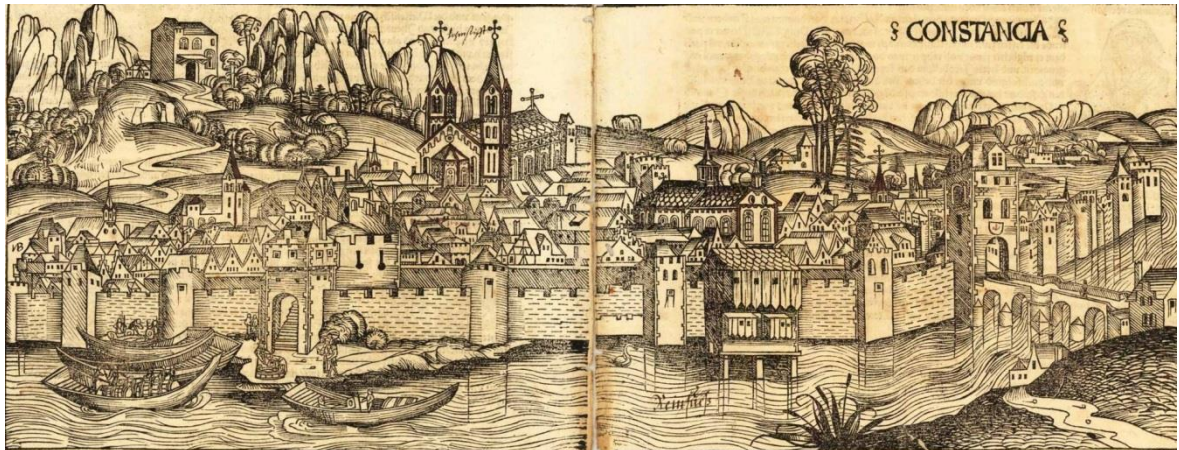
**Obr. č. 78 Obrázok dreveného modelu zobrazuje mesto s mestskými hradbami
(stav z roku 1600).**

Zdroj: RG múzeum, 2016.

Hradby končia v časti Paradies, na území dnešnej ulice Untere a Obere Laube. Paradies je zastavané pár obydliami. Vidíme zastavaný pravý breh Rýna s časťou Petershausen s benediktínskym kláštorom (č. 31) v starom meste dominikánsky kláštor na ostrove (č. 7), neďaleko od neho smerom na západ pri Rheintortum kláštor dominikánok (č. 10, Dominikanerinnenkloster St. Peter an der Fahr). Pri obchodnom dome (č. 11, Kaufhaus) sa dá cez poloostrov dostať k prístavu (č. 26, Hafendamm), a v blízkosti je aj mestská nemocnica (č. 12, Bürgerspital), dvor Salmannsweiler Hof (č. 15) a stará radnica (č. 14). Vidíme centrum mesta, trhovisko Marktstätte (č. 28), horný trh (Obermarkt, č. 29) a dom cechu (Zunftthaus zum Rosgarten, č. 16). Vidíme tu viac ako desať vstupných brán a vežičiek. Drevený most Rheinbrücke nadväzuje na Rheintortum (č. 17), okrem tejto veže vidíme na obrázku Pulverturm (nazvanej aj ako tehlová veža, Ziegelturn, č. 18) a Raueneggturm (č. 25), a vstupné brány do mesta, dva vstupy do Paradies: Paradieser Tor (č. 20) a Schottentor (č. 19), Schnetztor (č. 21), Schlachttor (ako vojnová brána, č. 22) a dve najjužnejšie brány Emmishofer Tor (č. 23) a Kreuzlinger Tor (č. 24), posledná je Fischer-oder Konradstor v blízkosti Koncilného domu. Z kostolov sú vyznačené: kostol sv. Štefana (č. 2), sv. Jána (č. 3), sv. Pavla (č. 4), biskupský kostol (č.1), spolu s biskupským palácom (Bischofspfalz, č. 9) a kaplnka sv. Vavrinca (Ratskapelle St. Lorenz, č. 8). Podľa dreveného modelu vidíme, že je v meste množstvo voľnej plochy a žiadna výrazná infraštruktúra. Vo vode Bodamského jazera vidíme drevené stĺpy.

K modelu bol priložený popis na papieri spolu so stručným vstupom do topografického vývoja mesta až po koniec stredoveku. Na druhej strane je krátky

historický súhrn mesta, rozdelený na nasledovné etapy: okolo 6. storočia je mesto sídlom biskupa, na mieste bývalého rímskeho osídlenia vzniká prvý biskupský kostol (Münster), biskupský palác a kanonický dvor a prvé mestské opevnenie. Obdobie spojené so vznikom trhov sa datuje približne od 10. storočia, kedy vznikol trh pri kostole sv. Štefana, ktoré bolo základom obchodovania v Kostnici.

Obr. č. 79 Niederburg, autor: ???.

Zdroj: RG múzeum, 2016.

Niederburg sa nachádzal v časti medzi biskupským sídlom a Rýnom, bol miestom obchodu, rybárov a farníkov. Farským kostolom bol od 10. storočia kostol sv. Jána. V prístave vidíme lodnú prepravu. V roku 1200 bol postavený prvý most Rheinbrücke, do roku 1856 sa do mesta prichádzalo cez Rheintortum a Rheingasse. Biskup Konrád a Gerard mali predstavu vybudovania „svätého mesta“, ako vzor im slúžili rímske kostoly sv. Jána, sv. Pavla, sv. Vavrinca, sv. Maurícia, a Petershausen. V 13. storočí vznikli ďalšie trhy: Markstätte a Obermarkt, bola založená nemocnica a viaceré rehoľných rádov: Dominikáni sa usadili na ostrove, Augustíni na brehu Raueneggufer, Františkáni v blízkosti kostola sv. Štefana. Na konci 13. storočia dochádza k rozsiahlemu zásahu do mesta a vzniku nových štvrtí a výstavbe nových hradieb v okolí: Schnetztor, Neugasse, Seeufer, Pulverturm, Rhein a opevňujú sa západné mestské hranice. Dochádza aj k výstavbe nového prístavu, stavia sa obchodný dom (Konzilhaus) v roku 1388 a stavajú sa cechovné domy. K výstavbe druhých mestských hradieb dochádza v 15. storočí, kedy je postavených okolo dvadsaťpäť veží a brán, ako súčasť mesta sa priberá časť Petershausen a Paradies, ktoré je navyše ochránené vyhlbením priekop pred mestskými hradbami. Tieto mestské hranice sa nezmenili až do 19. storočia.

Obr. č. 80 Mapa mesta Kostnica- znázorňuje dobový stav mesta v najdôležitejšom období výstavby mestských múrov (približne 25 veží a brán bolo zatvorených). Do 19. storočia sa mesto už potom veľmi nezmenilo. Rok: 1600, technika: kol. perokresba, autor: Nikolaus Kalt (?), Zdroj: RG múzeum, 2016.

Oproti drevenému modelu nevidíme väčší rozdiel, avšak je zreteľnejšie viditeľný obraz krajiny, so zelenými plánami a tokom rieky Rýn vo vnútri mestských hradieb. Katedrála ešte nemá svoju povestnú vežičku. Paradies je veľká zelená plocha, ktorá je výrazná aj pred budovou Koncilného domu.

Obr. č. 81 Centrum Marktstätte v prvej polovici 19. storočia pri záplavách. V strede stojí bývalá sýpka obilia (Kornhaus). Rok: 1841, technika Kol. rytina, autor: Nikolaus Hug (1771-1852), Zdroj: RG múzeum, 2016.

Presuny, porady, procesie a mestská doprava, to všetko robí z ulíc a priestranstiev živé miesta mesta. Už v stredoveku sa tu zhlučkovali ľudia, aby si vymieňali novinky, alebo dodávali lokálne potraviny na trh.

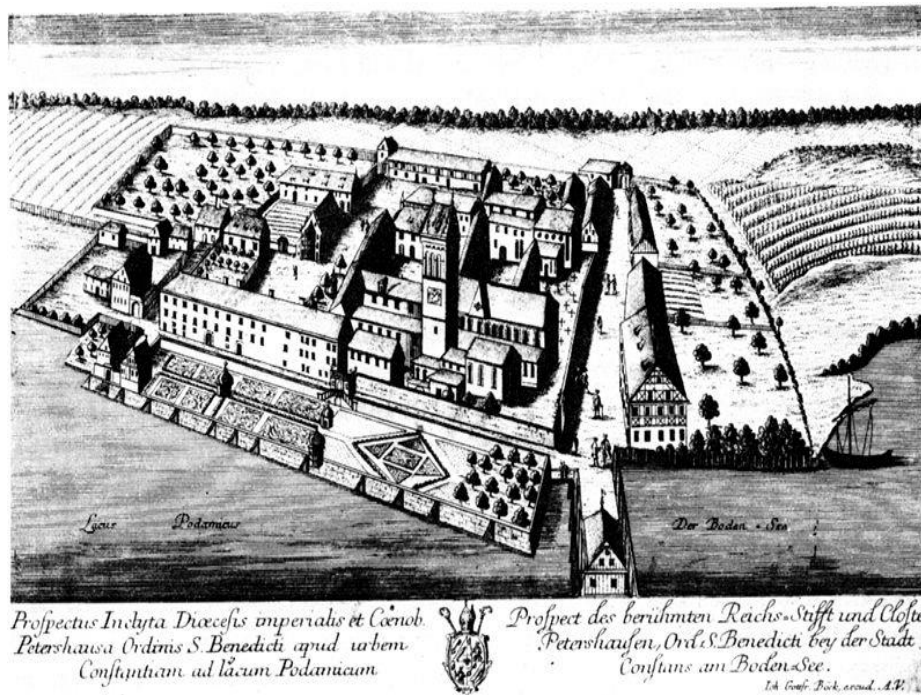
Obr. č. 82 V časoch nacionálneho socializmu bolo politické myslenie mesta ukazované prostredníctvom takéhoto zdobenia námestia (Marktstätte), rok: ???, fotografia, autor: ???.

Zdroj: RG múzeum, 2016.

Obr. č. 83 Pohľad na Obermarkt, rok: 1900, fotografia, autor: ???.

Zdroj: RG múzeum, 2016.

Obr.č. 84 Názov Benediktínskeho kláštora Petershausen bol odvodený od sv. Petra,

Rok: polovica 18.st., technika: rytina, autor: J. G. Götz (?).

Zdroj: RG múzeum, 2016.

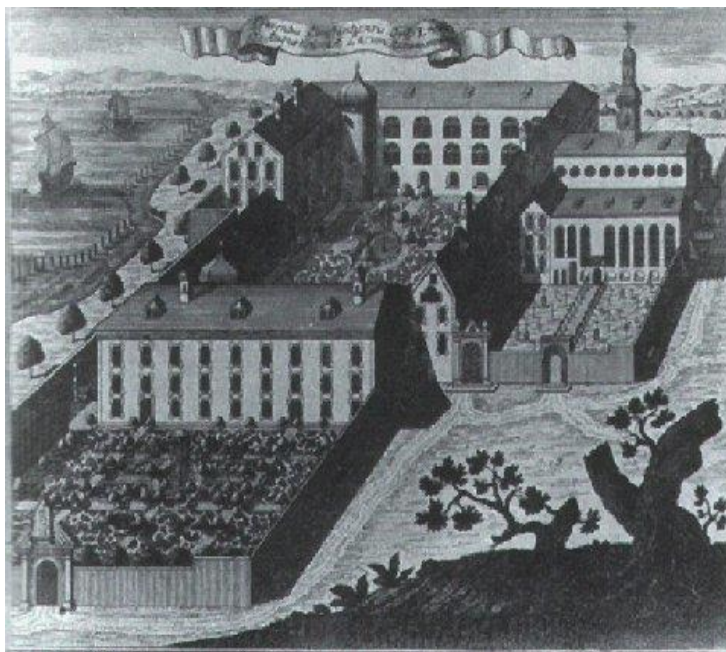
Pozeráme sa na pravý breh rieky Rýn. Okrem kláštora a jeho záhrad, upravených ciest a parkov a prevládajúcej zelene, tu nie sú iné zástavby. V súčasnosti by sme na konci mostu videli križovatku naľavo smerujúcu cez Petershausen do priemyselnej časti Industriegebiet a ďalej na ostrov Reichenau, pokračujúc v smere mostu na sever by sme sa cez ďalšiu križovatku Zähringerplatz dostali do Fürtsenbergu alebo do Allmannsdorfu k novému prístavu Kostnice. Napravo od mosta začína vilová štvrť Seestrasse.

Obr.č. 85 V budove bývalého konventu je dnes Archeologické múzeum
(Archäologisches Landesmuseum Baden-Württemberg) a Štátny archív, v opátskom
dome dnes sídli hudobná škola.

Zdroj: RG múzeum, 2016.

Benediktínsky kláštor Petershausen bol založený v 10. storočí a v období sekularizácie v roku 1802 zrušený. Budova sa na krátky čas využívala ako bádenské sídlo. Románsky kostol bol v roku 1830 zničený. Od roku 1850-1977 sa priestory kláštora využívali ako kasárne. V roku 1977 tu boli postavené ubytovne pre bádenský regiment (Nr. 114).

Obr. č. 86 Augustínsky kláštor,

časť mestského ohradenia, ktoré bolo v 19. storočí zbúrané, stav z 2. ½ 17. storočia.

Zdroj: RG múzeum, 2016.

Obr. č. 87 Celé storočia sa stredoveký obraz mesta ďalej nemenil

(„das mittelalterliche Stadtbild weitgehend unverändert geblieben..!).

Zdroj: RG múzeum, 2016.

Rovnako ako využívanie svetských a cirkevných budov. Prostredníctvom vlny sekularizácie a postupného zatvárania kláštorov v 18. a 19. storočí nastala zmena vo využívaní budov. V dnešnom Inselhoteli, bývalom dominikánskom kláštore bola založená fabrika, z jezuitského gymnázia sa stalo divadlo. Tempo zmien mestských stavieb bolo urýchlené industrializáciou, so zavedením železnice do mesta, vznikom parných lodí a zavedenia elektriny. Z niektorých kostolov a kláštorov sa stali reštaurácie alebo hotely, v bývalej nemocnici bola nakrátko tlačiareň mestského denníka, dnes na tomto mieste sídli pošta a v budove bývalej pošty naopak dnes sídli banka.

Obr. č. 88 Kostnická stanica sa vyrovnala vtedajšej stanici hlavného mesta Bádenska, Karlsruhe. Farebná litografia, niekedy po roku 1863 (kedy bola postavená železnica).

Zdroj: RG múzeum, 2016.

Od vzniku železnice sa očakával veľký rozmach mesta, hoci Kostnica bola poslednou zastávkou. Tranzit cez Alpy viedol inou cestou. Veľký vplyv to malo samozrejme na rozvoj turizmu. Turistov nielenže doviezol vlak rovno k jazeru, ale všade navôkol boli reprezentatívne stavby hotelov.

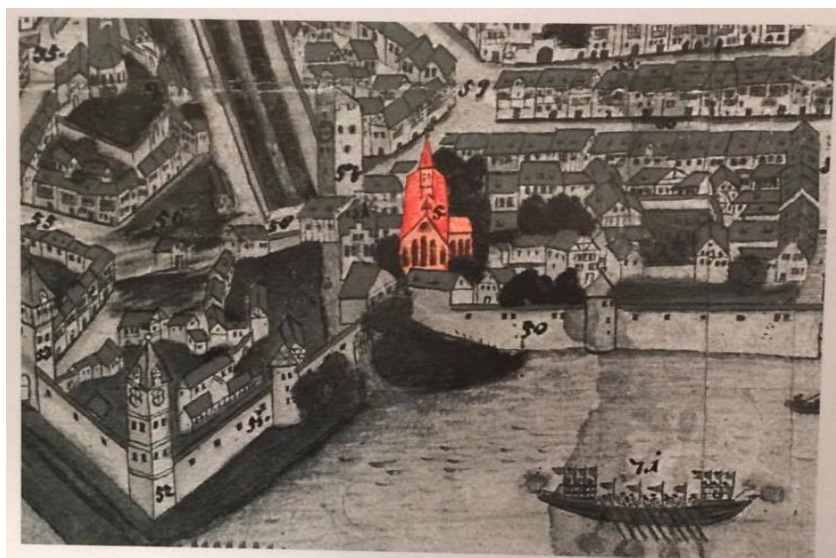
Obr. č. 89 K najdôležitejším verejným budovám mesta patrí stará radnica, kde sídli miestne zastupiteľstvo a občania sem prichádzajú riešiť svoje záujmy. V roku 1594 bola zriadená mestská kancelária, od roku 1848 ako radnica. Fasádu navrhol augsburgský maliar historizmu Ferdinand Wagner (1819-1881).

Zdroj: RG múzeum, 2016.

Obr. č. 90 So vzrastajúcim počtom obyvateľov bola radnica na Kanzleistrasse malá. Preto bol úrad premiestnený do novej modernej budovy na ulicu Untere Laube.

Zdroj: RG múzeum, 2016.

Obr. č. 91 Na obrázku je znázornená poloha bývalého augustínskeho kláštora, rok: 1600, autor: Nikolaus Kalt (?).
Zdroj: RG múzeum, 2016.

V auguste 1885 bol na Žigmundovej ulici (Sigismundstrasse) počas úpravy mestských ciest v blízkosti augustínskeho kostola nájdený poklad s deviatimi zlatými a osemdesiatimi ôsmimi striebornými mincami. Ide o rýnske zlaté mince (Rheinische Goldgulden), ktoré mali obrovský význam pre obchodovanie v stredoveku v Kostnici.

Obr. č. 92 Poloha miesta, kde sa našli ďalšie mince.
(na rohu ulice Wessenbergstrasse a Münzgasse).

Zdroj: RG múzeum, 2016.

Môžeme teda skonštatovať, že RG je zamerané predovšetkým na históriu Kostnice, dôležité medzníky, ktoré sa na území mesta udiali, pričom sú doplnené o pestrý obrazový materiál, historické mapy a veduty. Tie poskytujú predstavu o vývoji mesta a spolu s popisom historických súvislostí a dôležitých vzťahov medzi rôznymi osobnosťami či mestami aj predstavu o smerovaní a záujmoch mesta, mestskej správy, či vyššieho celku, presahujúceho hranice mesta (biskupstva, ríše, spolkovej krajiny..), avšak nedá sa s určitosťou povedať na aké obdobie, či udalosť je múzeum orientované.

2.Wessenbergova mestská galéria (Städtische Wessenberg–Galerie, ďalej len WG)

(Adresa: Wessenbergstrasse č. 43)

Keď prejdeme od Múzea v Ružovej záhrade smerom na sever ku katedrále, zabočíme najprv doľava po Kanzleistrasse, ktorá sa križi pri Obermarkt-e s Wessenbergstrasse, asi po tristo metroch na križujúcich sa uliciach Wessenbergstrasse a Katzgasse, pri námestí katedrály (Münsterplatz) sa nachádza Wessenbergova mestská galéria. Galéria, ktorá bola založená na prelome 18. a 19. storočia sa nachádza v kultúrnom centre (Kulturzentrum am Münster), ktoré je miestom umeleckého spolku (Kunstverein Konstanz), úradu na podporu a propagácie umenia, kultúry a rozmanitosti žánrov (medzi ktoré patrí tanec, divadlo a hudba), Kulturbüro,⁹³ spolu s mestskou knižnicou, kaviarňou a reštauráciou, v neprehliadnuteľnej budove s červenou fasádou, ktorej severná fasáda odkrýva za presklenou stenou pozostatky múrov z čias rímskeho osídlenia. Súčasťou tohto kultúrneho centra je neobarokový dom, v ktorom prebiehajú výstavy, v priečelí ktorého je vsadená busta Ignaza Heinricha von Wessenberga, ktorý v dome pracoval a býval, a po ktorom je galéria pomenovaná. I. H. Wessenberg (1774–1860) bol vášnivý zberateľ talianskeho a holandského umenia z obdobia biedermeieru a posledný správca biskupstva Kostnice. Časť svojej umeleckej zbierky venoval bádenskému veľkvojvodstvu (pre štátnu Kunsthalle v Karlsruhe), ale veľkvojvoda Friedrich I. rozhodol o tom, že bude lepšie, ak ostane v Kostnici.⁹⁴

⁹³Kulturbüro Konstanz. [cit. 2016-06-17]. Dostupné z: <<http://www.konstanz.de/kulturzentrum/01635/>>.

⁹⁴Wessenberggalerie Konstanz. [cit. 2017-03-25]. Dostupné z:<<http://www.konstanz.de/wessenberg/01301/index.html>>.

Výstavy v zachovanom a bohato neobarokovo zdobenom interiéri sú rozdelené tematicky, s hlavným zameraním na obdobie 19. a 20. storočia a umenie Bodamského regiónu, umenie južného Nemecka. Nájdeme tu zbierku stálej expozície I. H. Wessenberga, spolu s jeho pracovňou, v bývalých obytných priestoroch jeho domu, ďalší výstavný priestor na tematické výstavy, (v období môjho pobytu v galérii prebiehala výstava zameraná na umenie exilu: „*Deutsche Künstler im Exil im 1933-1945*“, zo zbierok Thomasa B. Schumanna⁹⁵, kurátora, ktorý sa stará aj o publikovanie katalógov k výstavám).⁹⁶ V novej časti kultúrneho centra sa nachádza výstavný priestor venovaný kolekcii umenia Bodamského regiónu (taktiež s priestorom na usporiadanie tematických výstav, nedávno tu prebiehala výstava kostnickej grafičky a ilustrátorky Susanne Smajic (1972).⁹⁷ V externej časti kultúrneho centra, vo veži BildungsTURM bola nedávno usporiadaná výstava k medzinárodnému dňu žien (Internationaler Frauentag 2016), venovaná diskriminácii žien, na tému ktorej reagovali viaceré umelkyne z Kostnice.⁹⁸ Pod vedením mestského úradu pre vedu, vzdelávanie a školstvo (Amt für Schulen, Bildung und Wissenschaft, na ulici Untere Laube č. 24), v spolupráci so strednými a základnými školami v Kostnici, sa tu organizujú pravidelné výstavy a podujatia na rôzne témy v oblasti vzdelávania a kultúrneho prenosu súčasnej generácii.⁹⁹

Môžeme teda skonštatovať, že WG je zameraná predovšetkým na prezentáciu práce a diel lokálnych umelcov, pre ktorých je galéria predovšetkým výstavnou platformou. Galéria okrem toho slúži aj edukačnej činnosti, čím rozširuje svoje pôsobenie k širšiemu sociálnemu zameraniu.

⁹⁵Thomas B. Schumann Wessenberggalerie. [online], [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: <<http://www.konstanz.de/wessenberg/01301/index.html>>.

⁹⁶Deutsche Künstler im Exil im 1933-1945. [online], [cit. 2016-06-17]. Dostupné z: <https://www.popula.de/veranstaltung/verfolgt-vertrieben-deutsche-kuenstler-im-exil-1933-bis-1945/2016-05-22-2ffab247-5afb-4a01-828d-a4c6ea5df125>.

⁹⁷Susanne Smajic. [online], [cit. 2016-06-16]. Dostupné z: <http://susanne-smajic.de/?page_id=98>.

⁹⁸Rosgartenmuseum. [online], [cit. 2016-06-09]. Dostupné z: <<http://www.konstanz.de/rathaus/medienportal/mitteilungen/08965/index.html>>.

⁹⁹BildungsTURM Konstanz. [online], [cit. 2016-06-09]. Dostupné z: <<http://www.konstanz.de/wirtschaft/00915/00918/index.html?>>.

3. Husovo múzeum (Hus–Haus / Husův dům)

(Adresa: Hussenstrasse č. 64)

Vraciame sa späť, smerom do južnej časti mesta, opäť po ulici Wessenbergstrasse, ktorá sa od Obermarkt-u napája na Hussenstrasse. V dome číslo 64 sídli múzeum Jána Husa. Husov dom je od roku 1922 je majetkom Spoločnosti Husovho múzea v Prahe a jeho prevádzku zaisťuje mesto Kostnica. Nová expozícia vznikla v rámci projektu „Jan Hus roku 1415 a 600. let poté. Dějiny, tradice, a jejich prezentace v České republice a v Evropě 21. století“ husitského múzea v Táboře, financovaného z programu NAKI Ministerstva kultúry Českej republiky. Husovo múzeum je zamerané na dejinné súvislosti obdobia koncilu, spojené predovšetkým so životom Jána Husa, s jeho pôsobením v Prahe a interaktívnym spôsobom návštevníka múzea vťahuje do deja (čo je výsledkom spomenutej modernizácie inštalácie v múzeu). Súčasťou expozície je aj tematická výstava s názvom „Druhý život Jána Husa“, spojená s jeho odkazom spracovaným modernou umeleckou formou v divadle a v literatúre.

Nasleduje analýza obrazového materiálu z múzea:

Obr. č. 93 Prístav v Kostnici, kam sa doplavil Ján Hus, rok: 15.st., autor: ???.

Zdroj: Husovo múzeum, 2016.

Costanz-Costenz-Kostnice-Kostnitz-Konstanz-Constancia, tak sa označovalo v priebehu dejín mesto, ktoré bolo cieľom Husovho sprievodu, ktorý sem dorazil 3. novembra 1414. Na obrázku môžeme vidieť dva mestské poloostrovy, ostrov na ktorom je Koncilný dom a napravo od neho je dominikánsky kláštor (dnešný Inselhotel) medzi dvoma vežami (naľavo je veža kostola sv. Štefana). S mestskou časťou Petershausen je spojený mostom, vidíme vstupnú bránu Rheintortum a vežu kostola benediktínskeho kláštora. Obrázok je označený názvom Costenz.¹⁰⁰

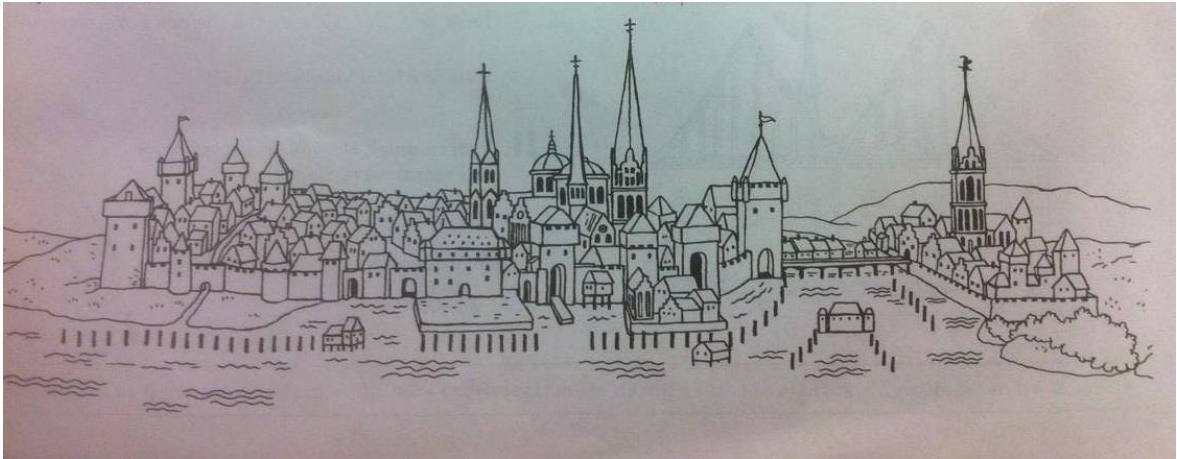
Obr.č. 94 Constancia, *vulgo Costnitz memorabile succie opp*, rok: 1414, autor: ???.

Zdroj: Husovo múzeum, 2016.

Tento nadhľad na mesto znázorňuje miesta, v ktorých Ján Hus strávil posledné dni života. Pod číslom 1 je dom u vdovy Fidy, kde bol ubytovaný Hus, na ulici sv. Pavla, neďaleko Schnetztor, číslo 2 bolo počas koncilu sídlo pápeža Jána XXII., palác kostnického biskupa Otta von Hachberga pri katedrále, kde bol Hus uväznený. Číslom 3 je označený dominikánsky kláštor „Husov studený žalár počas celej zimy“, číslo 4 je hrad kostnického biskupa, Gottlieben, druhý Husov žalár. Číslom 5 je označený františkánsky kláštor, Husov tretí žalár a miesto verejných debát, číslo 6 je kostnická katedrála, ako hlavné epicentrum plenárnych zasadnutí koncilu, miesto Husovho odsúdenia a odsvätenia, a posledným miestom pod číslom 7 je miesto upálenia Jána Husa za hradbami mesta, v časti Paradies.

¹⁰⁰Mesto bolo pravdepodobne založené v 4. storočí po rímskom cisárovi Constantinovi II. Constantia. V 13. storočí sa používal aj názov Costanze alebo Kostintz. Nejakou chybou sa v prepise objavilo v 15. storočí meno s prehodenými písmenami Costnitz. Z toho potom vznikol názov Kostnica.

Pri návšteve múzea som objavila leták s krátkym kvízom s otázkami a ilustráciami (pravdepodobne určený pre deti), a zaujal ma typ otázok, ktoré v ňom boli zahrnuté. Zaujali ma dve otázky tohto kvízu. Prvá otázka je sa pýta na miesto ubytovania Jána Husa pri jeho príchode do Kostnice, kde je jednou z možností ubytovanie práve v tomto dome, kde sídli Husovo múzeum, ďalšia otázka je smerovaná k stredovekej podobe mesta.

Obr. č.95 „Prohlédni si středověkou podobu města Kostnice a popiš, jak vypadala. Odpovídej na otázky: Bolo mesto opevnené? Malo prístav? Stál tu hrad? Stálo mesto na kopci? Boli tu kostoly?“.

Zdroj: Husovo múzeum, 2016.

Zameranie Husovho múzea je jasné a myslím, že netreba obzvlášť pripomínať jeho zameranie. Celé múzeum je venované životu Majstra Jána Husa a jeho duchovnej ceste, ktorá nám, vďaka jeho príchodu do Kostnice, približuje život v meste počas Kostnického koncilu.

4. Prírodovedecké múzeum Bodamského jazera (Bodensee–Naturmuseum)

(Adresa: Hafenstrasse č. 9)

Prírodovedecké múzeum Bodamského jazera sa nachádza na východnom pobreží jazera s výhľadom naň, pár krokov od železničnej stanice. Nazýva sa aj ako „*Fenster zum See*“,¹⁰¹ s expozíciou venovanou flóre a faune regiónu. Súčasťou činnosti múzea sú aj dočasné výstavy s interaktívnym programom a vzdelávacím programom pre deti. V súčasnej dobe je výstava zameraná na geologické zbierky v procese inštalácie, a teda

¹⁰¹Okno k jazeru (vlastný preklad autora). [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <<http://www.konstanz.de/naturmuseum/>>

dočasne neprístupná verejnosti.¹⁰²Múzeum je súčasťou objektu Sea Life, s expozíciou zameranou na podmorský svet a ochranu biotopov vody a jej živočíchov.¹⁰³

Posledné múzeum, ktoré už nepatrí pod správu mesta, avšak pod správu vyššieho územného celku, Spolkovej krajiny Bádenska-Württemberska je:

5. Archeologické krajské múzeum (Archäologisches Landesmuseum Baden-Württemberg)

(Adresa: Benediktinerplatz č. 5)

Keď prejdeme po Rheinbrücke smerom k mestskej časti zvanej Petershausen, na pravom brehu rieky Rýn, pár krokov od Sternenplatz, zjaví sa pred nami neprehliadnuteľný sklenený objekt, časť expozície krajského prírodovedeckého múzea. Podľa názvu múzea ide o krajské múzeum, ktoré je od roku 2003 jedným z pobočiek ďalších múzeí (Zweigmuseen) pod správou Štátneho múzea v Bádensku-Württembersku. Otvorenie múzea sa konalo 14. marca 1992. Niektoré z nasledujúcich múzeí sú postavené na miestach s rímskou kultúrnou tradíciou (a spadajú pod ochranu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO). Patria sem nasledovné:

- Limesmuseum Aalen mit Archäologischem Park Reiterkastell am UNESCO-Welterbe Limes (Sankt-Johann-Str.5, Aalen),
- Federseemuseum Bad Buchau (August Gröber Platz, Bad Buchau),
- Urgeschichtliches Museum Blaubeuren (Karlstrasse 21, Blaubeuren),
- Römischer Weinkeller Oberriexingen (Weilerstrasse 14, Oberriexingen),
- Römermuseum Osterburken am UNESCO-Welterbe Limes (Römerstr.4, Osterbruken),
- Römische Abteilung des Dominikanermuseums Rottweil (Kriegsdann 4, Rottweil),
- Römerhaus Walheim (Römerstrasse 16, Walheim).

Výskumná práca v múzeu v Kostnici je podporovaná verejným Spolkom priateľov a priaznivcov archeologických múzeí v Bádensku-Württembersku, založeným v roku 1994 s cieľom podporovania činnosti a ďalších výskumných činností múzeí.¹⁰⁴

¹⁰²Naturmuseum Konstanz. [online], [cit. 2016-06-09]. Dostupné z: <<http://www.konstanz.de/wirtschaft/00915/00918/index.html?>>.

¹⁰³Sea Life Konstanz. [online],[cit. 2016-06-09]. Dostupné z: <<http://www.konstanz.de/wirtschaft/00915/00918/index.html?>>.

2.2 UMENIE VO VEREJNOM PRIESTORE

Verejný priestor mesta je priestorom dialógu.
Dialógu medzi ľuďmi navzájom,
ale aj medzi prítomnosťou a minulosťou,
miestom hľadania zhody ale aj ozrejmovania si odlišností,
potvrdzovaním platných noriem, ale aj protestu proti nim.¹⁰⁵

Obraz mesta nie je statický. Mesto sa mi ponúkalo vždy v meniacich sa scenériách tak, ako som postupne prechádzala jeho ulicami, ako som vstupovala do jednotlivých mestských priestorov, alebo som ich následne opustila. O možnostiach mestského verejného priestoru píše český historik a filozof architektúry Peter Kratochvíl (?) takto: „*krása města je dána především rozmanitostí jeho prostorových situací, neočekávanými změnami perspektiv, střídáním uzavřenosti a otevírání prostorů.*“¹⁰⁶. Postupnými náznakmi a postupným odhaľovaním ďalších priestorov v priebehu pohybu mestom som zároveň poznávala, aké relikty minulosti sú prístupné a aké témy sú pripomínané. P. Kratochvíl upozorňuje: „*Nejen jednotlivé stavby, ale i prostorové urbánní formy jsou nositelem významů, ať již záměrně do podoby ulic a náměstí vepsaných jejich zakladateli, nebo jako bezděčný otisk dějin a událostí, které se v daných místech odehrály.*“¹⁰⁷

Je zaujímavé sledovať, kedy sa umelecké diela stávali súčasťou verejných mestských priestorov a odkedy niektoré stavby z minulosti získali uznanie historickej alebo umeleckej pamiatky a ako také boli ošetrované. Podobne má svoju historicitu aj ochrana urbanistických detailov a celkov a tvorba nových riešení v rámci historických miest. Urbanistická disciplína sa vďaka rakúskemu architektovi Camille Sitte (1843-1903) stala umením na konci 19. storočia.

Kratochvíl s odkazom na Sitteho vníma architektúru vo verejnom urbanistickom priestore vníma ako reprezentáciu, pretože: „*stavby právě tím, že se jejich nejhonosnější části obracely k veřejným prostorům, ukazovaly, že jejich stavebníci uznávali veřejný prostor jako hlediště, vůči němuž se mohou, ba dokonce musí prezentovat.*“¹⁰⁸

¹⁰⁴Archäologisches Landesmuseum, Baden-Württemberg. [cit. 2016-06-09]. Dostupné z: konstanz.alm-bw.de.

¹⁰⁵KRATOCHVÍL, P. Městský veřejný prostor. Praha: Zlatý řez, 2015, s. 118.

¹⁰⁶KRATOCHVÍL, P. Městský veřejný prostor, s. 34.

¹⁰⁷KRATOCHVÍL, P. Městský veřejný prostor, s. 34.

¹⁰⁸KRATOCHVÍL, P. Městský veřejný prostor, s. 113.

V 19. storočí sa tak isto utváralo nové vnímanie obrazov miest a architektúry ako jazyka, ktorý mal vyjadrovať aj dobové morálne, najčastejšie národné a historizujúce hodnoty. Architektonické stvárnenie priečelia domov so sochárskymi a maliarskymi prvkami, teda ich umelecká výzdoba, tvorili kulisy, pred ktorými sa odohrávalo dianie novo utvárajúcej občianskej spoločnosti vo verejnom priestore. V tomto novom vzťahu medzi spoločnosťou a umením –architektúrou sa podľa Kratochvíla modulovala atmosféra verejného priestoru a dianie a vzťahy v ňom. Tradičným umeleckým dielom a reprezentáciou vo verejnom priestore sa stala socha, v minulosti najčastejšie spodobňujúca významnú osobnosť (vládara, dôležitého umelca, historické postavy spojené s miestom, alebo bytosť posvätnú)¹⁰⁹. Rétorika pomníkov súvisela s rétorikou dobových politikov a verejných činiteľov, oboje závislé na obraznej reči, ktorá bol zrozumiteľná tvorcom aj publiku. Význam pomníku spočíval v schopnosti utvárať historické vedomie. Pri výbere hrdinov sa odrazila snaha vyjadriť ich morálne a estetické hodnoty, ktoré boli považované za národne špecifické. Predpoklady pre vývoj pomníkového kultu sa vytvárali v období, kedy sa vžila symbolická interpretácia a predstavy o občiansko-politickom význame pomníku.¹¹⁰A opäť, okrem symbolickej funkcie mali estetickú funkciu, okrášľovať mesto a podieľať sa na jeho kompozícii.¹¹¹

Súčasnú umenie už ponúka o mnoho širší register námetov a foriem umeleckých intervencií vo verejnom priestore ako tomu bolo v minulosti v tradičnom pojatí. A pretože si spoločnosť potrebuje pripomínať ako svoju minulosť, tak sa potrebuje konfrontovať s otázkami obecnej rozpravy, umelecké diela sú prostriedkom, jednou z možností, ako tieto pripomienky, otázky a témy do verejného priestoru –vo fyzickom i politickom slova zmysle –vnášať.¹¹²

¹⁰⁹Spoločenské zmeny spojené s rozvojom spoločnosti od šesťdesiatich rokov 19. storočia prispeli k rozvoju tzv. pomníkového kultu, ktorých výtvarná podoba a ideový obsah sa od predchádzajúcich období výrazne premenili. Zatiaľ čo do 18. storočia sa stavali pomníky výhradne svätcom a panovníkom ako oslava moci a slávy, v 19. storočí začali vznikať pomníky neurodzených hrdinov národnej minulosti, ktoré mali slúžiť do budúcnosti ako pripomienka konkrétnych zásluh a úspechov, umiestnené na verejnom priestranstve. PRAHL, Roman a kol. Památníky a pomníky. In: *Umění náhrobku v českých zemích let 1780 – 1830*. Praha: Academia, 2004. s. 261 – 276.

¹¹⁰Verejnosti sa národná symbolika vysvetľovala vopred v dennej tlači a potom na oslavách spojených s ich odhalením. Veľké národné slávnosti predstavovali pre objednávateľa vhodnú príležitosť k prezentácii vlastných politických postojov, ale rovnako mohli slúžiť k vyberaniu finančných prostriedkov pre stavbu daného pomníka. PRAHL, Roman a kol. Památníky a pomníky. In: *Umění náhrobku v českých zemích let 1780 – 1830*, s. 263 – 270.

¹¹¹KRATOCHVÍL, P. Městský veřejný prostor, s. 113.

¹¹²KRATOCHVÍL, P. Městský veřejný prostor, s. 114.

Umelecké diela vo verejnom priestore plnili v minulosti spravidla afirmatívne poslanie, mali prezentovať moc, všeobecne zdieľané hodnoty pripomínať spoločnosti uznávané udalosti ich prítomnosťou vo verejnom priestore utvrďovať o ich stálej a trvalej platnosti. K dnešnému umeniu patrí aj protest, spochybňovanie zavedených hodnôt, provokatívne vykoľajenie zabehnutých spôsobov vnímania sveta, môžu byť dočasné alebo trvalé, môže mať formu jednorázovej performance.¹¹³ Verejný priestor je teda istá oblasť spoločenského života, v ktorej sa vytvára niečo ako verejná mienka, *je scénou verejného života*, miestom stretávania a vzájomnej konfrontácie, vykročenie zo sféry čisto individuálnej do otvoreného priestoru sociálnej komunikácie. Prístup do neho má každý občan a časť verejnosti sa konštituuje pri každom rozhovore, pri ktorej sa súkromné osoby združujú do publika. A občania sa chovajú vtedy ako publikum, keď bez nátlaku, tzn. za určitých garancií, sa smú slobodne zhromažďovať a spájať, pojednávať o záležitostiach spoločného záujmu.¹¹⁴

V tejto časti sa zameriam opäť na symbolické elementy memoriálneho dedičstva materiálnej povahy,¹¹⁵ teda miesta pamäti, ktoré som v rámci svojich bežných ciest po Kostnici bezprostredne stretávala. Na to som si v ďalšom kroku našla na webovej stránke mesta Kostnice, v časti databáza umeleckých diel (Kunstwerke Datenbank),¹¹⁶ databázu všetkých umeleckých diel vo verejnom priestore, ktoré je v meste možné uvidieť, s krátkym popisom a obdobím ich vzniku, označením autora diela, prípadne s ďalšími informáciami. V Kostnici sa tak podľa stránky nachádza osemdesiatštyri umeleckých diel vo verejnom priestore, ktoré vznikli v rozpätí medzi rokmi 1577¹¹⁷ až 2015¹¹⁸. V nasledujúcej časti sa budem bližšie venovať trinástim z celkového počtu, zoradených podľa roku odhalenia. Dôvodom je jednak, ako som už spomenula to, že sa nachádzali v mojom bezprostrednom kontakte (a teda ich majú možnosť najčastejšie uvidieť aj ostatní ľudia, turisti, prechádzajúci mestom) a jednak kvôli časovej náročnosti a obsahu práce sa

¹¹³KRATOCHVÍL, P. Městský veřejný prostor, s. 118.

¹¹⁴KRATOCHVÍL, P. Městský veřejný prostor. Praha: Zlatý řez, 2015, s. 17.

¹¹⁵NORA, P. Mezi pamětí a historií. Problematika míst. In: MAYER, Francois; BENZA, Alban (ed.). *Antologie francouzských společenských hvězd. Politika paměti*. Praha: CEFRES, s. 9. [online]. [cit. 2017-05-20]. Dostupné z: <http://www.cefres.cz/IMG/pdf/nora_1998_mezi_pameti_historii.pdf>.

¹¹⁶Kulturzentrum Konstanz. [cit. 2017-04-25]. Dostupné z: <http://www.konstanz.de/kulturzentrum/01635/07820/08287/08289/index.html>

¹¹⁷Kedy bol na pamiatku 30-ročnej vojny (1618-1648) na ostrove Mainau umiestnený ako mementoto tejto vojny „Švédsky kríž“ (Schwedenkreuz), ktorý sa nachádza pred vstupom na ostrov Mainau. Schwedenkreuz-Insel Mainau. [online], [cit. 2017-05-20]. Dostupné z: <https://www.mainau.de/de/attraktionen-detail/attraktion/schwedenkreuz.html?location=schwedenkreuz>.

¹¹⁸Kedy bol odhalený pomník pri príležitosti 600.ého výročia upálenia Jána Husa a Jeronýma Pražského.

zameriam na obmedzený počet. Určite by stálo v budúcnosti za to venovať im podrobnejší prieskum. Pri jednotlivých pomníkoch sa tiež zameriam aj na zmeny názvov ulíc, prípadne námestí s nimi spojenými a na ich autorov, ktorí budú pre mňa predstavovať spojnicu medzi umeleckým dielom (námetom) a divákom (resp. mocenskou reprezentáciou).

1. Názov/téma: Husov kameň (Hussenstein)

Autor:

Objednávateľ: na podnet starostu Kostnice Hüetlina (1806-1861)

Materiál: bludný balvan

Rok vytvorenia: balvan bol objavený pri výstavbe železnice v roku 1860 v časti Hegne

Rok umiestnenia do verejného priestoru: 1862

Miesto umiestnenia: ul. Zum Hussenstein / Paradies

Kameň s nápisom „*Johannes Hus †6. Juli 1415 a Hieronymus von Prag †7. Juni 1416*“ označuje miesto, kde bol Ján Hus spolu s jeho nasledovníkom Jeronýmom Pražským upálený. Kameň vážiaci tridsaťpäť ton je dnes pútnickým miestom českých stúpencov Husa a ide o balvan, ktorý bol objavený pri výstavbe kostnickej železnice (1860), vďaka prostriedkom z verejnej zbierky a na podnet starostu Hüetlina (1806-1861) bol dovezený na toto miesto a odhalený a vysvätený 6. októbra 1862. V roku 1921 chcela odkúpiť česká vláda kameň s pozemkom, mesto Kostnica to zamietlo.¹¹⁹ Než ho po druhej svetovej vojne obklopili novostavby, dominoval pomník v takmer nezastavanej krajine, s alejou topoľov, ktorá k nemu viedla.

Ulica Zum Hussenstein sa križuje s ulicou Gottlieberstrasse, ktorá vedie k hradu Gottlieben. V čase výsluchu bol stredoveký hrad jedným z miest, kde bol Ján Hus väznený. Dnes patrí územie Švajčiarsku.

2. Názov/téma: Busta I. H. Wessenberga (Büste des Domherrn Wessenberg)

Autor: Hans Baur (1829-1897)

Objednávateľ: mesto Kostnica

Rok vytvorenia: 1866

Rok umiestnenia do verejného priestoru:

Miesto umiestnenia: ul. Wessenbergstrasse / Altstadt

¹¹⁹Hussenstein. [online], [cit. 2016-06-10]. Dostupné z: http://www.konstanz.de/kulturzentrum/01635/05083/07069/07138/index.html#sprungmarke0_2.

V starej časti mesta, na ulici, kde dnes sídli Wessenbergova mestská galéria sa nachádza vo výklenku s neobarokovými prvkami neobarokového domu, busta Ignáca Heinricha Wessenberga (1774-1850), v ktorom purkmeister žil s dátumom jeho narodenia a úmrtia. Objednávateľom busty bolo mesto Kostnica. Navrhnutá bola kostnickým sochárom Hansom Baurom (1829-1897) a Xaverom Reichom (1818-1881) v 19. storočí. Hans Baur okrem busty navrhol sochy štyroch kostnických biskupov (1863), ktorí lemujú chodník Rheinsteig, pri moste Rheinbrücke a fontánu (Kaiserbrunne) na námestí Markstätte, ktorej slávnostného odhalenia sa bohužiaľ nedožil). Baur bol podporovaný bádenským veľkvojvodom Leopoldom, ktorý mu v rokoch 1851-1855 prispieval na štúdium. Wessenberg bol posledným správcom kostnického biskupstva predtým, než bolo presunuté do Freiburgu (1821).¹²⁰

3. Názov/téma: Pamätník grófa Zeppelina (Graf Zeppelin Denkmal)

Autor: Karl Albiker (1878-1961)

Objednávateľ: mesto Kostnica

Rok vytvorenia:

Rok umiestnenia do verejného priestoru: odhalenie pri príležitosti nedožítých Zeppelinových narodenín v roku 8. júla 1920

Miesto umiestnenia: ul. Gondelhafen / Altstadt

Potom, ako zomrel gróf Ferdinand von Zeppelin (1838–1917) v Berlíne, mesto Kostnica sa rozhodla uctiť si jeho pamiatku pomníkom. Vo verejnej súťaži bola v roku 1920 vybratá socha od Karla Albikera (1878–1961), Rodinovho žiaka. Albiker k tejto príležitosti spracoval príbeh Wielanda Schmieda, legendárnej postavy germánskych dejín, ktorý sa preslávil kováčskym remeslom. V kráľovstve, ohrozenom vojnou, sa dcéra kráľa Neidinga zaľúbila do Wielanda, začarovala ho čarovným prsteňom a uniesla pod zámienkou obrany kráľovstva, pre ktoré mal vyrábať zbroj a meče. Wielandovi sa podarilo zmocniť sa prsteňa a rozpomenúť si na svoju minulosť, ale ostal ochrnutý. Preto si ukul labutie krídla a vzlietol za svojou láskou, začarovanou princeznou.¹²¹ V tejto súvislosti je Wieland chápaný ako hrdina, ktorý svojou odvahou a múdrosťou prekonal nepriateľov

¹²⁰StädtischeWessenbergGalerie. [online], [cit. 2016-06-09]. Dostupné z: <http://www.konstanz-tourismus.de/poi/staedtische-wessenberg-galerie.html>.

¹²¹RITTER; H. Der SchmiedWeland. Zürich: Olms, 1999, s. 15-25.

a vzlietol k nebesám rovnako ako Zeppelin, ktorý dal „*Nemecku krídla*.“ Stĺp umiestnený v prístave na ulici Gondelhafennesie bronzový nápis: „*Venované pamiatke synovi Kostnice, grófovi Zeppelinovi*“ (*Graf Zeppelin dem Sohne der Stadt Konstanz zum Gedächtnis*). Zhotovenie pomníka stálo sedemdesiatšedem tisíc ríšskych mariek.¹²²

4. Názov/téma: Pamätník vojaka z Chérisy (Chérisy Soldat)

Autor: Paul Diesch (1884-1953)

Objednávateľ: mesto

Rok vytvorenia: 1920

Rok umiestnenia do verejného priestoru:

Miesto umiestnenia: ul. Chérisystraße / Fürstenberg

Pri vstupe do komplexu študentských domovov na rohu ulice Chérisy Strasse a Bücklestrasse, pomenovanej podľa nemeckého herca Wilhelma Schürmanna Horstera (1900-1943),¹²³ je umiestnená kamenná socha vojaka s práporom s názvom Chérisy Soldat od kostnického sochára Paula Diescha (1884-1953), objednaná mestom. Ide o nápadnú, štyri metre vysokú, značne však vandalmi poškodenú sochu na podstavci, postavenú v objekte bývalých kasární. Chérisy, mesto vo Francúzsku, sa zapísalo do dejín Kostnice tým, že v roku 1917 pri ňom prebiehala bitka, v ktorej kostnický regiment zvíťazil, čo bol jeden z ich najväčších vojenských úspechov prvej svetovej vojny.¹²⁴ V hornej časti vlajky je zobrazený orol a hákový kríž, preto je socha aj dnes kontroverzná. Je však zaujímavé, že dnes jej nápis, s názvom mesta Chérisy bol premaľovaný na Cherisy, čím zmizol francúzsky akcent. Okrem toho je horúcou a aktuálnou témou to, či socha nepatrí k pamätníkom, ktoré propagujú nacizmus a ako je možné, že sa socha nezosadila. Predstavitel' konzervatívnej strany (CDU¹²⁵) v Kostnici sa v súčasnosti vyjadruje k tomu, či je alebo nie je pamätník propagandou alebo nie, nasledovne: „*Das ist Kunst. Wo kämen wirhin, wenn den Bürger neine Ansicht vorgeschrieben wird?*“¹²⁶ Mestská rada uvažuje

¹²²Zeppelin statue Konstanz. [online], [cit. 2016-06-09]. Dostupné z: <http://www.konstanz.de/kulturzentrum/01635/05083/07069/07131/index.html#sprungmarke0_9>.

¹²³Wilhelma Schürmanna Horstera (1900-1943), nemecký herec, stál na strane boja proti nacionálnemu socializmu v Nemecku, na čo bol pre nepohodnosť zatvorený a odsúdený k smrti obesením v Berlíne.

¹²⁴FREY, D.; CLAUS-DIETER, H. *Französische Spuren in Konstanz*. Konstanz: UVK, 2011, s. 58.

¹²⁵Christlich Demokratische Union Deutschlands, v preklade: Nemecká kresťanská demokratická únia.

¹²⁶Je to umenie. Kam by sme dospeli, keby mali občania predpísané jeho pravidlá? [online], [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: https://www.seemoz.de/lokal_regional/cherisy-soldat-mit-neuem-beinkleid/.

o tom, že by sa socha mohla rozdrviť a použiť na chodník,¹²⁷ k tomu by sa mali vyjadriť ešte pamiatkári. Je však isté, pri pohľade na sochu, že tu nie je viac občanmi vítaná.

5.Názov/téma: Cisárska studňa (Kaiserbrunnen)

Autor: Gernot (*1941) a Barbara Rumpf (*1960), pôvodne Hans Baur, 1820-1897)

Objednávateľ: mesto Kostnica

Rok vytvorenia: 1990 (pôvodne rok 1897)

Rok umiestnenia do verejného priestoru:

Miesto umiestnenia: ul. Marktstätte / Altstadt

Na mieste bývalej fontány z roku 1897, ktorú objednalo mesto na oslavu nemeckého cisára Viliama I. a navrhol Hans Baur (1829-1897), na námestí Marktstätte, vznikla v roku 1990 obnovená podoba fontány podľa súčasného návrhu od manželov Gernota (1941) a Barbary (1960) Rumpf. Nová fontána pripomína rôzne historické udalosti mesta: trojhlavý páv s pápežskou korunou naráža na obdobie koncilu a pápežskej schizmy, v štyroch výklenkoch v studni sú busty nemeckých cisárov štyroch dynastií Heinricha III. (sálska), Maximilian I. (habsburská), Friedrich Barbarossa (hohenstaufská) a Vilhelm I. Pruský (hohenzollernská).

Vedľa studne stojí osemnohý bronzový kôň znázorňujúci Friedricha II.¹²⁸ a na okraji studne je zobrazená listina mieru medzi Kostnicou (ktorú uzavrel Fridrich Barbarossa v roku 1184) a severotalianskymi mestami.

6. Názov/téma: Prísazné prsty (Schwöder Finger)

Autor: Franz Gutmann (*1928)

Objednávateľ: mesto Kostnica

Rok vytvorenia: 1990

Rok umiestnenia do verejného priestoru: 1990

Miesto umiestnenia: Torgasse

¹²⁷Husův pomník. [online], [cit. 2016-06-10]. Dostupné z:< https://www.seemoz.de/lokal_regional/cherisy-soldat-mit-neuem-beinkleid/>.

¹²⁸Marktstättebrunne in Konstanz. [online], [cit. 2016-06-09]. Dostupné z: <http://www.konstanz.de/kulturzentrum/01635/05083/07069/07131/index.html#sprungmarke0_3>.

Plastika troch bronzových prstov, ktoré vyčnievajú z mestskej dlažby, predstavuje gesto prísahy (v strednej Európe používané gesto prísahy pri súde, alebo v kancelárii). Ulica, kde sú umiestnené sa nachádza v blízkosti ulíc Untere a Obere Laube, ktoré majú charakter úradníckych ulíc a prsty tak zdôrazňujú miesto, kde sa nachádzajú štátne orgány a mestský súd.¹²⁹

7. Názov/téma: Lenkova studňa, Triumfálny oblúk (Lenkbrunnen, Triumphbogen)

Autor: Peter Lenk (*1947)

Objednávateľ: mesto Kostnica

Rok vytvorenia: 1991

Rok umiestnenia do verejného priestoru: 1991

Miesto umiestnenia: ul. Untere Laube 24

Peter Lenk (1947), umelec z mesta Bodman, pochádzajúci z Norinbergu, získal v Kostnici viac možností uplatniť svoju tvorbu. Jednou z nich je triumfálny oblúk (Triumphbogen) alebo Lenkova studňa (Lenkbrunnen, na ulici Untere Laube 24). Je to sedem metrov vysoký betónový objekt s množstvom rôzne veľkých hyperbolizovaných postáv a kreatúr, ktoré satirizujú súčasnú automobilovú spoločnosť a poňatie voľného času v dnešnej spoločnosti (ľudské podoby prasiat; bábätká; sporo odetí rybári; polonahý biskup; satirické postavy predstierajúce, že v tejto časti-pešej zóny, riadia vozidlá, motorky; korpulentná matróna, ktorá holduje svojmu kúpeľu v studni; pápež Ján XXIII. s prevráteným kočom v studni; či dve nahé prostitútky v kúpeli s pápežom, a ďalšie, približne v počte tridsať). Kritika spoločnosti a spôsob, akým ju Lenk v časti bývalého stredovekého opevnenia predstavuje, sa nezaobišla bez komentárov ihneď po odhalení fontány v roku 1991 a vlny protestných reakcií občanov.¹³⁰

8. Názov/téma: Impéria (Imperia)

Autor: Peter Lenk (*1947)

Objednávateľ: mesto

Rok vytvorenia: 1993

¹²⁹Schwörende Finger. [online], [cit. 2016-06-09]. Dostupné z: <http://www.konstanz.de/kulturzentrum/01635/05083/07069/07131/index.html#sprungmarke0_69>.

¹³⁰LaubebrunnenKonstanz. [online], [cit. 2016-06-10]. Dostupné z: <http://www.konstanz.de/kulturzentrum/01635/05083/07069/07131/index.html#sprungmarke0_9>.

Rok umiestnenia do verejného priestoru:

Miesto umiestnenia: ul. Hafenstrasse / Altstadt

Deväť metrov vysoká, osemnásť tonová betónová socha sa otáča na podstavci zo starého prístavného majáku z roku 1842 a predstavuje kurtizánu, hlavnú postavu z Rozmarných poviedok od Honoré de Balzaca (1799-1850). Je to dielo Petra Lenka, ktoré objednalo mesto. Nachádza sa v blízkosti už spomenutého Zeppelinovho pomníku v prístave. Podľa predstáv autora po nej túžilo mnoho účastníkov stredovekého koncilu.¹³¹ Impéria širokým gestom víta návštevníkov mesta a drží dve nahé postavy, z ktorých jedna má cirkevné symboly a druhá symboly kráľovskej moci. Peter Lenk však ponecháva na divákovi, či jeho postavy bude interpretovať ako pápeža a kráľa, môže ísť takisto len o cirkusantov s insigniami svetskej a duchovnej moci. Divákovi sa ponúka predstava, že pápež s cisárom boli žonglérmi s udalosťami mestského života. V roku 2010 sa prejavila snaha časti verejnosti o odstránenie sochy pápeža z rúk Impérie. Kontrolná rada mestského informačného centra rozhodla sochu pápeža odstrániť a vystaviť izolovane v budove železničnej stanice (kde dnes sídli informačné turistické centrum). Po vlne protestu zo strany konzervatívnej strany CDU a katolíckej cirkvi bola socha pápeža vrátená späť na svoje miesto.¹³² Pri nedávnom rozhovore komentoval spomenuté okolnosti člen mestskej rady a autor prípravy akcií k výročiu koncilu s kritikou, že ide o populistickú politiku, a Kostnica, ktorá chce upútať pozornosť znovu ako „centrum Európy“ bude naopak na výsmech „svetu“ ako provinčné mesto. Podľa neho Peter Lenk svojimi dielami vyjadruje odpor voči fundamentalizmu v cirkvi.¹³³

9. Námet/Téma: Pamätník Friedricha Heckera (Hecker Relief)

Autor: Johannes Grützke (*1937)

Objednávateľ: mesto Kostnica

Rok vytvorenia: 1998

Rok umiestnenia do verejného priestoru:

Miesto umiestnenia: nám. sv. Štefana 17 (St. Stephans Platz) / Altstadt

¹³¹Imperia Konstanz. [online], [cit. 2016-06-09]. Dostupné z: <<http://www.suedkurier.de/imperia/>>.

¹³²Skandal-Kunstwerk Imperia. [online], [cit. 2016-06-20]. Dostupné z: <<http://www.welt.de/kultur/article8245517/Umstrittene-nackte-Papst-Figur-muss-weg.html>>.

¹³³Peter Lenk Interview. [online], [cit. 2016-06-20]. Dostupné z: <http://www.spotz-magazine.de/?page_id=257>.

Majolikový reliéf, na stene bývalého františkánskeho kláštora (založeného v roku 1250, smerom k námestiu sv. Štefana) pod balkónom, kde bola proklamovaná prvá Nemecká republika, je odkazom na revolučné udalosti z roku 1848 / 49. Autor, Johannes Grützke (1937) zobrazil Friedricha Heckera (1811-1881), právnika z Mannheimu, a predovšetkým revolucionára, ktorý viedol útok (avšak neúspešne) na rezidenciu veľkvojvodstva v Karlsruhe. Hecker po povstaní musel emigrovať do USA. Či skutočne vyhlasoval prvú Nemeckú republiku z balkóna však nie je jasné. Povstanie sa zvykne nazývať aj ako Heckerzug, Heckerova výprava.

10. Názov/téma: „Pět rokov - pět hláv - pět tém“ („5 Jahre - 5 Köpfe - 5 Themen“)

Autor: Emin Hasirci (*1982)

Objednávateľ: mesto

Rok vytvorenia:

Rok umiestnenia do verejného priestoru: 10. júna 2014

Miesto umiestnenia: podchod pod Rýnskym mostom (Rheinbrücke) / Petershausen, Sternenplatz

Projekt vznikol v spolupráci s organizáciou *Konzilstadt Konstanz*,¹³⁴ ktorá spolupracuje s informačným centrom mesta a so stavebným úradom mesta, ktorý oslovil Emina Hasirciho k vytvoreniu deväťdesiat metrového street - artu. Umelec sa inšpiroval nielen témou organizácie, ale aj jej piatimi farbami loga.

11. Názov/téma: „O našich zvyklostiach, podľa Michel de Montaigne“ (Über die Gewohnheit, nach Michel de Montaigne)

Autor: Rebecca Koellner (*1968)

Objednávateľ: mesto

Rok vytvorenia: 2014

Rok umiestnenia do verejného priestoru: 4. júla 2014

Miesto umiestnenia: mestský park a ul. Seestrasse (Stadtgarten / Altstadt; Seestrasse / Fürstenberg)

¹³⁴Konstanzer Konzil. [online], [cit. 2016-06-15]. Dostupné z: <http://www.konstanzer-konzil.de/de/>.

Pozdĺž ulice Seestrasse, kde je vysadená alej platanov, sú ich kmene viditeľne označené citátmi. Texty aplikované na kôru stromov cez šablóny, pochádzajú, ako som neskôr zistila, z diel Virgínie Woolfovej a Michela de Montaigne¹³⁵ a sú dielom grafičky Rebeccy Koellner (1968).¹³⁶ Inšpiráciou pre ňu boli spomenutí autori, ktorí sa zameriavali na otázku zvyku, akým spôsobom ľudia reagujú na svoje okolie, a či je možné zmeniť obvyklý pohľad na každodenné veci. Ako farba bol použitý rastlinný posilňovač Arbo-Flex. Vernisáž sa konala 19. septembra 2014 a v priebehu nej boli vystavené fotky ďalších autorkiných prác, pod záštitou projektu „Hier und Jetzt“ kultúrneho centra (Kulturbüro), prostredníctvom mestského fondu (Kunstfonds Konzil). Rovnakým spôsobom posprejované stromy je možné nájsť aj v mestskom parku (Stadtgarten) v blízkosti prístavu a Koncilného domu a v mestskej časti Fürstenberg. Objednávateľom tohto street-artového zásahu bolo mesto Kostnica.¹³⁷

12. Názov/téma: „Za pravdu“ pomník Jána Husa (Warheit – Jan Hus Denkmal)

Autor: Jerry Koza, Adam Jirkal, Martin Papcún (pražský Atelier SAD)

Objednávateľ: mesto

Rok vytvorenia: 2015

Rok umiestnenia do verejného priestoru: 28. júna 2015

Miesto umiestnenia: námestie sv. Štefana (St. Stephans Platz 17, Bürgersaal) / Altstadt

„*Warheit*“ a „*Za pravdu*“ tieto dve slová sa zobrazia po dopade slnečných lúčov na fasáde bývalého františkánskeho kláštora v Kostnici (kde bol Hus väznený) a na fasáde Betlemskej kaple v Prahe (kde Hus kázal). Obe umelecké diela boli odhalené pri príležitosti 600. výročia upálenia Jána Husa 28. júna 2015. Inštalácia má pripomínať Husove životné postoje a vymedzenie sa vtedajšiemu úpadku cirkvi. Jednotlivé písmená sú vyrezané do pevných dosiek nepravidelne rozmiestnených po fasáde tak, aby otvorom prenikalo slnečné svetlo a v určitom čase vytvorilo v tieni dosiek čitateľné písmená. Najdokonalejšia poloha tieňu nastáva dva krát do roka, 6. júna, kedy bol zahájený proces s Husom a 6. júla, kedy bol upálený.

¹³⁵Michel Montaigne, francúzsky filozof, spisovateľ a politik sa dokonca v rokoch 1580-1581 v Kostnici zastavil a bol ubytovaný v hoteli Golden Adler a Hotel Hecht. FREY, D.; CLAUS-DIETER, H. *Französische Spuren in Konstanz*, s. 66.

¹³⁶RebeccaKoellner. [online], [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <<http://www.rebeccakoellner.com/>>.

¹³⁷Über die Gewohnheit, nach Michel de Montaigne. [online], [cit. 2016-06-09]. Dostupné z: <http://www.konstanz.de/kulturzentrum/01635/05083/07069/07131/index.html#sprungmarke0_9>.

13. Názov/téma: Pomník Majstra Jána Husa a Jeronýma Pražského (Jan Hus Denkmal)

Autor: Adéla Kačabová a študenti Strední průmyslové školy kamenické a sochářské v Hořicích

Objednávateľ: pomník venovali mestu Kostnica Církev Československá husitská a Královohradecký kraj. Záštitu nad ňou prevzal český prezident Miloš Zeman

Rok vytvorenia:

Rok umiestnenia do verejného priestoru: 4. júla 2015

Miesto umiestnenia: ul. Untere Laube 43

Najnovším kostnickým pomníkom z roku 2015 je pomník Jána Husa z roku 2015, ktorý mestu darovala Československá cirkev husitská k 600. výročiu upálenia dvoch českých reformátorov. Pomník bol umiestnený v mestskej časti Altstadt, na ulici Untere Laube pred luteránskym kostolom na mieste, kde pravdepodobne prechádzal majster na miesto upálenia, a kde boli mestské hradby a bol odhalený 4. júla 2015. Jeho autorkou je študentka Strední průmyslové školy kamenické a sochářské v Hořicích, Adéla Kačabová. Socha bola súčasťou projektu „*Jan Hus – cesta ke smíření*“, zámerom ktorého bolo na niekoľkých miestach, ktoré sa vzťahujú k Husovmu životu a pôsobeniu, umiestniť pamätné sochy. Kostnica si vybrala tento návrh trojmetrovej pieskovcovej sochy s vyobrazením alicha, na ktorom horí oheň. do kameňa sú vyryté mená oboch reformátorov a rok upálenia: „*Jan Hus 1415, Hieronymus von Prag 1416*“.¹³⁸

Zhrnutie

Ako som už v úvode kapitoly spomenula, pomníkový kult sa rozvíja a mení v závislosti na spoločenských zmenách. V Kostnici som mohla sledovať, že najstaršie pomníky, ktoré objednalo mesto, boli zamerané na oslavu miestnych významných osobností - udalostí. Podľa chronologickej postupnosti, podľa ktorej som diela vo verejnom priestore radila, môžeme vidieť, v akom období bola tá ktorá téma preferovaná a stála za zmienku a jej zvýraznenie nielen v podobe osláv. Dôležité témy boli v podobe umeleckých diel do verejného priestoru zasadené natrvalo.

¹³⁸Hussenstein. [online], [cit. 2016-06-10]. Dostupné z: <http://www.konstanz.de/kulturzentrum/01635/05083/07069/07138/index.html#sprungmarke0_2>.

Medzi tradičné sochárske umelecké diela, ktoré som v Kostnici mala možnosť vidieť a boli mi prístupné, boli predovšetkým sochy významných osobností z 19. a 20. storočia, medzi ktoré patrila busta I. H. Wessenberga z 19. storočia a Cisárska studňa (od Hansa Baura¹³⁹ z roku 1897), ktorá bola prerobená v roku 1990, a pomník na počesť grófa Zeppelina (1920), či pomník na počesť víťazstva nemeckého ríšskeho vojska pri meste Chérisy (Chérisy Soldat z roku 1920). Do tejto skupiny bol v roku 1862 zaradený aj pomník historických osobností neskorého stredoveku Jána Husa a Jeronýma Pražského. Podľa týchto tém je evidentné, že v minulosti mali diela prezentovať moc panovníckych dynastií v Kostnici a vládnucej vrstvy v meste a utvrdzovať o ich stálej a trvalej platnosti. Tým sa utváralo historické povedomie o sile nemeckých panovníckych rodov, ale aj ich zahraničnej politike, či náboženskej príslušnosti.

Ako však upozorňuje Peter Kratochvíl, súčasné umenie ponúka o mnoho širší priestor „verejnej komunikácie“ prostredníctvom umenia. A hoci je Kostnica mestom, kde je najčastejšie vierovyznanie katolícke (až 40% z celkového počtu obyvateľstva¹⁴⁰) a najväčšie politické preferencie má strana CDU,¹⁴¹ občanom je garantovaná sloboda slova a prejavu. V Kostnici sa tak objavili námety (opäť historického charakteru), ktoré sú však provokatívne a prichádzajú s kritikou spoločnosti. Týka sa to najmä kritiky obdobia stredoveku, udalosti kostnického koncilu, ktorý bol v minulosti vnímaný ako zvýznamnenie mesta v európskom kontexte, obdobie popularity mesta, kedy sa zvýšila jeho návštevnosť a dôležitosť. Je nepopierateľný fakt, že kritika koncilu sa objavila aj v jeho priebehu (jednak kvôli niekoľkoročnému predlžovaniu, neskôr kvôli nespravodlivému odsúdeniu českých reformátorov, v období reformácie ako kritika kresťanskej cirkvi atď.). V období historizmu 19. storočia však bola táto téma považovaná z hľadiska európskeho významu mesta za podstatnú. Avšak v priebehu 20. storočia sa zverejňoval kritický pohľad na udalosti s ním spojené. V meste sa potom objavila vo verejnom priestore aj umelecké diela, ktoré sa formou grotesky kriticky vyjadrovali k niektorým aspektom koncilu, napr. v roku 1990 nová Cisárska studňa (pôvodne od Hansa

¹³⁹Hans Baur (1829- 1897), sochár narodený v Kostnici, ktorý v meste okrem spomenutej busty I. H. Wessenberga a Cisárskej studne taktiež vytvoril v predchádzajúcich kapitolách spomenuté sochy na nábřeží Rýnskeho chodníku (Rheinsteig): Jána Nepomuckého, Konráda († 975), Gerarda II. (†995), Bertholda I. (†1078, z rodu Zähringen), a Leopolda (†1852), a skulptúry patrónov mesta nad vstupným portálom do katedrály (sv. Konrád, sv. Mária, sv. Pelagius). Umelec bol podporovaný bádenským veľkovojvodom Leopoldom, ktorý mu v rokoch 1851-1855 prispieval na štúdium.

¹⁴⁰Religionszugehörigkeit. [online], [cit. 2016-06-15]. Dostupné z: <file:///C:/Users/Spr%C3%A1vca/Downloads/Statistik-Bericht+2014-4+Konstanzer+Stadtteilprofile+2014+-+korrigierte+Auflage+.pdf>.

¹⁴¹Christlich Demokratische Union=Kresťanská demokratická únia.

Baura) od manželov Gernota a Barbary Rumpf, ktorí satirizovali pápežskú schizmu v podobe trojhlavého páva, či Fridricha II. v podobe osemnohého koňa, ktorého si môže návštevník mesta osedlať. Peter Lenk¹⁴² patrí svojimi dielami medzi najkontroverznejší kostnický umelec, svojou Studňou (1991) i sochou Impéria (1993) vyvolal značnú diskusiu u divákov, pretože zosmiešnil pápeža aj cisára a kriticky nazeral na priebeh koncilu.

Oproti „tradičnej soche“ (do ktorej tematicky Prah zaraduje sochu svätca a panovníka¹⁴³, alebo z hľadiska materiálu mám na mysli, kameň, mramor, drevo, kov) sa môžeme v meste stretnúť aj s menej často užívanými technikami, napr. v prípade Heckerovho pamätníka (z roku 1998) je to majolika, ale predovšetkým sú to nové techniky a médiá, ako sú graffiti a streetart, grafička Rebecca Koellner (1968) a Emin Hasirc (2014), dva posledné pomníky Jána Husa (z roku 2015) využívajú abstraktnú formu alebo postup inštalácie.

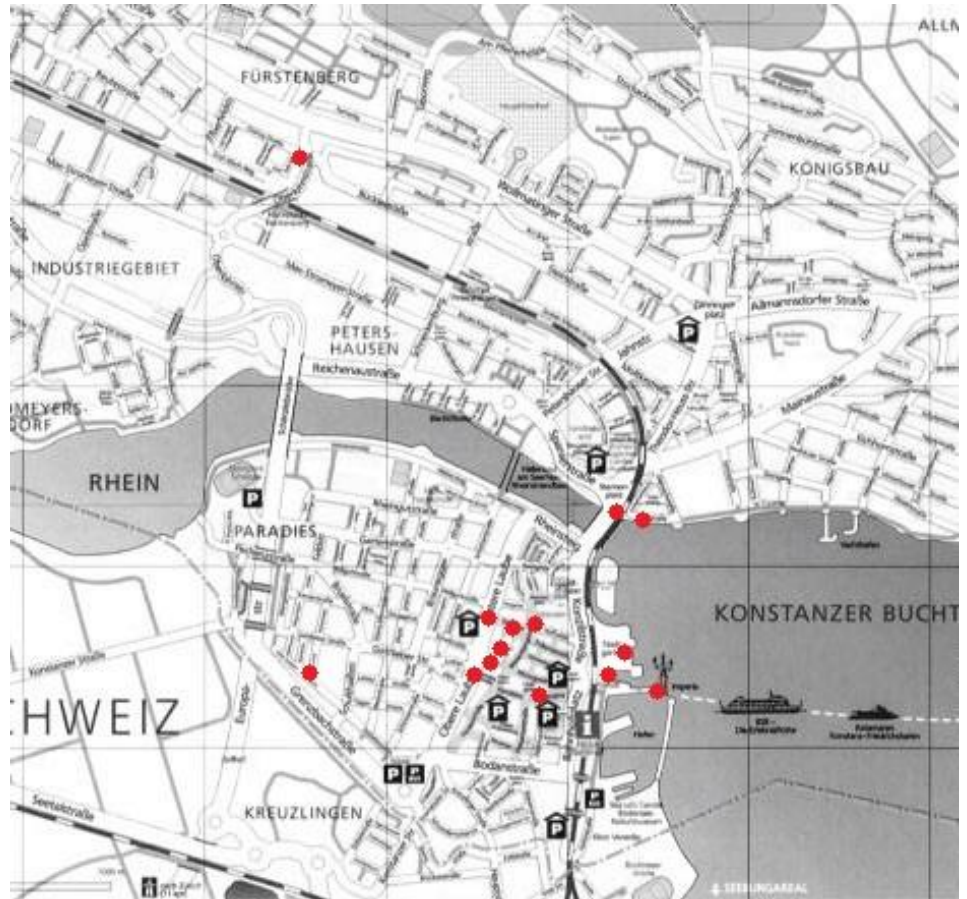
Umelecké diela, ktoré majú funkciu pomníkov – miest pamäti, sú obvykle umiestňované na miesta spojené s osobnosťou či udalosťou, na ktorú sa spomína, tým konkretizujú – zväzňujú verejný priestor, dávajú miestu a ceste k nemu meno. Vzniká tak sieť spomienkových miest. Preto ma tak isto zaujímajú názvy ulíc.

Použila som mapu z roku 1844 (na ktorej je ešte zrejmy stredoveký pôdorys¹⁴⁴) a ďalšie veduty a plány mesta. Do novšieho plánu som potom dokreslila polohu pomníkov. Pri komparácii obrazových prameňov tohto druhu som potom zistila aké boli premeny miestnych názvov, ich dnešné pomenovanie a sieť autorov umeleckých diel, pre pochopenie ich dnešného významu.

¹⁴²Tematicky Lenk nadväzuje na historické témy, so značnou kritikou a iróniou a na súčasnú politickú situáciu, vytvára tak štylizované a hyperbolizované figurálne plastiky („Boj o Európu“, „Šťastné prasce“, „Globálni hráči“ atď.) Peter Lenk. [online], [cit. 2017-05-28]. Dostupné z: <http://www.peter-lenk.de/>.

¹⁴³PRAHL, Roman a kol. Pamätníky a pomníky. In: *Umění náhrobku v českých zemích let 1780 – 1830*. Praha: Academia, 2004. s. 261 – 276.

¹⁴⁴SEUFFERT, R. Konstan. 2000 Jahre Geschichte. Konstan: UVK Verlagsgesellschaft, 2003, s. 121.

Obr. č. 96 Zaznačené miesta pamäti (umelecké diela) vo verejnom priestore.

Zdroj: archív autorky, 2016.

Obr. č. 97 Mestský plán z roku 1844.

Zdroj: MAURER, H. Konstanz im Mittelalter. Vom Konzil bis zum Beginn des 16. Jahrhunderts. Konstanz:

Verlag Stadler, 1989, s. 265.

V katalógu, vydanom pri príležitosti novej výstavy a expozície v Husovom múzeu v roku 2016¹⁴⁵, v pláne mesta podľa Helmuta Maurera (1936), Hus prechádzal na popravisko cez **Geltingerskú bránu**. Na mape z roku 1844 má však zmenený názov ako Rajská brána (**ParadieserThor**), nachádzajúca sa na území dnešnej Obere Laube (nazvanej **Hinterer Gang**, v preklade ako zadná cesta), približne v časti na úrovni luteránskeho kostola, na mieste kde je dnes pomník Jána Husa a Jeronýma Pražského od Adély Kačabovej z roku 2015. Podľa veduty (taktiež sa nachádza v spomenutej publikácii) na obr. č. Constancia, vulgo Costnitz memorabile sucueGopp, ktorý znázorňuje mapu Kostnice z roku 1414 a zaznamenáva cestu Husových posledných dní v meste, miesto jeho upálenia (a Jeronýma Pražského) je severozápadným smerom od luteránskeho kostola, pričom dnešná poloha Husovho kameňa (pamätníka na mieste upálenia J. Husa a J. Pražského) je juhozápadne od Luteránskeho kostola.

Aj podľa Bartoša išiel sprievod z katedrály von z mesta „Geltinskou bránou“ smerom ku kapucínskemu kláštoru, kde bol Hus pri Rýnskom prameni upálený.¹⁴⁶ Rovnako aj dom, kde bol Hus ubytovaný, Maurer lokalizuje na ulicu zvanú Paulstrasse, ktorú sa rozhodla v roku 1875 mestská rada v Kostnici premenovať na Hussenstrasse¹⁴⁷ a dodnes sa tak menuje. Na ulici zvanej Hinterer Gang by stála rovnako aj Lenkova studňa (1991). Odtiaľ, cez ulicu Paradiese Strasse, ktorej názov sa nezmenil (aspoň určite od roku 1844) by sme prešli cez námestie (Horný trh- Obere Markt (Horný trh), ktorého názov sa používa dodnes, a namiesto po Wessenbergovej ulici by sme prešli po ulici svätého Lorenza (**St. Lorenzo St.**, ktorá ďalej nadväzuje na **St. PlattenStr.**, a **St. Stephansplatz**, čím vytvára akúsi dlhú „svätú ulicu“ obr. č.), doľava po **Franziscaner G.** (G ako skratka Gang, ulica) k františkánskemu kláštoru (v tomto čase-zobrazenia na mape-mal byť kláštor už dávno zatvorený, a to od roku 1788, od roku 1818 tu malo byť sídlo vojenských kasární, od roku 1845 škola) a k pamätníku Heckerovej revolúcie, na fasáde domu z roku 1998. Podľa popisu adresy na stránke mesta, kde je skompletizovaný zoznam všetkých pomníkov / umeleckých diel v meste, je budova s reliéfom na námestí svätého Štefana, toto námestie je na mape z roku 1844 zaznačené ale na inom mieste, v časti Wessenbergovej ulice. Wessenbergova ulica je 300 metrov dlhá a vedie priamo ku katedrále, pred ktorou sa

¹⁴⁵SMRČKA, J.; ZILYNSKÁ, B. (ed). Jan Hus. Odvaha myšlenky, odvaha víry, odvaha smrti. Táboř: Husitské muzeum, 2016.

¹⁴⁶BARTOŠ, F., M. Hus a město Kostnice, Praha: Společnost Husova muzea, 1936, příloha.

¹⁴⁷KOŘALKA, J. Osobnost Jana Husa jako posila českých vystěhovalců v Německu v druhé polovině 19. a počátkem 20. století, In Novotný, R. *Zrození mýtu*, s. 342.

nachádza Wessenbergova mestská galéria, založená I. H. Wessenbergom (1774-1850), rok založenia sa mi nepodarilo dohľadať.

Obr. č. 98 Detail „svätej ulice“, 1844.

Zdroj: MAURER, H. Konstanz im Mittelalter. Vom Konzil bis zum Beginn des 16. Jahrhunderts. Konstanz: Verlag Stadler, 1989, s. 265- detail.

Obr. č. 99 Detail dnešnej Wessenbergovej ulice.

Zdroj: archív autorky, 2016.

K cisárskej studni (Kaiserbrunnen) by sme prešli po Kancelárskej ulici (Kanzleistrasse, pomenovanej podľa radnice, ktorá tu sídlila, dnes nazývaná ako stará radnica-AlteRathaus) ktorej názov sa nezmenil, k námestiu Marktstätte (**Die Marktstätte**). Do Múzea v Ružovej záhrade (Rosgartenmuseum), ktoré je dnes hneď za rohom, viedla Augustínska ulica (**Augustiner Str.**) pomenovaná podľa bývalého augustínskeho kláštora, ktorá sa dnes v meste zachovala ako Horná augustínska ulička

(**Obere Augustinergasse** smerom na západ od ulice v Ružovej záhrade). K jej premenovaniu došlo zrejme približne v období založenia múzea, v roku 1870, do ktorého dnes vedie ulica Ružová záhrada (Rosgartenstrasse).

V oblasti dnešného prístavu sa nachádzal hlavný colný úrad (**Hauptzollamt**), v budove koncilného domu, v legende mapy nazvaného **Kaufhaus**. Označenie ulice, kde dnes stojí Impéria (1993) chýba, rovnako ako aj mestský park, pred ktorým je socha Grófa Zeppelina, z roku 1920, nenašli by sme tu ani streetart od Rebeccy Koellner na kmeňoch stromov, a keďže pravý breh rieky Rýn a mestská časť Petershausen bola ešte zastavaná (okrem benediktínskeho kláštora, založeného už v roku 983) ulica Seestrass, kde sa tiež umelkyňa realizovala, taktiež neexistovala. Posledným z ešte nespomenutých pomníkov je Vojak z Chérisy, umiestnený v mestskej časti Fürstenberg, v roku 1937, ktorá na mape z roku 1844 ešte nie je zakreslená.

Obrázková příloha

Obr. č. 100 Husov kameň (Hussenstein, heslo 1, s. 124), ul. Zum Hussenstein / Paradies, autor:

???

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 101 Busta I. H. Wessenberga (Büste des Domherrn Wessenberg, heslo 2, s. 124), ul.

Wessenbergstrasse / Altstadt, autor: Hans Baur (1829-1897).

Foto: Wessenberg Bueste. [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z:
[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Konstanz_Wessenberghaus_Bueste.](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Konstanz_Wessenberghaus_Bueste)

Obr. č. 102 Památník grófa Zeppelina (Graf Zeppelin Denkmal, heslo 3, s. 125), ul.

Gondelhafen / Altstadt, autor: Karl Albiker (1878-1961).

Foto: Zeppelin in Konstanz. [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z:
<<http://www.konstanz.de/kulturzentrum/01635/05083/07069/07131/index.html>>.

**Obr. č. 103 Památník vojaka z Chérisy (Chérisy Soldat, heslo 4, s. 126), ul. Chérisystraße/
Fürstenberg, autor: Paul Diesch (1884-1953).**

Foto: Chérisy Soldat in Konstanz. [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z:
<<http://www.konstanz.de/kulturzentrum/01635/05083/07069/07135/index.html>>.

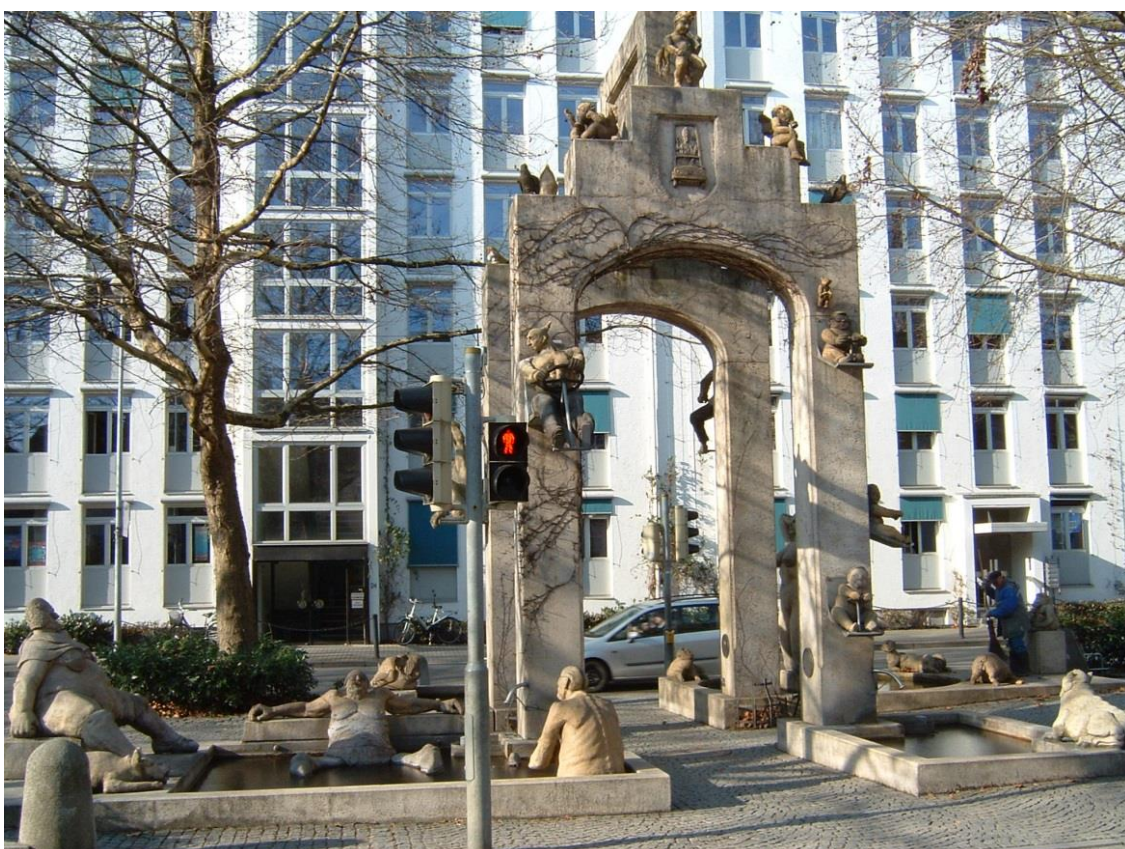
Obr. č. 104 Cisárska studňa (Kaiserbrunnen, heslo 5, s. 127), ul. Marktstätte / Altstadt, autori: Gernot (*1941) a Barbara Rumpf (*1960), pôvodne Hans Baur, (1820-1897).

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 105 Prísazné prsty (Schwörende Finger, heslo 6, s. 127), ul. Torgasse, autor: Franz Gutmann (*1928).

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 106 Lenkova studňa, Triumfálny oblúk (Lenkbrunnen, Triumphbogen, heslo 7, s. 128), ul. Untere Laube 24, autor: Peter Lenk (*1947).

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 107 Impéria (Imperia, heslo 8, s. 128), ul. ul. Hafenstrasse / Altstadt,

autor: Peter Lenk (*1947).

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č.108 Památník Friedricha Heckera (Hecker Relief, heslo 9, s.129), ul. nám. sv. Štefana 17 (St. Stephans Platz) / Altstadt, autor: Johannes Grützke (*1937).

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 109 *Pät' rokov - pät' hláv - pät' tém* („5 Jahre - 5 Köpfe - 5 Themen“, heslo 10, s. 130), podchod pod Rýnskym mostom (Rheinbrücke) / Petershausen, Sternenplatz, autor: Emin Hasirci (1982).

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 110 *Pät' rokov - pät' hláv - pät' tém* („5 Jahre - 5 Köpfe - 5 Themen“, heslo 10, s. 130), podchod pod Rýnskym mostom (Rheinbrücke) / Petershausen, Sternenplatz, Emin Hasirci (*1982).

Foto: archív autorky, 2016.

Na prvom obrázku zastupuje rok 2014 kráľ Žigmund, ktorý zvolal koncil do Kostnice, (preto bol tento rok rokom zhromaždení) na druhom obrázku zastupuje rok 2015 Ján Hus, ako predstaviteľ pravdy (rok spravodlivosti), rok 2016 je rokom stredoveku so zástupkyňou Impériou, rok 2017 je rokom náboženstva a jeho predstaviteľom je pápež Martin V. a posledný rok 2018 je venovaný kultúre, s predstaviteľom Oswaldom von Wolkensteinom (básnik, hudobný skladateľ a diplomat v službách Žigmunda).

Obr. č. 111 „O našich zvyklostiach, podľa Michel de Montaigne“ (Über die Gewohnheit, nach Michel de Montaigne, heslo 11, s. 130), mestský park a ul. Seestrasse (Stadtgarten / Altstadt; Seestrasse / Fürstenberg), autor: Rebecca Koellner (*1968).

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 112 „Za pravdu“ pomník Jána Husa (Warheit - Jan Hus Denkmal, heslo 12, s. 131), námestie sv. Štefana (St. Stephans Platz 17, Bürgersaal) / Altstadt, autor: pražský Atelier SAD.

Foto: archív autorky, 2016.

Obr. č. 113 Pomník Majstra Jána Husa a Jeronýma Pražského (Jan Hus Denkmal, heslo 13 , s. 132), ul. Untere Laube 43, autori: Adéla Kačabová a študenti Střední průmyslové školy kamenické a sochářské v Hiřicích.

Foto: archív autorky, 2016.

2.3 KOMENTOVANÉ PREHLIADKY PO MESTE A INFORMAČNÝ MATERIÁL

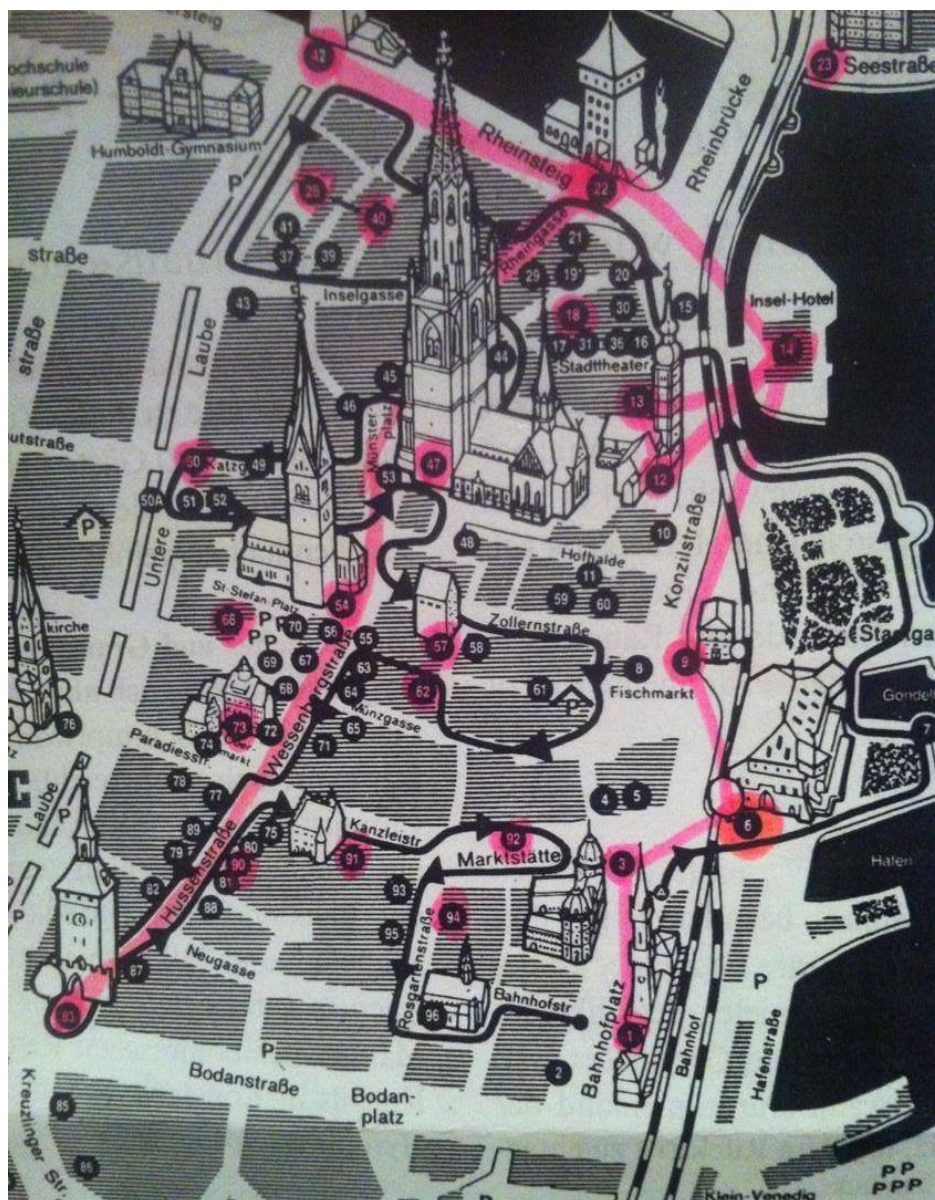
Ďalšou inšpiráciou pre zaradenie kapitoly sprievodcu (*Führertour*) boli prehliadky Kostnice a jej okolia, ktoré pre študentov Erazmu organizovala univerzita v Kostnici, a v priebehu ktorých nás sprievodcovia upozorňovali na významné pamiatky, miesta a historické udalosti v rôznych obdobiach. Na základe ďalších vybraných miest k exkurzii (Meersburg, Reichenau, Freiburg im Breisgau, Stuttgart a Strassbourg) vznikol vzťah medzi nimi a mestom Kostnica (navonok) a medzi tým, čo samotní sprievodcovia považovali za podstatné zdôrazniť. V tejto kapitole sa budem venovať popisu komentovaných prehliadok, organizovaných univerzitou a mestom, spolu s popisom informačného materiálu v podobe letáčikov, brožúr a katalógov, ktoré som na svojej ceste po mestách ďalej zbierala a evidovala. Ďalšie prehliadky organizované súkromnými turistickými centrami som rovnako zaradila do práce, pretože prispievajú k celkovému zámeru kapitoly.

2.3.1 Uniführer

Nicolas B. Ege, vedúci pre historické semináre zahraničných študentov, vyučuje predmety Krajinoveda o regióne Bodamského jazera a Nemecká spolková republika po roku 1945 („Landeskunde: Regionalkunde Konstanz – Bodensee a Die Bundesrepublik Deutschland 1949 bis heute“), organizoval nasledovné prehliadky mesta a okolia.

Kostnica:

K prehliadke mesta všetci účastníci dostali informačný materiál od univerzity, na ktorom boli vyznačené dôležité miesta podľa sprievodcu.

Obr.č. 114 Konstnica, turistická mapa pamätihodností (Konstanz am Bodensee-Rundgang zuden Sehenswürdigkeiten).

Zdroj: univerzita, 2016.

Od Koncilného domu, kde sme sa mali stretnúť, sme prešli najprv po môle k otáčajúcej sa skulptúre Impérii, kurtizáne od autora Petra Lenka, ktorá v jednej ruke drží cisára a v druhej pápeža. Mestským parkom, kde je umiestnená informačná tabuľa k stručnej histórii miesta, sme prešli smerom k Inselhotelu. Cestou sme prešli popri bývalom jezuitskom kostole, dnes katolíckom kostole, a popri starom divadle (po ľavej strane), postavenom v roku 1610 ako jezuitská kolej, až k spomenutému hotelu, zvanom aj Dominikánsky, v interiéri ktorého sú zachované fresky bývalého kláštora. V šesťdesiatych rokoch sa tu konala prvá prednáška dnešnej Universität Konstanz a časť stavby bola

dočasne jej sídlom. Dnes sa tu konajú rôzne prednášky a prednáškové cykly ako napríklad Európske kolokvium k aktuálnym otázkam v oblasti dejín, kultúry a európskych spoločností. Dominikánsky kláštor bol založený v roku 1235, v roku 1875 bol prerobený na hotel. V roku 1838 sa tu narodil gróf Ferdinand Zeppelin. Cestou po ulici Konzilstrasse sme sa dostali na ďalší breh jazera, v blízkosti mostu Rheinbrücke, z ktorého nás sprievodca upozornil na bývalý hotel (Hotel au lac) na ulici Seestrasse, ktorý postavil na prelome rokov 1905/07 architekt J. Walther (1875-1917). Z mosta sme prešli k bývalej vstupnej bráne do mesta, Rheintorturm, postavenej na prelome 12. a 13. storočia a k ďalšej bráne Pulverturm, postavenej v roku 1321 ako severozápadná vyhladková veža, ktorá bola aj dočasným väzením. V tejto časti sa otvára vstup do starého mesta, zvaného Niederburg. Z Niederburgu vidíme týčiacu sa dominantu mesta, katedrálu „Münster Unserer Lieben Frau“, ktorá bola v rokoch 1052-89 postavená ako románska bazilika, najstaršia časť je krypta z konca 10. storočia. Ďalej sme prešli k ulici UntereLaube, kde sa nachádza fontána od autora Petra Lenka, v jednom jazierku sa vo vode čvachtajú tri vládnuce sily, v ďalšej väbi kyprá skulptúra Konstanze, rybárka Bodamského jazera, späť ku románskemu kostolu sv. Štefana, ktorý bol v rokoch 1424-86 postavený v neskorogotickom štýle. Nachádzajú sa tu skulptúry od Hansa Moricka z rokov 1560 a 1616. Cez námestie (Stephansplatz) sa dostaneme ku bývalému františkánskemu kláštoru, ktorý bol založený v roku 1250, prestavaný a renovovaný v rokoch 1688-1727, v roku 1788 bol zatvorený. V roku 1848 proklamoval Friedrich Hecker z jeho balkóna Nemeckú republiku. Dnes sa tu nachádza škola Stephans-Schule. O ulicu ďalej, na Paradiesstrasse sa nachádza Hotel Barbarossa, ktorý bol podľa mestskej kroniky v roku 1419 obchod spolu s tanečnou sálou. Od roku 1865 sa tu nachádza hotel. Na fasáde stojí nadpis: „Curiapacis 1183“ a „Friedenhof 1183“, ktorý je záznamom uzavretia mieru Kostnice s lombardskými štátmi. Na ulici Hussenstrasse je dom (Zum Hardthaus), o ktorom prvá zmienka je z roku 1383, v rokoch 1812-14 tu žil svetoznámy lekár Dr. Franz Anton Messmer (1734-1815), ktorý prišiel ako prvý s teóriou zvieracieho magnetizmu. Južnú hranicu strážila brána Schnetztor (aj Stadttor), postavená v 14. storočí spolu s hradbami a ochraňovala najstarší a najfrekventovanejší ťah do mesta. Vraciame sa späť a na Kanzleistrasse objavujeme radnicu, bývalý Leinerovcechovný tkáčsky spolok, z konca 14. storočia. Neskôr tu sídlila latinská škola, v roku 1593 bola prestavaná miestnym stavbárom Guldinastom, a tento stav si udržala dodnes. Približujeme sa k bývalému miestu trhovisku, dnešnému centru mesta, k Marktstätte, kde sme si pozreli pár významných miest: neskorogotický arkier domu (Haus zum roten Korb, bývalý Gasthaus Adler) dnešné sídlo Komerčnej banky, ktorá sa

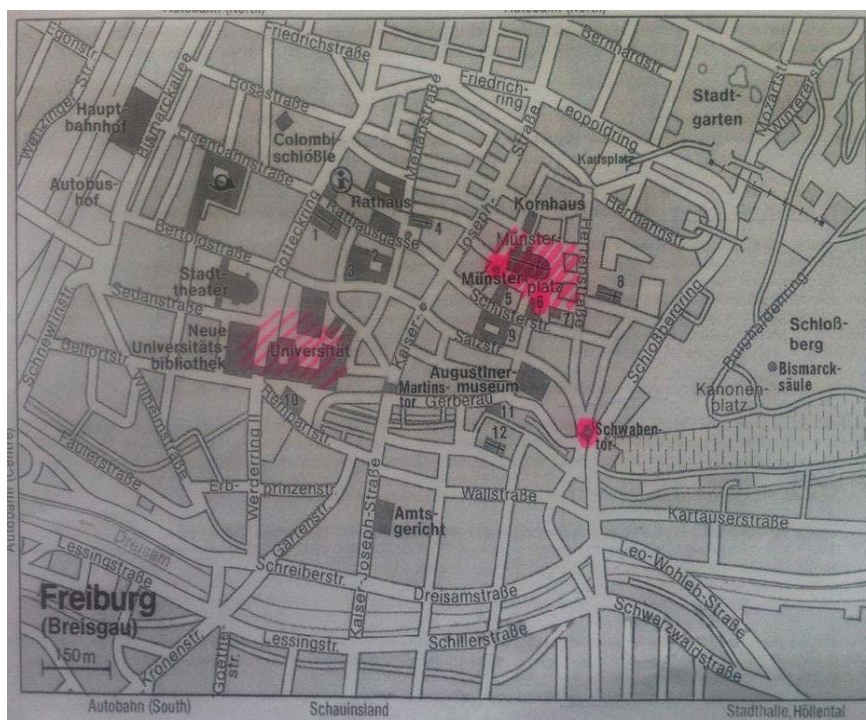
prvýkrát spomína v roku 1558. Tu býval cisár Jozef II. (1777), Goethe (1779 a 1788), Hortenzia (ex-kráľovná Holandska) s jej synom, Napoleon III. (1815-6). Zlatý orol na vrchole strechy daroval princ Louis Napoleon. Bývalý dom mäsiarskeho cechu na Rossgartenstrasse (ZumRosgarten) predstavuje dnes zaujímavú zbierku historických exponátov a umeleckých diel z obdobia stredoveku. Prechádzame ďalej popri budove železničnej stanice, navrhnutej a postavenej v rokoch 1860-63 stavebným inžinierom H. Leonhartom (1813-1878), neskôr bádenským stavebným riaditeľom v neogotickom štýle. Smerom po ulici Bahnhofplatz po ľavej strane ešte prejdeme popri budove pošty, postavenej v rokoch 1888-91 v štýle talianskej neorenesancie. Ako poslednú prejdeme Zollernstrasse, na ktorej sa nachádza tzv. Vysoký dom (HohesHaus), postavený v roku 1294. počas koncilu tu bol ubytovaný gróf Friedrich von Nürnberg z rodu Hohenzollernovcov. O ulicu ďalej smerom na juh a nachádza obytná päť poschodová veža (WohnturmzumgoldenenLöwen), postavená v roku 1450 Ottom von Rineggom. Z roku 1580 sú na jej fasáde zachované maľby.

Na druhej strane letáku sú zhrnuté krátke dejiny koncilu. (DieGeschichte des KonstanzerKonzils, s podtitulom Papst Martin V. wurde in einemKaufhausgewählt- Pápež Martin V. bol zvolený v obchodnom dome). V súčasnosti sa v budove koncilu nachádza reštaurácia, ktorá si ponechala názov „KonzilKonstanz“ (Feiern, Tagen, Schlemmen in historischenMauern/Oslavy, rokovania, hýrenie v historických múroch), ktorá si je taktiež vedomá historického dedičstva a pod textom má uverejnenú reklamu. Prvá zastávka, miesto nášho stretnutia, bolo pred budovou Koncilu, o ktorom nám sprievodca zhrnul všetky podstatné informácie, ktoré som tu už viac krát spomenula. Pokračovali sme smerom k prístavnému výbežku, k Maríne, alebo inak povedané, ku kurtizáne, Impérii, ktorá sa týči na brehu v spoločnosti ďalšej sochy grófa Ferdinanda von Zeppelina (1838), ktorý sa v Kostnici narodil.

Freiburg (im Briesgau)

O dva týždne neskôr bol usporiadaný univerzitný výlet do Freiburgu, stredovekého mesta dve hodiny autobusom vzdialeného od Kostnice, nachádzajúceho sa v západnej časti pohoria Schwarzwald. Freiburg je sídlom najstaršej nemeckej univerzity (AlbertLudwigsUniversität, založenej v roku 1457). Srdcom mesta je gotická katedrála, vysoká 116 metrov, ktorá je tiež zasvätená Panne Márii, opäť ide o „MünsterUnsererLiebenFrau“, ktorú švajčiarsky filozof a historik umenia CarlJakobBurckhard(1891-1974) označil za najkrajšiu vežu kresťanských čias. Ako

popisujú informácie k mape, ktorú sme pri obhliadke dostali, v okolí katedrály sa sústreďuje celé staré mesto. Cez mesto preteká v malých kanáloch voda, ktorá utvára obraz mesta neobyčajným dojmom. V 18. storočí sa tu nachádzal aj farský kostol, ktorý však cisár Maximilián v roku 1513 zatvoril z hygienických dôvodov. Pri katedrále je taktiež historický obchodný dom, ktorý slúžil na kontrolu a uskladnenie tovaru v rokoch 1520-1532. V rokoch 1946-47 tu zasadal kongres krajských volieb a v rokoch 1947-51 tu zasadal krajský parlament južného Bádenska (Süd-Baden). Dnes je miestom sídla arcibiskupa, ktorým sa stalo po tom, ako stratila svoj status biskupského mesta Kostnica v roku 1827.

Obr. č. 115 Freiburg, turistická mapa pamätihodností, Freiburg Breisgau Sehenswürdigkeiten.

Zdroj: univerzita, 2016.

Štuttgart

Obr. č. 116 Štuttgart, turistická mapa mesta (vydaná univerzitou, 2016).

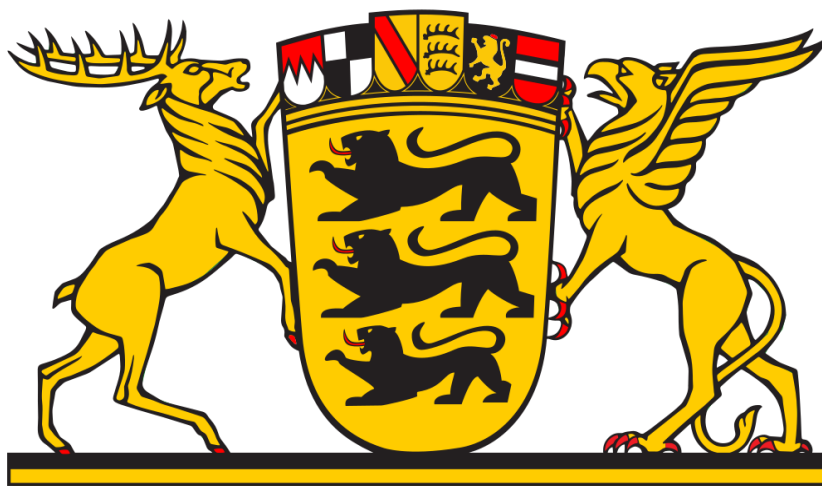
Zdroj: univerzita, 2016.

Medzi našimi zastávkami v Štuttgartebolo ako prvé múzeum dejín Bádenska–Württemberska (Haus der GeschichteBaden-Württemberg), ktoré bolo zamerané na obdobie zjednotenia južného Nemecka a vznik Veľkovoľvodstva Bádenska. V roku 1790 bolo územie, zvané dnes Bádensko–Württembersko, rozbité a rozčlenené na 200 malých panstiev s okolo 200 vládcami a vládkyňami, ktoré decentralizovane spravovali územie.¹⁴⁸ „Bádenské obdobie“ („BadischeZeit“) predstavuje presne vymedzené obdobie od roku 1806 (niekedy sa uvádza 1805), kedy bolo územie Bádenska–Württemberska pod vplyvom napoleonských reforiem zjednotené a rozdelené na dva veľké územné celky, s nimi aj mesto Kostnica, ktoré tak bolo zbavené habsburskej nadvlády. Jedna časť patrila veľkovoľvodstvu Bádensko s hlavným mestom Karlsruhe a druhá časť kráľovstvu

Württembersko, s hlavným mestom Štuttgart, ktorého správu vystriedali do roku 1918 štyria králi (Friedrich I. 1806-1816; Viliam I. 1816-1864; Karol I. 1864-1891; Viliam II. 1891-1918). Tak ako pri vstupe do múzea dejín Bádenska–Württemberska

¹⁴⁸Brož. Haus der Geschichte Baden-Württemberg. Stuttgart: Haus der Geschichte Baden-Württemberg, s. 5-6.

v Štuttgarte¹⁴⁹ stojí na kamennom piedestáli busta Napoleona, tak aj v dejinách samotnej spolkovej krajiny má táto osobnosť svoje významné miesto. Napoleonom sa otvára historická brána k teritóriu a územnému rozčleneniu dnešného Bádensko-Württemberska.¹⁵⁰ Ďalšou zastávkou bola monumentálna stavba Nového hradu (NeueSchloss), ktorý bol miestom rezidencie württemberských vojvodov a kráľov v rokoch 1746-1807, v blízkosti Starého hradu, s ktorým vytvárajú spolu s budovou krajského parlamentu (Landtag) centrum politického života v meste. Okrem mapy mesta naši univerzitní sprievodcovia(Nicolas B. Ege a Frank Lutzenberg) zdôraznili znak spolkovej krajiny Bádenska-Württemberska, ktorý nám s jeho podrobným popisom na druhej strane podal v podobe informačného letáčku.

Obr. č. 116 Znak Bádenu-Württembergu (Grosses Landeswappen von Baden-Württemberg).

Zdroj: univerzita, 2016.

Podoba znaku bola prijatá 3. mája 1954 a je symbolom jednoty, tradícií predchádzajúcich krajín. Na znaku sú tri čierne levy s červenými jazykmi, ktorý je znakom rodu Hohenstaufferovcov, najvýznamnejšieho stredovekého rodu Svätej ríše rímskej a tak isto vojvodstva Švábska. Nad znakom sú ďalšie menšie znaky (zľava doprava) znázorňujúce znaky Frankov Východofranské vojvodstvo (tri biele štíty na červenom pozadí), znak rodu Hohenzollernovcov (dva čierne a dva biele štvorce) Bádenska (červený pás diagonálne prechádzajúci cez zlaté pole), Württembergu (tri čierne jelenie parohy na

¹⁴⁹Haus der Geschichte Baden-Württemberg, Konrad-Adenauer-Straße 16, 70173 Stuttgart

¹⁵⁰Brož. Haus der Geschichte Baden-Württemberg. Stuttgart: Haus der Geschichte Baden-Württemberg, s. 5-6.

zlatom poli) Kurpfalzu, Predrakúska (Vorderösterreich, bielyhorizontálnypás na červenom poli). Znakzlatejfarby nesie z ľavej strany zlatý jeleň (na bádenskej strane) a okrídlený dravý vták (na württemberskej strane).

S viac ako sto ročnou tradíciou (od roku 1914) sa prezentuje značka lietadiel, celosvetovo známa, ktorá nesie meno jedného z najznámejších inžinierov a konštruktérov lietadiel, Claudea Dorniera. Jeho múzeum je umiestnené priamo na letisku vo Friedrichsfane, približne dvadsať minút od prístavu v Meersburgu, ktoré sme navštívili. V materiáli, ktorý sme dostali od nášho učiteľa (zdroj: Dorniermuseum¹⁵¹) je stručný popis Claudeho života, ktorý začínal svoju kariéru ako pracovník v spoločnosti Zeppelin až k vypracovaniu vlastného návrhu najväčšieho lietadla svojich čias (so značkou Do X). Súčasťou je popis adresy a kontakt. Ďalší informačný leták, z tej istej stránky upozorňuje na 100. ročné výročie letiska vo Friedrichshafene, v roku 2015, ktoré patrí v Nemecku medzi 2. najstaršie (prvenstvo patrí letisku v Hamburgu).

Všetky spomenuté exkurzie boli organizované Kostnickou Univerzitou a medzi ďalšie plánované patrili nasledovné exkurzie: Fabrika na výrobu čokolády (Aeschbach, Švajčiarsko), zámok Salem, spojený s obhliadkou barokového kostola Birnau, zámok Neuschwanstein a Hohenschwangau, Europark, (najväčší zábavný park), mesto Štrassburg (Francúzsko), Bregenz (Rakúsko) a ostrov Lindau. Prvý týždeň na univerzite sme na programe s názvom GO Konstanz 2016, súčasťou ktorého bol aj mesačný kurz nemčiny, dostali nasledovné materiály (ktoré rozpisujem v nasledovných podkapitolách):

¹⁵¹Dorniers Museum. [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <
<http://www.dorniermuseum.de/de/dornier/claude-dornier.php>>.

1. Kostnická univerzita (*ExperiencetheUniversityofKonstanz*)

Leták obsahujúci krátky popis univerzity v Kostnici s užitočnými informáciami o možnosti štúdia, výskumný profil univerzity, o jej umiestnení v rámci všetkých univerzít v oblasti vysokoškolského vzdelávania (THE) mladších ako 50. rokov a pár stručných a vecných dôvodov, prečo si vybrať práve Kostnicu.

2. Plán mesta s kostolmi (*Kirchen-StadtplanKonstanz, mitReichenau, AllensbachundKreuzlingen*)

Obr. č.117 Mapa zobrazujúca dvadsaťšesť kostolov v mestských oblastiach Kostnice s krátkym popisom histórie daného kostola, s rozpisom bohoslužieb a adresou.

Zdroj: univerzita, 2016,vydané Spoločnosťou združených kresťanských kostolov v Kostnici, rok:

???

Zdroj: univerzita, 2016.

3. Kostnický koncil, stredoveký život a plánované akcie mesta (1414–1418 of Constance Council,a medieval World Event, Great '14 State Exhibition)

Mesto Kostnica je v českých kruhoch známe najmä ako miesto Koncilu a miesto upálenia Jána Husa a o rok neskôr aj Jeronýma Pražského. Vďaka týmto historickým súvislostiam je ľudom v Kostnici známe Česko a vzťahy s ním v období stredoveku. V roku 2014 oslavovalo mesto 600. výročie začatia koncilu a oslavy prebiehajú až do roku

2018 (1414-1418). Pri tejto príležitosti je mesto označené ako „KonzilstadtKonstanz“ na čo upozorňujú vlajky vejúce na moste Rheinbrücke. V tejto brožúre, krátkom informačnom letáku, sú zhrnuté základné informácie o meste v období 1414–1418, kedy sa mesto stalo dočasne centrom kresťanského života. Nikdy predtým netrval cirkevný koncil tak dlho a nikdy sa ho nezúčastnilo toľko zástupcov cirkvi a svetskej moci, teda najvplyvnejšie osobnosti vtedajšieho stredovekého sveta (kráľ, pápeži, kardináli, biskupi, patriarchovia, najznámejší učenci z kresťanského sveta). Po 600. rokoch má byť tento stredoveký summit sprítomnený znovu v budove koncilu, ako je napísané v letáku, 15. storočie je možné prežiť znovu v jeho historickom potenciály a odkaze (a to vďaka najznámejším dielam západného umenia, ktoré budú zapožičané do Kostnice z európskych múzeí). Výstava bude doplnená o ďalší sprievodný vzdelávací program. Súčasťou programu bude aj obhliadka mesta, koncerty s tematickou hudbou za posledných 600. rokov, diskusie, experimentálne umenie, a ďalší atraktívny program, ktorý mesto na Bodamskom jazere vráti do centra európskej pozornosti.

4. Šesťsto rokov výročia kostnického koncilu od roku 2014 do roku 2018 (The 600th Anniversary of the Council of Constance from 2014 to 2018)

Okrem spomenutého krátkeho exkurzu ho historickej koncilovej Kostnice sú informácie v letáku doplnené o meno kráľa Žigmunda (Sigismunda) Luxemburského, v tej dobe už aj kráľa uhorského a rímskeho, ktorý naliehal, aby pápež Ján XXIII. zvolal šestnásty ekumenický koncil mimo Taliansku a ukončil tak pápežskú schizmu. Pamiatke kráľa Žigmunda bol venovaný rok 2014 ako rok Európskeho stretnutia. Rok 2015 bol venovaný Jánovi Husovi, ako rok spravodlivosti, rok 2016 nesie názov Impérie, ako rok, kedy stredovek opäť ožíva. Rok 2017 je venovaný pápežovi Martinovi V., ktorý bol zvolený za nového pápeža v roku 1417. Preto sa po šesťsto rokoch naplní tento zmysel a rok 2017 bude rokom náboženstva. Roky koncilu zakončuje rok kultúry, 2018, venovaný Oswaldovi von Wolkensteinovi, spevákovi, básnikovi, politikovi, a predovšetkým diplomatovi v službách kráľa Žigmunda. V spolupráci s Turistickým informačným centrom v Kostnici a hotelov v Kostnici je v letáku zviditeľnená ponuka na „KonzilSpecial“ ubytovanie, čo svojím spôsobom pripomína situáciu pred 600. rokmi, kedy sa návštevnosť obyvateľov v meste natoľko zvýšila, že bol problém sa v meste vôbec ubytovať.

5. *Výročie koncilu a stredoveký život (2016–IMPERIA LebendigesMittelalter, 600 JahreKonstanzerKonzil. 2014-2018)*

Tento leták je dodatkom k predchádzajúcemu, v ktorom som uviedla, že rok 2016 je „zasvätený“ Impérii. Impéria, ako uvádza leták, bola kurtizána, ktorá je symbolom pre všetky krásy, ktoré boli v Konstanci v dobe konania koncilu platené za svoje služby. Vyplýva to zo záznamu kostnického mešťana a kronikára Ulricha Richental (†1438), ktorý počas koncilu zaznamenával v nemeckom dialekte zaujímavé udalosti. Honoré de Balzac (1799) spomína Impériu vo svojich Rozmarných poviedkach (1832). Peter Lenk, autor mnohých soch v meste, použil túto postavu kurtizány Impérie ako námet sochy, ktorá z prístavu priamo oproti budove koncilu, (ktorý bol v dobe koncilu hlavným prístavom) zdraví všetkých prichádzajúcich do mesta a má naplniť predstavu organizátorov súčasných osláv, o bohatosti dejín a upriamiť pozornosť nielen na veľké dejinné udalosti, ale také na svet žien a mestských slávností. Súčasťou letáku je podrobný popis tematických akcií podľa žánru, divadelných predstavení, rozpis tematických výstav, koncertov a performance, akcií pre deti, bohoslužieb atď. Podobne ako v predchádzajúcom letáku, aj tu vznikla v spolupráci s mestským Turistickým informačným centrom v Kostnici a hotelov v Kostnici ponuka na ubytovanie, tento krát príznačne s názvom „ImperiaSpecial“.

6. *Bodamský región v číslach (DieInternationaleBodenseeregion in Zahlen)*

Táto brožúra obsahuje základné štatistické informácie o regióne Bodamského jazera. Projekt vznikol v spolupráci s Európskou úniou, konkrétne s Európskym fondom pre regionálny rozvoj, s programom „Alpenrhein–Bodensee–Hochrhein“ a Švajčiarskou konfederáciou, pod záštitou Medzinárodnej konferencie Bodamského jazera (InternationaleBodenseekonferenz). Zdrojom štatistických informácií je Medzinárodná komisia pre ochranu vodstva v Bodamskom jazere (skratka igkb-InternationaleGewässerschützkommisionfürBodensee) a súčasťou sú štatistické informácie o regióne Bodamského jazera, o obyvateľstve, resp. štátnej príslušnosti, hospodárstve, turizme (zdroj informácií pre turizmus je

Institut für Systemisches Management und Public Governance, Universität St. Gallen), pričom najnavštevovanejším mestom v regióne ostáva stále Kostnica.¹⁵²

S podobnou tematikou súvisia ďalšie letáky, vydané Švajčiarskou konfederáciou, konkrétne colnou správou (jún 2009 a 2010) o uznaných množstvách prevoze tovaru:

7. *Preprava tovaru, tabaku a alkoholických nápojov cez švajčiarske hranice (Einfuhr von Nahrungsmitteln, Tabak und alkoholischen Getränken durch Private)*

a akým spôsobom je možné využiť rýchly prechod cez hranice (Raschdurch den Schweizer Zoll). Ministerstvo financií Spolkovej republiky (Bundesministerium der Finanzen) k colnej správe tak isto vydalo stručný a vecný leták k otázkam voľného prevozu tovaru Reisefreigrenzen. Aktuálne otázky voľného pohybu osôb v nich spomenuté nie sú.

Lektor, ktorý viedol kurz nemčiny, a ktorý sa zaujíma o dejiny Kostnice a Nemecka považoval ďalej za dôležité upozorniť nás na katalóg múzeí v regióne Bodamského jazera:

8. *Múzeá v Bodamskom regióne, sprievodca na cestách k najkrajším múzeám na Bodamskom jazere (Museen am Bodensee, Der Wegweiser zu den schönsten Museen in der Bodensee-Region)*. Katalóg obsahuje približne deväťdesiat tipov na návštevu historických, umeleckých, prírodných, technických múzeí, hradov a zámkov na juhu Nemecka, na pomedzí štyroch štátov (Nemecka, Švajčiarska, Rakúska a Lichtenštajnska).

9. *Tipy na miesta v Kostnici a v Kreuzlingene (Konstanz im Blickpunkt, mit Kreuzlingen aktuell)*. Katalóg obsahuje, ako je uvedené na obálke katalógu: tipy k navštíveniu, na výlety, nakupovanie, tipy na hotely, reštaurácie a tipy za kultúrou.

2.3.2 Stadtführer

Pri pobyte na území Nemecka, ktoré prekročí jeden mesiac, každý pracujúci, dovolenkujúci, rovnako aj študent sa musí prihlásiť na úrade mesta a získať dočasné občianstvo. Pri tejto príležitosti sme dostali brožúru s približne 40 rôznymi zľavovými kupónmi („Grenzenlos leben. Willkommen in Konstanz und Kreuzlingen“ - Žiť bez hraníc.

152 (uvedené podľa zdroja za rok 2010).

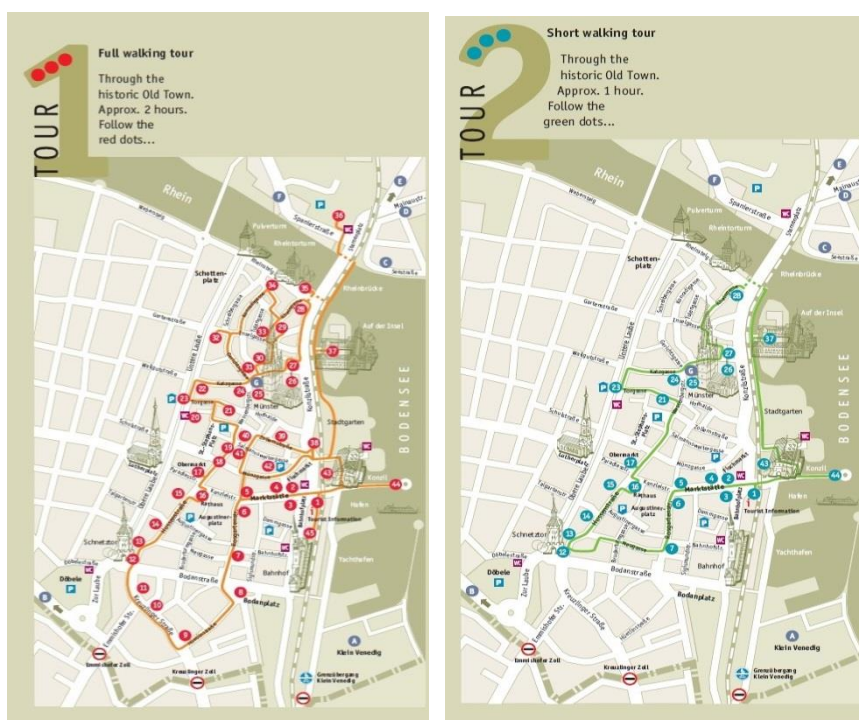
Vitajte v Kostnici a v Kreuzlingene.). Medzi nimi bola aj vstupenka do Rosgartenmuseum, WessenbergGalerie, mesačný vstup do Mestskej knižnice, vyzdvihnutie si „Geschichtenpaket der KonzilstadtKonstanz“, (tzv. „historického balíčku“) a magazínu *Akzentv* Stadtmarketing (pre región Bodamského jazera- každý región má svoj vlastný „akcent“, ktorý sa prejavuje rovnako v kultúre, gastronómii atď.). Okrem toho som na stránke mesta (www.konstanz.de) našla tipy, kde sa ďalej môžem opýtať na informácie, konkrétne: na vlakovej stanici je množstvo informácií, ktoré som doteraz nikde inde nenašla, a pár časopisov a novín k voľnému zobratiu o regióne Bodam (SEEHAS), farebný dvojmesačník o kultúre, biznise a voľnom čase v tomto regióne. Ďalej žurnál na rok 2016 pre návštevníkov mesta (Konstanz. Die Stadt zum See), súčasťou ktorého je aj ponuka hotelov a Bodensee Ferienzeitung na obdobie jar 2016 a Kulturmagazin März/April 2016.

Rosgartenmuseum má pomerne bohatý okruh tém, na ktoré sa zameriava pri prehliadkach, predovšetkým historického charakteru, ktoré sa v priebehu roku opakujú („Kostnica, kronikár Richental a koncil; Vojna na hraniciach; Rímska pyramída na Münsterplatz; Prostitúcia v meste; Kultúra, umenie a dejiny múzea; Trh s mincami; Hus–koniec jedného reformátora; Po stopách koncilu“) ale aj inovatívnejšie, zamerané na príbehy, o ktorých sa človek nedozvie („Kriminálne príbehy mesta; 11 vecí, ktoré by mal človek vidieť v meste; Každodenný život v meste počas koncilu“). Medzi sprievodcami je Lukas Barwitzki (študent histórie na Universität Konstanz), archeologička a historička Gudrun Schnekenburger, historik David Brüder, riaditeľka mestskej galérie Barbara Stark a historik Frank Martin.¹⁵³

Informačné centrum organizuje pravidelné tematické obhliadky mesta o histórii mesta (www.konstanz-tourismus.de), konkrétne informácie o lektoroch nepodáva. Názvy abstraktnejším spôsobom napovedajú o tom, čo bude obsahom obhliadky mesta, čo u mňa na prvý pohľad vzbudilo väčšiu zvedavosť a väčší priestor na predstavivosť. Medzi pravidelne sa opakujúcim sú na internetovej stránke vypísané nasledovné témy: „S lampášom po stopách temných dejín; Steny rozprávajú príbehy; Tajné miesta; Pastier ošípaných; Rytier na cestách; Po stopách koncilu; Pokrmy a nápoje stredoveku;Kronikár a špión v meste“ a medzi nepravidelne sa opakujúcim boli napríklad „Nočná hliadka v Kostnici; Láska a očistec; Klebety, kacíri a kurtizány; Podzemná výstava–kláštorne ruiny

¹⁵³Rosgartenmuseum Stadtführungen. [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <<http://www.konstanz.de/rosgartenmuseum/01299/index.html>>.

na Münsterplatz; Cez mesto s trubadúrom.¹⁵⁴ Infocentrum bolo najviac zásobované letákmi, brožúrami a katalógmi k voľnému zobratiu, ale aj ku kúpe, spolu s veľkým výberom turistických sprievodcov nielen v Kostnici, ale aj v okolí. Rovnako centrum ponúka množstvo propagačného materiálu ku kúpe (suveníry mesta). Okrem opakujúcich sa letáčikov, ktoré som našla v ostatných múzeách a galériách, bolo možné zobrať si informačné noviny, Südkurier Ferienzeitung Bodensee, (súkromný vydavateľ) na sedemdesiatich stranách s popisom ubytovania v Bodamskom regióne a aktualitami z miest, kultúrnymi udalosťami, s prekvapivo malým množstvom komerčných reklám, ďalej Seehas, Magazin Für Bodenseeregion, časopis Konstanz, DieStadtzumSee (všetky tri od súkromného vydavateľa) Gästejournal 2016 (vydavateľ: Tourist-Information Konstanz GmbH, dátum: rok 2016)–katalóg, ktorý na deväťdesiatich ôsmich stranách informuje o rôznych možnostiach ubytovania v meste, noviny Takt, Das Magazin der Südwestdeutschen Philharmonie Konstanz-gehörtgelesen, noviny ktoré na 50 stranách podávajú informácie o novinkách vo svete filharmónie.

Obr. č. 118 Obhliadka Kostnice, s krátkou a dlhšou túrou, Constance: Discovery Tour Back to The Past. Vydalo: mestské turistické informačné centrum, 2007.

Zdroj: infocentrum, 2016.

¹⁵⁴Tourist Information Konstanz GmbH. [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <www.konstanz-tourismus.de>.

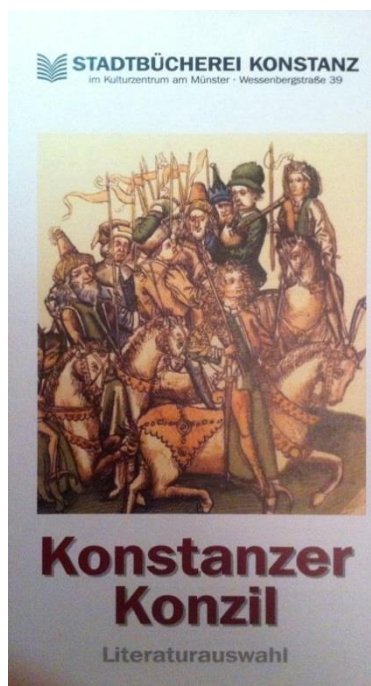
Pri príležitosti spomínaného výročia konania koncilu, bola vytvorená webová stránka (konstanzerk-konzil.de), ktorá opäť turistickým spôsobom predstavuje základné informácie o konaní koncilu. Podľa jednotlivých rokov osláv konania koncilu (2014-2018) je možné nahliadnuť na konkrétny program, s krátkym historickým vstupom. S podobným názvom internetovej stránky (konzil-konstanz.de) sa prezentuje reštaurácia, ktorá je v súčasnosti v bývalom obchodnom dome, s odkazom na organizované akcie v sále budovy (koncerty filharmónie, odborné tematické prednášky, workshopy atď.).

Konzilstadt Konstanz spolupracuje spolu s informačným centrom mesta a s organizáciou Kompetenzzentrum Konstanzer Konzil (kompetenzzentrum-konzil.de), ktorú založili dvaja kunsthistorici, Henry Gerlach a Monika Küble. Spolupracujú ďalej s KulturrädleKonstanz (požičovňa bicyklov) a Sociéta Storica Lodigiana (historická spoločnosť lombardského mesta Lodi). Program obhliadok mesta je totožný s programom informačného centra.

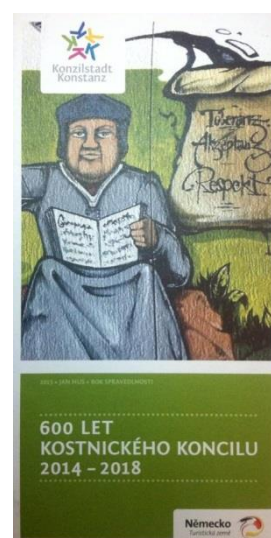
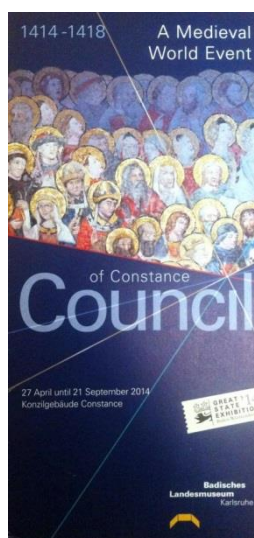
Obr. č. 119 Letáčik k futbalovému turnaju na univerzite v dňoch 26.-29.5.2016. Impéria drží v rukách lopty z rôznych športových disciplín namiesto kráľa a pápeža. Vydala: univerzita 2016.

Zdroj: univerzita, 2016.

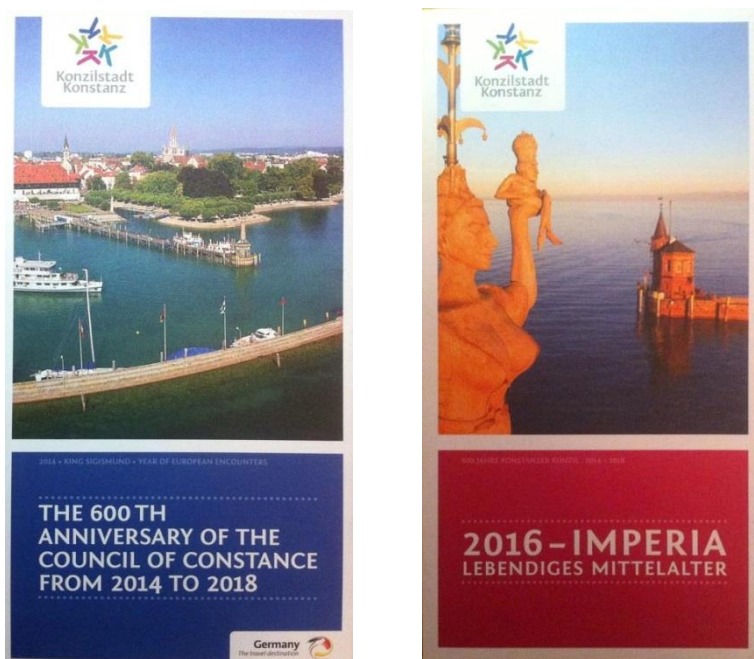
Obr. č. 120 Rešerš literatúry k téme Kostnického koncilu v mestskej knižnici vo Wessenbergovej galérii (Vydavateľ: neuvedený, ale ide pravdepodobne o kultúrne centrum sídliaće vo Wessenbergovej galérii, 2014.

Zdroj: mestská knižnica, 2016.

Obr. č. 121 Newsletter Katolíckej asociácie v Kostnici (KonstanzerKirchenKonzil) s rôznymi ekumenickými stretnutiami na tému koncilu a venované výročiu upálenia J. Pražského (vydané katolíckym dekanátom Kostnice, 2016), leták k výstave usporiadanej k výročiu Kostnického koncilu (vydaný Bádenským múzeom v meste Karlsruhe, 2014) a Výber z jubilejného programu výročia Kostnického koncilu (v českom jazyku, letáčik bol vydaný organizáciou KonzilstadtKonstanz).

Zdroj: Husovo múzeum, 2016.

Obr. č. 122 Výber z jubilejného programu Kostnického koncilu a podrobnejší program na rok 2016 v znamení Impérie

(Vydavateľ: organizácia KonzilstadtKonstanz, 2014-2015.

Zdroj: infocentrum, 2016.

Obr. č. 123 Kalendár akcií jubilejného roku Kostnického koncilu IV/15 na mesiace október-december 2015 a kalendár akcií jubilejného roku Kostnického koncilu II/16 na mesiace apríl-jún 2016 (kalendáre boli vydané organizáciou KonzilstadtKonstanz, 2015-2016).

Zdroj: infocentrum, 2016.

2.3.3 Privateführer

V tejto podkapitole sa nachádzajú súkromné organizácie (ako mali uverejnené v informačnom popise), ktoré organizujú nasledovné sprievodcovské akcie:

StadtführerKonstanz (*stadtfuehrer-konstanz.de*) je súkromná turistická spoločnosť, ktorú tvoria sprievodcovia s rôznym profesijným zameraním (historik Helmut Bischoff, študenti histórie SteffenDeibel a ThomasDengler, magister histórie a dejín umenia AdrianLindig, architekt Oliver Kleiner a česká sprievodkyňa so zameraním na cestovný ruch, Mirka Bangová). V rámci obhliadky mesta sa zameriavajú nielen na historické a kunsthistorické témy („Od čias stredoveku až po dnes; Kostnica a koncil; Ján Hus v Kostnici; Veľký sprievod koncilu; Pivnice a klenby; Nočná hliadka v meste; Kostnica v noci; Vandrovka“), ale aj na spoznávanie okolia mesta („Kostnica na bicykli“), ponúkajú aj vyhliadkovú plavbu na lodi, či ochutnávku lokálnych vín a pív.¹⁵⁵

Spolok *StadtführungenundReiseleitungen am Bodensee*(*see-guide.de*) ponúka prehliadky miest (Meersburg, Friedichshafen, Lindau, Bregenz, Zürich), pamätihodností ich okolia a prírodných krás (InselMainau, InselReichenau, RheinfallbeiSchaffhausen) a túr (Schwarzwald, WanderungzurMarienschlut), ale aj obhliadky so zameraním na architektúru („SchlösserundBurgen, Architekt-Tour-3Länder Fahrt“). V rámci mestských obhliadok ponúkajú nielen klasické témy („Upálenie českého reformátora Jána Husa 1415; Koncil–svetová udalosť čias stredoveku; Kupecký dom a pápežská voľba; Kostnica predvčerom, včera a dnes; Reformácia v Kostnici; Kostnica a jej kláštor“), ale aj inscenované prehliadky mesta („Ohliadka mesta s Konštantínou počas koncilu; Na ceste s mníchom; Kat pri práci“), so zameraním na literatúru („Osud kurtizány“; Krásna Imperia; Literatour–s poéziou cez mesto“), či na špecifické obdobie mesta („Francúzska Kostnica; Španielska Kostnica–2340 km do Santiaga deCompostely; Maďari v Kostnici; Židovská Kostnica; Vitajte pri švábskom mori!“), ale aj program pre deti („Prehliadka a program pre deti a mládež–Dobrodružný koncil; Mesto ceruzkou“).

¹⁵⁵StadtführerKonstanz. [cit. 2016-06-22]. Dostupné z <https://www.stadtfuehrer-konstanz.de/> (Názvy obhliadok mesta boli preložené do slovenčiny, vlastný preklad autora).

Medzi sprievodcami je zakladateľka turistického spolku, sociologička a historička a kvalifikovaná sprievodkyňa, Sylvia Grossmann (IHK)¹⁵⁶ historička a kvalifikovaná sprievodkyňa Melanie Onken, okrem toho aj autorka bedekrov¹⁵⁷ a sprievodca Patrick Brauns a ďalší.¹⁵⁸

Rok 2016 bol strednou odbornou školou *Handwerkskammer* (hkw-konstanz.de), ktorej budova sídli na ľavom brehu Rýna, v blízkosti Pulverturm, označený ako HandWerkStadt 2016, a pri tejto príležitosti boli organizované tematické prehliadky: „Ženy, remeslo a dejiny; Imperia–stredoveký život; Rozkoš a láska; Poctivci, svätci a smilníci.“

V závere tejto kapitoly by som chcela zhrnúť poznatky o tom, k akým udalostiam, kultúrnym akciám, osobnostiam, či miestam v meste Kostnica (a jej okolí) sprievodcovia a informačný materiál k nim najčastejšie turistu, alebo občana mesta nabádajú, k čomu ho smerujú. Zhodnotením na záver kapitoly je, že okrem organizačných informácií a informáciách o fungovaní príslušných inštitúcií (mesačný program, návod vyhľadávania knižných titulov v knižnici, informácie o ubytovaní v meste) sa najčastejšie opakovali témy: Konstanz, koncil, 600. výročie koncilu, Ján Hus a Jeroným Pražský, Imperia, Inselhotel, či biskupské mesto Freiburg. Na univerzite sa najčastejšie opakovali témy ako Napoleon, Stuttgart, zjednotenie Bádenska v 19. storočí, Neuschwanstein, ostrov Mainau a švajčiarske hranice.

¹⁵⁶IHK, je skrátený výraz pre Industrie–undHandelskammertag.

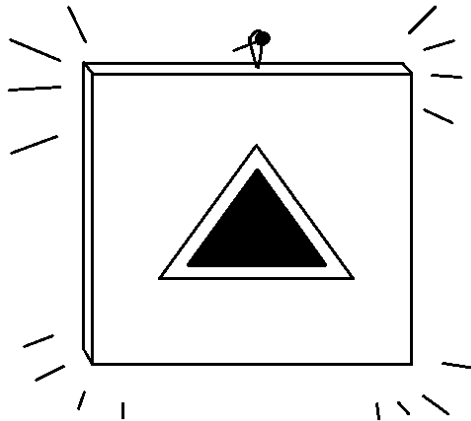
¹⁵⁷Medzi nimi napríklad: „Die Bergerufen. Alpen, Sprache, Mythen; Das Bodensee-ABC. Von AachbisZeppelin; 1000 Tippsrund um den Bodensee; Bodenseegenialgünstig; Gipfelglück; Der Bodensee - 101; Orte zum Verweilen und Entdecken.“ [cit. 2016-06-22]. Dostupné z <http://www.stadtfuehrungen-konstanz.de/unser-team.html>.

¹⁵⁸Stadtführungen und Reiseleitungen am Bodensee. [cit. 2016-06-10]. Dostupné z see-guide.de (Názvy obhliadok mesta boli preložené do slovenčiny, vlastný preklad autora).

ESENCIA A SYNTÉZA

3 KUNSTHISTORISCHETOUR

3.1 OBRAZ MESTA V ODBORNEJ LITERATÚRE

V prvej časti kapitoly *Kunsthistorischetour* dôjde k syntéze vizuálnych a naratívnych prvkov obrazu mesta. Výsledkom by mal byť historický obraz mesta, teda obraz ako historický konštrukt, v ktorom sa premieta historický naratív mesta a zároveň aj jeho vizuálna zložka, teda snaha zanechať v meste určitý ráz, akcentovať určité obdobia jeho vývoja, udalosti, osobnosti, témy.

V predchádzajúcej kapitole sa ukázalo, že pri individuálnych a organizovaných prehliadkach mesta je v súčasnosti považované za najvýznamnejšiu udalosť z histórie Kostnice, a teda súčasne aj reprezentácie obrazu mesta v širšom európskom kontexte, konanie 16. cirkevného ekumenického koncilu (5. novembra 1414 – 22. apríla 1418), ktorý zvolal do mesta vzdorpápež Ján XXIII. na nátlak rímskeho kráľa Žigmunda, a ktorý následne zahájili kardináli-legáti pápeža Gregora XII. S týmto koncilom je spojená aj ďalšia akcentovaná historická téma – upálenie českých cirkevných reformátorov majstra Jána Husa a Jeronýma Pražského v Kostnici dňa 6. júla v roku 1415. Významné výročia tejto udalosti boli vždy príležitosťou k opakovaným mestským slávnostiam.

Medzi ďalšie zdôrazňované témy z minulosti mesta patrí odkaz na rímske osídlenie, ktoré predurčilo základy dnešného urbanistického obrazu mesta (spojeného s prvým opevnením), ale aj ďalší vývoj mesta – ako biskupského sídla, ktoré určilo kresťanský status mesta, a s ním spojený vznik prvých kostolov a kláštorov. Ďalej je to obdobie reformácie s nadchádzajúcim obdobím protireformácie, a vplyv habsburgských reforiem. Kostnica bola pod vládou Habsburgovcov v rokoch 1548-1806. Zdôrazňovanou historickou etapou je aj nasledujúce obdobie 1806-1952, kedy mesto bolo súčasťou veľkokniežactva bádenského. Bolo to zároveň obdobie sekularizácie, industrializácie a postupnej modernizácie mesta. Na univerzite, kde som absolvovala študijný pobyt, sa v rámci seminárov najčastejšie objavovali aj témy ako osobnosť Napoleona pri zjednotení Bádenska v 19. storočí, história ostrova Mainau a švajčiarske hranice vo vzťahu ku geograficko-politickej situácii Kostnice.

V tej dobe sa z mnohých kláštorných komplexov stali kasárne, hotely, fabriky a reštaurácie, iné kláštory boli zatvorené a zničené úplne. V tomto období boli tak isto zbúrané hradby, ktoré dovtedy mesto chránili, (ale aj izolovali od okolitého sveta), vznikali nové obytné a industriálne zóny (novovzniknutá mestská časť Stromeyers Dorf, pomenovaná po fabrike L. Stromayera) komunikácie

Dôležitým impulzom bola výstavba železnice v meste na konci 19. storočia a s ňou vznik nových štvrtí, a rozširovanie pravého brehu rieky Rýn.

Zvýrazňovanou témou bola aj Heckerova revolúcia v roku 1848 (nazývaná Heckerzug), na celo-ríšskej úrovni sa týkalo Kostnice téma: osobnosť Otta von Bismarcka, národné hnutia a zjednotenie Nemecka v roku 1871.

Kostnicu zasiahlo a poznamenalo aj celoeurópske obdobie historizmu, na začiatku šesťdesiatych rokov sa začalo jednať o postavenie prvého pomníka k pocte osobnosti Jána Husa a Jeronýma Pražského, ktorý bol vztýčený v roku 1862.

Zo štúdia odbornej literatúry a výkladov histórie mesta, ktoré som v priebehu študijného pobytu absolvovala vyplynulo, že najvýznamnejšou historickou témou je kostnický koncil teda obdobie neskorého stredoveku ďalej obdobie modernizácie mesta, teda proces, v ktorom sa postupne odstraňovali alebo strácali stopy „stredovekého obrazu“. Zatiaľ čo faktický stredovek mizol, vytváral sa obraz stredovekej Kostnice, ktorý slúži dodnes ako téma utvárania miest pamäti (pomníky a umelecké diela vo verejnom priestore, miestne názvy, múzejné expozície a pod.) a kultúrne politické stratégie (cestovný ruch, mestské slávnosti a pod.). Aj dnešnou aktuálnou ambíciou mesta (jeho zastupiteľstva) je stať sa opäť križovatkou obchodu (ako v stredoveku) a centrom výmeny nových myšlienok a opäť miestom stretnutí ako v období koncilu. Aj počas môjho pobytu (počas štvorročného obdobia osláv 600. výročia koncilu) upozorňovali (nielen) vlajky na Rýnskom moste (Rheinbrücke), pri prechode z časti Petershausen do najstaršej časti mesta, do historického jadra Altstadt, ale aj streetartové umelecké spracovanie jeho najvýznamnejších postáv v podchode pre chodcov pod Rýnskym mostom, či letáčky v kultúrnych inštitúciách.

Okrem spomenutých akcentovaných tém vo vývoji mesta ma pri štúdiu zaujímal priestorový vývoj mesta, vzťah najstaršej časti mesta, historického jadra mesta – rímskeho neskôr biskupského sídla a vznikajúcich stavieb okolo neho, ktoré mali vplyv na rozširovanie hradieb a opevnenia.

3.1.1 Priestorový vývoj Kostnice a jej akcentované témy

V historických výkladoch, ktoré využívajú predovšetkým poznatky archeologických výskumov sa zdôrazňuje, že Kostnica vznikla pôvodne ako keltské, neskôr rímska vojenská pevnosť (kastel). Okolo roku 300 n. l. bolo postavené rímske castrum, v časti východne od dnešného katedrálneho námestia Münsterplatz. Od konca 6. st. n. l. sa stala Kostnica biskupským mestom (prvým biskupom bol biskup Maximus), ktoré ako vojvodstvo spravoval gróf Heiligenberg. Na prelome 9. / 10. storočia sa rozširujú hradby biskupského sídla po oboch stranách pôvodného rímskeho opevnenia (smerom na juh a severozápad). Na mieste najstaršieho biskupského sídla, (v juhozápadnej časti opevnenia) stojí v súčasnosti katedrála, ktorá bola postavená v rokoch 1052-89 ako románska bazilikálna stavba a svoju záverečnú podobu získala v roku 1853. Z ďalších stavieb mesta sa tiež pripomína kostol sv. Štefana (St. Stephen Kirche), o ktorom sa dochovala najstaršia zmienka zo životopisu sv. Havla z roku 680, a je považovaný za jeden z najstarších kostolov v Bodamskom regióne, ktorý bol postavený v časti – (kde stojí dodnes) v blízkosti ulice Untere Laube (na úrovni Lenkovej fontány), teda mimo mestských hradieb slúžil pravdepodobne ako pohrebný kostol¹⁵⁹.

V dobe pôsobenia biskupov Konráda (934-975) a Gerarda II. z Bregenzu (979-995), si Kostnica získala povest' druhého Ríma („Romasecunda“) a vďaka iniciatíve Gerarda bol postavený v roku 983 prvý kláštor benediktínov v močaristej oblasti mimo mestských hradieb na pravom brehu rieky Rýn. Miesto najprv biskup pomenoval Petershausen („Petridomus“ ako chrám sv. Petra, doslova Petrov dom), neskôr zmenil názov na kostol sv. Gregora (Gregorkloster), pretože do kláštorného kostola boli prenesené relikvie Gregora Veľkého (540-604) z Ríma. Dnes v týchto miestach už kostol nestojí.

V 10. storočí vzniká v Kostnici prvý trh, pred kostolom sv. Štefana, ktorý sa stal obchodným centrom v Kostnici (a funguje dodnes). Okolo 11. storočia sa hranice mestského opevnenia rozširujú a kostol, spolu s pravidelnými trhmi sú včlenené do mesta.

Jedným z prvých ženských kláštorov v okolí Kostnice, v dnešnej časti Paradies (ktorá sa stala súčasťou vonkajších mestských hraníc až v období medzi rokmi 1350-1450), bol kláštor klarisiek, ktorý založila v 12. storočí skupinka žien s cieľom ošetrovateľských služieb a miesto nazvali „Rajom duše“ (Paradies der Seele). V prvej

¹⁵⁹Podľa vykopávok z 50. rokov 20. storočia kostol stojí na mieste bývalého rímskeho pohrebiska z 3.- 4. storočia a pravdepodobne slúžil ako kostol pre cintorín.

¹⁵⁹SEUFFERT, R. Konstanz. 2000 Jahre Geschichte. Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft, 2003, s. 49.

polovici 13. storočia (v roku 1240) bol v jeho susedstve postavený mužský františkánsky kláštor¹⁶⁰, nachádzajúci sa v blízkosti kostola sv. Štefana (kláštor aj kostol boli už v tomto období – vďaka rozšíreným hradbám z 11. storočia a na to počas vlády rodu Hohenstaufenovcov (1079-1254) súčasťou mestských hradieb).

V tomto období vzniká aj dominikánsky kláštor, ktorý založil biskup Heinrich I. z Tanne (1233-1248), na pozemku, ktorý bol pôvodne vo vlastníctve benediktínskeho kláštora. Tak bol v polovici 13. storočia postavený ďalší mendikantský kláštor, ktorý dal poloostrovu v severovýchodnej časti mesta aj názov Dominikaninsel. Spolu s kláštorným kostolom bola v roku 1270 dokončená aj stavba susedného Rýnskeho mostu. V bývalej chrámovej lodi, v dnešnej slávnostnej sále sú bohato zdobené steny ranogotickými a neskorogotickými maľbami, ktoré čiastočne patria k najstarším svojho druhu v Európe.

Jedným z posledných vzniknutých kláštorov v blízkosti Kostnice bol kláštor sv. Kataríny, ktorý sa nachádzal ukrytý v lese, mimo ruč starého mesta, na čistine medzi ostrovom Mainau a dnešnou časťou Wollmatingen / Allmamsdorf, ďaleko od mestských hradieb. Prvýkrát sa spomína miesto v roku 1324 od neznámeho pútnika, ktorý sa zastavil vo vtedajšom dome a kaplnke. Od roku 1436 v dome žili mníšky, ktoré sa pripojili k augustínskemu učeniu. Mníšky sa venovali poľnohospodárstvu, starali sa o chorých a chudobných, zabezpečovali ubytovanie a stravu pre pútnikov (kláštor bol súčasťou Svätajakubskej cesty).

Na konci 13. storočia (v roku 1280) sa v dôsledku rastúceho významu mesta a teda aj počtu obyvateľov mesto rozšírilo, teda vznikli nové štvrte a došlo k výstavbe nových hradieb, ktoré boli posunuté na severe až k samému brehu Rýna, ako to môžeme vidieť aj dnes (svedčí o tom chodník Rheinsteig), ktorý vedie k Rýnskej bráne (Rheintortum), postavenú na začiatku 13. storočia grófstvom Rohrdorf. Je jedným z mála pozostatkov kostnických mestských hradieb môžeme uvidieť v meste ešte dnes.

Línia hradieb pokračovala na – až k oblasti dnešného mestského parku, smerom na juh popri obchodnom dome, po ulici Konzilstrasse, ďalej by pokračovali po dnešnej ulici Bodanstrasse až po bránu Schnetztor (niekedy nazývanej aj Stadttor, ktorá bola postavená na konci 13. storočia a ochraňovala najstarší a najfrekventovanejší vstup do mesta z južnej strany. Hradby pokračovali po línii dnešnej ulice Obere / Untere Laube, kde bola v roku 1321 židovskými obyvateľmi postavená Prašná brána (Pulverturm), niekedy nazývaná aj Ziegelturm / Ecktur / Judenturm.

¹⁶⁰ZANG, G. Kleine Geschichte der Stadt Konstanz. Konstanz: G. Braun Buchverlag, 2010, s. 145.

V období 13.- 14. storočia vznikajú v meste ďalšie centrá obchodu. Markstätte („Markt am Gestade“), teda „Trh na nábreží“, bol vytvorený na násype v jazere a funguje dodnes ako centrum mesta, v ktorom sa kumuluje najviac ľudí v priebehu dňa. Ďalším trhoviskom sa stal Obermarkt, ktorý tak isto dodnes funguje ako jedno z menších mestských centier, kde ešte dnes prebiehajú pravidelné trhy. Všetky tri trhoviská (Stephensplatz, Markstätte, Obermarkt) sa nachádzajú vo vzájomnej blízkosti a nadväzujú na líniu pokračujúcu k hlavnému prístavu, k miestu, odkiaľ bol dovážaný tovar a následne predávaný na spomenutých trhoviskách a kde bol postavený v období 1388-1391 obchodný dom (Kaufhaus) ako sýpka obilia¹⁶¹.

K výstavbe nových mestských hradieb docšlo v 15. storočí (v roku 1403), kedy bolo postavených okolo dvadsaťpäť veží a brán, súčasťou mesta sa v rokoch 1350-1450 stávajú nezastavané časti zelených plôch Petershausen a Paradies, ktoré bolo navyše ochránené vyhlbením priekop pred mestskými hradbami. Zo šiestich vstupných brán Schottentor (postavená v roku 1415), Pulverturm, Rheintorturm, Schnetztor, Emmishofer Tor, Kreuzlinger Tor (postavená v 15. storočí), sa dodnes zachovali tri vstupné brány: Schnetztor na juhu a Pulverturm a Rheintorturm, obidve na severe, pri ľavom brehu rieky Rýn. V období konania koncilu malo mesto už ustálený rozsah a pôdorysa ďalej výrazne nerozširoval, čomu nasvedčuje aj fakt, že podoba mestských hradieb sa nezmenila až do 19. storočia.

Keďže sa v tejto časti zaoberám procesom rozširovania mesta (od jadra-mocenského sídla) a premien jeho obrazu, príde mi zaujímavé upozorniť na ďalšie dôležité obdobie vývoja mesta – reformáciu, ku ktorej došlo v roku 1527. Vtedy bol (prvýkrát od vzniku biskupského sídla v 7. storočí) biskup nútený presťahovať sa do nového sídla v Meersburgu. Toto obdobie netrvalo dlho (v roku 1548 donútili Habsburgovci¹⁶² mesto

¹⁶¹Budov neskôr známa aj pod menom Konzilhaus, bola miestom najväčšieho zhromaždenia-stredovekého koncilu, ktoré prebiehalo štyri roky a vyriešilo pápežskú schizmu zvolením pápež Martina V. Dodnes budova zachovala na organizáciu konferencií, udalostí a osláv. Sehenswürdigkeiten Konstanz. [online], [cit. 2016-05-14]. Dostupné z: <<http://www.konstanz-magazin.de/Themen/sehenswuerdigkeiten.php>>.

¹⁶²Išlo o tzv. Šmalkaldskú vojnu, proti Šmalkaldskému protestantskému spolku k zachovaniu moci Svätej ríše rímskej, ktorá prebehla na Rýnskom moste (Rheinbrücke), spájajúci vchod do mesta na ľavom brehu rieky Rýn s pravým brehom, prebiehal v roku 1548 rozhodujúci boj proti španielskemu vojsku Karla V., ktorému sa Kostničania neubránili a boli nútení kapitulovať. Mesto touto prehrou spadlo pod správu Habsburskej ríše. Kostnica odvtedy ostala rímskokatolíckym mestom najbližších 230 rokov, pokiaľ cisár Jozef II. v roku 1781 Tolerančným patentom povolil evanjelickú cirkev. Die Lutherkirche in Konstanz. [online], [cit. 2016-06-02]. Dostupné z: <http://www.ekiba.de/html/aktuell/aktuell_u.html?&cataktuell=&m=15896&artikel=7208&stichwort_aktuell=&default=true>.

k rekatolizácii, ktorá tu však prebiehala veľmi pomaly¹⁶³ a biskup sa oficiálne mohol vrátiť do svojho pôvodného sídla. To slúžilo svojmu účelu až do roku 1827, kedy bolo biskupstvo presunuté do neďalekého mesta Freiburg.¹⁶⁴ V rámci rekatolizácie boli do mesta v roku 1600 pozvaní jezuiti, ktorí priniesli do Kostnice oživenie katolíckej viery a založili v roku 1604 prvé gymnázium (Suso-Gymnasium) s jezuitskou kolejí a divadlom, v blízkosti dnešného katedrálneho námestia (Münsterplatz), čím prispeli k ďalšiemu (kultúrnemu) rozvoju mesta.¹⁶⁵

Presunutím biskupského sídla do Freiburgusa v meste rozbila cirkevná štruktúra stredovekého dedičstva. V tomto odvrátení sa k minulosti mesto pokračovalo aj vizuálne, mesto sa zbavovalo svojho architektonického dedičstva a stôp po stredoveku. V priebehu sekularizácie boli niektoré kostoly zbúrané alebo využité na iný účel. Zbúraný tak bol napríklad kostol sv. Petra v roku 1819, kostol sv. Jána bol prestavaný na pivovar, cirkevná stavba, bývalé sídlo biskupa bola zničená kvôli novostavbe v roku 1829, alebo sa niektoré stavby po požiari už jednoducho nepostavili na novo.¹⁶⁶ Podobný osud mali aj hradné brány a veže, ktoré boli zničené a mesto sa tak vďaka rozvoju vymanilo zo „stredovekých okov“ s cieľom lepšej ctižiadostivej hospodárskej budúcnosti.¹⁶⁷

Domáci trh, ktorý bol doteraz starostlivo strážený biskupským riadením a spravovaním sa začal rútiť a mesto sa bránilo priemyselnému napredovaniu. Rozvoj začal v podobe novej lodnej konštrukcie parnej lode (Dampfschiff). V roku 1830 začali pravidelné plavby po jazere a po Rýne. Lodnou dopravou sa zrýchlil dovoz tovaru, čo bolo jedným z dôvodov vzniku prvého malého prístavu (na mieste dnešného prístavu). Materiál na výstavbu prístavu bol z veľkej časti použitý zo zbúraných mestských hradieb. Ako náhrada za hrádzu boli základy hrádzce postavené pred obchodným domom (Kaufhaus).

¹⁶³ Z tohto obdobia, z roku 1558 sa prvýkrát spomína „Dom u Červeného koša“, bývalý hotel Adler (Haus zum roten Korb) dnešné sídlo Komerčnej banky. Dokonca tu býval cisár Jozef II. (v roku 1777), Goethe (v rokoch 1779 a 1788), Hortenzia s jej synom, Napoleonom III. (v rokoch 1815-1816). Zlatý orol na vrchole strechy daroval princ Louis Napoleon. Orol hľadá na juhozápad a vytvára tak symbolické spojenie medzi Kostnicou a Napoleonovým zámkom Arenenberg v Thurgau vo Švajčiarsku.

¹⁶⁴ ZANG, G. Kleine Geschichte der Stadt Konstanz. s. 211.

¹⁶⁵ Jesuiten in Konstanz. [online], [cit. 2017-06-02]. Dostupné z: <<http://www.petershausen.net/kompass-artikel/id-1386.html>>.

¹⁶⁶ SEUFFERT, R. Konstanz. 2000 Jahre Geschichte, 2003, s. 124.

¹⁶⁷ Počiatky hospodárskej zmeny nastali už v roku 1834, kedy sa bádenský veľkvojvoda Leopold, rovnako ako to mal v záujme Jozef II., rozhodol posilniť remeselníctvo a vzdelanosť v meste, ktoré nechcel nechať len v rukách cirkevných nedeľných škôl. Bol presvedčený, že každý remeselník potrebuje teoretické základy. V roku 1897 vstupuje do platnosti zákon, ktorý reguluje počet tovarišov a remeselníkov v meste. ZANG, G. Kleine Geschichte der Stadt Konstanz, s. 222.

Rozvoj pokračoval vo vytvorení vojenských kasární (v priestoroch bývalého kapucínskeho kláštora) pre približne 500 vojakov. Zo spomenutých dôvodov má práve prvá polovica 19. storočia na svedomí stratu a úbytok stredovekých stavieb a naopak len veľmi málo novovzniknutých¹⁶⁸. Medzi nimi dnešný farský úrad na ulici Pfalzgarten, postavený v roku 1831 ako budova múzejnej spoločnosti, budova bádenskej pošty od Heinrich Hübscha ktorá bola najskôr prestavená v rokoch 1839–1841 v dome č.13 na ulici Marktstätte, neskôr na účel vyššej dievčenskej školy¹⁶⁹, v roku 1840 bol nanovo postavený dom ZumGrünenberg, na dnešnom námestí sv. Štefana (Stephansplatz) a nové stavby na ulici Bodanstrasse 17 a 19 navrhnuté v noblesnom klasicistickom štýle ešte stále podľa vzoru nemeckého architekta FriedrichaWeinbrennera (1766–1826).¹⁷⁰ V časti Laube bol preto v roku 1846 dostavený mestský súd vtedajším stavebným inšpektorom Beyerom (?),¹⁷¹ s jednoduchým, avšak ešte stále s klasicistickým vzhľadom bývalej budovy Ríšskej banky (neskôr bola sídlom okresnej centrálnej banky, s neobarokovými formami, prestavaná krátko po roku 1900) a obvodný úrad (neskôr krajský úrad), postavený v rokoch 1891–1892 tiež A. Braunom (?) v neorenesančnom štýle. Vďaka týmto stavbám získala mestská časť Laube charakter úradnej ulice.¹⁷²

Obdobie od druhej polovice 19. storočia je spojené s viditeľnými zásahmi do starého mesta. Obzvlášť nová podoba kostnickej katedrály (Münster Unserer Lieben Frau) v rokoch 1844–1857, ktorá so sebou priniesla zmenu západnej fasády, na ktorej pribudla dnešná charakteristická podoba s pyramídou.¹⁷³ Dôležitým krokom s postupujúcim hospodárskym rastom a obdobím industrializácie v meste bolo napojenie Kostnice do

¹⁶⁸Počiatky hospodárskej zmeny nastali už v roku 1834, kedy sa bádensky veľkovojvoda Leopold, rovnako ako to mal v záujme Jozef II., rozhodol posilniť remeselníctvo a vzdelanosť v meste, ktoré nechcel nechať len v rukách cirkevných nedeľných škôl. Bol presvedčený, že každý remeselník potrebuje teoretické základy. V roku 1897 vstupuje do platnosti zákon, ktorý reguluje počet tovarišov a remeselníkov v meste. SEUFFERT, R. Konstanz. 2000 Jahre Geschichte, 2003, s. 124.

¹⁶⁹ V rokoch 1888–1891 bola postavená nová budova pošty (dnes sídlo pobočky nemeckej banky Sparkasse) v bohatej renesančnej výzdobe, vyjadrujúca suverenitu a reprezentáciu nemeckej vilhelmskej ríše. Zároveň je kontrastným vyjadrením k protihľalej staničnej budove, so svojimi jednoduchšími neogotickými tvarmi. Vilmar, G. Zur Geschichte Baukunst und Denkmalpflege des 19. Und frühen 20. Jahrhunderts in Konstanz, s. 205.

¹⁷⁰Vilmar, G. Zur Geschichte Baukunst und Denkmalpflege des 19. Und frühen 20. Jahrhunderts in Konstanz, s. 199.

¹⁷¹Vilmar, G. Zur Geschichte Baukunst und Denkmalpflege des 19. Und frühen 20. Jahrhunderts in Konstanz, s. 204.

¹⁷²VILMAR, G. Zur Geschichte Baukunst und Denkmalpflege des 19. und frühen 20. Jahrhunderts in Konstanz, s. 200.

¹⁷³VILMAR, G. Zur Geschichte Baukunst und Denkmalpflege des 19. und frühen 20. Jahrhunderts in Konstanz, s. 200.

štruktúry Bádenska, pre ktoré bolo nevyhnutné vytvorenie dopravnej siete. Obraz mesta sa tak začína výrazne meniť vo chvíli, keď sa položili prvé železné koľaje železnice (prechádzajúce severnou časťou pravého brehu rieky Rýn, smerom na Freiburg a končiace pred švajčiarskymi hranicami), na ktorej dokončení sa pracovalo v období 1858-1863. Výstavba staničnej budovy prebiehala v rokoch 1860–1863, navrhnutá architektom Heinrichom Leonhartom (1813-1878), žiakom Heinrich Hübscha (1795-1863). Vysoká úzka veža, slúžiaca ako zvonica, ohlasujúca odchody vlakov, vytvára dodnes svojou originálnou formou dôležitý akcent Kostnice. Leonhart si zvolil pre jej výstavbu neogotický štýl, aby budovu spojil so zdanlivo stredovekým charakterom starého mesta, okrem iného podľa svojej mienky vyjadril tradičný vzťah Kostnice ku Florencii (ktorý medzi sebou udržiavali v stredoveku). Vo florentskom Palazzo Vecchio sa dodnes nachádza nástenná maľba zachytávajúca vtedajšiu podobu Kostnice (bohužiaľ obrázok sa mi nepodarilo vyhľadať). Zaujímavosťou je, že balvan, ktorý bol objavený pri výstavbe kostnickej železnice bol na podnet starostu Hüetlina (1806-1861) určený k vytvoreniu pamätného miesta na upálenie Jána Husa a Jeroným Pražského a vďaka prostriedkom z verejnej zbierky dovezený na miesto v časti Paradies, kde boli českí reformátori upálení.

Pamätník mal mať formu veľkého bludného balvanu, aby odolal prípadnému vandalizmu. Istý obchodník Zogelmann (???) ho dal navyše obkolesiť železnou mrežou. Zásľuhu na tom, že boli v tej dobe rozšírené pútnické cesty za Husom do Kostnice mal aj poslanec v mestskej rade, lekárnik, a botanik Ludwig Leiner (1830–1901)¹⁷⁴, ktorý mal záujem o zachovávanie pamiatok mesta a každoročne sa o Husov pomník staral spolu s predstaviteľmi českých krajanských spolkov v Nemecku a v Švajčiarsku.¹⁷⁵ Ludwig Leiner okrem toho v roku 1870 založil múzeum v bývalom cechovnom dome na ulici Rosgartenstrasse, ktorý bol najskôr používaný ako židovská škola, ďalej ako združenie pre podnikateľov pekárni a ďalšie spolky, ktoré v budove múzea sídlili a položili tak základy dnešnému Múzeu v Ružovej záhrade. Neďaleko múzea, v blízkosti centra (bývalého trhoviska) Markstätte a v blízkosti staničnej budovy bola v rokoch 1888-91 postavená reprezentačná budova pošty z obdobia cisárstva, v štýle talianskej neorenesancie, v ktorej má dnes hlavné sídlo sporiteľňa Sparkasse Bodensee. Dominantou západnej časti mesta tiež podľa návrhu architekta Heinricha Leonharta sa stal luteránsky kostol, postavený v rokoch 1864-1873. Vo formálnom vyjadrovaní vychádzal Leonhart z románskeho štýlu

¹⁷⁴NEJEDLÝ, Z. Město Husovo. Průvodce městem a okolím, Praha: Společnost Husova muzea, 1926, s. 36.

¹⁷⁵BARTOŠ, F., M. Hus a město Kostnice, Praha: Společnost Husova muzea, 1936, s. 24.

(Rundbogenstil), ktorým bol ovplyvnený prostredníctvom svojho učiteľa a architekta Heinricha Hübscha. V jeho okolí v rokoch 1870 až 1880 začali vznikať ďalšie nové ulice Schotten-, Schul-, Trägermoos-, Schützen-, Wallgut-strasse, v roku 1890 aj Brauneggerstrasse.¹⁷⁶

Vďaka tejto novo-vytvorenej dopravnej sieti sa pravý breh Rýna začal viac zahusťovať. Prosperita mesta sa ukázala súčasne aj vo výstavbe vilových štvrtí v častiach See-, Neuhauser-, a Mainastrasse.¹⁷⁷ Ekonomický rozvoj, ktorý sa odrazil na rozširovaní štvrte, formálne začal v roku 1862 udelením mestu slobodu obchodovania. V rokoch 1870–1880 boli položené základy k ďalšiemu obrazu, pretváraniu mestskej časti na priemyselnú štvrť.¹⁷⁸ Štvrť mala byť miestom intenzívnej industrializácie, vzdialeným na západ od starého mosta Rheinbrücke. Hnacou silou industrializácie bol starosta Max Stromeyer (1830-1902), presvedčený liberál, nevlastný brat továrnik Ludwiga Stromeyera (1804-1876). Jeho základnou ideou bolo rozšíriť mesto na pravom brehu Rýna.¹⁷⁹ Dal podnet na výstavbu ulice Seestrasse a jej promenády, sedemdesiatych rokoch 19. storočia sa ocitol v kríze, kúpeľný hotel na území dnešného parku Büdingen-Parks (Konstanzer Hof) postavený v roku 1875 skrachoval a bol zmenený na sanatórium. Kríza, ktorá postihla v túto dobu mesto spôsobila, že súbor stavieb na Seestrasse, ktoré môžeme dnes obdivovať, sa začal objavovať až o niekoľko rokov neskôr, na prelome storočia.¹⁸⁰ Po ukončení krízy, v neskorých rokoch 1880, bol zahájený ďalší vývoj. Z časti Petershausen sa postupne stáva nové centrum. Theodor Heuss Strasse a dnešné námestie pred kostolom bolo plánované ako ústredné centrum Kaiserplatz („Cisárske centrum“). Seestrassenprospekt z obdobia konca 19. a začiatku 20. storočia na pravom brehu rieky Rýn, s následnou Conrad-Gröber a Glärnischstrasse, ktoré vznikli v rokoch 1896-1911 v spolupráci s rôznymi architektmi, patrí podľa Vilmara k jedinečným projektom. Dôležitými znakmi tejto výstavby sú jej detaily, v ktorých sa odráža zmes rôznych architektonických štýlov, prechádzajúcich cez gotiku, renesanciu (dom s adresou Seestrasse 5, postavený v roku 1903/1904 v bohatej neskororenesančnej forme) a barok

¹⁷⁶ZANG, G. Kleine Geschichte der Stadt Konstanz, s. 200.

¹⁷⁷VILMAR, G. Zur Geschichte Baukunst und Denkmalpflege des 19. und frühen 20. Jahrhunderts in Konstanz, s. 203.

¹⁷⁸VILMAR, G. Zur Geschichte Baukunst und Denkmalpflege des 19. und frühen 20. Jahrhunderts in Konstanz, s. 201.

¹⁷⁹ZANG, G. Kleine Geschichte der Stadt Konstanz, s. 222.

¹⁸⁰Bürgergemeinschaft Petershausen. [online], [cit. 2016-06-02]. Dostupné z: <<http://images.google.de/imgres?imgurl=http%3A%2F%2Fwww.bg-petershausen.de%2Fmedien%2FB>>.

(fasáda domu s číslom 7, je zmesou baroka a Jugendstilu), k novším formám Jugendstilu (Vila Prym, pôvodne postavená v roku 1860, v roku 1912 prestavaná s prvkami Jugendstilu s výraznou maľovanou fasádou, v tympanóne ktorej tróni bohyňa Diana). Dnes patrí ulica medzi najdrahšie v meste. Okrem luxusných hotelov sa tu nachádzajú vily, kasíno a pokračovaním po nadväzujúcej ulici Seeuferweg aj termálne kúpele.¹⁸¹ Z jej brehu sa naskytá ucelený výhľad na druhý breh starého mesta, Inselhotel, bývalý dominikánsky kláštor, budovu Konzilhaus, vežu katedrály a vežu kostola sv. Štefana. Tvár Petershausen sa zmenila po obsadení mesta nacistami. Štvrť označená Hviezda (Sternenviertel) bola zničená kvôli budovaniu nového podchodu pod Rheinbrücke, po ktorej má dnes križovatka názov Strenenplatz.¹⁸²

Na prelome storočí sa v Kostnici prejavovala vlna architektonického štýlu Jugendstil. Medzi prvými stavbami bol v roku 1910 vodojem, ktorý bol súčasťou Stromejrovej továrne v časti Stromayerdorf, pomenovanej práve podľa majiteľa továrne¹⁸³, nasledovala Bismarckturm, betónová vyhliadková veža, postavená v roku 1912 na počesť nemeckého kancelára Otta Bismarcka v nezastavanej časti Fürstenberg na kopci, ktorý doteraz nie je v mestskom pláne pomenovaný 452 m/n.m, medzi vinicami¹⁸⁴, z iniciatívy podnikateľa

¹⁸¹Sehenswürdigkeiten Konstanz. [online], [cit. 2016-06-02]. Dostupné z: <<http://www.konstanz-magazin.de/Themen/sehenswuerdigkeiten.php>>.

¹⁸²Petershausen Konstanz. [online], [cit. 2016-06-02]. Dostupné z: <<http://images.google.de/imgres?imgurl=http%3A%2F%2Fwww.bg-petershausen.de%2Fmedien%2FBilder%2F2010-04>>.

¹⁸³ Ludwig Stromayer (1852-1931), nevlastný brat starostu Kostnice Maxa Stromejera (1866–1877), odkúpil v roku 1885 pozemok s 150 000 m³ v nezastavanej časti na pravom brehu rieky Rýn na ktorej stála od roku 1905 fabrika s ďalším moderným vybavením, sociálnymi bytmi a menzou.¹⁸³V roku 1910 bolo nevyhnutné postaviť vodojem na cirkuláciu vody a zavlažovanie fabriky, s objemom 100 m³ viac nevyužíva. Veža bola navrhnutá Philippom Jakobom Manzom, nemeckým architektom, ktorý sa venoval predovšetkým industriálnej architektúre. Od roku 1914 firma vyrába stany a ruksaky pre osobné a vojenské účely, v 60. rokoch módne pršíplášte až do roku 1973, kedy spoločnosť zbankrotovala. od roku 2010 bola však veža zrekonštruovaná a dnes je využívaná na viaceré účely. Najvyššia časť veže je určená k prenájmu na konanie seminárov a konferencií, prízemie je prispôsobené k výstavnej činnosti. WasserturmStromeyersdorf. [online], [cit. 2016-06-02]. Dostupné z: <http://www.wasserturm-stromeyersdorf.de/turm/geschichte.html>.

¹⁸⁴Bismarckove veže sú zvláštnym nemeckým fenoménom. Ako napovedá samotný názov, stavali sa na počesť zakladateľa Nemeckej ríše, Otta von Bismarcka v prvej tretine 20. storočia. Boli postavené na štyroch kontinentoch a z celkového počtu 240 postavených, sa z nich zachovalo dodnes 172, nielen v Nemecku, ale aj Poľsku, Rusku, Česku (Na Háji pri Aše, na Zelené hoře pri Chebe a na vrchu Tanečnice pri Mikulášovicích). Francúzsku, Dánsku, Rakúsku, ale tak isto v Chile, Papue–Novej Guinei, Tanzánii, v Kamerune. Niektoré boli stavané ako Bismarckove mohyly, podľa nákresu profesora Wilhelma Kreise: Súmrak bohov, ktorý priamo navrhol niektoré z týchto veží. Už počas života ríšskeho kancelára bolo postavených 16 veží, ktoré sa svojou formou a materiálom líšili od neskorých ohnivých stĺpov. Kreisova architektúra stĺpov sa vyznačovala tým, že mala štvorcový pôdorys, jednoduchý podstavec so štyrmi rohovými stĺpmi, s hlavicovou rímsou a nadstavbou na misu na založenie ohňa, ktorý sa zapaloval k oslave

Gustáva Pryma(???)¹⁸⁵ pod vedením architekta Georga Wickopa (1861-1914),¹⁸⁶ za ňou nasledovala výstavba budovy remeselníckej komory, združujúcej všetky remeslá od roku 1914 v blízkosti Prašnej brány (Pulverturm) a v rozmedzí rokov 1915-1918 stavba mestského cintorína (Friedhof, na ulici Riesenbergweg č. 12) v pomaly sa urbanisticky rozvíjajúcej časti mesta Fürstenberg. Jednou z posledných secesných stavieb bola zásobáreň vody, dnes mládežnícka ubytovňa (Jugendherberge Otto Möricke Turm), postavená v roku 1929 Paulom Jordanom. Koncom 19. a začiatkom 20. storočia dochádzalo k plánovanému osídľovaniu a výstavbe nových ulíc, čo pokračuje v ďalšej dekáde 20. rokov 20. storočia keď sa časť Petershausen ďalej rozrastá a v rokoch 1925-1930 sa pracovalo na výstavbe veľkolepého bytového komplexu pomenovaného rovnakým názvom Petershausen (renovovaného v rokoch 1991–1995, ako je napísané na južnej fasáde komplexu), vo vnútri ktorého sa nachádza malý park s vysadenými stromami a detským ihriskom. V tejto dobe sa užíval štýl nastupujúcej moderny a prísneho klasicizmu.

V období nacistickej okupácie boli na voľnej ploche v časti Fürstenberg postavené v oficiálnom ríšskom štýle vojenské kasárne v roku 1936, o rok neskôr tu bol postavený Pamätník vojaka z Chérisy (Chérisy Soldat) Paulom Dieschom (1884-1953). Po skončení vojny boli kasárne prevzaté francúzskymi posádkami po „1000 rokoch trvajúcej ríše“ a po ich opustení mesta v roku 1979 ostali objekty kasární prázdne. Nové využitie je plánované od roku 1981 a v súčasnosti sú v nich študentské domovy a sociálne byty, kultúrne a športové centrum Kula, kino Zebra a reštaurácia s barom.¹⁸⁷

Rôznorodá moderná architektúra sa v Kostnici uplatnila predovšetkým pri výstavbe troch nových kostolov, postavených v druhej polovici dvadsiateho storočia v novorozrastajúcich sa častiach: v Petershausene a Fürstenbergu. Medzi križovatkou Sternenplatz a prestupnou zastávkou Zähringerplatz¹⁸⁸ je to kostol sv. Gerarda (St. Gebhard Kirche). Jeho výstavba s iniciatívou Karla Bösigu začala už v roku 1909 v areáli školy (dnešná Gebhards–Theodor–Heuss–Schule na území, kde je dnes postavený vysielateľ

Bismarckových narodenín alebo výročia smrti. Bismarckturme. [online], [cit. 2016-06-02]. Dostupné z: <http://www.bismarckturme.de/ebene3/historie/bbund.html>.

¹⁸⁵Na jej výstavbu prispel aj Ferdinand Graf von Zeppelin so sumou 1000 Mariiek, a bol jej prvým oficiálnym návštevníkom.

¹⁸⁶BIELEFELD, J.; BÜLLEBACH, A. Bismarcktürme (Architektur, Geschichte, Landschaftserlebnis), 2014, s. 104.

¹⁸⁷Chérisy in Konstanz. [online], [cit. 2016-06-02]. Dostupné z: <http://www.cherisy.de/fakten.html>.

¹⁸⁸ Pomenovanej podľa prvom bádenskome rode, ktorej názov je odvodený od hradu Zähringen v meste Freiburg im Breisgau, kde mala dynastia svoje hlavné sídlo. St. Gebhard Kirche Konstanz. [online], [cit. 2016-06-02]. Dostupné z: <http://www.petershausen.net/geschichte-der-kirche-sankt-gebhard.html>.

Telekomu). Stavebná rada freiburgského biskupstva rozhodla postaviť kostol v neobarokovom štýle so 65 metrov vysokou vežou. Stavebné práce však boli pozastavené v období prvej svetovej vojny, keď bola budova školy využívaná ako lazaret. Po skončení vojny, v roku 1921 tu bola znovu založená farnosť a farský úrad postavený v roku 1926 v barokovom štýle. V roku 1956 bol v blízkosti dnešnej prestupnej stanice Zähringerplatz postavený kostol zasvätený patrónovi mieru sv. Mikulášovi z Flue (Bruder Klaus Kirche).

V ďalšej časti Fürstenberg to bol kostol Novoapoštolskej cirkvi (Neuapostolische Kirche, na ulici Wollmatingerstrasse č.40), kde sa prvá bohoslužba konala v roku 1914, ale až v šesťdesiatych rokoch, s nárastom počtu členov cirkvi spoločne vybudovali kostol, kde dodnes prebiehajú pravidelné bohoslužby. O niečo ďalej bola v roku 1974 postavená nová evanjelická fara pri kostole sv. Petra (Petruskirche) na Wollmatingerstrasse č. 58, (farnosť bola založená v roku 1965). V roku 1963 bola založená katolícka farnosť Panny Márie Pomocnej (Maria Hilfe Kirche) v časti Allmansdorf, neďaleko univerzitného parku.

Ďalšou významnou architektonickou príležitosťou sa mohla stať v roku 1966 výstavba novo založenej Kostnickej univerzity (Universität Konstanz). Až v sedemdesiatych rokoch sa začal budovať na kopci Giessberg v blízkosti lesa Mainauwald na ploche deväťdesiat tisíc m² monumentálny, rôznorodo výškovo členitý a pestrofarebný objekt so zaujímavým riešením interiérom s množstvom umeleckých zásahov, na ktorom pracovali rôzni umelci (Otto Piene (1928), Horst Linde (1912-2016), Eugen Schneble (1936-2013), Benno Walldorf (1928-1985) atď.) a dodnes zaujme svojho návštevníka svojím architektonickým riešením. V roku 1971/75 sa súčasťou Kostnice stal ostrov Mainau, z ktorého mesto kvôli jeho miliónovej návštevnosti ročne nemalo profituje. V roku 1978 odišli z Kostnice francúzske vojská, ktoré sa po 2. svetovej vojne usídlili v Kostnici ako súčasť francúzskej okupačnej zóny a vyprázdnil tak niektoré objekty.

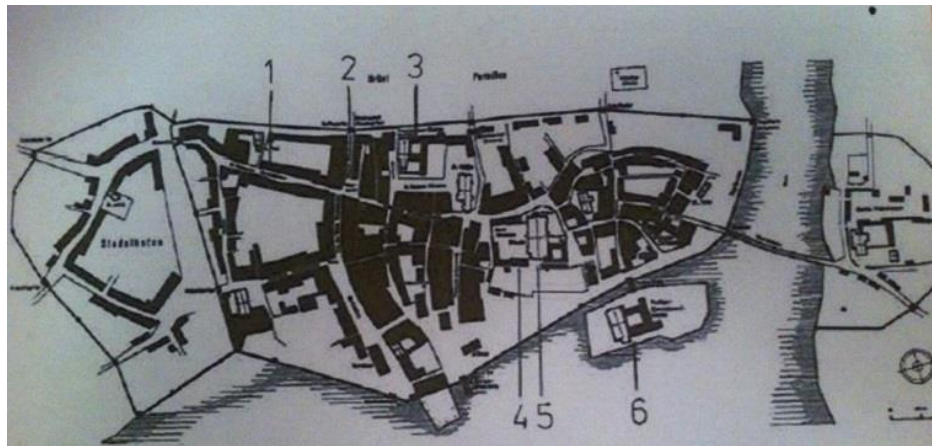
Kvôli rýchlejšiemu prepojeniu Kostnice so švajčiarskym Kreuzlingenom bol v roku 1980 cez Rýn postavený druhý most (Schlänzlebrücke), ktorý patrí v súčasnosti medzi najfrekventovanejšiu dopravnú tepnu vedúcu k švajčiarskym hraniciam. Od deväťdesiatych rokov v meste pozorovať zvýšené množstvo umeleckých zásahov do verejného priestoru. Zvýšená pozornosť sa prikladá opäť do starého mesta (Altstadt), kde bola v roku 1990 strede námestia Markstätte zrenovovaná studňa od manželského páru Gernota (1941) a Barbary Rumpf (1960), v roku 1991 bol postavená v časti ulíc Untere a Obere Laube (teda v časti západnej steny mestských hradieb) Triumfálny oblúk od Petra Lenka studňa. V blízkosti koncilného domu v prístave, bola v roku 1996 postavená monumentálna Lenkova Impéria., V roku 2014 mesto investovalo do street-artového projektu grafičky

Rebecca Koellner v mestskom parku a na kraji Bodamského jazera pozdĺž ulice Seestrasse. Pri príležitosti osláv 600. výročia kostnického koncilu v roku 2014 bolo pod Rýnskym mostom pripomenutých päť najvýznamnejších „koncilných osobností“, na stene františkánskeho kláštora vznikol v roku 2015 pomník „Za pravdu“ z pražského ateliéru SAD (Jerry Koza, Adam Jirkal, Martin Papcún) a ako posledný (v období môjho pobytu) najnovší pomník Jána Husa a Jeronýma Pražského od Adély Kačabovej z roku 2015.

V tejto kapitole som sa zaoberala akcentovanými témami mesta a jeho priestorovým vývojom., ktoré vyplynuli zo štúdia odbornej literatúry a výkladov histórie mesta, ktoré som v priebehu študijného pobytu absolvovala. Najvýznamnejšou historickou témou sa ukázal kostnický koncil, teda obdobie neskorého stredoveku a ďalej obdobie modernizácie mesta, teda proces, v ktorom sa postupne strácali stopy „stredovekého obrazu“. Dodnes je tento obraz stredovekej Kostnice hlavnou témou utvárania miest pamäti (medzi ktoré patria pomníky a umelecké diela vo verejnom priestore, miestne názvy, múzejné expozície a pod.) a kultúrne politických stratégií (cestovného ruchu, mestských slávností a pod.).

Aj dnešnou aktuálnou ambíciou mesta (jeho zastupiteľstva) je stať sa opäť križovatkou obchodu (ako v stredoveku) a centrom výmeny nových myšlienok a opäť miestom stretnutí ako v období koncilu. Nie náhodou kroky prichádzajúcich návštevníkov po Rýnskom moste do starého mesta (historického jadra) sprevádzajú vo vzduchu farebné vejúce vlajky *Europa zu Gast...*

Obrázková príloha

Obr. č. 124 Plán mesta Kostnica v období koncilu (1414-1418) podľa návrhu Helmuta Maurera (zobrazujúci Husovu cestu po Kostnici).

Zdroj: Husovo múzeum, 2016.

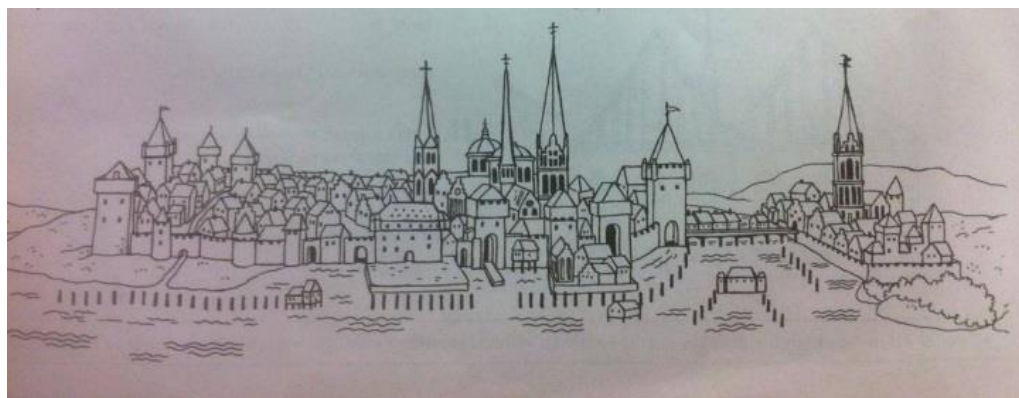
Obr.č. 125 Constantia, vulgo Costnitz memorabile succie opp, rok: 1414, autor: ??? (na vedute sú vyznačené miesta, kde bol Hus zatvorený vo väzení).

Zdroj: RG múzeum, 2016.

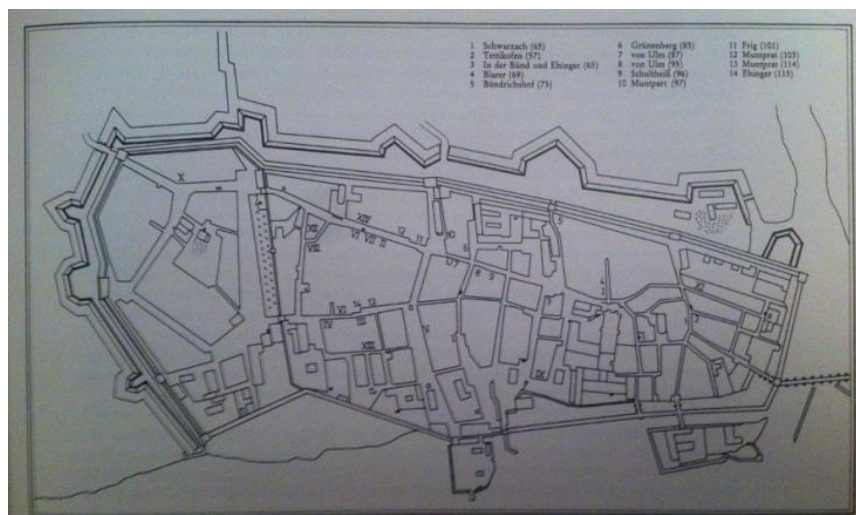
Obr. č. 126 Rekonštrukcia podoby mesta z obdobia konania koncilu (nadrozmerný plagát farebnej mapy Kostnice z roku 1414 umiestnený v Múzeu v Ružovej záhrade).

Zdroj: RG múzeum, 2016.

Obr. č. 127 Veduta Kostnice, rok: 15. st., autor: ???:

Zdroj: Husovo múzeum, 2016.

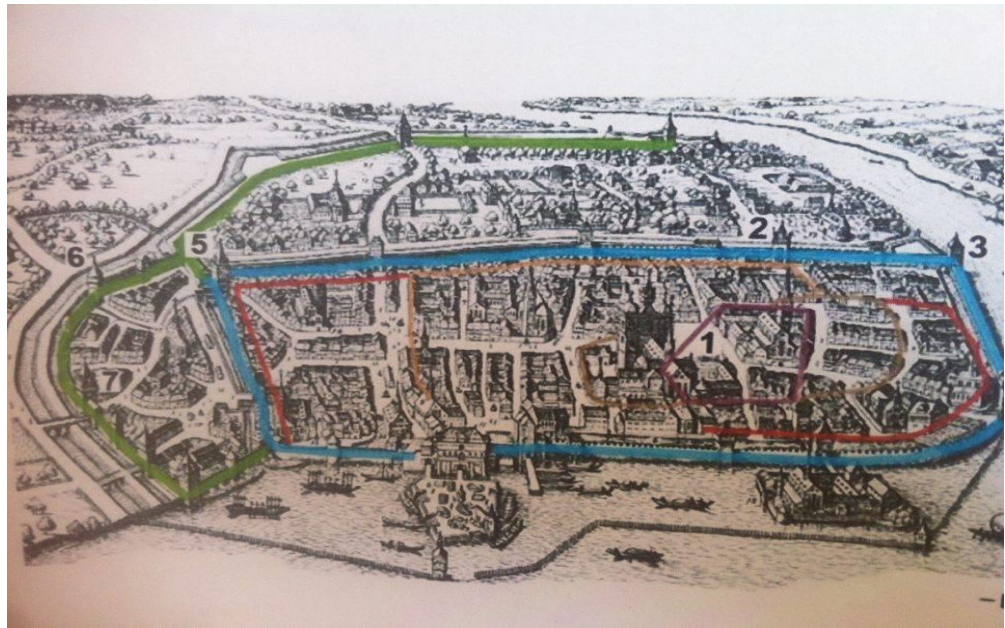
Obr. č. 128 Mapa starého mesta Kostnice - so zaznačenými sídlami rôznych cechov v 15. st. a predstava fortifikačného systém.

Zdroj: MAURER, H. Konstanz im Mittelalter. Vom Konzil bis zum Beginn des 16. Jahrhunderts, s. 49.

Obr. č. 129 Kostnica z roku 1633.

Zdroj: BARTOŠ, F., M. Hus a město Kostnice, 1926 (příloha).

Obr. č. 130 Mestské hradby, rok: 1634, autor: ???.

Zdroj: Stadtmauer.[online], [cit. 2016-05-28], Dostupné z :
<http://www.burgenwelt.org/deutschland/konstanz_sm/gr.htm>.

Farby: č.1 fialová znázorňuje plochu rímskej pevnosti (3. st.n. l.), hnedá znázorňuje rozšírenie opevnenia biskupského mesta (9./10. st.), oranžová znázorňuje mestké opevnenie v 11.st., červená znázorňuje rozšírenie opevnenia v 11.-13. st., modrá znázorňuje výstavbu začatú okolo roku 1280 a pokračujúcu od roku 1403, zelená znázorňuje pokračovanie vo výstavbe v období 1350-1450.

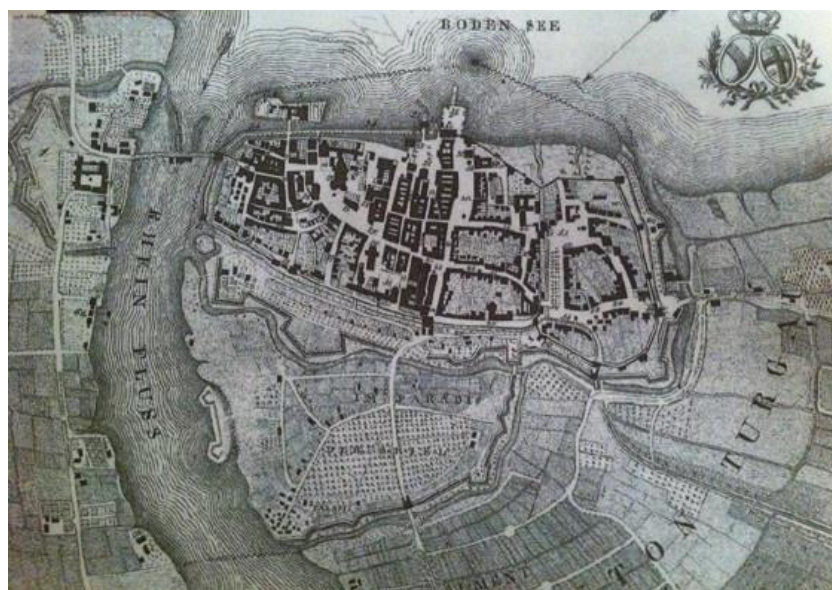
Obr. č. 131 Mestský plán Kostnice z roku 1826 v biedermeierovskom období s ešte stále s nezmeneným stredovekým pôdorysom mesta („Noch ist die Stadt nicht über das mittelalterliche Territorium hinaus gewachsen“).

Zdroj: SEUFFERT, R. Konstanz. 2000 Jahre Geschichte, 2003, s. 125.

Obr. č. 132 Mestský plán mesta, rok: 1864, autor: ???.

Zdroj: SEUFFERT, R. Konstanz. 2000 Jahre Geschichte, 2003, s. 138.

Obr. č. 133 Kostnica v r. 1888, návrh projektu „rozširujúce sa mesto“.

Zdroj: SEUFFERT, R. Konstanz. 2000 Jahre Geschichte, 2003, s. 124.

3.2 KOSTNICKÝ KONCIL A JÁN HUS

Z predchádzajúcej kapitoly podľa akcentovaných tém a podľa priestorového vývoja Kostnice vyplynulo ako najdôležitejšie a dnes najzvýrazňovanejšie téma kostnického koncilu. Preto ma ďalej bude zaujímať, aké udalosti sledoval, aké postavenie mala Kostnica ako mesto počas tohto štvorročného obdobia a čo bolo jeho hlavnou úlohou.

Európa začiatkom 15. storočia bola rozpoltená a vyčkávala na ďalšie kolo merania síl medzi veľkými západnými kráľovstvami.¹⁸⁹ Kresťanská cirkev prežívala krízu v najvyšších kruhoch, keď na jej čele stáli dvaja a v jednu chvíľu dokonca traja pápeži. O vyriešenie tejto situácie, pápežskej schizmy sa mal postarať 16. cirkevný ekumenický koncil (5. november 1414 – 22. apríl 1418), ktorý zvolal do mesta vzdoropápež Ján XXIII. Prvýkrát zvolaný v roku do mesta na sever od Álp, do ríšskeho mesta Kostnica.¹⁹⁰ Výber tohto miesta na koncil bol optimálny. Mesto nadväzovalo obchodné kontakty najmä smerom na juh, k Taliansku, malo zavedenú dopravu tovaru cez jazero, a centrálnu funkciu ako biskupské mesto. Keď k tomu pripočítame faktory ako jeho veľkosť, bohatstvo a centrálna poloha v strede Európy, s jeho náboženským statusom bolo ideálnym miestom budúceho kongresového centra kresťanského sveta.¹⁹¹ Celý jeho priebeh bol starostlivo zaznamenávaný do koncilnej kroniky istého Ulricha Richentalu¹⁹² (ktorú písal retrospektívne po skončení koncilu, po roku 1420) ktorá sa dochovala až do dnes a poskytuje pohľad do každodenného života spoločnosti neskorého stredoveku.¹⁹³ Dôležitejšími zdrojmi sú síce súdne a konciliárne pramene, ale tie sú rozptýlené v rôznych mestských archívoch a v Kostnici je ich paradoxne veľmi málo. V súvislosti s Ulrichovou kronikou je však dôležitá vizuálna stránka, pretože, ako ďalej dopĺňa profesor František

¹⁸⁹V tomto období strednej Európe dominovala Svätá ríša rímska, zvláštny štátny útvar, ktorý zahŕňal nemecké štáty, rakúske vojvodstvo, územie Švajčiarska, niektoré územia dnešného Francúzska, krajín Beneluxu, severného Talianska a Slovinska, spadalo do nej formálne aj České kráľovstvo so svojimi ďalšími územiaми, Lužicou a Sliezsokom. Celé desaťročie trval konflikt Francúzska a Anglicka (1337–1453), turecký tlak, ohrozujúci byzantskú ríšu na Balkáne, vytlačenie Arabov z Pyrenejského poloostrova, na ktorom dominovalo kráľovstvo Portugalska, Kastílie a Aragónska. Európa sa navyše ešte stále spamätávala z demografického šoku, spôsobeného v polovici 14. storočia morovou epidémiou. SMRČKA, J.; ZILYNSKÁ, B. (ed). Jan Hus. Odvaha myšlenky, odvaha víry, odvaha smrti, 2016, s. 11.

¹⁸⁹SMRČKA, J.; ZILYNSKÁ, B. (ed). Jan Hus. Odvaha myšlenky, odvaha víry, odvaha smrti. Táboř: Husitské muzeum, 2016, s. 10-11.

¹⁹⁰SMRČKA, J.; ZILYNSKÁ, B. (ed). Jan Hus. Odvaha myšlenky, odvaha víry, odvaha smrti. Táboř: Husitské muzeum, 2016, s. 10-11.

¹⁹¹SEUFFERT, R. Konstanz. 2000 Jahre Geschichte. Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft, 2003, s. 49.

¹⁹²VYBÍRAL, Z. (ed). Jan Hus 1415/2015. Táboř: Husitské muzeum v Táboře, 2015, s. 227.

¹⁹³VYBÍRAL, Z. (ed). Jan Hus 1415/2015, Táboř: Husitské muzeum v Táboře, 2015, s. 227.

Šmahel (*1934), kronika sa zachovala v siedmych výtvarne zdobených rukopisoch z neskoršieho obdobia a tak všetky predstavy, ktoré stále oživujú koncil pre bežného poslucháča, vnímateľa, sú založené na vyobrazeniach z tejto kroniky.¹⁹⁴ Spomína sa v nej aj proces českého Majstra Jána Husa v desiatich kapitolách a nie je vnímaný so sympatiami.

Obyvatelia mesta vnímali prítomnosť koncilu ako jeho slávnú chvíľu. Pokým bol počet obyvateľov pred konaním koncilu v počte približne štyritisíc, v jeho priebehu vzrástol o šesťtisíc. Hlavným epicentrom konania sa stal vtedajší najväčší dom v Kostnici, obchodný dom (Kaufhaus), ktorý bol postavený v období 1388-1391 na jednom z brehov Bodamského jazera ako sýpka a skladisko. V Kaufhause sa 11. novembra 1417 konalo zvolenie nového pápeža Martina V. rímskym kardinálom. Obchod hral významnú a nosnú úlohu pre mesto v týchto časoch. Obchodný dom ponúkal mnohé výrobky zo severného Talianska, predovšetkým z Milána. Až od roku 1830 sa budova obchodného domu opäť dostáva do spojenia s koncilom,¹⁹⁵ bol využívaný ako výstavný priestor pamiatok z doby konania koncilu, čím si komerčne využívaná stavba vyslúžila názov „Konzil.“ Od začiatku 20. storočia sa sál využíva na rôzne koncerty a ďalšie akcie.

Kostnica v období koncilu dostávala prívlastok internacionálneho mesta. Okrem najväčších vzdelancov a učencov tej doby tu boli pozvaní mnohí obchodníci, remeselníci, pekári a mäsiari, aby zabezpečili dostatočné množstvo jedla pre hostí, ktorí prišli do mesta.¹⁹⁶ Mesto zohrávalo dôležitú úlohu aj v otázke výmeny vzdelanostných myšlienok. Poggio Bracciolini, Benedictus de Pileo, ale aj iní učitelia a univerzitní profesori využili dôvod konania koncilu ako možnosť stretávania sa, čo bol jeden z hlavných motorov šírenia humanistických ideí šíriacich sa odtiaľto do celej Európy.¹⁹⁷ Okrem toho kráľ vyhlásil miesto koncilu ako miestom pravidelných stretávaní a mestský erb doplnil o červený krvavý pás, ktorý zdobí mestský znak dodnes. Význam červeného pruhu v erbe mesta súvisí so súdnym právom mesta rozhodovať o preliatí krvi nad vlastnými

¹⁹⁴Jan Hus ve městě prostitutek...Proč Zikmund vybral zrovna Kostnici? [online], [cit. 2016-05-07]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/dvojka/jaktovidi/_zprava/jan-hus-ve-meste-prostitutek-proc-zikmund-vybral-zrovna-kostnici--1370012>.

¹⁹⁵KLÖCKER, J.; FROMM, N. Der Bodensee in frühen Bildern. Photographien aus der Sammlung Wolf 1860-1930. Konstanz: Thorbecke, 2005, s. 46.

¹⁹⁶SEUFFERT, R. Konstanz. 2000 Jahre Geschichte. Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft mbH, 2003, s. 54

¹⁹⁷SEUFFERT, R. Konstanz. 2000 Jahre Geschichte. Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft mbH, 2003, s. 52

obyvateľmi. Mesto týmto právom bolo oslobodené, stalo sa slobodným mestom nezávislým na súdnom rozhodovaní kráľa.¹⁹⁸

3.2.1 „Cesta husovského kultu“

Posledné dve storočia moderných dejín sú pretkávané oslavami rôznych výročí, ktoré plnia funkciu nielen memoriálnu, ale tak isto, a často na prvom mieste, aktuálnu, a to vo vzťahu k dobe prebiehajúcich osláv. Medzi nimi majú pre české prostredie významnú úlohu oslavy a úcta k osobnosti Jána Husa. Obyvatelia Kostnice a jej návštevníci väčšinou aspoň v hrubých obrysoch tušia, o koho sa jedná a mesto samo „počíta s Husom“ ako so svojou „turistickou atrakciou“. Pre obe strany bolo a je vzájomné spojenie niečím osudové.

Koncil sa nestretol kvôli tomu, aby viedol súdny proces s pražským kazateľom Jánom Husom, mal na starosti o mnoho dôležitejšie veci. Mnohokrát sa preto javí Husov proces ako dôležitá udalosť len z pohľadu českého, ale okrem zvolenia nového pápeža malo zhromaždenie jednať o viere a venovať sa otázke herézy, aby boli v cirkvi vykorenené „bludy“. Preto podľa Pavla Soukupa (1976) „česká otázka“ mala zaslúženú pozornosť na koncile.¹⁹⁹

Všeobecné povedomie o Husovi nijak obzvlášť v Kostnici pestované nebolo, po celé 15. storočie zostávalo v povedomí len miesto upálenia.

Po tom, ako si mesto oddýchlo od slávností a šírenia heretických myšlienok, na začiatku 16. storočia sa tu začali veľmi rýchlo šíriť Lutherove reformačné myšlienky. Pamiatka Jána Husa v Kostnici bola oživená reformnými kostnickými kazateľmi v druhej štvrtine 16. storočia, ktorí ostro kritizovali vtedajšie rozhodnutie koncilu. Bratia Thomas (1499-1567) a Ambrose Blarer (1492-1564), ktorý sa zoznámil s nemeckým reformátorom Philippom Melanchtonom (1497-1560) na štúdiách a Johannes Zweck (???) verili v nevinu a nespravodlivé upálenie Jána Husa, ktoré bolo podľa nich v rozpore s božou vôľou a cťou.²⁰⁰ Mor, ktorý postihol Kostnicu v roku 1519 bol tak pre mesto podľa nich „božím trestom za upálenie Jána Husa.“²⁰¹ Reformácia bola však onedlho potlačená a úcta Jánovi

¹⁹⁸SEUFFERT, R. Konstanz. 2000 Jahre Geschichte, 2003, s. 56.

¹⁹⁹SOUKUP, P. Kostnický proces s Janem Husem. In *Dějiny a současnost*, číslo 6 / 2015, s. 13.

²⁰⁰V roku 1524 podpísalo 54 moravských šľachticov sťažnosť proti upáleniu Jána Husa, na ktorom sa obaja kostnickí reformátori spolupodieľali, a ktorá mala byť varovaním pre „Rimanov“ a výzvou pre evanjelikov, aby hájili Kristovu pravdu ako Hus. SMRČKA, J.; ZILYNSKÁ, B. (ed). Jan Hus. Odvaha myšlienky, odvaha víry, odvaha smrti. Táboř: Husitské muzeum, 2016, s. 14.

²⁰¹SEUFFERT, R. Konstanz. 2000 Jahre Geschichte, 2003, s. 56.

Husovi musela ustúpiť do pozadia pred nastupujúcou rekatolizáciou mesta²⁰². Husova pamiatka bola programovo potlačovaná a pošpinená.²⁰³ Než sa však jeho kult rozvinul, musela Kostnica prejsť ešte výraznou zmenou.²⁰⁴

Ďalší rozpor medzi katolíckym a protestantským táborom v Európe vyústil do tridsaťročnej vojny (1618-1648), v ktorej proti sebe bojovali na jednej strane Habsburgovci, ktorí chceli zachovať náboženskú katolícku hegemoniu a protihabsburgská opozícia, ktorej cieľom bolo jednak zamedziť nadvláde Habsburgovcov v Európe, oslabiť ich moc a zabezpečiť náboženskú slobodu.²⁰⁵

Jedným z prvých osvietenských predstaviteľov v Kostnici, ktorý aj napriek obratu po nepriaznivej dobe protireformácie nazeral na cirkevnú správu s kritikou, bol vikár Ignác Heinrich von Wessenberg (1774-1850). V roku 1817 bol zvolený za správcu kostnického biskupstva (do roku 1827, kedy bolo biskupstvo definitívne presunuté do Freiburgu). Okrem toho, že Wessenberg sa významným spôsobom zapísal na rozvoji kultúrneho života (v jeho dome je v súčasnosti zriadená mestská galéria, ktorá je po ňom aj pomenovaná), za vzor pravdy v boji za osvietenie cirkevného konzervativizmu si za vzor vybral osobnosť Jána Husa.²⁰⁶ Nový purkmajster Kostnice JUDr. K. Hüetlin (1806-1861), horlivý stúpenec liberálnej strany z patricijskej kostnickej rodiny, bol z prvých iniciátorov, ktorý chcel vybudovať pamätník Jána Husa, a tak isto mal v pláne pomenovať po Husovi prvý parník na Bodame („Jan Hus“). Tento návrh však u rakúskej monarchie neprešiel, a preto bol parník pomenovaný po Jozefovi II. Zásluhu na tom, že boli rozšírené pútnické cesty za Husom do Kostnice mal aj poslanec v mestskej rade, lekárnik, a botanik Ludwig

²⁰² V roku 1548 Habsburgovci zvíťazili v Šmalkaldskej vojne a Kostnicu donútili k rekatolizácii (ktorá tu však prebiehala veľmi pomaly). Mesto touto prehrou spadlo pod správu Habsburgskej ríše.

²⁰³ ZILYNSKÁ, B. Hus a Kostnice–Příběhy a místa, In *Jan Hus: Odvaha myšlenky, odvaha víry, odvaha smrti*, 2014, s.163.

²⁰⁴ ZILYNSKÁ, B. Hus a Kostnice–Příběhy a místa, In *Jan Hus: Odvaha myšlenky, odvaha víry, odvaha smrti*, 2014, s.164.

²⁰⁵ Štvrtou fázou tridsaťročnej vojny bola Švédská vojna (nazývaná aj ako „Der Seekrieg“, teda vojna regiónu Bodamského jazera), ktorá trvala v rokoch 1630-1635 a do ktorej bola zapojená aj Kostnica, ktorá patrila ešte stále k protestantskému územiu. V roku 1632 ju obliehali švédske jednotky, a ako hovorí legenda, po zjavení Panny Márie Švédi sami opustili mesto 2. októbra 1633. Takto prišiel k menu kríž, ktorý je pri vstupe na ostrov Mainau od roku 1577 umiestnený.

²⁰⁶ Vo svojom štvorzväzkovom diele „Velké církevní sněmy 15. a 16. století se zřetelem na opravu v církvi“ ktoré je najväčšie z jeho spisov, v líčení kostnického koncilu predstavuje Husa v duchu „senzační obrany Mistrovi památky“ ako o tom píše Bartoš, na str. 12... Wesseneberg píše: „Zbožný a mravný kňaz.“ Toto dielo napísal už ako súkromník, zbavený cirkevného titulu. ZILYNSKÁ, B. Hus a Kostnice–Příběhy a místa, In *Jan Hus: Odvaha myšlenky, odvaha víry, odvaha smrti*, 2016, s.164.

Leiner (1830–1901)²⁰⁷, zakladateľ Múzea v Ružovej záhrade, ktorý mal záujem o zachovávanie pamiatok mesta a každoročne sa o Husov pomník staral spolu s predstaviteľmi českých krajanských spolkov v Nemecku a v Švajčiarsku.²⁰⁸

Slovami Blanky Zilynskej v publikácii kolektívu autorov, ktorá vyšla pri príležitosti novej expozície v Husovom múzeu v Kostnici v roku 2014²⁰⁹, postava kostnického mučenika musela najskôr vyzrieť v spomienkach obyvateľov a cudzích návštevníkov mesta. Impulzom k tomu bolo obdobie európskej reformácie a potom obdobie osvietenstva, ktoré natrvalo zmenilo myslenie a nasledovná éra liberalizmu. Kostnica sa tak stala jedným z miest pamäti, kde sa na Husa znovu začalo spomínať a oslavovať ho. Pretože vtedajšie záznamy poskytli minimálne detaily o Husovom pobyte a procese, ponechaný bol tak priestor pre vytváranie legiend, povestí a fám.²¹⁰

3. 2. 2 Zrodenie mýtu o Jánovi Husovi

Vytváranie českých krajanských spolkov v európskom zahraničí, predovšetkým v nemeckých štátoch a v Švajčiarsku, bolo od začiatku 19. st. podnietené dvoma vlnami ekonomickej migrácie (vandrovanie tovarišov a remeselníkov, tj. kvalifikovaných pracovných síl), ktoré budovali v zahraničí spolky a vyznačovali sa rozsiahlou kultúrnou aktivitou: spolkové knižnice, organizovali prednášky a vzdelávacie kurzy, snažili sa pestovať vedomie súnáležitosti s českou spoločnosťou, z ktorej jej členovia vzišli. V tomto smere bol pre nich veľkou posilou národný a liberálny mýtus osobnosti Jána Husa, ktorý ako najznámejší Čech minulosti, bol uznávaný v nemeckom evanjelickom, liberálnom a socialistickom prostredí, pre české spolky poslužil ako symbol legitimácie českej národnej svojbytnosti a jej širšieho poňatia v ino-národnom prostredí.

Prvým pútnickým miestom českých stúpencov Husa sa stal balvan s nápisom „*Johannes Hus †6. Juli 1415 a Hieronymus von Prag †7. Juni 1416*“ označujú miesto, kde bol Ján Hus spolu s jeho nasledovníkom Jeronýmom Pražským upálený. Kameň zvolený k tomuto účelu bol objavený pri výstavbe kostnickej železnice (1860) a vďaka

²⁰⁷NEJEDLÝ, Z. Měst o Husovo. Průvodce městem a okolím, Praha: Společnost Husova muzea, 1926, s. 36.

²⁰⁸BARTOŠ, F., M. Hus a město Kostnice, Praha: Společnost Husova muzea, 1936, s. 24.

²⁰⁹ZILYNSKÁ, B. Hus a Kostnice–Příběhy a místa, In *Jan Hus: Odvaha myšlenky, odvaha víry, odvaha smrti*, 2016, s.164.

²¹⁰ZILYNSKÁ, B. Hus a Kostnice–Příběhy a místa, In *Jan Hus: Odvaha myšlenky, odvaha víry, odvaha smrti*, 2016, s.164.

prostriedkom z verejnej zbierky a na podnet starostu Hüetlina (1806-1861) bol dovezený – na toto miesto, opatrený nápisom a odhalený a vysvätený 6. októbra 1862. Dôležitým podnetom pre spoluprácu českých krajanských spolkov v Nemecku sa stala prvá veľká česká púť k tomuto miestu do Kostnice 6.7. 1868. Odvtedy sa každoročne sa o Husov kameň starali predstavitelia českých krajanských spolkov v Nemecku a v Švajčiarsku v spolupráci s dvomi kostnickými mešťanmi Karlom Zogelmannom a Ludwigom Leinerom. V roku 1875 zorganizovali spolu výstavku o Jánovi Husovi v kostnickom mestskom archíve (pre ktorých knihy a pamiatkové predmety poskytol z osobných zbierok Vojta Náprstek), na ktorú prišlo okolo dvetisíc ľudí. Umělecká beseda (na čele s predsedom Janom Strakatým) navrhla pripevnenie pamätnej tabule na fasádu domu (kde bol Hus pravdepodobne ubytovaný). Tento slávnostný akt sa uskutočnil dňa 6.7.1878 pripevnená pamätná doska. Neskôr vystal návrh aj na vytvorenie pamätnej dosky Jeronýmovi Pražskému (na dome, kde bol pred svojím upálením uväznený), ktorý bol vďaka prostriedkom z verejnej zbierky aj zrealizovaný. V spomenutých súvislostiach sa na území Nemecka vytvorilo deväť spolkov, ktoré dôstojne oslavovali Husovo výročie prednáškami, divadelnými inscenáciami, spevom a recitáciou (v českom jazyku): v meste Halle (1889), Kassel (1895), Hannover (1899), Düsseldorf (1902), Berlín-Rixdorf (1905), Kostnica (1907), Sodingen (1908), Brambauer pri Dortmunde (1910), Drážďany (1910). Spomenuté spolky si zvolili Husovo meno ako svoj názov.²¹¹

V ďalšej časti som sa pokúsila o zozbieranie „mýtov“ spojených s osobnosťou Jána Husa, ktoré prispievali nielen k tvorbe a prehlbovaniu husovského kultu, ale aj k tomu, že týmto zviditeľňovaním a najmä sprítomňovaním osobnosti Jána Husa (na rôznych miestach v Kostnici) kult prispel k tvorbe obrazu samotnej Kostnice.

1. „Pod nohy mu kat dal vysokou stoličku, okolo něho rozložil dřevo a slámu, na to nalil trochu smůly a podpálil. Hus začal hrozně křičet a zakrátko shořel. A přestože už byl upálený, biskupská čepka zůstala ohněm neporušená. Kat ji rozšlapal a až potom shořela i ta“.²¹²

²¹¹Po smrti L. Leinera a K. Zogelmana neboli v Kostnici nasledovníci, ktorí by sa o Husov pamätník dôstojne starali, miestny spolok založený v roku 1907 sa po necelom roku rozpadol, pretože väčšina jeho členov nenašla v meste zamestnanie a odcestovala, zomrel aj dlhoročný strážca G. Jiříček. Situácia došla až do takého konca, že dokonca „nemal ani kto vyzdvihnúť vence a zaplatil clo za kvety..“

²¹²V kronike U. Richental, Hus ako kacír, Richental v desiatich kapitolách podáva ucelený exkurz o Majstrovom príbehu od pozvania až po upálenie a aj osude Jeroným Pražského. BARTOŠ, F. M. Hus a město Kostnice 1415–1915. Vsetín: Společnost Husova muzea v Praze, 1934, s. 25.

2. V roku 1417 sa v Kostnici objavila anonymná výveska proti oddaľovaniu pápežskej voľby: „kto si myslí, že cirkev môže ostať bezhlavá, je zástanca schizmu a kacírstva Jána Husa“.²¹³
3. „My nevíme, které a jaké věci dřívě činil nebo mluvil, teď však vidíme a slyšíme, že svatá slova se modlí a mluví.“²¹⁴
4. Medzi legendy patrí aj otázka lokalizácie Husovho dočasného obydľia v dobe koncilu.²¹⁵
5. Istý dojem Hus v miestnych obyvateľov zanechal: ojedinelou správou je zápis v mestskej radničnej knihe z roku 1421, podľa ktorej 30. októbra vypovedala jedna mešťanka v kauze istého mešťana Konráda Mayenbergera. Dosvedčila, že Konrád kritizoval Husovo potrestanie a povedal o ňom, že Hus bol dobrý muž. Hus na Mayenbergera urobil dojem keď bol vyvádzaný z mesta na hranicu a pritom spieval, odriekaval Vyznanie viery a vyzýval svätých...²¹⁶
6. Český panoš Jaroslav (zo sprievodu Jiřího z Poděbrad k francúzskemu kráľovi) pri prechádzaní mestom v roku 1464 napísal: „že sú tu Nemci zúfalí svätého Majstra Jána Husa upálili“.²¹⁷
7. Konrád Zwick, reformovaný kazateľ Kostnice varoval, že mor, ktorý postihol Kostnicu v roku 1519 bol trestom za upálenie Husa a Boh má s ňou svoje úmysly, pretože jej po sto rokoch dal znovu šancu, keď nechal do nej vstúpiť novú vieru (Lutherove spisy sa dostali do Kostnice v rokoch 1518/19).²¹⁸
8. Kostnický kronikár Gregor Mangolt zdôraznil, že nie je náhodou, že Lutherove myšlienky prichádzajú do Kostnice práve sto rokov po ukončení koncilu. Upozornil na to, že Lutherova kritika odpustkov sa zhoduje s požiadavkami Husovými.²¹⁹
9. Okolo roku 1600 na dome, kde bol Hus pravdepodobne ubytovaný počas koncilu, bola pripevnená výsmešná tabuľa s veršovanými nápisy, ktoré pripomínali vymyslený príbeh o pokuse Husa utiecť z mesta (pravdepodobne išlo o skreslenú interpretáciu správy z kroniky Richental), podobné posmešné nápisy sa objavili

²¹³NOVOTNÝ, R. Hus v Kostnici. In *Dějiny a současnost* 6/2015, s. 12.

²¹⁴ELBEL, P. Cesta ke vzniku Husova kultu v Kostnici, In *Dějiny a současnost* 6/2015, s. 18.

²¹⁵SOUKUP, P. Kostnický proces s Janem Husem, In *Dějiny a současnost* s. 13.

²¹⁶ELBEL, P. Cesta ke vzniku Husova kultu v Kostnici, In *Dějiny a současnost* 6/2015, s. 18.

²¹⁷NEJEDLÝ, Z. MĚSTO Husovo. Průvodce městem a okolím. Praha: Nákladem Společnosti Husova Musea, 1926, s. 19.

²¹⁸ZILYNSKÁ, B. Cesta ke vzniku Husova kultu v Kostnici. In *Dějiny a současnost* 6/2015, s. 20.

²¹⁹SOUKUP, P. Kostnický proces s Janem Husem. In *Dějiny a současnost*, číslo 6 / 2015, s. 10.

v bývalej Husovej cele vo františkánskom kláštore.²²⁰

10. Jezuiti (ktorí prišli do mesta v rámci šírenia rekatolizácie) hrávali v divadle hru o Husovi, „v závere ktorej dochádzalo k požiaru...“²²¹
11. Okolo sochy Abraháma (ktorý drží podstavec kazateľnice v katedrále) sa vytvorila legenda, že zachytáva podobu Jána Husa, ktorý nesie bremeno (napísal Georg Keyssler v roku 1729: „vypätý katolicizmus sa prejavuje zneuctievaním sochy, plúvaním po nej a zatĺkavaním klinčekov do jej hlavy, očí a hrudi“), s tým je spojená ďalšia časť legendy o cisárovi Jozefovi II., ktorý podľa správy Christopha Meinersa pri svojej neohlásenej návšteve Kostnice (26. júla 1777) nariadil, aby bola socha očistená.²²²
12. Jozef Kastel zhromaždil v Kaufhause svoju zbierku so vzťahom k dejinám mesta, zhromaždil tu veci „podozrivého“ pôvodu: kreslo pápeža a cisára, pamiatky husovské, spomenutú sochu Abraháma, údajne Husov plášť, voz, v ktorom šiel na popravu, časti jeho väzenia z dominikánskeho kláštora, či medailónky vypálené z pôdy, na nej bol upálený..²²³

Zhrnutie

Geografická poloha a vývoj Kostnice ako biskupského sídla predznamenal dôležitosť mesta v stredoveku, kedy Kostnica so svojimi kontaktmi s Talianskom a vďaka lodnej doprave cez Bodamské jazero bola už zabehnutým a známym obchodným centrom. Preto bola ideálnym miestom k vyriešeniu jedných z páľčivých situácií na začiatku 15. storočia v Európe, pápežskej schizmy. Nešlo len o samotný proces vyriešenia krízy v cirkvi, ale tento výsledok sprevádzali aj ďalšie sociálne faktory, zvýšenie počtu návštevníkov v Kostnici, prílev remeselníkov a obchodníkov, ale aj vzdelancov a rôznych cirkevných hodnostárov a iných najvýznamnejších osobností európskeho stredoveku. Preto aj dnes v Kostnici nájdeme spomienky a pripomínanie si štvorročného obdobia, kedy bola Kostnica centrom „svetového“ diania. Samozrejme sa na jednej strane mince objaví aj jej

²²⁰ ZILYNSKÁ, B. Cesta ke vzniku Husova kultu v Kostnici. In *Dějiny a současnost* 6/2015, s. 20.

²²¹ ZILYNSKIJ, B. Vzhůru do Kostnice! Od národních poutí k služebním cestám. In *Dějiny a současnost*, 6 / 2015, s. 14.

²²² NEJEDLÝ, Z. MĚSTO Husovo. Průvodce městem a okolím. Praha: Nákladem Společnosti Husova Musea, 1926, s. 19.

²²³ BARTOŠ, F. M. Hus a město Kostnice 1415–1915. Vsetín: Společnost Husova muzea v Praze, 1934, s. 25.

druhá strana a teda kritika koncilu, v rámci ktorej bola vyzdvihnutá práve osobnosť Jána Husa, z ktorého učenia čerpal v nemeckom prostredí nemecký reformátor Martin Luther. Ďalší „priebeh osobnosti Jána Husa“ cyklicky pokračoval v akýchsi sínusoidách zabúdania a vyzdvihovania (akoby Ducha doby stále poháňala idea Pravdy). Spoločensko-historické či ekonomicko-politické dôvody poháňali mechanizmus „prežívania“ husovského kultu a vzniku nových legiend a v súčasnej situácii mala na tom zásluhu aj vzájomná česko-nemecká spolupráca (ktorú som postrehla napr. v prezentovaní umenia vo verejnom priestore mesta).

Zostáva otázkou do budúcnosti, akým spôsobom sa bude „husovský kult“ ďalej vyvíjať, kedy a v akej fáze ho postihne „zabúdanie“ a naopak „ďalšie vzkriesenie“. To isté platí dnes aj o kostnickom koncile, ktorého oslavy 600. výročia vytvárajú v Kostnici atmosféru multikultúrneho mesta k podpore a prehlbovaniu medzinárodného dialógu. Platí však – dnes výraznejšie ako inokedy predtým – že *Kostnica* je synonymum pre zhromaždenie 16. cirkevného ekumenického koncilu a miesto upálenia českého reformátora Jána Husa.

Na nadchádzajúcom obrázku som na základe doterajšieho výskumu vytvorila cestu husovského kultu v čase, s jednotlivými historickými míľnikmi mesta Kostnice. Tieto informácie som tak zosumarizovala na vlastnej mentálnej mape, ktorá prehľadným spôsobom mapuje dôležitosť jednak lokality mesta Kostnice a jednak vznik legiend o Husovi v rôznych obdobiach. Táto mapa mi pomohla priebeh a vývoj spomenutých tém uvidieť, pochopiť a tak interpretovať.

Kostnický koncil
(1414-1418)

reformácia r e k a t o l i z á c i a

1415

1518/19

1547

1548

1806

1862 1868

1878 1883

1915 1919

1922 1923 1924

1947

1952

1965

2014-2018

národné hnutia v Európe

Weimarská republika
(1918 - 1933)

vznik Spolkovej
krajiny Badenoko -
Württembergsko

Kostnica habsburská

K o s t n i c a b á d e n s k á

"Kostnica francúzska"
(od roku 1947 okupačná
zóna Francúzska)

usúlenie
Jána Husa
Lutherove
spisy v
Kostnici

Karel V.
Bítká pri
Mühelbergu
(24.4.1547)

6.7.1862 1. časť
sťahovosť
odhlienie
Husovo
pomníku
vznik českých spolkov
v Nemecku

6.7.1878 2. časť
pripaven
a pamätná
Prátskemu
domu
vznik
Spoločnosti
Husovo
muzea

3. časť
vypínav
do
Kostnice

4. časť
posledná
vypínav
do
Kostnice

1. muzejná
expozičia v
Husovom
dome
oslavy 600. výročia
Kostnického koncilu
(1414-1418)
nová expozičia
Husovho múzea
(2015)

? LOKALITA MESTA KOSTNICA?
? VZNIK MÝTOV O J. HUSOVI ?

Obr.č.134 „Cesta husovského kultu“

Zdroj: archív autorky, 2017.

ZÁVER

Hlavnou témou predloženej práce bolo skúmať obraz konkrétneho nemeckého mesta Kostnica, kde som strávila pol ročný študijný pobyt v roku 2016. V rámci môjho pobytu som uskutočňovala terénny výskum a spoznávala som pre mňa úplne nové prostredie a mesto. Práca je preto mojím vlastným záznamom prístupu k mestu, ktoré človek ešte nepozná, a do ktorého príde prvý raz.

Moja hypotéza vychádzala z toho, že obraz mesta je vyjadrením určitých myšlienok, ktorým som prikladala význam špecifického umeleckého diela, ktoré vzniká kombináciou videnia a vedenia (poznania). Mojou úlohou – v roli historika dejín umenia bolo preto popísať, analyzovať, klasifikovať a sprostredkovať mesto – ako umelecké dielo z hľadiska jeho postavenia, aké zaujímalo v ľudskej spoločnosti v schéme dejín, v priebehu svojho vývoja a nazerala som naň preto ako na historický dokument (a palimpsest).

V kapitolách na seba nadväzovali a postupne sa pridávali informácie o premenách mesta a jeho podôb v minulosti, tak ako som sa s nimi postupne zoznamovala v múzeách a v galérii, v literatúre a prostredníctvom komentovaných prehliadok po meste a v odbornej literatúre. Tieto vedomosti som kombinovala s obrazovým materiálom, potvrdzujúcim zmenu vizuálu mesta, ktoré vyústili v záverečnej časti práce do interpretácie, v ktorej som využívala to, čo som videla s tým, čo som sa dozvedela k tomu, aby som pochopila príčiny a okolnosti jednotlivých zmien do súčasného stavu.

Mesto v tejto fyzickej podobe vrstevnatého historického konštruktú vytváral zakaždým iný obraz, ktorý bol v každej vrstve svojho trvania spoločensky i politicky podmienený a zameraný k určitej vízii budúcnosti. Keďže *koncept mesta ako obrazu* je veľmi široký, bolo by možné k nemu pristupovať viacerými spôsobmi. Ako základný prístup som zvolila prístup, ktorý vypracoval v polovici 20. storočia americký teoretik urbanistickej tvorby Kevin Lynch (1918-1984) a publikoval ho v roku 1960 vo svojej knihe *Obraz mesta / The Image of the City*. *Lynchova metóda mentálnej mapy* je založená na osobitom, subjektívne vytvorenom pláne mesta, pri ktorom som si v prvej časti terénneho výskumu stanovila dôležité orientačné body – uzly mesta a ich významy som ďalej overovala v druhej a tretej časti výskumu, kde som postupne doplňovala a kombinovala poznatky získané videním a vedením.

Vzhľadom k metóde mojej práce, ktorá sa zaoberá mestom ako obrazom a jeho vnímaním ako umeleckého diela, bola pre mňa postupnosť výberu toho ktorého prameňa

zásadná. To znamená, že som postupovala od obrazového zdroju k popisným informáciám až v poslednom kroku k interpretatívnym textom. Podstatným prameňom mojej práce bola predovšetkým súčasná podoba mesta Kostnica, jeho vizuál a významné prvky, ktoré som skompletizovala v katalógu významných prvkov.

V celej práci bol dôležitý nielen cieľ, téma práce, ale aj cesta k nemu, metodologický prístup. Úlohou bolo nielen zhodnotiť obraz mesta Kostnica, ale dôležitá bola aj samotná cesta k dosiahnutiu odborných znalostí a ich spracovanie. Zreteľnými aspektmi práce bolo hľadanie odpovedí na otázky, kto?, čo?, ale aj ako?, akým spôsobom? K odpovediam ktorých som hľadala cestu cez prístup videnia a vedenia, založený na subjektívnej vybavenosti, ktorú Erwin Panofsky (1892-1968) rozlišoval ako *ikonografiu a ikonológiu*. Tento umeleckohistorický prístup mi umožnil nazerať na mesto ako na umelecké dielo na základe individuálnej, subjektívnej vybavenosti, na základe troch štádií. Tieto tri štádiá: vidím – viem – interpretujem zároveň korešpondovali so štruktúrou práce: Spaziertour – Führtour – Kunsthistorischetour a ukazovali moje postupné spoznávanie mesta. Okrem toho každá z týchto častí mala špecifický význam. Označením každej časti príponou *tour*, bol vyjadrený proces postupného, a najmä vlastného odhaľovania minulosti mesta, resp. tých momentov, ktorým sa v rôznej dobe prikladal význam a stáli za to, aby boli rôznymi spôsobmi zdôrazňované, zviditeľnené, teda pripomínané a sprítomňované.

Prvá časť Spaziertour (*prechádzková túra, prechádzka*), bola náhodným bezprostredným blúdením mestom, ktorá vychádzala z mojej vizuálnej kompetencie a schopnosti nestratiť sa v cudzom meste. Práve prvotné uzly predstavovali pre mňa nielen orientačné body na začiatku môjho pobytu, ale zároveň mentálne oporné body kolektívneho myslenia. Jednou z hypotéz bolo dokázať a podporiť dôležitosť a opodstatnenosť môjho videnia (moju kompetenciu a akýsi dôvod selektívneho výberu) ďalšími „dôkazmi“. Jednoducho povedané, to, čo som videla, som mala ďalej vedením verifikovať.

V pvrej časti **Spaziertour** som zistila, že:

1. miesta, ktoré som v meste navštívila ako prvé, sa začali v rámci môjho pohybu po meste opakovať,
2. miesta, ktoré sa opakovali (zvýznamňovali), naopak do úzadia potláčali pre mňa menej dôležité miesta. Moje kroky a videnie boli selektívne,

3. moja myseľ sa zameriavala najprv na väčšie celky (mestské časti) a po nadobudnutí istoty na detaily. Výnimkou bolo „nevýrazné“ prostredie časti mesta, kde som sa potrebovala niečoho „chytiť“ a ten ktorý detail ma v prostredí usmerňoval,
4. až po nadobudnutí istoty v meste som si začala všímať verejný priestor, ktorý ma obklopoval a umelecké diela v ňom,
5. moje videnie je kultúrne podmienené.

V druhej časti Führertour (vo voľnom preklade ako túra niekým / niečím vedená), som postúpila od videného k vedenému. Moje vedenie viedli sprievodcovia v podobe miest pamäti, komentovaných prehliadok po meste, umeleckých diel vo verejnom priestore (so zameraním na pamätníky, umelecké objekty a inštalácie v priestore mesta, v ktorom som sa najčastejšie zdržiavala) a odbornej literatúry a vytvárali zakaždým inú sieť významných bodov obrazu mesta a jeho histórie, ktorú som si následne poskladala a zistila, ktoré témy (uzly) sa v rôznych výkladoch sprievodcov opakovali.

V druhej časti *Führertour* som zistila, že:

6. mesto je symbolickou stratégiou a ako konštrukt ľudskej spoločnosti sa vždy vzťahuje k ideologickým a kultúrnym podmienkam,
7. mesto je ako palimpsest, nekonečne sa prekrývajúci historický konštrukt, je zápisom ľudských „textov“,
8. jednotlivé vrstvy tohto palimpsestu je možné v meste vidieť a na základe nich vedieť a na základe nich interpretovať,
9. viditeľné vrstvy mestského palimpsestu môžu byť stále aktívnymi témami, ktoré sú časom zviditeľňované alebo sa na ne zabúda.

Tretia časť Kunsthistorischetour (umelecko - historická túra) bola syntézou poznatkov z predchádzajúcich dvoch častí k interpretácii obrazu mesta. Umožnila mi hlbšie pochopiť, čo som videla a poznala v predchádzajúcich fázach výskumu. Kunsthistorischetour bola vstupom do odborných konštruktov historického vývoja mesta, podmienok jeho vzniku a zásadných vplyvov na jeho formovanie, pomocou ktorých som jasnejšie vymedzila akcentované témy a ich súvislosť s priestorovým vývojom mesta.

V tretej časti *Kunsthistorischetour* som zistila, že:

10. obraz ako znakový jav je situovaný v určitom spoločenskom kontexte, o ktorom sú odosielatelia (tvorcovia) presvedčení, že odpovedá jeho potrebám,
11. princípom spomenutého znakového modelu je vnímať a pochopiť znakový jav v rámci spoločenského kontextu. Aby som pochopila symbolické stratégie mesta Kostnica bolo potrebné ju vnímať v príslušných konkrétnych sociokultúrnych a historických súvislostiach,
12. rôzne stratégie mesta Kostnica vytvárali rôzne obrazy mesta a predstavovali „performatívny charakter spoločenského predstavenia (theatrum mundi) danej doby“,
13. k prevedeniu obrazu do diskurzívnej povahy je nevyhnutná kompetencia verbálneho jazyka. Len vtedy môže byť vnútorný obsah (esencia umeleckého diela) odhalená a verbálne artikulovaná na povrch.

Okrem obsahovej stránky bol dôležitým momentom aj jej vizuálna stránka. Vychádzala som z toho, že väčšina vedeckých prác z oblasti vizuálnej kultúry v momentoch zhotovenia publikácie opomína vizuálnu stránku textu. V mojom prípade symbolika trojuholníka, ktorá predstavovala spojnicu k prevedeniu textu – do vizuálneho textu – nechcela nahrádzať text, ale ho dopĺňať, ako akási mentálna pomôcka pri vnímaní textu a spôsob ako sa v ňom zorientovať.

V závere musím len skonštatovať, že pobyt strávený v Kostnici bol krátky na to, aby som mohla podať včerpávajúci prehľad kultúry, umenia a architektúry v meste, v spojení s teóriou skúmania miest, ale o to mi v celi práce ani nešlo. Diplomová práca tak predstavuje a ponúka jednu z možností, ako k problematike skúmania konkrétneho mesta (ako umeleckého diela) pristupovať – avšak s vedomím, že i ja mojím subjektívnym pristupovaním k skúmaniu mesta predstavujem len ďalší ľudský text, ktorý je možné prečítať...

LITERATÚRA

1. ADÁMEK, J. a kol. Jan Hus: Odvaha myšlenky, odvaha víry, odvaha smrti. Táboř: Husitské muzeum v Táboře, 2015.
2. BARTOŠ, F. M. Hus a město Kostnice 1415–1915. Vsetín: Společnost Husova muzea v Praze, 1934.
3. BIELEFELD, J.; BÜLLESBACH, A. Bismarcktürme (Architektur, Geschichte, Landschaftserlebnis). 2014.
4. CERTEAU, de M. The Practice of Every day Life. Berkley: University of California Press, 1984.
5. CRAGOE, C. D. Abeceda architektúry. Bratislava: Slovart, 2008.
6. DVOŘÁKOVÁ, D.; ŠMAHEL, F.; PAPSONOVÁ, M. Ulrich Richental: Kostnická kronika. Budmerice: Rak, 2009.
7. ENGELSING, T. Stadt Konstant, Eine neue Mitte fuer Petershausen. Konstanz: Druckerei am Fischmarkt, 1988.
8. FINKE, H.; SCHWEIGER, S. Jugendstil in Konstanz. Konstanz: Stadler, 1998.
9. FREY, D.; CLAUS–DIETER, H. Französische Spuren in Konstanz. Konstanz: UVK, 2011.
10. HIML, P.; TUČEK, J. a kol. Texty k historickému prosemináři FHS UK. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta humanitních studií, 2015.
11. HUYSEN, A. Prítomnosť minulého. Bratislava: Ivan Štefánik, 2006.
12. KESSNER, L. ml. Muzeum umění v digitální době. Vnímání obrazů a prožitek umění v soudobé společnosti. Praha: Argo a Národní galerie v Praze, 2000.
13. KRATOCHVÍL, P. Městský veřejný prostor. Praha: Zlatý řez, 2015.
14. LYNCH, K. Obraz města / Image of The City. Praha: Bova Polygon, 2004.
15. MASLOWSKI, N.; ŠUBRT, J. Kolektivní paměť. K teoretickým otázkám. Praha: Karolinum, 2014.
16. MAURER, H. Konstanz im Mittelalter. Vom Konzil bis zum Beginn des 16. Jahrhunderts. Konstanz: Verlag Stadler, 1989.
17. NEJEDLÝ, Z. Město Husovo. Průvodce městem a okolím, Praha: Společnost Husova muzea, 1926.
18. NORBERG–SCHULZ, CH. Genius loci. Krajina, místo, architektura. Praha: Dokořán, 2010.

19. NORA, P. Mezi paměti a historií. Problematika míst. In: MAYER, Francois; BENSA, Alban (ed.). *Antalogie francouzských společenských hvězd. Politika paměti*. Praha: CEFRES, s. 9. [online], [cit. 2017-05-20]. Dostupné z: <http://www.cefres.cz/IMG/pdf/nora_1998_mezi_pameti_historii.pdf>.
20. NOVOTNÝ, R.; ŠÁMAL, P. a kol. Zrození mýtu: Dva životy husitské epochy. Praha: Paseka, 2011.
21. PANOFSKY, E. Význam ve výtvarném umění. Praha: Malvern, Academia, 2013.
22. PETRÁŇ, T. Ecce Homo. Esej o vizuální antropologii. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2011, s. 243.
23. PRAHL, Roman a kol. Památníky a pomníky. In: *Umění náhrobku v českých zemích let 1780 – 1830*. Praha: Academia, 2004.
24. RITTER; H. Der Schmied Weland. Zürich: Olms, 1999.
25. SEUFFERT, R. Konstanz. 2000 Jahre Geschichte. Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft mbH, 2003.
26. SFEDU, T. Ein Konstanzer Bütgerwerk: das Rosgartenmuseum seit Ludwig Leiner. Konstanz: UVK-Verl.-Ges., 2007.
27. SPIELTH, A. Konstanz Der Stadtführer. Leinfelden–Echterdingen: DRW-Verlag, 2011.
28. ŠMAHEL, F. Jan Hus. Život a dílo. Praha: Argo, 2013.
29. VYBÍRAL, Z. Jan Hus 1415/2015. Táboř: Husitské muzeum v Táboře, 2015.
30. WILLIAMS, LEWIS, D. Mysl v jeskyni. Vědomí a původ umění. Praha: Academia, 2007.
31. ZANG, G. Kleine Geschichte der Stadt Konstanz. Konstanz: G. Braun Buchverlag, 2010.

ČLÁNKY

1. VILMAR, G. Zur Geschichte Baukunst und Denkmalpflege des 19. und frühen 20. Jahrhunderts in Konstanz. In: *Badische Heimat* 55, 1975.

INTERNETOVÉ ODKAZY

1. Alte Rheinbruecke Konstanz. [online],[cit. 2016-06-02]. Dostupné z: <<http://www.suedkurier.de/region/kreis-konstanz/konstanz/Alte-Rheinbruecke-Bunte-Flaggen-sollen-erhalten-werden;art372448,8225025>>.
2. Archäologisches Landesmuseum Baden–Württemberg. [online], [cit. 2016-06-16]. Dostupné z: <<http://www.konstanz.alm-bw.de/index.php>>.
3. Bedekr. [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/cesky/puvodslov/_zprava/bedekr--1350082>.
4. Bismarckovy věže.[online],[cit. 2016-06-02]. Dostupné z: <http://www.hrady.cz/index.php?p=vox_list&articleID=354&VoxYear=2007>.
5. Bismarckturm[online], [cit. 2017-06-02]. Dostupné z: <[httpwww.wikiwand.comdeBismarckturm_\(Konstanz\) obr 6, 7](httpwww.wikiwand.comdeBismarckturm_(Konstanz) obr 6, 7)>.
6. Bruder Klaus Kirche.[online],[cit. 2017-06-08]. Dostupné z: <<http://www.petershausen.net/geschichte-bruder-klaus.html>>.
7. Bürgergemeinschaft Petershausen. [online],[cit. 2017-06-08]. Dostupné z: <<http://images.google.de/imgres?imgurl=http%3A%2F%2Fwww.bg-petershausen.de%2Fmedien%2FB>>.
8. František Šmahel. [online], [cit. 2016-06-03]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/dvojka/jaktovidi/_zprava/1370448>.
9. Die baden–württembergischen Denkmalpfleger (2). [online], [cit. 2016-06-02]. Dostupné z: <<https://journals.ub.uniheidelberg.de/index.php/nbdpfbw/article/viewFile/14139/8020>>
10. Denkmalschutzpreis Baden-Württemberg. [online], [cit. 2016-06-02]. Dostupné z: <<http://badische-heimat.de/neu/verein/index.htm>>.
11. Dominikanerkloster in Konstanz. [online], [cit. 2016-06-02]. Dostupné z: <<http://www.kloesterbw.de/klostertexte.php?kreis=&bistum=&alle=&ungeteilt=&art=&orden=&orte=&buchstabe=&nr=153&thema=Geschichte>>.
12. Friedrich Eisenlohr. [online], [cit. 2016-05-14]. Dostupné z: <http://www.karlsruhe.de/b1/stadtgeschichte/blick_geschichte/blick67/eisenlohr>.
13. Galerie Grashey. [online], [cit. 2017-06-08]. Dostupné z: <www.grashey.eu/de/>.
14. Chérisy Wohnug. [online], [cit. 2017-06-08]. Dostupné z: <<http://www.cherisy.de/>>.
15. Chérisy soldat. [online], [cit. 2017-06-08]. Dostupné z:

- <<http://www.konstanz.de/kulturzentrum/01635/05083/07069/07135/index.html>>.
16. Handwerkskammer. [online], [cit. 2017-06-08]. Dostupné z: <<http://www.deutsche-handwerks-zeitung.de/hwk-konstanz/158/3055>>.
 17. Heinrich Hübsch and architecture. [online], [cit. 2017-06-08]. Dostupné z: <<http://www.getty.edu/publications/virtuallibrary/0892361980.html>>.
 18. Heckers Relief. [online], [cit. 2017-06-08]. Dostupné z: <http://www.konstanz.de/kulturzentrum/01635/05083/07069/07131/index.html#sprungmarke0_50>.
 19. Hindenburgblock. [online], [cit. 2017-06-08]. Dostupné z: <<http://www.bg-petershausen.de/index.php/aktuelles/archiv/88-hintergrund>>.
 20. Husův pomník. [online], [cit. 2016-06-10]. Dostupné z: <https://www.seemoz.de/lokal_regional/cherisy-soldat-mit-neuem-beinkleid/>.
 21. Hussenstein. [online], [cit. 2016-06-10]. Dostupné z: <https://de.wikisource.org/wiki/Die_Geschichte_des_Hussensteins_in_Constanz>.
 22. Inselhotel Konstanz. [online], [cit. 2016-06-02]. Dostupné z: <<http://www.historische-gasthaeuser.de/de/gasthaus/details.php?id=12>>.
 23. Jan Hus ve městě prostitutek...Proč Zikmund vybral zrovna Kostnici? [online], [cit. 2016-05-07] Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/dvojka/jaktovidi/_zprava/jan-hus-ve-meste-prostitutek-proc-zikmund-vybral-zrovna-kostnici--1370012>.
 24. Jan Hus Denkmal. [online], [cit. 2016-05-18]. Dostupné z: <<http://www.evangelisch.de/videos/122042/23-06-2015/jan-hus-denkmal-ketzer-hussenstein-konstanz>>.
 25. Jezuiti v KN. [online], [cit. 2017-05-18]. Dostupné z: <http://www.sueddeutscher-barock.ch/In-Werke/h-r/Konstanz_Jesuiten.html>.
 26. Kaisebrunnen. [online], [cit. 2017-05-18]. Dostupné z: <<https://www.stadtfuehrer-konstanz.de/konstanzer-geschichte-n/konstanz-und-friedrich-ii/>>.
 27. Kapelle St. Martin. [online], [cit. 2016-05-18]. Dostupné z: <http://www.konstanz-kirche.de/html/paradieskapelle_st_martin.html>.
 28. Kloster Zoffingen. [online], [cit. 2016-05-18]. Dostupné z: <<http://www.petershausen.net/texte-sankt-suso/articles/id-718.html>>.
 29. Konstanz. Tipps, Termine und Themen. [online], [cit. 2016-06-03]. Dostupné z: <<http://www.konstanz.de/tourismus/01915/01921/index.html>>.
 30. Konstanz Kulturzentrum. [online], [cit. 2016-05-18]. Dostupné z: <<http://www.konstanz.de/kulturzentrum/01635/03817/index.html>>.

31. Ludwig Stromeier Konstanz. [online], [cit. 2016-06-11]. Dostupné z: <<http://www.warndorf.com/2009/11/ludwig-stromeier/>>.
32. Lutherkirche. [online]. [cit. 2016-05-18]. Dostupné z: <<https://www.lutherpfarrei-konstanz.de/>>.
33. Maria Hilfe Kirche. [online], [cit. 2016-06-07]. Dostupné z: <http://www.kath-mhsg.de/html/maria_hilf441.html?&>.
34. Kirche St. Gallus in Konstanz. [online], [cit. 2016-05-18]. Dostupné z: <http://www.kath-wa.de/html/kirche_st_gallus.html?&>.
35. Logo Universität Konstanz. [online], [cit. 2016-05-18]. Dostupné z: <https://de.wikipedia.org/wiki/Otl_Aicher>.
36. Maria Hilfe Kirche in Konstanz. [online], [cit. 2016-05-18]. Dostupné z: <http://kath-mhsg.de/html/maria_hilf441.html?&tto=&>.
37. Peter Lenk. [online], [cit. 2016-06-18]. Dostupné z: <<http://www.peter-lenk.de/>>.
38. Paul Jordan. [online], [cit. 2016-06-07]. Dostupné z: <<https://de.wikipedia.org/wiki/Otto-Moericke-Turm>>.
39. Petruskirche. [online], [cit. 2016-05-18]. Dostupné z: <<http://www.petrus-und-paulus-gemeinde.de/unsere-kirchen.html>>.
40. Rebecca Koelner. [online], [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <<http://www.rebeccakoellner.com/>>.
41. Rosalyn Deutsche. [online], [cit. 2016-06-10]. Dostupné z: <<http://www.columbia.edu/cu/arthistory/faculty/Deutsche.html>>.
42. Seepromenade. [online], [cit. 2016-05-07]. Dostupné z: <<http://ferienwohnung-seepromenade-konstanz.de/index.php?id=135>>.
43. Sehenswürdigkeiten Konstanz. [online], [cit. 2016-05-14]. Dostupné z: <<http://www.konstanz-magazin.de/Themen/sehenswuerdigkeiten.php>>.
44. Schnetztor. [online], [cit. 2016-05-14]. Dostupné z: <http://www.topka.name/blaetz/html/besonderheit_schnetztor.html>.
45. St. Gallus Kirche. [online], [cit. 2016-05-14]. Dostupné z: <http://www.kath-wa.de/html/kirche_st_gallus.html?&>.
46. St. Gebhards Kirche. [online], [cit. 2016-05-18]. Dostupné z: <<http://www.petershausen.net/texte-geschichte-sankt-gebhard/articles/der-neue-kirchenfuehrer-st-gebhard-text-171.html>>.
47. Stromeyers dorf. [online], [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <<http://www.wasserturm-stromeiersdorf.de/>>.

48. Tour-Duden. [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <<http://www.duden.de/suchen/dudenonline/tour>>.
49. Túra. [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <<http://slovník.azet.sk/pravopis/slovník-sj/?q=t%C3%BAra>>.
50. Uni Konstanz.[online], [cit. 2016-05-18]. Dostupné z: <http://www.uni-konstanz.de/welcome/?cont=konstanz&subcont=konstanz_religion&lang=de>.
51. Uni Konstanz. [online], [cit. 2016-05-18]. Dostupné z: <https://de.wikipedia.org/wiki/Horst_Linde>.
52. Wasserturm.[online], [cit. 2016-06-02]. Dostupné z: <<http://www.wasserturm-bw.de/>>.
53. Wssenberg galerie. [online],[cit. 2016-06-02]. Dostupné z: <http://www.wikiwand.com/de/Ignaz_Heinrich_von_Wessenberg>.
54. Wilhelm Schürman–Horster. [online], [cit. 2016-06-02]. Dostupné z: <<http://www.theaterkonstanz.de/tkn/veranstaltung/05741/index.htm>>.
55. Zeppelin Gewerbeschule. [online],[cit. 2016-05-18]. Dostupné z: <http://www.zgk-konstanz.de/wordpress/?page_id=548>.

PRÍLOHY